

PASVALIO RAJONO SAVIVALDYBĖS TERITORIJOS
BENDRASIS PLANAS

I etapas
ESAMOS BŪKLĖS ANALIZĖ

2007

T U R I N Y S

1. SAVIVALDYBĖS STRUKTŪRA IR TERITORIJOS.....	5
1.1. Pasvalio rajonas Lietuvos gyvenamųjų vietovių sistemoje.....	5
1.2. Pasvalio rajono gyvenamųjų vietovių sistema	6
1.3 Išvados	8
2. SAVIVALDYBĖS SOCIALINĖ IR EKONOMINĖ APLINKA	9
2.1. Gyventojai	9
2.1.1. Urbanizacija.....	12
2.1.2. Demografinė struktūra ir procesai	15
2.1.3. Išsilavinimas	19
2.1.4. Gyventojų migracija.....	20
2.1.5. Išvados.....	21
2.2. Gyventojų užimtumas ir nedarbas	24
2.2.1. Išvados.....	26
2.3. Pragyvenimo šaltiniai, darbo užmokestis.....	27
2.3.1. Išvados.....	28
2.4. Investicijos.....	29
2.4.1. Išvados.....	32
2.5. Būstas	33
2.5.1. Išvados.....	35
2.6. Pramonė ir statyba	36
2.6.1. Išvados.....	40
2.7. Žemės ūkis.....	41
2.7.1. Žemės fondas	42
2.7.2. Kaimo plėtros perspektyvos	44
2.7.3 Išvados.....	45
2.8. Kultūra ir sportas	46
2.8.1. Bibliotekos veikla	46
2.8.2. Kultūros įstaigos: kultūros centrai, meno kolektyvai, muziejus.....	52
2.8.3. Sportas.....	60
2.8.4. Išvados.....	61
2.9. Sveikatos apsauga.....	63
2.9.1. Išvados.....	70
2.10. Socialinė rūpyba	72
2.10.1. Išvados.....	74
2.11. Švietimas	75
2.11.1. Išvados.....	82
2.12. Prekyba, paslaugos.....	84
2.12.1. Išvados.....	87
2.13. Turizmas.....	87
2.13.1. Išvados.....	93
2.14. Bendrosios išvados.....	95
2.15. Priedai	99
3. GAMTINĖ APLINKA	101
3.1. Geoekologinės sąlygos.....	101
3.1.1. Geologinė sąranga.....	101

3.1.2. Reljefas.....	103
3.1.3. Požeminio vandens gamtinė sauga	104
3.2. Gamtiniai ištekliai.....	106
3.2.1. Naudingosios iškasenos.....	106
3.2.2. Požeminio vandens ištekliai	111
3.2.3. Paviršiniai vandenys	114
3.2.4. Dirvožemiai	116
3.2.5. Biotos ištekliai	118
3.2.6. Gamtiniai rekreaciniai ištekliai.....	121
3.3. Kraštovaizdžio potencialas.....	125
3.3.1. Kraštovaizdžio struktūra ir stabilumas.....	125
3.3.2. Saugomos gamtinės teritorijos.....	128
3.3.3. Gamtinio karkaso lokalizavimas.....	133
3.3.3. Probleminiai arealai	136
3.4. Aplinkos kokybė.....	139
3.4.1. Vandens kokybė.....	139
3.4.2. Oro kokybė	141
3.4.3. Atliekų tvarkymas	143
3.5. Išvados	145
4. PASVALIO RAJONO ŽEMĖS NAUDOJIMAS	147
4.1. Žemės fondo kategorijos	147
4.2. Žemės naudojimas	159
4.3. Ūkinės veiklos įtaka žemės naudojimui ir žemės vertė	164
4.4. Išvados	167
4.5. Šaltiniai	168
5. NEKILNOJAMASIS KULTŪROS PAVELDAS	170
5.1. Bendroji charakteristika	170
5.1.1. Archeologijos paveldas	171
5.1.2. Urbanistikos paveldas	171
5.1.3. Architektūros paveldas.....	172
5.1.4. Laidojimo vietos	174
5.1.5. Mitologijos objektai	174
5.1.6. Įvykių vietos	174
5.1.7. Monumentai.....	174
5.2. Teritorinė nekilnojamojo kultūros paveldo objektų sklaida.....	175
5.3. Nekilnojamojo kultūros paveldo saugojimas	176
5.4. Nekilnojamųjų kultūros vertybių sąrašai	177
5.4.1. Archeologijos paveldo vertybės.....	177
5.4.2. Urbanistikos paveldo vertybės.....	180
5.4.3. Statinių kompleksai - architektūros paveldo vertybės	180
5.4.4. Statiniai - architektūros paveldo vertybės	186
5.4.5. Įvykių vietos – nekilnojamojo paveldo vertybės	189
5.4.6. Mitologijos paveldo vertybės	189
5.4.7. Monumentai, saugomi kaip nekilnojamosios kultūros vertybės.....	190
5.4.8. Laidojimo vietos, saugomos kaip nekilnojamosios kultūros vertybės.....	191
5.5. Išvados	193
6. PASVALIO RAJONO SUSISIEKIMO SISTEMA	194
6.1. Bendroji rajono kelių struktūra.....	196

6.2. Tiltai	202
6.3. Kelių eismo intensyvumas	203
6.4. Automobilizacija.....	207
6.5. Avaringumo analizė	209
6.6. Viešasis transportas.....	211
6.7. Degalinių tinklas.....	216
6.8. Geležinkelio transportas	217
6.9 Vandens transportas	219
6.10 Oro transportas	219
6.11 Intermodalinės logistikos zonos	219
6.12 Bevariklis transportas ir pėsčiųjų takai	220
6.13 SSGG analizė.....	223
6.14 Išvados ir pasiūlymai	225
6.15 Literatūros sąrašas.....	226
6.16. Priedai	227
7. PASVALIO RAJONO INŽINERINĖ INFRASTRUKTŪRA	232
7.1. Vandentiekis ir vandenvala	232
7.1.2. Gaisrinis vandentiekis	240
7.1.3. Nuotekų šalinimas.....	241
7.1.4. Lietaus nuotekų šalinimas	247
7.2. Atliekų tvarkymas.....	248
7.3. Elektros tiekimas	251
7.3.1. Esamas ir prognozuojamas elektros poreikis.....	251
7.3.2. Elektros tiekimo sistema	254
7.4. Šilumos ūkis	257
7.4.1. Esamas ir prognozuojamas šilumos poreikis.....	257
7.4.3. Centralizuoto aprūpinimo šiluma sistemos	260
7.5. Dujų tiekimas.....	267
7.6. Telekomunikacijos ir ryšiai	269
7.6.1. Fiksuotas telefoninis ryšys	269
7.6.2. Judrusis telefoninis ryšys.....	269
7.6.3. Interneto paslauga	270
7.6.4. Paštas.....	274
7.7. Išvados	275
8. PASVALIO RAJONO ESAMOS BŪKLĖS ĮVERTINIMAS	277
8.1. Esamos būklės bendrieji vertinimo principai	277
8.2. Pasvalio rajono esamos būklės vertinimo rodikliai–indikatoriai.....	279
8.3. Rajono esamos būklės vertinimas.....	286

1. SAVIVALDYBĖS STRUKTŪRA IR TERITORIJOS

1.1. Pasvalio rajonas Lietuvos gyvenamųjų vietovių sistemoje

Panevėžio apskrčiai priklauso 6 savivaldybės: Biržų r., Kupiškio r., Panevėžio m., Panevėžio r., Pasvalio r. ir Rokiškio r. sav. (1.1 paveikslas ir 1.1 lentelė). Pasvalio rajonas, užimantis 1 289 km² teritoriją, plyti Šiaurės Lietuvoje: šiaurėje ribojasi su Latvija, vakaruose – Pakruojo, pietuose – Panevėžio, o rytuose – Biržų rajonų savivaldybėmis.

1.1 pav. Pasvalio rajono geografinė padėtis

Šaltinis: www.pava.lt

1.1 lentelė. Panevėžio apskrities savivaldybių geografiniai duomenys

Administracinė teritorija	Tūkst. gyv.	Teritorija kv. km
1	2	3
Panevėžio apskritis	289628	7881
Biržų r. sav.	33911	1476
Kupiškio r. sav.	23698	1080
Panevėžio m. sav.	115315	50
Panevėžio r. sav.	43295	2179

1.1 lentelės tęsinys

1	2	3
Pasvalio r. sav.	33373	1289
Rokiškio r. sav.	40036	1807

Šaltinis: Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės (2006 m. pradžios duomenys)

Pagal plotą, tarp 60 savivaldybių, Pasvalio rajono savivaldybė užima 28 vietą, o pagal gyventojų skaičių – 36 vietą.

1.2. Pasvalio rajono gyvenamųjų vietovių sistema

Pasvalio rajono savivaldybė yra šiaurės Lietuvoje, Panevėžio apskrityje. Rajono centras – Pasvalio miestas, užimantis 7,22 km² teritoriją. Tai miestas šiaurės Lietuvoje, netoli Latvijos sienos, 38 km į šiaurę nuo Panevėžio miesto.

Pasvalio rajono teritorija suskirstyta į 11 seniūnijų, kurių išsidėstymas pateiktas 1.2 pav. Seniūnijų sąrašas pateikiamas žemiau, skliausteliuose nurodant seniūnijos centrą:

- Pasvalio miesto seniūnija (Pasvalys);
- Pasvalio apylinkių seniūnija (Pasvalys);
- Daujėnų seniūnija (Daujėnai);
- Joniškėlio miesto seniūnija (Joniškėlis);
- Joniškėlio apylinkių seniūnija (Joniškėlis);
- Krinčino seniūnija (Krinčinas);
- Namišių seniūnija (Namišiai);
- Pumpėnų seniūnija (Pumpėnai);
- Pušaloto seniūnija (Pušalotas);
- Saločių seniūnija (Saločiai);
- Vaškų seniūnija (Vaškai).

Visos seniūnijos nuo Pasvalio miesto nutolusios beveik vienodais atstumais. Toliausiai nuo Pasvalio miesto nutolusios Joniškėlio apylinkių, Pušaloto ir Saločių seniūnijos.

1.2 pav. Pasvalio rajono savivaldybės seniūnijos

Šaltinis: Aplinkos apsaugos agentūros duomenys

Analizuojat gyventojų pasiskirstymą seniūnijos miestuose, miesteliuose ir kaimuose (2001 m. visuotinio gyventojų surašymo ir 2006 m. pateiktų Pasvalio savivaldybės administracijos duomenis), pastebėta, kad didžiąją dalį gyvenviečių sudaro kaimai, kuriuose gyvena iki 10 gyventojų (1.2 lentelė). Kita didelė gyvenviečių dalis (31,5 proc.) – kaimai, kuriuose gyvena nuo 11 iki 50 gyventojų. Mažiausią procentinę dalį Pasvalio savivaldybėje

sudaro miestai, miesteliai ir kaimai nuo 301 iki 500 gyventojų (iš viso 8,1 proc.). Pagal seniūniją sudarančių kaimų ir miestelių skaičių – pirmauja Vaškų seniūnija, kurią sudaro 51 gyvenvietė.

1.2 lentelė. Gyventojų pasiskirstymas gyvenvietėse (2006 m. duomenys)

Seniūnijos	Gyventojų skaičius							
	Kaimų skaičius					Miestelių skaičius	Miestų skaičius	Iš viso
	Iki 10	11-50	51-100	101-300	301-500	501-3000	Nuo 3000	
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Pasvalio miesto	—	—	—	—	—	—	1	1
Pasvalio apylinkių	19	19	3	8	3	1	—	53
Daujėnų	12	7	1	2	1	1	—	24
Joniškėlio miesto	—	—	—	—	—	—	1	1
Joniškėlio apylinkių	14	11	6	5	2	2	—	40
Krinčino	14	20	2	3	—	2	—	41
Namišių	6	1	—	1	1	1	—	10
Pumpėnų	22	9	4	3	2	1	—	41
Pušaloto	15	11	3	1	—	2	—	32
Saločių	17	13	4	5	1	2	—	42
Vaškų	23	15	5	5	2	1	—	51
Viso	142	106	28	33	12	13	2	336
%	42,3	31,5	8,3	9,8	3,6	3,9	0,6	100,0

Šaltinis: Pasvalio rajono savivaldybės administracijos pateikti duomenys

Lyginant visuotinio gyventojų surašymo duomenis su 2006 m. Pasvalio savivaldybės administracijos pateiktais duomenimis, matyti, kad žymiai sumažėjo kaimų, turinčių iki 10 gyventojų (nuo 219 iki 142), tačiau 2001 m. buvo priskaičiuoti ir kaimai, kuriuose nebebuvo gyventojų, o 2006 m. jie nebebuvo skaičiuojami. 2006 m. po vieną gyvenvietę sumažėjo grupėje nuo 101-300, po 2 gyvenvietes sumažėjo grupėje nuo 301 iki 500 gyventojų.

1.3 Išvados

1. Pasvalio rajono savivaldybės sudaryta iš 11 seniūnijų, administracinis rajono centras – Pasvalio miestas, nuo jo visos seniūnijos nutolusios beveik vienodais atstumais.
2. Didžiąją dalį gyvenviečių sudaro kaimai, kuriuose gyvena iki 10 gyventojų, mažiausią procentinę dalį Pasvalio savivaldybėje sudaro miestai, miesteliai ir kaimai nuo 301 iki 500 gyventojų. Todėl socialinės plėtros požiūriu kaimo gyvenviečių sistema yra neefektyvi.

2. SAVIVALDYBĖS SOCIALINĖ IR EKONOMINĖ APLINKA

2.1. Gyventojai

Pasvalio rajone, 2006 m. sausio 1 d. gyveno 33 887 gyventojai, tai sudarė apie 11,59 proc. Panevėžio apskrities ir vos 0,99 proc. Lietuvos gyventojų. Lyginant su kitomis Panevėžio apskrities savivaldybėmis, Pasvalio rajonas užima priešpaskutinę vietą pagal gyventojų skaičių (mažiau gyventojų yra Kupiškio rajono savivaldybėje), o pagal teritoriją – 4 vietą iš 6 (2.1 lentelė).

2.1 lentelė. Pasvalio rajono duomenys, palyginti su kitomis Panevėžio apskrities savivaldybėmis ir Lietuvos Respublikos duomenimis, 2006 m. pradžios duomenys

Vieta	Gyventojų skaičius		Teritorija	
	Palyginti su apskritimi, proc.	Palyginti su šalimi, proc.	Palyginti su apskritimi, proc.	Palyginti su šalimi, proc.
1	2	3	4	5
Biržų r. sav.	11,77	1,00	18,73	2,26
Kupiškio r. sav.	8,17	0,70	13,70	1,65
Panevėžio m. sav.	39,76	3,39	0,63	0,08
Panevėžio r. sav.	14,79	1,26	27,65	3,34
Pasvalio r. sav.	11,59	0,99	16,36	1,97
Rokiškio r. sav.	13,92	1,19	22,93	2,77

Šaltinis: sudaryta remiantis Statistikos departamento duomenimis

Pasvalio rajone, 2006 m. sausio 1 d. gyveno 33 887 gyventojai, tai sudarė apie 11,59 proc. Panevėžio apskrities ir vos 0,99 proc. Lietuvos gyventojų. Per pastaruosius 5 metus (2001-2005 m.):

1. Gyventojų skaičius Pasvalio rajone sumažėjo 3,1 proc. Didesnis gyventojų sumažėjimas Panevėžio apskrityje (4,3 proc.) pastebimas tik Rokiškio rajono savivaldybėje. Tuo tarpu Panevėžio apskrities gyventojų sumažėjimas analizuojamu laikotarpiu sudarė 2,6 proc., o Lietuvoje – tik 1,8 proc.
2. Gimusiųjų Pasvalio rajone gyventojų skaičius analizuojamu laikotarpiu sumažėjo 27,2 proc., tai beveik 3,5 kartų viršijo Panevėžio apskrities ir 8,5 kartų – Lietuvos gimusiųjų mažėjimo rodiklį. Spartus gimusiųjų skaičiaus mažėjimas turės neigiamos įtakos gyventojų struktūros (vaikų, darbingo ir pensinio amžiaus gyventojų) kaitai, sąlygojant tolimesnį gyventojų senėjimą.

3. Mirtingumo padidėjimas tiek absoliučia reikšme, tiek vertinant 1 000-iui gyventojų, Pasvalio rajone palyginti su apskrities rodikliais 2001-2005 m. išaugo 3 kartus ir 2005 m. apie 14 proc. viršijo Panevėžio apskrities ir beveik 20 proc. – Lietuvos vidurkius. Mirtingumo didėjimas (2001-2005 m.) buvo antrasis pagal dydį (didesnis mirtingumo padidėjimas buvo tik Rokiškio rajono savivaldybėje) Panevėžio apskrityje.
4. Natūralaus gyventojų sumažėjimo tendencijos Pasvalio rajone yra kritiškos – per 2001-2005 m. rodiklis „1 000 gyventojų tenka natūralaus sumažėjimo“ padidėjo net 213,6 proc. ir tai buvo didžiausias apskrities rodiklis, tuo tarpu Panevėžio apskrityje jis neviršijo 30 proc., Lietuvoje – 60 proc. (2.2 lent.).

2.2 lentelė. Gyventojų skaičiaus dinamika, 2001-2005 m.

Metai, pokytis	Gyventojų skaičius	Gimusių skaičius	Gimusių skaičius 1.000 gyventojų	Mirusių skaičius	Mirusių skaičius 1.000 gyventojų	Natūralus gyventojų sumažėji- mas	1.000 gyventojų tenka natūra- laus sumažėji mo
1	2	3	4	5	6	7	8
Lietuvos Respublika							
2001	3486998	31546	9,1	40399	11,6	-8853	-2,5
2002	3475586	30014	8,6	41072	11,8	-11058	-3,2
2003	3462553	30598	8,9	40990	11,9	-10392	-3,0
2004	3445857	30419	8,8	41340	12,0	-10921	-3,2
2005	3425324	30541	8,9	43799	12,8	-13258	-3,9
<i>Pokytis, 2001- 2005 m., proc.</i>	-1,8	-3,2	-2,2	8,4	10,3	49,8	56,0
Panevėžio apskritis							
2001	300305	2698	9,0	3828	12,8	-1130	-3,8
2002	298958	2586	8,7	3724	12,5	-1138	-3,8
2003	297521	2547	8,6	3745	12,6	-1198	-4,0
2004	295161	2474	8,4	3741	12,7	-1267	-4,3
2005	292376	2487	8,6	3895	13,4	-1408	-4,8
<i>Pokytis, 2001- 2005 m., proc.</i>	-2,6	-7,8	-4,4	1,8	4,7	24,6	26,3
Pasvalio r. sav.							
2001	34980	390	11,2	469	13,4	-79	-2,2
2002	34796	333	9,6	519	15,0	-186	-5,4
2003	34597	361	10,5	480	14,0	-119	-3,5

2.2 lentelės tęsinys

1	2	3	4	5	6	7	8
2004	34286	286	8,4	497	14,6	-211	-6,2
2005	33887	284	8,4	516	15,3	-232	-6,9
<i>Pokytis, 2001- 2005 m., proc.</i>	-3,1	-27,2	-25,0	10,0	14,2	193,7	213,6

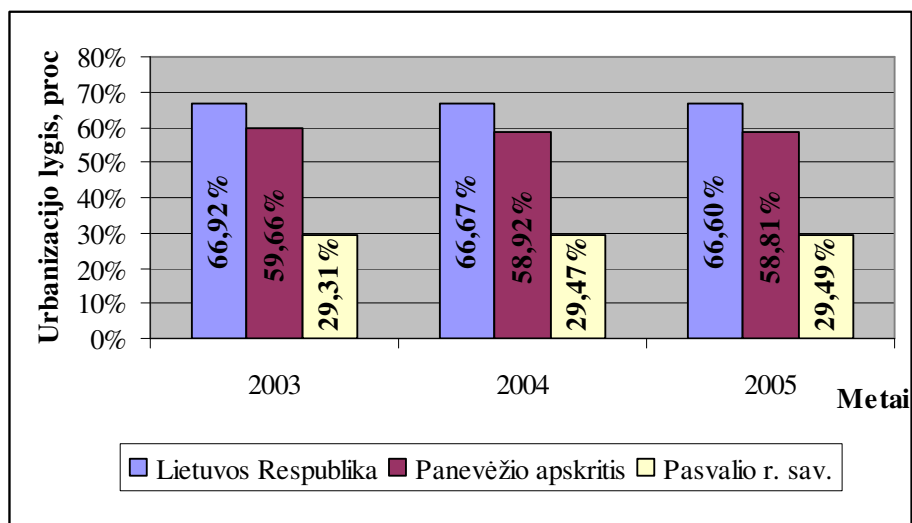
Šaltinis: sudaryta remiantis Statistikos departamento duomenimis

Pasvalio rajone, kaip ir Lietuvoje ar Panevėžio apskrityje, moterų lyginamasis svoris bendroje gyventojų struktūroje yra didesnis kaip 50 proc. Lietuvoje jis sudaro – 53,34 proc., Panevėžio apskrityje – 53,35 proc., Pasvalio rajone – 52,45 proc.

Pagal gyventojų skaičių Pasvalio rajonas yra 5 iš 6 Panevėžio apskrities savivaldybių, čia sukoncentruota apie 11,6 proc. visų apskrities gyventojų. Vertinant tai, kad Pasvalio rajono teritorija užima apie 16,4 proc. apskrities teritorijos, galima daryti išvadą, kad Pasvalio rajonas nėra tankiausiai apgyvendinta apskrities savivaldybė.

2.1.1. Urbanizacija

Pasvalio rajono savivaldybė – viena „kaimiškesnių“ savivaldybių Panevėžio apskrityje, jos urbanizacijos lygis 49,9 proc. žemesnis už Panevėžio apskrities ir net 55,7 proc. mažesnis už Lietuvos vidurkį. Vis dėlto pastebėtina, kad urbanizacijos lygis Pasvalio rajone šiek tiek didėja, skirtingai negu Panevėžio apskrityje arba Lietuvoje (2.1 pav.).

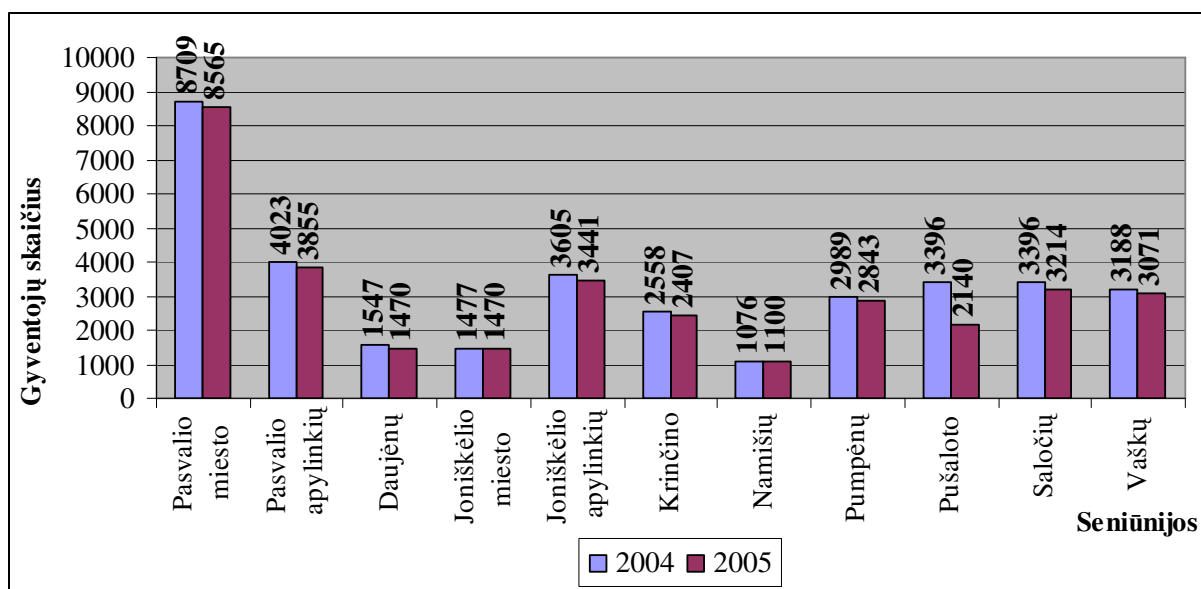

2.1 pav. Pasvalio rajono urbanizacijos lygis, 2003-2005 m. (metų pabaigos duomenys)

Šaltinis: sudaryta remiantis Statistikos departamento duomenimis

Pasvalio rajone 2003-2005 m. pastebimas nežymus urbanizacijos lygio didėjimas, tačiau, vertinant bendrą gyventojų sumažėjimą savivaldybėje, urbanizacijos lygio pokytis nedaro žymios įtakos rajono socialinei-ekonominei plėtrai. Vis dėlto, atsižvelgiant į tai, kad tuo pačiu analizuojamu laikotarpiu tiek Lietuvoje, tiek Panevėžio apskrityje urbanizacijos lygis nežymiai mažėjo, Pasvalio rajono miestai turi augimo tendenciją.

Pagal LR bendrąjį planą, norint plėtoti miesto ir kaimo teritorijų ryšius, būtina atkurti kaimiškųjų savivaldybių gyvenamųjų vietovių sistemas naujomis socialinėmis ir ekonominėmis sąlygomis, nes jų miesto ir kaimo santykio sistema yra mažiausiai suirusi ir vis dar dominuoja šalyje. Svarbi grandis būtų seniūnijų centrų, t. y. mažų miestų ir miestelių, kaip žemės ūkio gamybos ir kaimo gyventojų aptarnavimo, iš dalies miesto gyventojų rekreacijos centrų, plėtojimas. Šiuo atžvilgiu Daujėnų ir Joniškėlio apylinkių seniūnijos yra nepalankioje situacijoje – šiose seniūnijose sparčiau, negu kitose, mažėja gyventojų skaičius ir tankumas. 2.2 paveiksle pateikti duomenys apie Pasvalio rajono gyventojų skaičių pagal seniūnijas.

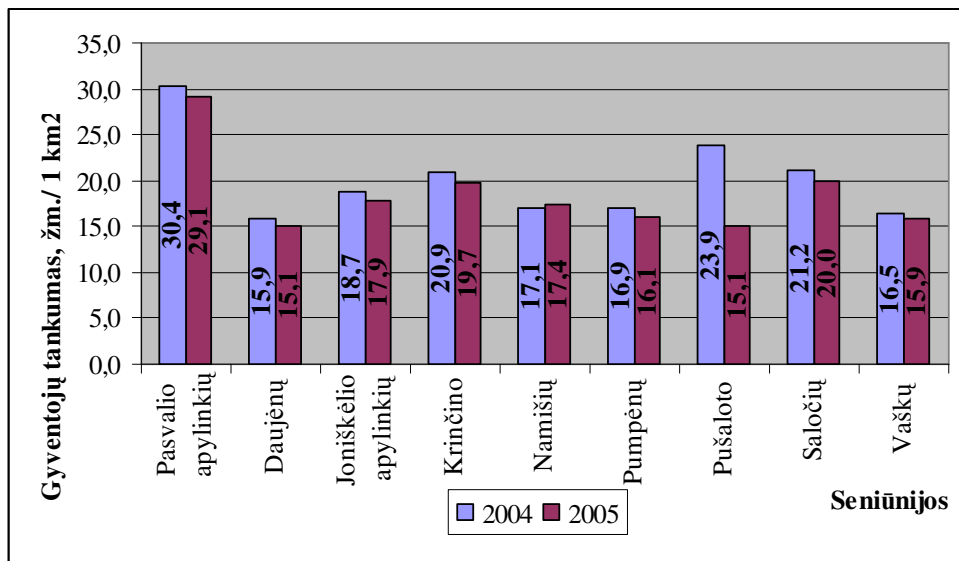
2.2 pav. Gyventojų skaičius Pasvalio rajono seniūnijose, 2003-2005 m.

Šaltinis: Pasvalio rajono savivaldybės administracija

Pasvalio rajono savivaldybė yra 2 kartus rečiau apgyvendinta, negu vidutiniškai Lietuvoje (2005 m. duomenimis, Lietuvoje gyventojų tankumo rodiklis 52,5 gyv./km², Panevėžio apskrityje – 37,1 gyv./km², Pasvalio rajone – 26,3 gyv./km²). Pagal gyventojų tankumą Pasvalio rajono savivaldybė yra viena iš rečiausiai apgyvendintų savivaldybių Lietuvoje. Tokį gyventojų pasiskirstymą lemia stambesnių pramonės, verslo centrų nebuvimas, palyginti silpnai išvystytas paslaugų sektorius, didesnių miestų nebuvimas.

Dėl gyventojų mažėjimo tendencijos 2001-2005 m. Pasvalio rajono gyventojų tankumas taip pat mažėja, tačiau jis mažėja mažesniais tempais, negu Lietuvoje ar Panevėžio apskrityje: Lietuvoje mažėja vidutiniškai 0,23 žm./km² per metus, Panevėžio apskrityje – 0,25 žm./km² per metus, o Pasvalio rajone – 0,20 žm./km² per metus.

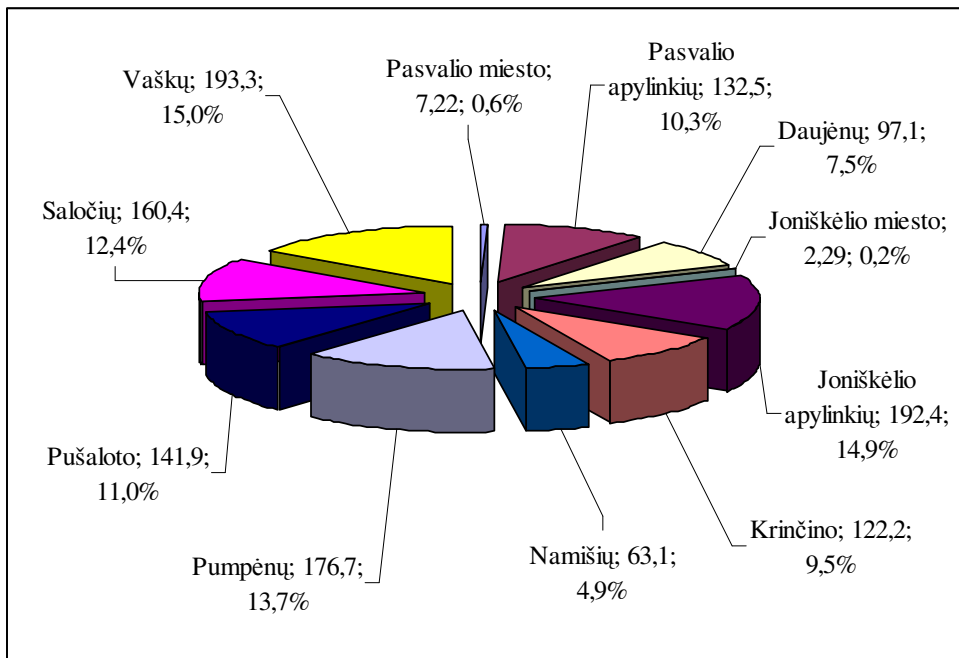
Analizuojant gyventojų tankumą (2.3 pav.) matyti, kad tankiausiai apgyvendintos yra Pasvalio apylinkių, Saločių ir Krinčino seniūnijos, rečiausiai – Daujėnų, Pušaloto ir Vaškų seniūnijos. Kaip matyti iš 2.3 paveikslo, nebuvo įtraukti duomenys apie Pasvalio ir Joniškėlio miestų seniūnijų gyventojų tankumą, kurio rodikliai 2005 m. siekė atitinkamai 1186,3 gyv./km² ir 641,9 gyv./km².

2.3 pav. Gyventojų tankis Pasvalio rajono seniūnijose, 2004-2005 m.

Šaltinis: Pasvalio rajono savivaldybės administracija

Didžiausia Pasvalio rajono seniūnija pagal plotą – Vaškų seniūnija, mažiausia – Joniškėlio miesto seniūnija (2.4 pav.).

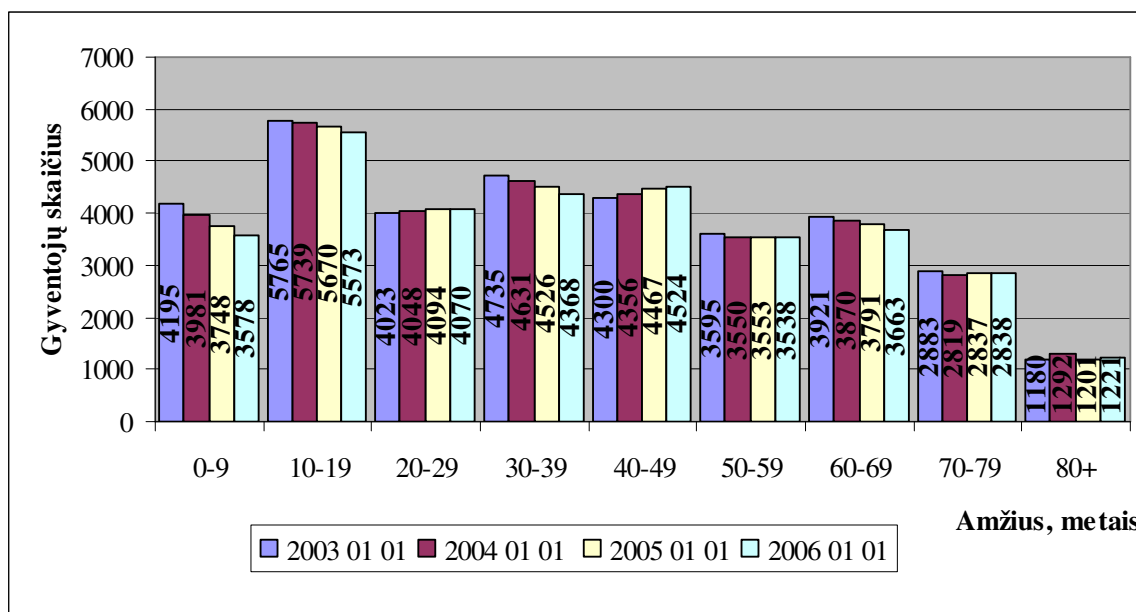

2.4 pav. Pasvalio rajono seniūnijų plotas, km² ir dalis, proc.

Šaltinis: Pasvalio rajono savivaldybės administracija (2006 m. sausio 1 d. duomenimis)

2.1.2. Demografinė struktūra ir procesai

2002-2005 m. Pasvalio rajono demografinės struktūros ryškiausias pokytis – vaikų iki 9 metų spartesnis, negu kitų amžiaus grupių gyventojų, skaičiaus mažėjimas (2.5 pav.).

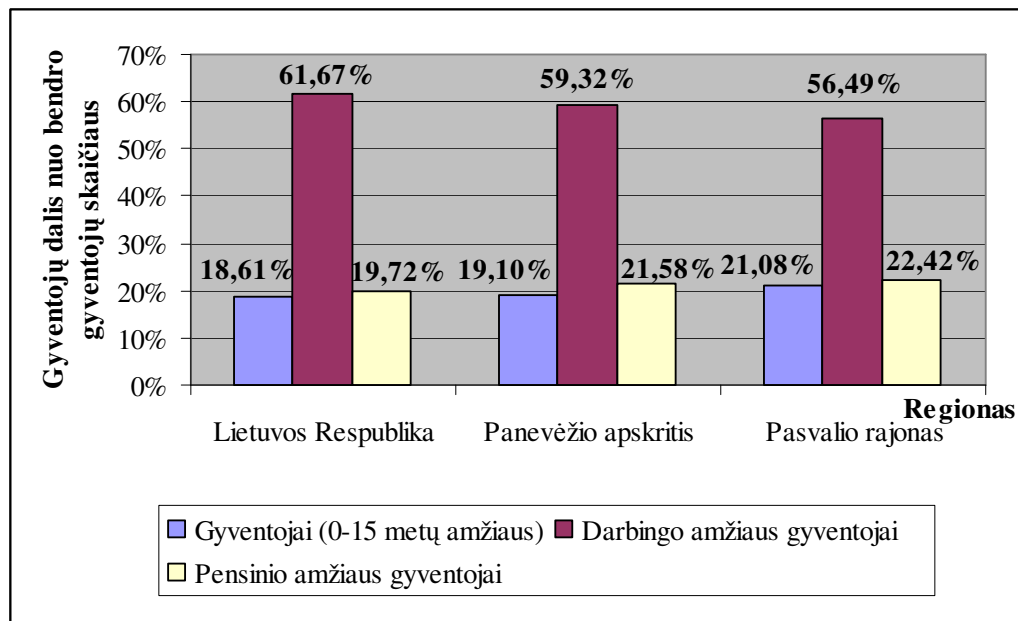

2.5 pav. Pasvalio rajono gyventojų dinamika pagal amžiaus grupes 2003-2006 m.

Šaltinis: Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės

Per 2001-2005 m. darbingo amžiaus gyventojų skaičius Pasvalio rajone nuolat augo (4,1 proc.), tai 0,3 proc. viršija Panevėžio apskrities vidurkį, tačiau nesiekė Lietuvos rodiklio (4,6 proc.). 2001-2005 m. pensinio amžiaus gyventojų lyginamasis svoris bendroje gyventojų struktūroje mažėja (1,5 proc.) šiek tiek sparčiau, negu Panevėžio apskrityje (1,1 proc.) arba Lietuvoje (1,1 proc.).

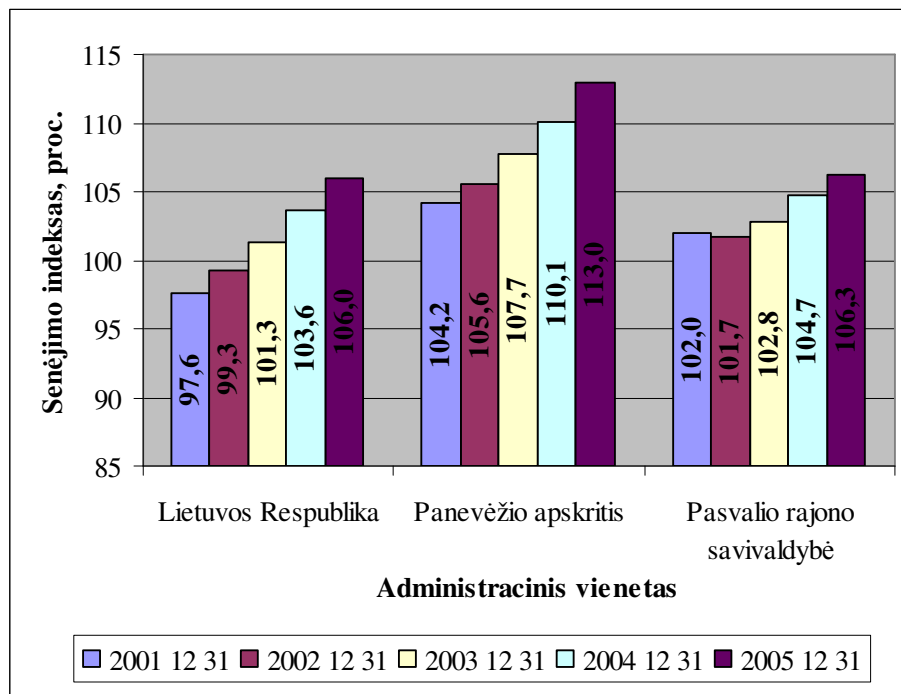
Panašios iki 15 metų gyventojų skaičiaus mažėjimo tendencijos vyrauja tiek Pasvalio rajone, tiek Panevėžio apskrityje ir Lietuvoje (2.6 pav.), tačiau vertinant žymiai spartesnį gimstamumo mažėjimą ir emigracijos mastą Pasvalio rajone, galima daryti išvadą, kad palaipsniui mažės vaikų iki 15 metų ir darbingo amžiaus gyventojų skaičius, todėl bendroje gyventojų struktūroje išsivys pensinio amžiaus gyventojų grupė (gyventojų senėjimo procesas).

2.6 pav. Gyventojų struktūra pagal amžių Lietuvoje, Panevėžio apskrityje ir Pasvalio rajone 2005 m.

Šaltinis: Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės

Demografiniams procesams įvertinti svarbūs yra gimstamumo ir mirtingumo rodikliai bei senėjimo indeksas, kuris parodo 60 metų ir vyresnio amžiaus gyventojų skaičių, tenkantį 100-ui 0–14 metų amžiaus vaikų. Pasvalio rajono savivaldybei aktuali gyventojų senėjimo problema – gyventojų senėjimo indeksas 0,3 proc. viršija Lietuvos vidurkį, nors yra 5,9 proc. žemesnis už Panevėžio apskrities rodiklį. Pastebėtina ir tai, kad per 2001-2005 m. Pasvalio rajone senėjimo indeksas padidėjo apie 4,2 proc., tuo tarpu Lietuvoje – dvigubai daugiau (8,6 proc.). Tai rodo Pasvalio rajono gyventojų senėjimo tendenciją, kuri nėra tokia aktuali ir problemiška, kaip Panevėžio apskrityje ar Lietuvoje (2.7 pav.).

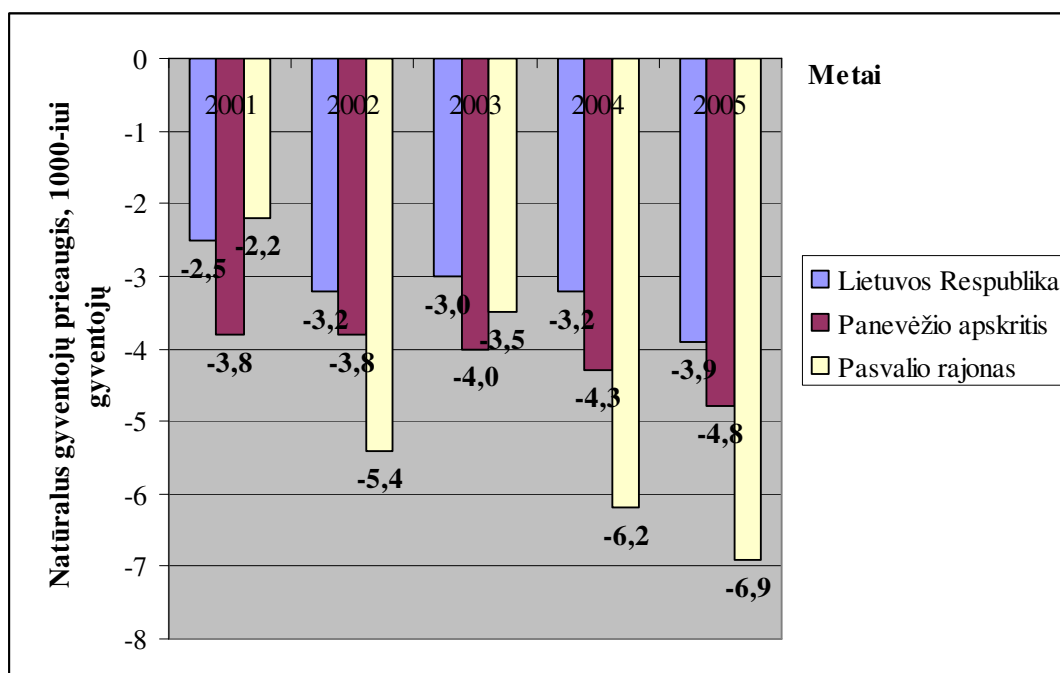

2.7 pav. Pasvalio rajono gyventojų senėjimo indeksas, 2001-2005 m.

Šaltinis: sudaryta remiantis Statistikos departamento duomenimis

Visuomenės gyventojų senėjimą lemia gimstamumo mažėjimas ir vidutinės būsimo gyvenimo trukmės ilgėjimas. Ilgą laiką senėjimas vyko dėl šių abiejų priežasčių, tačiau pastaraisiais metais lemiamos įtakos turi mažas gimstamumas.

Pasvalio rajono savivaldybėje, kaip ir visoje Lietuvoje, gimstamumas pastovios tendencijos neturėjo, vienais metais mažėdavo, kitais padidėdavo. Mirusiųjų skaičius 1 000-iui gyventojų analizuojamose teritorijose didėja, o natūralus gyventojų prieaugis, tenkantis 1 000-iui gyventojų visoje šalyje, Panevėžio apskrityje ir Pasvalio rajono savivaldybėje 2001-2005 m. buvo neigiamas (2.8 pav.).

2.8 pav. 1.000-iiui gyventojų tenkantis natūralus gyventojų prieaugis

Šaltinis: Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės

Natūralus gyventojų sumažėjimas Pasvalio rajone yra žymiai didesnis, negu šalyje, nors 2001 m. šis rodiklis buvo 12 proc. mažesnis už šalies vidurkį.

Nors Pasvalio rajonas yra pasienio rajonas, tačiau pagal gyventojų tautinę sudėtį jis yra homogeniškas: 98,9 proc. – lietuviai, kitų tautybių gyventojai sudaro nežymią dalį (1,1 proc.). Nacionalinė gyventojų sudėtis parodyta 2.3 lentelėje.

2.3 lentelė. Gyventojai pagal tautybes, 2001 m. surašymo duomenys

Tautybė	Panevėžio apskritis	Pasvalio rajono sav.
1	2	3
Lietuviai	288.851	34.493
Rusai	7.579	198
Ukrainiečiai	816	61
Lenkai	643	21
Baltarusiai	501	31
Latviai	271	38

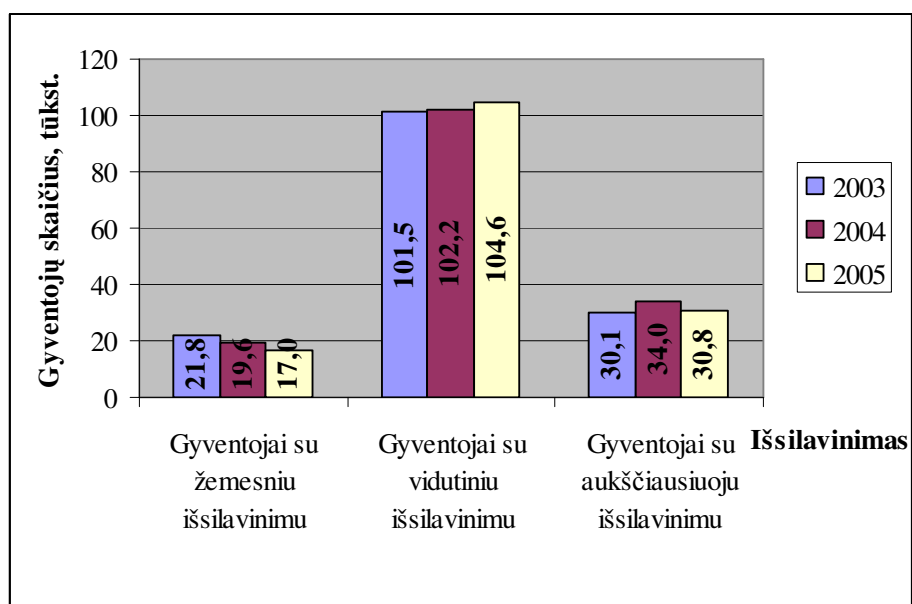
2.3 lentelės tęsinys

1	2	3
Čigonai	218	12
Vokiečiai	81	5
Totoriai	35	5
Žydai	27	1

Šaltinis: Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės

2.1.3. Išsilavinimas

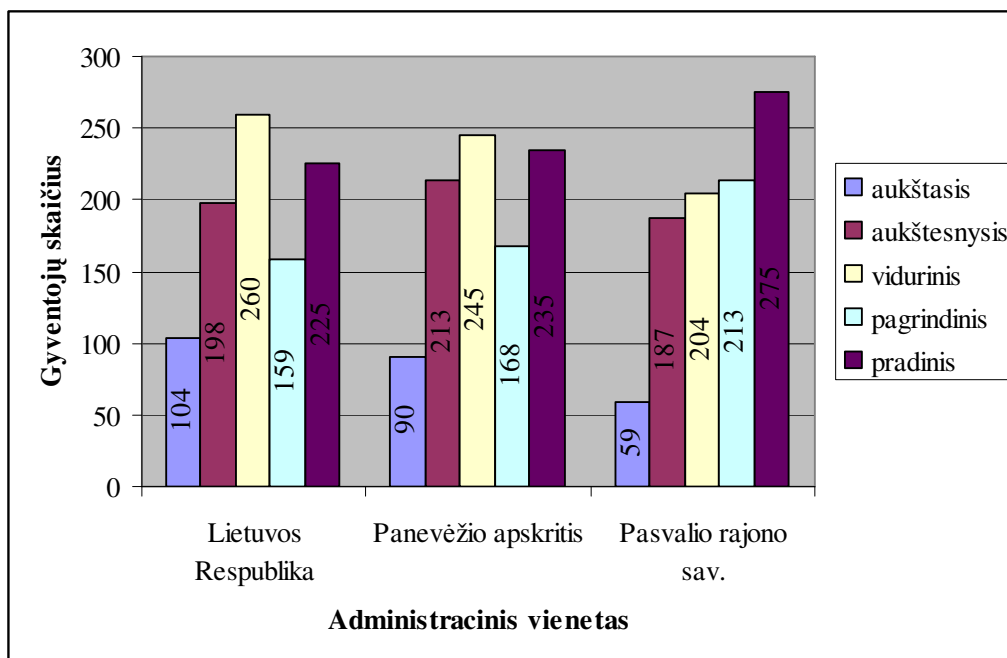
Per paskutiniuosius trejus metus (2003-2005 m.) išsilavinimo lygis Panevėžio apskrityje tolygiai kilo (2.9 pav.): padaugėjo gyventojų su vidutiniu išsilavinimu (3,1 proc.), sumažėjo gyventojų su žemesniu išsilavinimu (22,0 proc.). Gyventojų skaičius su aukščiausiuoju išsilavinimu padaugėjo, tačiau 2004 m. šis rodiklis buvo žymiai didesnis.

2.9 pav. Gyventojų išsilavinimas Panevėžio apskrityje (25-64 m. amžiaus), 2003-2005 m.

Šaltinis: Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės

Didelis gyventojų su aukštuoju išsilavinimu skaičius yra vienas iš gyvenimo kokybės prioritetų, nuo kurio priklauso ir neišvengiamas kitų priežastinių parametų kokybės gerėjimas. Palyginti mažas Pasvalio rajono savivaldybės gyventojų su aukštuoju išsilavinimu skaičius, lyginant su Lietuvos ir Panevėžio apskrities rodikliais (2.10 pav.), iš dalies stabdo gyvenimo kokybės gerėjimo tempą.

2.10 pav. Pasvalio rajono 1 000-iui 10 metų ir vyresnių gyventojų tenka turinčių išsilavinimą

Šaltinis: Visuotinio surašymo duomenys, 2001 m.

2.1.4. Gyventojų migracija

Vertinant pastarųjų metų migracijos procesus Pasvalio rajone, pastebėta, kad daugiausiai į rajono savivaldybę atvyko 2003 m. (461 asmenų), tai yra 12,7 proc. daugiau nei 2002 m. Lietuvoje tuo pačiu metu taip pat pastebėtas atvykusiųjų augimas. 2003 m. į šalį atvyko 40,7 proc. daugiau gyventojų nei 2002 m. Tačiau Pasvalio raj. savivaldybėje migracijos saldo 2003 m. užfiksuotas neigiamas, kaip ir visoje šalyje. Tai galima būtų susieti su tuo, kad tuo laikotarpiu nemažai gyventojų išvažiavo dirbti ar uždarbiauti į kitas šalis. Palyginus 2004 ir 2005 metų duomenis, nustatyta, kad 2005 m. į Pasvalio raj. savivaldybę atvyko 347 asmenys, tai yra 24 proc. mažiau nei 2004 m. Lietuvoje taip pat pastebėtas atvykusiųjų mažėjimas. 2005 m. į šalį atvyko 8 proc. mažiau gyventojų nei 2004 m. Analizuojamuoju 2004-2005 m. laikotarpiu Pasvalio raj. savivaldybėje migracijos saldo buvo neigiamas, kaip ir visoje šalyje.

Vertinant gyventojų migracijos procesus, galima teigti, kad Pasvalio savivaldybė yra nepatraukli kitų savivaldybių gyventojams, kadangi lyginant 2003-2005 m., atvykusių gyventojų skaičius sumažėjo 24,7 proc. (palyginimui, Panevėžio apskrityje sumažėjo 18 proc., Lietuvoje sumažėjo 4,2 proc.). Tačiau nors išvykusių iš savivaldybės gyventojų skaičius yra mažesnis – 2005 m., palyginti su 2003 m. duomenimis, Pasvalio raj. savivaldybėje išvykusių gyventojų skaičius sumažėjo 3,7 proc., Panevėžio apskrityje sumažėjo 11,9 proc., Lietuvoje – 0,2 proc., migracijos saldo išlieka žymiai aukštesnis už apskrities ir šalies. Panašios tendencijos gyventojų atvykimo atžvilgiu pasireiškia vertinant migracijos rodiklius 1 000-iui gyventojų (2.4 lentelė).

2.4 lentelė. Pasvalio rajono savivaldybės migracijos procesas 2003-2005 m. 1 000-iui gyventojų

Regionas, metai	Atvyko	Išvyko	Migracijos saldo
1	2	3	4
Lietuvos Respublika			
2003	17,9	19,8	-1,8
2004	18,8	21,5	-2,8
2005	17,4	19,9	-2,6
Panevėžio apskritis			
2003	17,4	21,3	-3,91
2004	17,2	22,3	-5,14
2005	14,5	19,1	-4,58
Pasvalio r. sav.			
2003	30,1	18,9	-5,55
2004	23,1	18,8	-5,48
2005	13,3	18,6	-8,32

Šaltinis: sudaryta remiantis Statistikos departamento duomenimis

Pasvalio rajono migracijos procesų tendencijos yra kritiškos: išvykstančių gyventojų skaičius žymiai viršija atvykstančių gyventojų skaičių, neigiamo migracijos saldo padidėjimas per pastaruosius 3 metus sudarė beveik 50 (49,91) proc.

2.1.5. Išvados

1. Pasvalio rajono savivaldybė – viena rečiausiai apgyvendintų Panevėžio apskrities savivaldybių, gyventojų tankumas šioje savivaldybėje siekia tik 70,9 proc. Panevėžio apskrities ir 50,1 proc. Lietuvos vidurkio. Įvertinus ir urbanizacijos lygį, galima tvirtinti apie žemą savivaldybės išsivystymą ir potencialą.
2. Pasvalio rajono savivaldybė suskirstyta į 11 seniūnijų, į jas įeina 2 miestai, 13 miestelių, 319 kaimų. Vidutinis seniūnijos plotas – 117,2 km², vidutinis gyventojų skaičius seniūnijoje – 3 052,4 gyventojų. Tankiausiai apgyvendintos Pasvalio ir Joniškėlio miestų seniūnijos, tai sudaro pagrindą manyti, kad šiuose miestuose sukoncentruoti pagrindiniai rajono darbo jėgos ištekliai. Net 8 iš 11 seniūnijose vidutinis gyventojų tankis yra mažesnis už savivaldybės vidurkį. Ryškus gyventojų tankumo netolygumas sukelia infrastruktūros plėtros, ryšių tarp centrų ir periferijos disbalansą ir vystymo problemas, sukelia įtampą tarp miestų ir atokesnių vietovių, kai jie nėra stiprūs centrų palaikymo arealai.
3. Pasvalio rajonui labai aktuali gyventojų mažėjimo tendencija, kurią lemia palyginti aukšti mirtingumo ir emigracijos rodikliai bei mažas gimstamumas. Didžiausi

apskirtyje gyventojų natūralaus sumažėjimo rodikliai 1 000 gyventojų (43,8 proc. viršija apskrities ir net 76,9 proc. – Lietuvos rodiklį) rodo kritišką Pasvalio rajono demografinę situaciją, kuri daro didelę įtaką rajono socialinei-ekonominei aplinkai. Gyventojų sumažėjimas yra vienas iš rajono ekonominės plėtros stabdančių veiksnių, kadangi iškraipo gyventojų demografinę struktūrą.

4. Panašios iki 15 metų gyventojų skaičiaus mažėjimo tendencijos vyrauja tiek Pasvalio rajone, tiek Panevėžio apskrityje ir Lietuvoje, tačiau vertinant žymiai spartesnį gimstamumo mažėjimą ir emigracijos mastą Pasvalio rajone, galima daryti išvadą, kad palaipsniui mažės vaikų iki 15 metų ir darbingo amžiaus gyventojų skaičius, todėl bendroje gyventojų struktūroje išsivys pensinio mažiaus gyventojų grupė (gyventojų senėjimo procesas);
5. Pasvalio rajono savivaldybei aktuali ryškėjanti gyventojų senėjimo problema – gyventojų senėjimo indeksas. Nors šis rodiklis Pasvalio rajone vos 0,3 proc. viršija Lietuvos vidurkį, ir yra 5,9 proc. žemesnis už Panevėžio apskrities rodiklį, tačiau sparčiai mažėjantis vaikų skaičius ir rajono gyventojų „perėjimas“ iš vienos amžiaus grupės į kitą (iš „darbingo amžiaus“ – į „pensinio amžiaus“ grupę) leidžia prognozuoti didėjančią senėjimo indekso reikšmę. Vertinant mažėjančių gyventojų skaičių, aukštesnius mirtingumo rodiklius ir aiškiai didėjančių natūralų gyventojų prieaugį, prognozuojama, kad artimiausiu laiku gyventojų senėjimo indeksas pasieks Panevėžio apskrities rodiklį ir taps viena aktualiausių savivaldybės problemų.
6. Pasvalio rajono savivaldybėje žymiai daugiau asmenų, turinčių pradinį ir pagrindinį išsilavinimą, bei neturinčių net pradinio išsilavinimo, negu Panevėžio apskrityje ir Lietuvoje. Iš dalies tokią situaciją lemia rajono kaip kaimišką žemės ūkio krašto savybės – žemės ūkyje dirbantiems asmenims išsilavinimo lygis nėra toks svarbus, kaip specializuotą darbą dirbantiems asmenims, kurių yra daugiau Panevėžio miesto ir rajono savivaldybėse.
7. Santykinai didelė aukštesnį išsilavinimą turinčių asmenų dalis Pasvalio rajone yra palankus veiksnys plėtojant didesnę pridėtinę vertę kuriančius verslus, aptarnavimo sferą. Tai rodo savo srities specialistų parengimo potencialą rajone.
8. Pasvalio rajono savivaldybėje pastebimos neigiamos migracijos procesų tendencijos: mažėjantis gyventojų skaičius (2003-2005 m. atvykusių gyventojų sumažėjo 24,7 proc.) kartu su aukštais išvykstančių gyventojų rodikliais sudaro neigiamą migracijos saldo. Šis rodiklis net 81,7 proc. aukštesnis už apskrities ir daugiau nei dvigubai – už šalies atitinkamą rodiklį.

9. Aktyvi gyventojų emigracija sąlygoja prastėjančią demografinę rajono situaciją – paprastai emigruoja darbo jėgos ištekliai, kurie sudaro vieną iš socialinės-ekonominės plėtros veiksnių.

2.2. Gyventojų užimtumas ir nedarbas

Pagrindinės Pasvalio rajono gyventojų užimtumo sritys (Statistikos departamento 2003 m. pabaigos duomenimis) yra žemės ūkis, švietimas, sveikatos priežiūra ir socialinis darbas. Mažiausiai darbuotojų dirba finansiniame tarpininkavime, viešbučiuose ir restoranuose, transporte, sandėliavime ir ryšiuose, nekilnojamojo turto, nuomos ir kitoje verslo veikloje (2.5 lentelė).

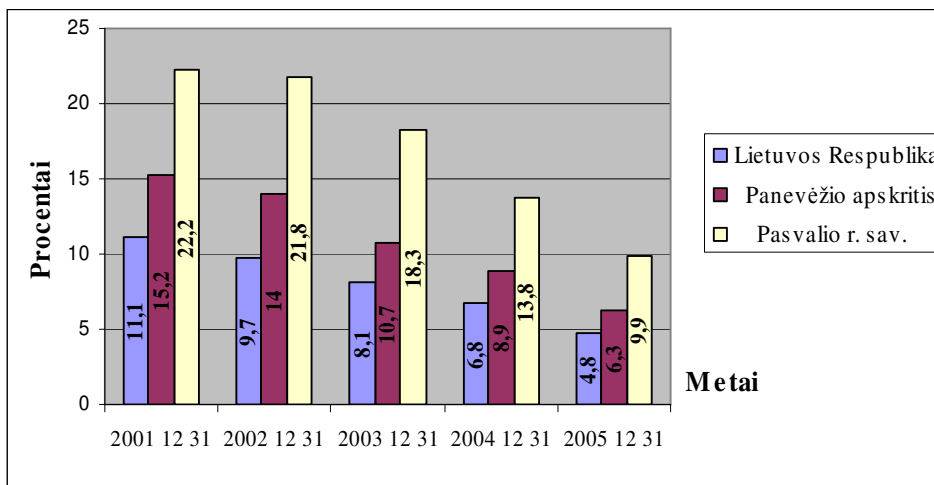
2.5 lentelė. Gyventojų užimtumas Pasvalio rajono savivaldybėje, 2003 m.

	Lietuva		Panevėžio apskritis		Pasvalio rajonas	
Darbo sritis	Vidutinis darbuotojų skaičius	Proc. išraiška	Vidutinis darbuotojų skaičius	Proc. išraiška	Vidutinis darbuotojų skaičius	Procentinė išraiška
1	2	3	4	5	6	7
Žemės ūkyje, medžioklėje ir miškininkystėje	33127	2,88	5371	6,53	1179	19,34
Žuvininkystėje	1438	0,13	1	0	0	0
Kasyboje ir karjerų eksploatavime;	2889	0,25	179	0,22	0	0
Apdirbamojoje gamyboje	246383	21,44	23989	29,15	684	11,22
Elektros, dujų ir vandens tiekime	29875	2,60	1446	1,76	106	1,74
Statyboje	78313	6,81	5229	6,35	300	4,92
Didmeninėje ir mažmeninėje prekyboje ir t.t.	182178	15,85	10391	12,63	714	11,71
Viešbučiuose ir restoranuose	25058	2,18	1419	1,72	62	1,02
Transporte, sandėliavime ir ryšiuose	85797	7,47	2888	3,51	119	1,95
Finansiniame tarpininkavime	17476	1,52	74	0,09	3	0,05
Nekiln. turto, nuomos ir kitoje verslo veikloje	62663	5,45	2430	2,95	139	2,28
Viešajame valdyme ir gynyboje; privalomajame soc. draudime	76499	6,66	5319	6,46	393	6,45
Švietime	162054	14,10	12067	14,66	1243	20,39
Sveikatos priežiūroje ir socialiniame darbe	96078	8,36	7767	9,44	740	12,14
Kitoje komun., socialinėje ir asmeninėje aptarnavimo veikloje	49470	4,30	3724	4,53	415	6,81

Šaltinis: sudaryta remiantis Statistikos departamento duomenimis

Palyginus užimtumo rodiklius su apskrities ir šalies rodikliais, akivaizdu, kad Pasvalio rajone yra neadekvatus švietimo darbuotojų skaičius, kadangi jų vidutinė procentinė išraiška yra 44,6 proc. didesnė už šalies ir 39,1 proc. už apskrities vidurkį. Pasvalio rajone pastebimas žymiai mažesnis darbuotojų skaičius apdirbamojoje pramonėje (palyginti su šalies jis yra žemesnis 47,7 proc., lyginant su apskrities – 61,5 proc.). Stambesnių pramonės objektų nebuvimas, aukštas rajono dirvožemių derlingumas nulėmė aukštesnį negu apskrityje arba Lietuvoje darbuotojų skaičių žemės ūkio sektoriuje. Šis rodiklis net 3 kartus (196,2 proc.) viršija Panevėžio apskrities ir 6,7 kartų (771,5 proc.) – Lietuvos vidurkį.

Pasvalio rajone nedarbo lygis yra žymiai didesnis nei Lietuvoje bei Panevėžio apskrityje. Nuo 2001 m. registruotų bedarbių ir darbingo amžiaus gyventojų skaičiaus santykis šalyje ir visose Panevėžio apskrities savivaldybėse mažėjo, tačiau Pasvalio rajone šis rodiklis išlieka pats didžiausias apskrityje ir dvigubai aukštesnis už šalies vidurkį (2.11 pav.).

2.11 pav. Nedarbo lygio dinamika, 2001-2005 m.

Šaltinis: Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės

2001-2005 m. nedarbo lygis Lietuvoje nuolat mažėjo (2005 m., palyginus su 2001 m., sumažėjo 56,75 proc.). Panevėžio apskrityje šis rodiklis mažėjo greičiau – analizuojamu laikotarpiu bedarbių ir darbingo amžiaus gyventojų santykis sumažėjo 58,9 proc. Tai rodo socialinio sektoriaus apskrityje gerėjimą. Problemiausia Panevėžio apskrities regionu vis dar išlieka Pasvalio rajono savivaldybė, kurioje bedarbiai 2005 m. sudarė 9,9 proc. visų darbingo amžiaus gyventojų. Šis rodiklis beveik du kartus viršija Lietuvos vidurkį, tačiau jo dinamika panaši į Lietuvos – bedarbių ir darbingo amžiaus gyventojų santykis nuo 2001 m. iki 2005 m. sumažėjo 55,6 proc.

Statistikos departamento prie LR Vyriausybės duomenimis, 2001-2005 metais bedarbių skaičius Lietuvoje nuolat mažėjo; 2005 m., palyginus su 2001 m., sumažėjo 54,9 proc. Panevėžio

apskirtyje bedarbių skaičius analizuojamu laikotarpiu sumažėjo 57 proc. Sparčiausiai Panevėžio apskrityje nedarbas mažėjo Panevėžio miesto savivaldybėje (sumažėjo 66 proc., tai žymiai viršijo Lietuvos bedarbių skaičiaus mažėjimą), lėčiausiai – Rokiškio rajono savivaldybėje (31,25 proc.). Pasvalio rajono savivaldybėje bedarbių skaičius taip pat tolygiai mažėjo. 2005 m. palyginus su 2001 m. bedarbių skaičius sumažėjo 53,65 proc., arba 2,2 tūkst. gyventojų.

Remiantis Pasvalio darbo biržos pateikiamais duomenimis apie bedarbių pasiskirstymą pagal tam tikrus kriterijus galima identifikuoti „tipinį“ rajono bedarbį: 1) gyvenantis kaimo vietovėje; 2) nedirbantis 12 mėnesių ir daugiau; 3) neturintis profesinio pasirengimo.

2006 m. sausio 1 d. Pasvalio darbo biržoje registruotos bedarbės moterys sudarė 11,2 proc. rajono darbingo amžiaus moterų skaičiaus, bedarbiais įregistruoti vyrai – 8,5 proc. Jauni bedarbiai sudarė 2,6 proc. 16-24 metų amžiaus grupės rajono gyventojų. Jauni, kvalifikuoti darbuotojai pasilieka didžiuosiuose Respublikos miestuose, išvyksta į užsienį, bet į Pasvalio rajoną nenoriai grįžta dėl mažos darbo ir uždarbio pasiūlos.

2.2.1. Išvados

1. Užimtumo rodikliai Pasvalio rajone atskleidžia šias tendencijas: neadekvatus švietimo darbuotojų skaičius, žemas pramonės išsivystymas rajone ir su tuo susiję mažesni darbuotojų apdirbamojoje pramonėje skaičiai, didelis rajono ekonomikos priklausomybės laipsnis nuo žemės ūkio veiklos.
2. Nepaisant bedarbystės mažėjimo tendencijų, nedarbo lygis Pasvalio rajone išlieka du kartus didesnis už šalies vidurkį. Nemažai rajono gyventojų nesugeba prisitaikyti prie kintančios darbo rinkos ir aplinkos reikalavimų bei susirasti darbo. Dėl to rajone labai išauga socialinės paramos ir pagalbos rajono gyventojams vaidmuo.
3. Analizuojant kai kurių gyventojų grupių nedarbo lygio tendencijas, galima teigti, kad dėl ekonominės ir demografinės aplinkos nestabilumo, migracijos procesų darbo rinka yra labai nestabili – ypač socialiai nesaugūs jaučiasi kaimo gyventojai, ilgalaikiai bedarbiai, o pastaruoju metu ir moterys, kurių skaičius darbo biržoje auga.
4. Nepakankama pramonės ir paslaugų sektoriaus plėtra sąlygoja įtampos atsiradimą tarp darbo pasiūlos ir paklausos.

2.3. Pragyvenimo šaltiniai, darbo užmokestis

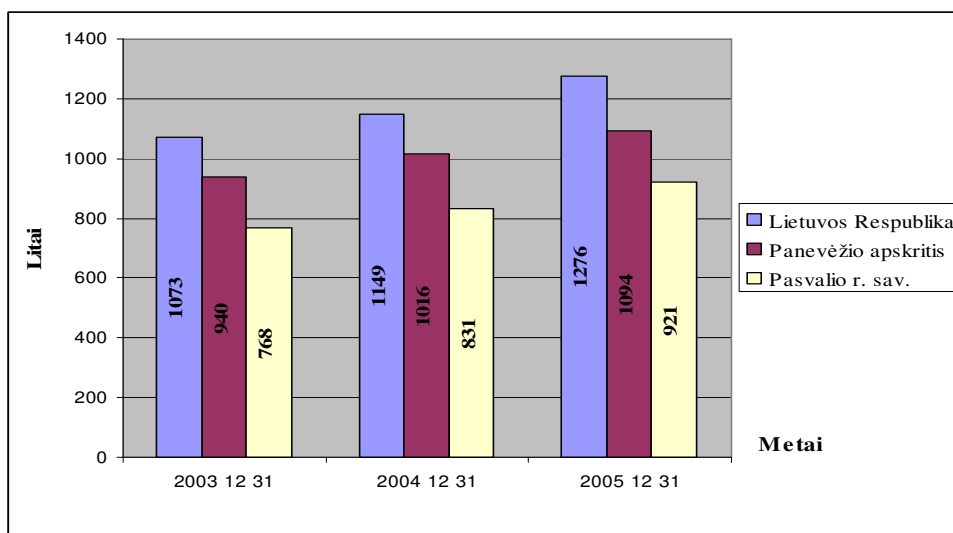
Duomenys apie Pasvalio rajono savivaldybės gyventojų pragyvenimo šaltinius buvo surinkti 2001 m. vykusio visuotinio gyventojų surašymo metu, vėlesni atitinkami duomenys nėra fiksuojami. Pasvalio rajono savivaldybės gyventojų pragyvenimo šaltiniai, palyginti su šalies gyventojų pragyvenimo šaltinių pasiskirstymu, turi esminių skirtumų (2.6 lentelė).

2.6 lentelė. Pasvalio rajono savivaldybės gyventojų pragyvenimo šaltiniai (1 000-iui gyventojų)

Regionas	Darbo užmo-- kestis	Pajamos iš nuosavo verslo, nuosavybės ar investicijų	Pajamos iš žemės ūkio veiklos	Pensija, pašalpa	Stipen- dija	Valst- ybės išlai- komas	Šeimos ir/ar kitų asmenų išlaiko- mas	Kitas pragyv. šaltinis, pragyv. šaltinis nenuro- dytas
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Lietuvos Respublika	286	15	28	259	11	10	333	58
Panevėžio apskritis	270	15	36	286	8	10	328	47
Pasvalio raj. sav.	213	10	62	320	9	10	352	24

Šaltinis: sudaryta remiantis Statistikos departamento duomenimis, 2001

Vertinant vidutinį bruto darbo užmokestį, 2005 m. palyginti su 2003 m. duomenimis, vidutinis bruto darbo užmokestis Pasvalio rajono savivaldybėje augo spartesniais tempais, negu Panevėžio apskrityje, tačiau atsiliko nuo Lietuvos rodiklio (2.12 pav.). Palyginti su 2003 m., Pasvalio rajono savivaldybėje darbo užmokestis padidėjo 19,9 proc., Panevėžio apskrityje – 16,4 proc., o Lietuvoje – 18,9 proc. Tačiau turint omenyje, kad palyginti maža savivaldybės gyventojų dalis pragyvena iš šio šaltinio, darbo užmokesčio didėjimo tendencija nėra itin sparti.

2.12 pav. Vidutinis bruto darbo užmokestis Pasvalio rajono savivaldybėje, 2003-2005 m.

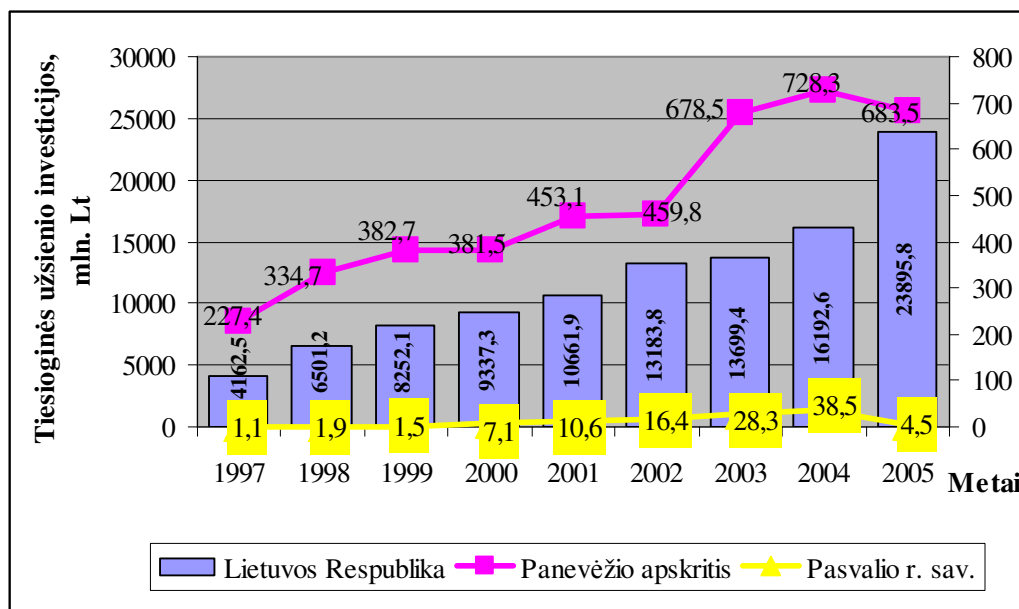
Šaltinis: sudaryta remiantis Statistikos departamento duomenimis

2.3.1. Išvados

1. Pagrindiniai Pasvalio rajono savivaldybės gyventojų pragyvenimo šaltinių bruožai: mažesnė gyventojų dalis, lyginant su šalies vidurkiu, pragyvena iš darbo užmokesčio, keliskart didesnė nei šalyje priklausomybė nuo pajamų, gaunamų iš žemės ūkio veiklos, didelė gyventojų, pragyvenančių iš pensijos, pašalpų, šeimos ir kitų asmenų išlaikomų, dalis.
2. Vertinant vidutinį bruto darbo užmokestį, 2005 m. palyginti su 2003 m. duomenimis, vidutinis bruto darbo užmokestis Pasvalio rajono savivaldybėje išaugo spartesniais tempais, negu Panevėžio apskrityje ir net viršijo vidutinį Lietuvos rodiklį. Tačiau turint omenyje, kad vidutinis darbo užmokestis 2005 m. vis dėlto atsilieka nuo vidutinio šalies ir apskrities, darbo užmokesčio didėjimo tendencija adekvati.

2.4. Investicijos

Pagal tiesioginių užsienio investicijų įsisavinimą Pasvalio rajonas yra vienas labiau atsilikusių administracinių vienetų šalyje. Pagal tiesioginių užsienio investicijų dydį Pasvalio rajonas yra 42 vietoje tarp visų savivaldybių, o pagal tiesioginių užsienio investicijų dydį tenkantį vienam gyventojui, Pasvalio rajonas yra 38 vietoje. Skirtingai nei visoje šalyje, Panevėžio apskrityje ir Pasvalio rajone tiesioginių užsienio investicijų 2005 m. buvo mažiau nei ankstesniais metais. Pasvalio rajone tiesioginių užsienio investicijų sumažėjo daugiau nei 8 kartus (2.13 pav.).

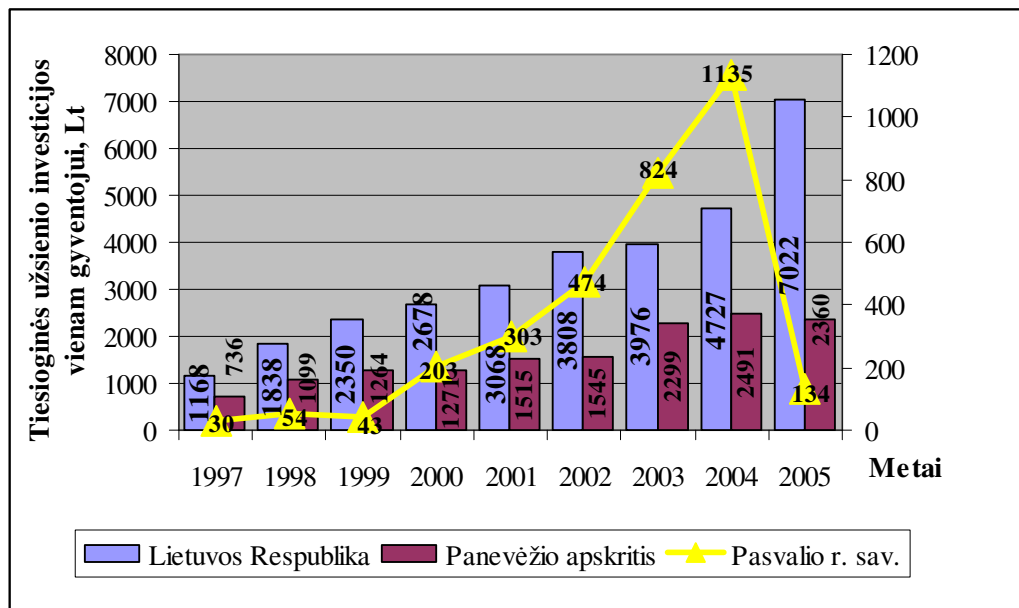

2.13 pav. Tiesioginės užsienio investicijos 1997-2005 m.

Šaltinis: Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės

2005 m. duomenimis, vienam šalies gyventojui teko 7 022 Lt, atitinkamai Panevėžio apskrityje – 2 360 Lt, o Pasvalio rajone – tik 134 Lt tiesioginių užsienio investicijų.

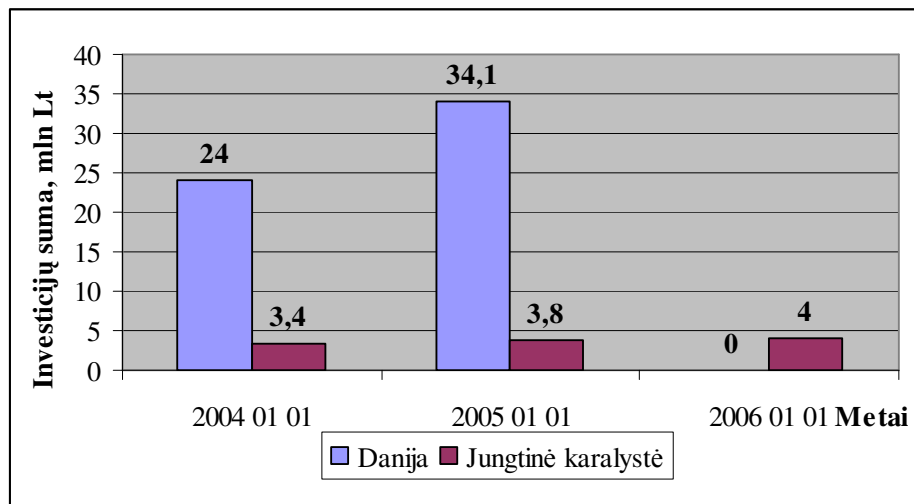
2.14 paveiksle matyti, kad tiesioginės užsienio investicijos vienam gyventojui Lietuvoje pastaraisiais metais padidėjo beveik 2 kartus, o Pasvalio rajone sumažėjo net 33 kartus. Tiesioginės užsienio investicijos vienam gyventojui Pasvalio rajone net 50 kartų mažesnės už šalies vidurkį.

2.14 pav. Tiesioginės užsienio investicijos vienam gyventojui, 1997-2005 m.

Šaltinis: Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės

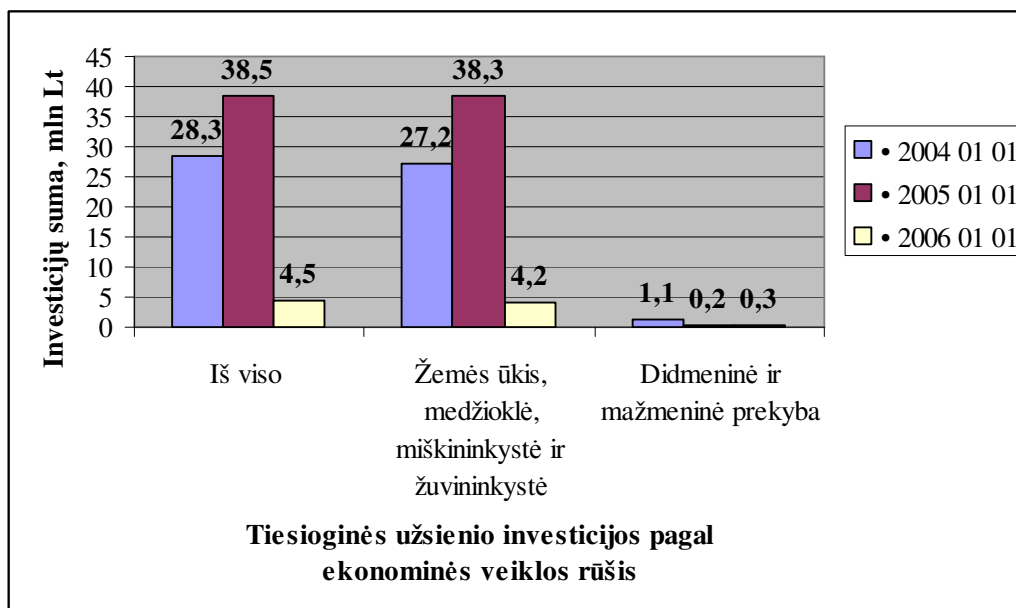
2.15 paveiksle matyti Pasvalio rajono pastarųjų trejų metų pagrindinės šalys investuotojos (Danija ir Jungtinė Karalystė). Pasvalio rajone taip pat investuoja Prancūzija bei Latvija, tačiau šie duomenys yra konfidencialūs.

2.15 pav. Pasvalio rajone investuojančios šalys 2004-2006 m., metų pradžios duomenys

Šaltinis: Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės

2.16 paveiksle pavaizduotos tiesioginės užsienio investicijos pagal ekonominės veiklos rūšis. Pasvalio rajone 2005 m. daugiausiai investuota į žemės ūkį (Danų bendrovė „SAERIMNER“).

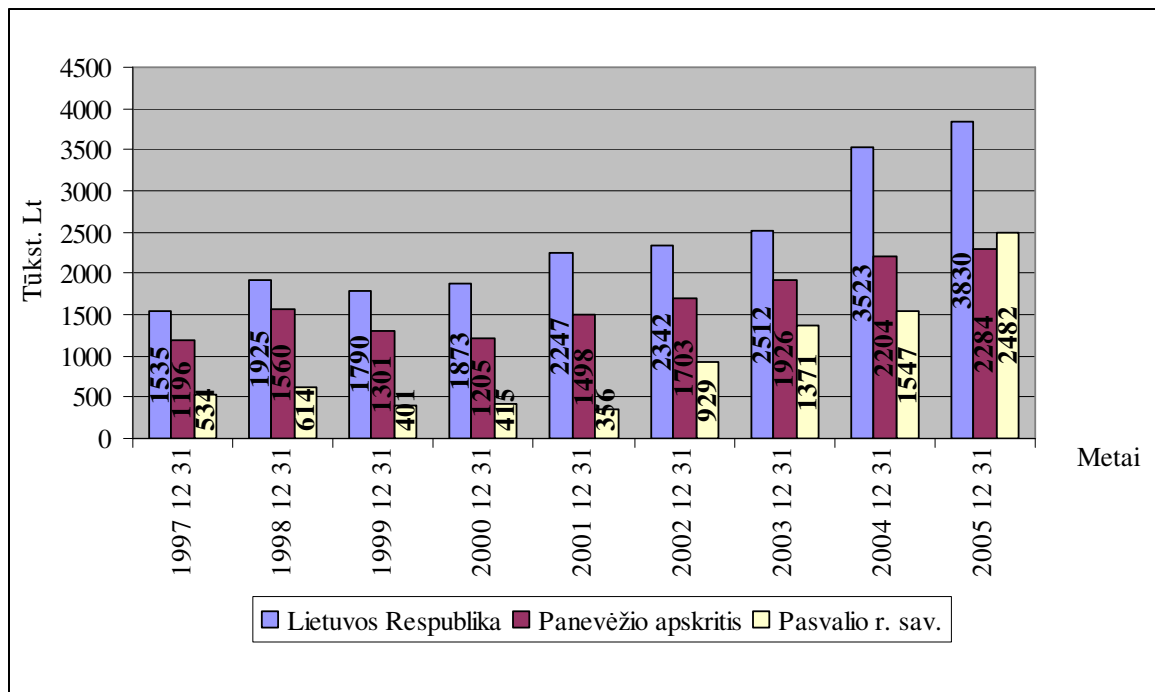
2.16 pav. Tiesioginės užsienio investicijos pagal ekonominės veiklos rūšis Pasvalio rajone 2004-2006 m., metų pradžios duomenys

Šaltinis: Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės

Esamas tiesioginių užsienio investicijų lygis nesudaro prielaidų Pasvalio rajono ūkio augimui, taip pat parodo ekonominio potencialo išsidėstymo netolygumą.

Materialinės investicijos parodo ataskaitinio laikotarpio išlaidas pastatams, inžineriniams statiniams, įrengimams, mašinoms, transporto priemonėms įsigyti, statybai ir esamam ilgalaikiam materialiajam turtui atnaujinti, remontui, rekonstravimui, kuris pratęsia ilgalaikio materialiojo turto naudojimo laiką ar didina gamybinius pajėgumus iš visų finansavimo šaltinių (duomenis apie materialines investicijas teikia visų veiklos rūšių ir nuosavybės formų įmonės ir įstaigos, taip įtraukiamos ir fizinių asmenų investicijos gyvenamųjų namų statybai).

1997-2005 m. laikotarpiu Lietuvoje materialinės investicijos išaugo daugiau kaip 2 kartus – nuo 5 488 303 tūkst. Lt iki 13 075 365 tūkst. Lt, Pasvalio rajone tuo pačiu laikotarpiu materialinės investicijos išaugo daugiau kaip 4 kartus – nuo 19 333 tūkst. Lt iki 83 481 tūkst. Lt. Visgi absoliutus materialinių investicijų dydis neatspindi tikrosios jų vertės. Labiau informatyvus ir tikslesnis yra materialinių investicijų vienam gyventojui rodiklis (2.17 pav.).

2.17 pav. Materialinės investicijos tenkančios vienam gyventojui, Lt

Šaltinis: Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės

Nors materialinių investicijų, tenkančių vienam gyventojui, apimtis stipriai ūgtelėjo 2004 m., Pasvalio rajone šis rodiklis vis dar yra 35 proc. mažesnis už šalies, tačiau beveik 9 proc. didesnis už Panevėžio apskrities vidurkį.

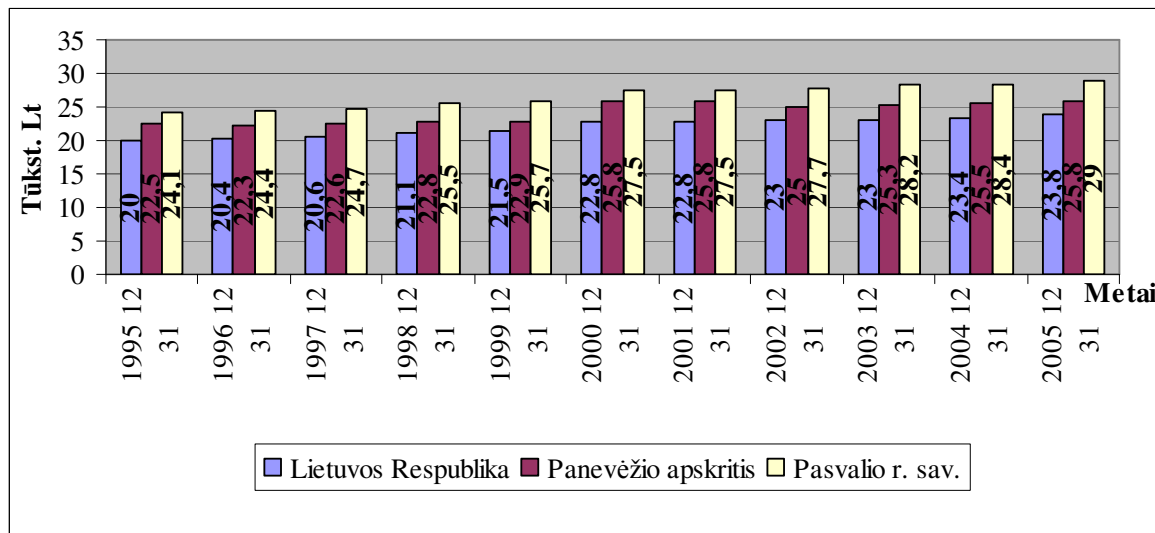
2.4.1. Išvados

1. Pasvalio rajono savivaldybėje tiesioginės užsienio investicijos vienam gyventojui 2005 m. buvo 50 kartų mažesnės nei šalies vidurkis. Esamas tiesioginių užsienio investicijų lygis nesudaro prielaidų Pasvalio rajono ūkio augimui, taip pat parodo ekonominio potencialo išsidėstymo netolygumą.
2. Mažesnis už šalies vidurkį materialinių investicijų vienam gyventojui rodiklis identifikuoja silpnai išvystytą Pasvalio rajono ūkį, menką ekonominį, gamybinį potencialą.

2.5. Būstas

2005 m. pabaigoje Pasvalio rajono savivaldybės gyvenamojo būsto fondas sudarė 966,9 tūkst. m² ploto, iš kurių 25 proc. – mieste ir 75 proc. – kaime. Lyginant su 1995 m., gyvenamasis fondas padidėjo 8 proc. (atitinkamu laikotarpiu Lietuvoje augimas sudarė 9 proc.). Pasvalio rajono gyvenamojo būsto fondas 2005 m. sudarė 1,2 proc. visos Lietuvos gyvenamojo būsto ir 13 proc. Panevėžio apskrities. Kaip ir visoje Lietuvoje, Pasvalio rajone 97 proc. gyvenamojo būsto fondo sudarė privačios nuosavybės gyvenamasis fondas ir likusius 3 proc. – valstybės ir savivaldybių nuosavybės. Maža socialinio būsto dalis riboja galimybes juo aprūpinti socialiai remtinas šeimas ir asmenis. 2005 m. Pasvalio rajono savivaldybėje socialinio būsto laukė 40 šeimų, tai yra 21 proc. daugiau nei 2003 m.

Pasvalio rajono gyventojai pagal jiems tenkantį naudingojo ploto rodiklį 29 m² naudingojo ploto vienam gyventojui (24,7 m² mieste ir 30,8 m² kaime) yra geriau apsirūpinę būstu nei vidutiniškai šalyje (23,8 m² vienam gyventojui) ir Panevėžio apskrityje (25,8 m² vienam gyventojui). Tačiau tai labiau siejasi ne su augančiomis naujo būsto statybomis o su Pasvalio rajono gyventojų skaičiaus mažėjimu. 2005 m. Pasvalio rajone buvo pastatyti tik 9 butai, o naudingas plotas, tenkantis vienam gyventojui kasmet didėjo nuo 1995 m. Gyventojų aprūpinimo gyvenamuoju plotu duomenys pateikti 2.18 paveiksle.

2.18 pav. Gyventojų apsirūpinimas gyvenamuoju plotu 1995-2005 m., m²/gyventojui

Šaltinis: Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės

Būsto pagal tipą struktūroje Pasvalio rajone dominuoja individualūs namai, sudarantys 62,5 proc. viso būsto, butai daugiabučiuose namuose sudaro 33 proc. būsto. Atitinkamai šalyje dominuoja butai – 61,2 proc., individualūs namai – 32,7 proc.

Pagal statybos metus, daugiausia pastatų Pasvalio rajone buvo pastatyta 1919-1945 m. (20,5 proc. visu analizuojamu laikotarpiu pastatytų pastatų). Nuo 1946 m. pastatytų pastatų daugėjo iki 1980 m.

Analizuojant pagal pastatų statybines medžiagas pastebima, kad pastatai iš medienos vyravo iki 1960 m., vėliau pradėjo daugėti pastatų iš mūro (pagal 2001 m. visuotinio gyventojų ir būsto surašymo duomenis). Duomenys apie pastatų pasiskirstymą pagal pastatymo metus ir medžiagas Pasvalio rajone pateikiami 2.7 lentelėje.

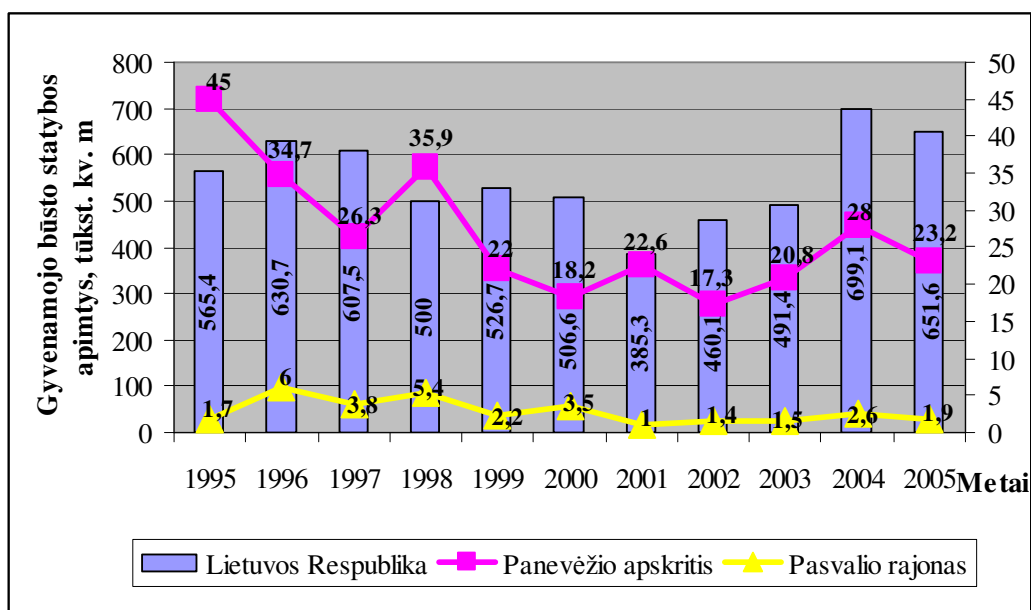
2.7 lentelė. Pastatų pasiskirstymas pagal pastatymo metus ir medžiagas Pasvalio rajone, proc.

Būstų skaičiaus pasiskirstymas, proc.				
1	2	3	4	5
Iš viso pagal pastato pastatymo metus	visi	mūro	medienos	kiti
	100,0	41,1	47,3	11,6
Iki 1919	7,7	8,5	88,1	3,4
1919-1945	20,5	6,6	88,5	4,9
1946-1960	15	18,4	74,1	7,5
1961-1970	16,9	47,2	41,3	11,5
1971-1980	19,9	73,8	14,9	11,3
1981-1990	16,3	65,6	6,6	27,8
1991-2000	3,5	81,4	5,9	12,7
2001	0,1	50	33,3	16,7
Nežinoma	0,3	65,4	15,4	19,2

Šaltinis: Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės

80 proc. visų Pasvalio rajone esančių pastatų, sudarančių būsto fondą, pastatymo metai yra iki 1980 m. Pastaraisiais metais Lietuvoje pastatoma vis daugiau gyvenamųjų namų, tačiau ši tendencija dėl regioninių ekonominio išsivystymo skirtumų nepasireiškia Panevėžio apskrityje ir Pasvalio rajone, kur 2005 m. pastatytų būstų plotas buvo mažesnis nei 2004 m.

Nuo 2001 m. iki 2004 m. kasmet pastatomo gyvenamojo būsto plotas šalyje išaugo 81 proc., Panevėžio apskrityje tuo pačiu laikotarpiu pastatomo gyvenamojo būsto plotas išaugo tik 24 proc., o Pasvalio rajono savivaldybėje net 100 proc. (2.19 pav.), tačiau 2005 m. gyvenamojo būsto statybų apimtys visoje šalyje sumažėjo (Panevėžio apskrityje 17 proc., Pasvalio rajone net 27 proc.).

2.19 pav. Gyvenamojo būsto statybų apimtys 1995-2005 m. laikotarpiu, tūkst. m²

Šaltinis: Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės

Atitinkamai per 1995-2005 m. laikotarpį Lietuvoje naujai pastatyto gyvenamojo ploto dalis, tenkanti vienam gyventojui, sudaro 1,76 m², Panevėžio apskrityje – 1 m², o Pasvalio rajone – tik 0,9 m².

2.5.1. Išvados

1. Gyvenamojo būsto fondas Pasvalio rajone koncentruojasi kaimo vietovėse, jo plėtros tempai yra lėtesni už šalies vidurkį.
2. Dėl spartesnio gyventojų mažėjimo Pasvalio rajone, gyventojams čia tenka daugiau naudingojo gyvenamo būsto ploto (29 m² naudingojo ploto vienam gyventojui) nei vidutiniškai šalyje ir Panevėžio apskrityje.
3. Būsto pagal tipą struktūroje Pasvalio rajone dominuoja individualūs namai, pagal statybos metus ir statybines medžiagas didžiąją dalį visų pastatų sudaro 1961-1990 m. mūriniai ir 1919-1960 m. mediniai pastatai.
4. Atsižvelgiant į vidutinius ES šalių gyventojų apsirūpinimo būstais rodiklius, šalies tendencijas, didelį socialinio būsto poreikį, Pasvalio rajono gyvenamojo būsto fondas turėtų plėstis, tačiau tai tiesiogiai priklausys nuo socialinio-ekonominio regiono vystymosi.

2.6. Pramonė ir statyba

Statistikos departamento prie LR Vyriausybės duomenimis, 2005 m. pabaigoje Pasvalio rajono savivaldybėje buvo 478 veikiantys ūkio subjektai; tai sudarė 0,65 proc. viso Lietuvos ūkio subjektų ir 8,4 proc. – Panevėžio apskrities. Iš jų pramonės sektoriuje veikė 43 ūkio subjektai (0,5 proc. visos Lietuvos pramonės subjektų ir 6 proc. Panevėžio apskrities), statyboje – 9 ūkio subjektai (0,2 proc. visos Lietuvos statybos subjektų ir 4,1 proc. Panevėžio apskrities).

Remiantis Pasvalio rajono savivaldybės administracijos pateikta informacija, perspektyviausiomis laikomos įmonės, išvardintos 2.8 lentelėje ir pavaizduotos 2.20 paveiksle.

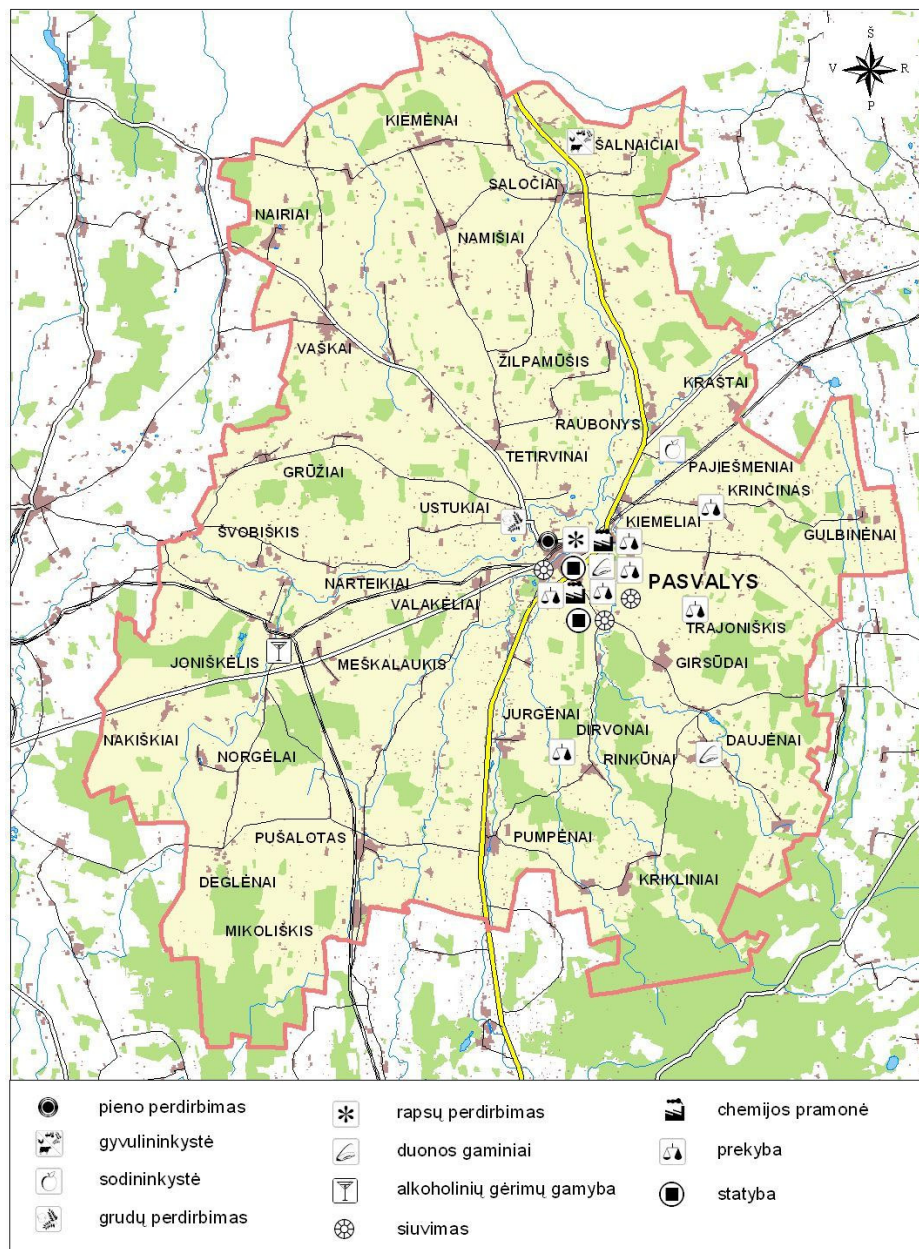
2.8 lentelė. Pasvalio rajono perspektyvios įmonės

Įmonės pavadinimas	Pagrindinė veikla	Adresas
1	2	3
Žemės ūkio, žemės ūkio produkcijos perdirbimas, maisto pramonė		
Akcinės bendrovės „Pieno žvaigždės“ filialas Pasvalio sūrinė	Pieno perdirbimas	Mūšos g. 14, Pasvalys
Saerimner, UAB	Gyvininkystė	Šalnaičių k., Saločių sen., Pasvalio r.
Naradava, UAB	Sodininkystė	Pajiešmenų k., Pasvalio r.
Ustukių malūnas, UAB	Grūdų perdirbimas	Ustukių k., Pasvalio r.
Pasvalio agrochemija, UAB	Rapsų perdirbimas	Mūšos g. 19, Pasvalys
Litagros chemija, UAB (Pasvalio filialas)	Chemijos pramonė	Stoties g. 17, Pasvalys
Gerupė, J.Šimeliūno įmonė	Chemijos pramonė	Stoties g. 15, Pasvalys
R.Kopūstienės IĮ	Siuvimas (trikotažo gamyba)	Vytauto Didžiojo a. 6/1, Pasvalys
Rytuva, UAB	Siuvimas (galanterijos gaminių gamyba)	Vytauto Didžiojo a. 6/1, Pasvalys
Gojelis, IĮ	Siuvimas (drabužių gamyba)	Žalioji g. 17, Pasvalys
V.Stankevičienės įmonė „Saimeta“	Duonos gaminiai	Porijų g. 3, Daujėnai, Pasvalio r.
Pasvalio duona, UAB	Duonos gaminiai	Joniškėlio g. 18, Pasvalys
Joalda, UAB	Alkoholinių gėrimų gamyba	Vytauto g. 56, LT-39305, Joniškėlis, Pasvalio r.
Prekyba		
Graistos paslaugos, UAB	Prekyba baldais	Vilniaus g. 4, Pasvalys
Medžio technologinė įranga	Prekyba juostiniais bei diskiniiais pjūklais, jų taisymas, paruošimas	Dirvonai, Pasvalio r.
Pasvalio žemtiekimas, AB	Prekyba maisto, ūkinėmis prekėmis	Mūšos g. 6 b, Pasvalys
Žaldokas, UAB	Didmeninė prekyba	Žalioji g. 6, Krinčinas, Pasvalio r.
Astrameda, IĮ	Prekyba medicinos įranga	Taikos g. 21-24, Pasvalys

2.8 lentelės tęsinys

1	2	3
Sodžiaus rytas, UAB	Didmeninė mažmeninė prekyba daržovėmis	Trajoniškio k., Daujėnų sen., Pasvalio r.
Lizėja, UAB	Prekyba maisto prekėmis	P.Avižonio g. 8, Pasvalys
Statyba		
Huronas, IĮ	statyba	Joniškėlio g. 4A, Pasvalys
Vidstata, UAB	statyba	Geležinkeliečių g. 7-1, Pasvalys

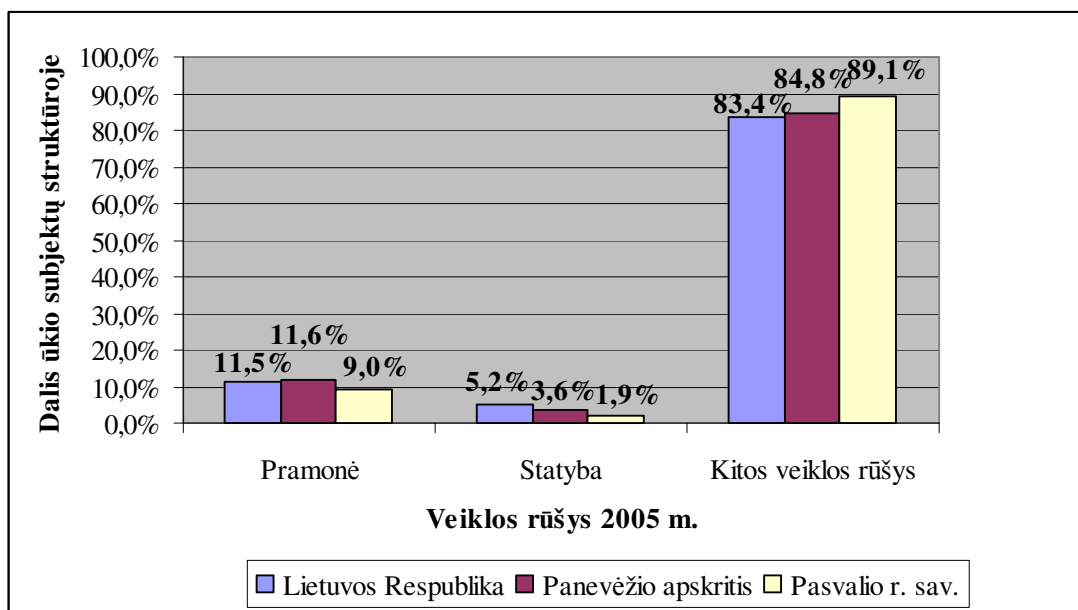
Šaltinis: sudaryta remiantis Pasvalio rajono savivaldybės administracijos duomenimis

2.20 pav. Pasvalio rajono perspektyvios įmonės 2006 m.

Šaltinis: Aplinkos apsaugos agentūra, sudaryta remiantis Pasvalio rajono savivaldybės administracijos duomenimis

Pasvalio rajono pramonės sektoriuje veikiančių ūkio subjektų skaičius 2004-2005 m. laikotarpiu sumažėjo 2,2 proc., statybų sektoriuje išaugo 50 proc. Tačiau šiuos abu sektorius lyginant pagal šalies ūkio subjektų pasiskirstymą konstatuotina, kad tiek pramonė, tiek ir statybų sektorius Pasvalio rajone yra silpniau išvystyti. Lyginant su Lietuvos ūkio subjektų struktūra, kurioje pramonės ir statybos sektorius sudaro 16,7 proc., Pasvalio rajone ši dalis siekia tik 10,9 proc. visų ūkio subjektų (2.21 pav.).

2.21 pav. Pramonės ir statybos įmonės veikiančių ūkio subjektų struktūroje 2005 m., proc.

Šaltinis: Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės

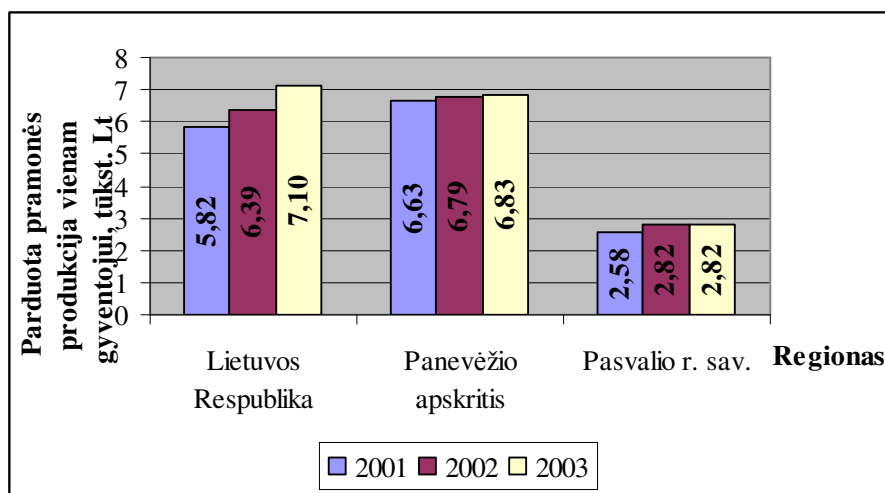
Toks mažas pramonės ir statybos subjektų skaičius Pasvalio rajone gali būti sąlygotas ypač aktyvių karstinių reiškinių, dėl kurių vykdant statybos darbus būtina atlikti itin brangius geologinius tyrimus ir daugiau investuoti į statybos darbus (esama duomenų, kad statybos kaštai išauga beveik tris kartus).

Panevėžio apskrities viršininko administracija parengė ir pateikė Lietuvos Respublikos Vyriausybei Suaktyvėjusio karstinio proceso Šiaurės Lietuvos regione padarinių mažinimo, šalinimo ir nuostolių kompensavimo programos projektą. Programoje numatyta verslininkams iš dalies kompensuoti dėl karstinių reiškinių atsiradusių įgriuvų šalinimo nuostolius, inžinerinių tinklų, gatvių atstatymo išlaidas ir pačius geologinius tyrimus, o gyventojams – padengti dėl įgriuvų susidariusias pastatų tvirtinimo bei, reikalui esant, išskeldinimo iš jų išlaidas. Didžiąją dalį programos lėšų siūloma skirti įvairiems geologiniams tyrimams, kad būtų patiriama kiek įmanoma mažiau nuostolių atsivėrus naujoms smegduobėms.

2006 m. spalio 25 d. nutarimu Nr. 1055 Lietuvos Respublikos Vyriausybė patvirtino Biržų ir Pasvalio miestų inžinerinių geologinių sąlygų įvertinimo ir suaktyvėjusio karstinio

proceso Biržų rajone inžinerinių geologinių tyrimų 2007-2010 metų programą. Pagrindinis šios Programos tikslas – Biržų ir Pasvalio miestų teritorijų kokybės ir tinkamumo ūkinei ar kitai veiklai karstinių reiškinių vystymosi požiūriu diferencijuotas nustatymas, ekologinių ir socialinių grėsmių, susijusių su karstiniais procesais ir reiškinais, prognozavimas ir karsto grėsmės užstatytuose sklypuose Biržų rajono savivaldybėje įvertinimas.

Pasvalio rajono pramonės išvystymo lygį rodo parduotos pramonės produkcijos, tenkančios vienam rajono gyventojui rodiklis, kuris Pasvalio rajono savivaldybėje 2003 m. buvo 2,5 karto mažesnis nei vidutiniškai šalyje ir 2,4 karto mažiau nei Panevėžio apskrityje (2.22 pav.).

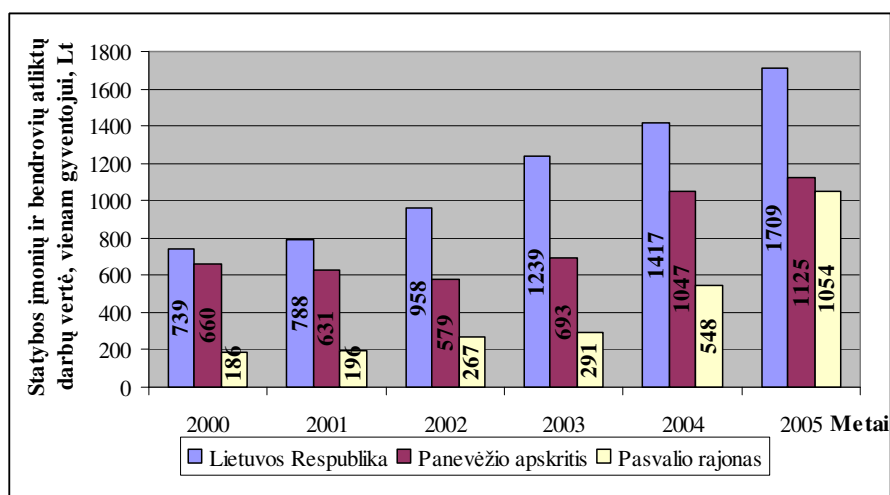
2.22 pav. Parduota pramonės produkcija, tenkanti vienam gyventojui 2001-2003 m., tūkst. Lt

Šaltinis: Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės

Visu analizuojamu laikotarpiu Pasvalio rajono pramonės produkcijos pardavimai sudarė 0,4 šalies pramonės produkcijos pardavimų.

Pagrindinė pramonės šaka Pasvalio rajone – maisto gaminių pramonė (sviestas, riebus sūriai, miltai, duona ir pyrago gaminiai). Daugumoje Panevėžio apskrities savivaldybių vyrauja tik viena ar keletas pramonės veiklos rūšių, kurios reikalauja siauros darbo jėgos kvalifikacijos. Tuo atveju, jei įmonės veikla sustotų, būtų sudėtinga perkvalifikuoti darbuotojus ir pakeisti vieną pramonės veiklos rūšį regione į kitą per trumpą laiko tarpą.

Statybos sektoriuje sukuriama produkto, tenkančio vienam gyventojui rodiklis Pasvalio rajone taip pat mažesnis už šalies vidurkį (2.23 pav.). Statybos įmonių ir bendrovių atliktų darbų vertė, tenkanti vienam gyventojui tiek Lietuvoje, tiek Panevėžio apskrityje, tiek Pasvalio rajone kasmet didėjo. Šio rodiklio didėjimas pasireiškė ir dėl didėjančių statybų mastų, ir dėl mažėjančių gyventojų skaičiaus.

2.23 pav. Statybos įmonių ir bendrovių atliktų darbų vertė, vienam gyventojui 2000-2005 m., metų pabaigos duomenys

Šaltinis: Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės

Statybos įmonių ir bendrovių atliktų darbų vertės, tenkančios vienam gyventojui rodiklis 2000-2005 m. laikotarpiu Pasvalio rajone išaugo daugiau kaip penkis kartus ir sudaro 62 proc. šalies vidurkio.

2.6.1. Išvados

1. Pramonės ir statybos sektorius Pasvalio rajone sudaro 1,9 proc. visų ūkio subjektų (Lietuvoje - 6,7 proc.), parduotos pramonės produkcijos, tenkančios vienam gyventojui, rodiklis siekia 40 proc. šalies vidurkio, Pasvalio rajono pramonė sudaro 0,4 proc. visos šalies pramonės.
2. Statybos sektoriaus veiklos apimtis rajone stipriai koreguoja geologiniai reiškiniai (karstas), statybos kaštai žymiai išauga dėl brangių geologinių tyrimų. Situacija turėtų pagerėti, nes priimti strateginiai Lietuvos Respublikos ir Panevėžio apskrities šių problemų sprendimo dokumentai.
3. Statybos įmonių ir bendrovių atliktų darbų vertės, tenkančios vienam gyventojui rodiklis 2000-2005 m. laikotarpiu Pasvalio rajone išaugo daugiau kaip penkis kartus ir sudaro 62 proc. šalies vidurkio.
4. Dėl anksčiau išvardintų priežasčių, Pasvalio rajono pramonės ir statybos sektorius patenka į „ydingą ratą“: dėl gan silpno sektoriaus išvystymo lygio ir brangių geologinių tyrimų rajonas tampa nepatrauklus investuotojams, gyventojams, aukštos kvalifikacijos darbuotojams, tačiau be investicijų, kvalifikuotos darbo jėgos nėra galimybių aukštų ir vidutiniškai aukštų technologijų pramonės plėtrai, dėl ekonomiškai aktyviausių gyventojų migracijos mažėja naujo gyvenamojo būsto paklausa ir tuo pačiu statybų apimtys.

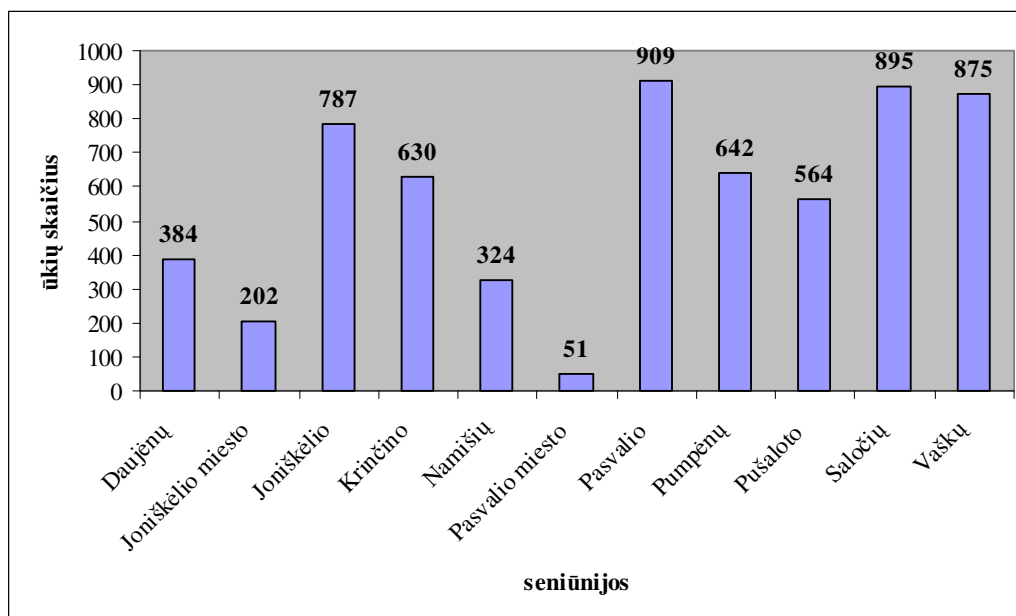
2.7. Žemės ūkis

Pasvalio rajone vyrauja derlingi priemolio ir molio dirvožemiai. Rajono žemės – vienos derlingiausių šalyje, todėl intensyviai naudojamos. Žemės ūkio naudmenos užima 96 739 ha ir sudaro 75 proc. visos rajono teritorijos. Miškai užima 21 400 ha (16,6 proc.). Didžiausi miškai - Jakūbonių, Moliūnų – plyti pietinėje rajono dalyje. Juose daugiausia vyrauja pušynai, beržynai, drebulynai.

Natūralių gamtinių plotų Pasvalio rajone yra išlikę daug mažiau negu vidutiniškai šalyje. Vietoj kadaise plytėjusių turtingų gyvūnų ir augalų rūšių pievų bei pelkių šiandien randame nusausintas, žemės ūkio naudmenomis paverstas lygumas. Nėra didesnių vandens telkinių bei natūralių pelkių, tik upių slėniuose bei pamiškėse išliko kiek didesni natūralių pievų ploteliai.

Veikiančių ūkio subjektų struktūroje žemės ūkio, medžioklės, miškininkystės ir žuvininkystės sektoriaus įmonės ir bendrovės Pasvalio rajone 2005 m. duomenimis sudarė net 10,0 proc., kai tuo tarpu šalyje – tik 2,4 proc. visų veikiančių ūkio subjektų. Pastaraisiais metais Lietuvoje mažėja dirbančiųjų žemės ūkyje skaičius – 2004 m. duomenimis užimtumas žemės ūkio sektoriuje šalyje sudarė 15,7 proc., atitinkamai Pasvalio rajone – net 38,3 proc. Tikėtina, kad dėl gamybos mastų pokyčių užimtumas žemės ūkio sektoriuje ateityje mažės, artėdamas prie ES šalių vidurkio (2004 m. – 5,1 proc.), tačiau Pasvalio rajone išliks didesnis už šalies vidurkį. Tai reiškia, kad kaimuose keisis darbų pobūdis ir darbo jėgos poreikiai – bus investuojama į inovacijas ir našumą didinančias priemones, augs kvalifikacijos reikalavimai.

Žemės ūkio 2003 m. visuotinio surašymo duomenimis Pasvalio rajone veiklą vykdė 6263 ūkiai. Daugiausia veikiančių žemės ūkio subjektų buvo Pasvalio, Saločių ir Vaškų seniūnijose (2.24 paveikslas).

2.24 pav. Veikiančių žemės ūkio subjektų skaičius Pasvalio rajono seniūnijose

Šaltinis: Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės

2.7.1. Žemės fondas

Šalyje ariama žemė sudaro 67,2 proc. naudojamų žemės ūkio naudmenų, o Pasvalio rajone net 90,6 proc. Atitinkamai, pievų ir natūralių ganyklų bei sodų ir uogynų dalis naudojamose žemės ūkio naudmenose Pasvalio rajone sudaro 7,9 proc. ir 1,5 proc. (šalyje – 31,4 proc. ir 1,4 proc.).

Pasvalio rajono žemės ūkio stiprybė yra derlingi dirvožemiai. Atsižvelgiant į šį faktorių, rajono pasėlių struktūroje dominuoja grūdinių kultūrų plotai – 68,8 proc. visų pasėlių. Dėl aukšto dirvožemių našumo Pasvalio rajono grūdinių augalų derlingumas net 31,5 proc. didesnis už šalies vidurkį ir sudaro 3,8 t/ha (šalies vidurkis – 2,89 t/ha). Likusius plotus rajone sudaro daugiamečių žolių (16,5 proc.), bulvių (1,2 proc.), lauko daržovių (0,6 proc.), pašarinių šakniavaisių (0,4 proc.), linų (0,2 proc.) ir cukrinių runkelių (0,1 proc.) pasėliai. Pasvalio rajono pasėlių plotų, derlingumo rodikliai lyginant su šalies ir Panevėžio apskrities vidurkiu pateikiami 2.9 lentelėje.

2.9 lentelė. Pasėliai, derlius ir derlingumas šalies, apskrities ir Pasvalio rajono ūkiuose, 2005 m.

Rodiklis	Lietuvos Respublika	Panevėžio apskritis	Pasvalio r. sav.
1	2	3	4
Visi pasėliai, ha	1749623	278566	72092
Grūdinių augalų pasėliai, ha	991915	172782	49578

2.9 lentelės tęsinys

1	2	3	4
Grūdinių augalų pasėliai, palyginti su visu pasėlių plotu, proc.	56,7	62	68,8
Grūdų derlius, t	2870016	508331	188397
Grūdų derlingumas, t/ha	2,89	2,94	3,8
Pluoštinių ir sėmeninių linų pasėliai, ha	4342	967	112
Linų pasėliai, palyginti su visu pasėlių plotu, proc.	0,2	0,3	0,2
Linų pluošto derlius, t	3394	692	119
Linų pluošto derlingumas, t/ha	0,9	0,77	1,06
Cukrinių runkelių (pramonei) pasėliai, ha	20978	2513	81
Cukrinių runkelių (pramonei) pasėliai, palyginti su visu pasėlių plotu, proc.	1,2	0,9	0,1
Cukrinių runkelių (pramonei) derlius, t	798450	86608	2821
Cukrinių runkelių (pramonei) derlingumas, t/ha	38,06	34,46	34,83
Bulvių pasėliai, ha	73954	6638	900
Bulvių pasėliai, palyginti su visu pasėlių plotu, proc.	4,2	2,4	1,2
Bulvių derlius, t	894688	77053	11944
Bulvių derlingumas, t/ha	12,1	11,61	13,26
Lauko daržovių pasėliai, ha	20685	2295	398
Lauko daržovių pasėliai, palyginti su visu pasėlių plotu, proc.	1,2	0,8	0,6
Daržovių (lauko ir šiltnamių) derlius, t	369283	39776	10508
Lauko daržovių derlius, t	333308	38051	10490
Lauko daržovių derlingumas, t/ha	16,11	16,58	26,35
Daugiamečių žolių pasėliai, ha	416122	59952	11872
Daugiamečių žolių pasėliai, palyginti su visu pasėlių plotu, proc.	23,8	21,5	16,5
Pašarinių šakniavaisių, įskaitant cukrinius runkelius pašarui, pasėliai, ha	12523	1110	323
Pašarinių šakniavaisių pasėliai, palyginti su visu pasėlių plotu, proc.	0,7	0,4	0,4

Šaltinis: Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės

Pasvalio rajone taip pat pakankamai išplėtotas gyvulininkystės sektorius. Nepaisant to, kad pasėlių struktūroje daugiamečių žolių plotų lyginamasis svoris ženkliai mažesnis už šalies vidurkį, rajone pasėlių plotui auginamų galvijų ir kiaulių skaičius beveik atitinka šalies vidurkį: 2006 m. duomenimis Pasvalio rajone galvijų skaičius 100-ai ha naudojamų žemės ūkio naudmenų sudarė 26 (šalies vidurkis – 28), kiaulių – 56 (šalies vidurkis – 58).

Pasvalio rajone dominuoja smulkūs, mišrūs ūkiai – vidutiniškai ūkininko ūkio plotas nesiekia 20 ha ir atitinka Lietuvos vidurkį.

2.7.2. Kaimo plėtros perspektyvos

Kadangi Pasvalio rajono urbanizacijos lygis siekia tik 29,6 proc., rajono socialinis – ekonominis vystymasis didele dalimi priklausys nuo tolimesnės žemės ūkio sektoriaus, kaimiškųjų vietovių plėtros. Sėkmingai kaimo plėtrai būtina didinti žemės ūkio konkurencingumą, diegti aplinkosauginės, žemės išteklius tausojančias priemones, įgyvendinant kompleksinius gyvenimo kokybės kaime gerinančius sprendimus – didinant veiklos įvairovę, atnaujinant ir kuriant infrastruktūrą ir t. t.

Žemės ūkio konkurencingumo didinimas yra neįmanomas be investicijų į žemės ūkio gamybos ir perdirbimo sektorių bei žmogiškųjų išteklių plėtros. Dabartiniu metu Pasvalio rajone žemės ūkio gamyba, kaip ir visoje šalyje, vykdoma neefektyviai, materialinė bazė nusidėvėjusi, imli darbo jėgai.

Prastą rajono žemės ūkio materialinę bazę įrodo tai, kad augalininkystės ir gyvulininkystės sektoriuose naudojama technologinė įranga ir pastatai įrengti dar iki Nepriklausomybės atkūrimo. 2003m. žemės ūkio surašymo duomenimis, grūdų saugyklos, pastatytos iki 1991 m., Pasvalio rajone sudarė 89,8 proc. Visų saugyklų, mineralinių trąšų ir pesticidų sandėlių, pastatytų iki 1991 m. sudarė net 99,5 proc., karvidžių, pastatytų iki 1991 m. – 90,3 proc., kiaulidžių, pastatytų iki 1991 m. – 95,0 proc.

Derlingi Pasvalio rajono dirvožemiai sudaro prielaidas ekologiniam ūkininkavimui. Tai turėtų tapti rajono prioritetu ir konkurenciniu pranašumu žemės ūkio produkcijos rinkoje. Vietoves, kuriose ekonomiškai nenaudinga vystyti aktyvios žemės ūkio veiklos, tikslinga apsodinti mišku, formuojant vertingą kraštovaizdį ir turtinant gamtos išteklius arba jose plėtoti alternatyvias veiklas – steigti kaimo turizmo sodybas, skatinti amatų, verslų vykdymą.

Sėkmingai kaimo plėtrai būtinos investicijos į infrastruktūrą – gyvenviečių vandens ir nuotekų sistemas, kelius, kitų inžinerinių sistemų plėtrą. Rajone didžioji dalis žemių yra nausausintos, tačiau drenažo sistemų remontui skiriama per mažai lėšų ir jų būklė kasmet blogėja. Dėl lėšų trūkumo jau keletą metų neatliekama 520 km rajono kelių priežiūra, nerekonstruojami hidrotechniniai įrenginiai. Kuriant konkurencingą, gyventi ir dirbti patrauklų Pasvalio rajono kaimą, būtina rasti lėšų infrastruktūros kūrimui ir atnaujinimui, tokiu būdu būtų stabilizuota demografinė situacija, pritraukiama papildomų investicijų.

Viena iš sėkmingą Pasvalio rajono kaimo plėtrą galinčių sąlygoti prielaidų – efektyvus Europos žemės ūkio fondo 2007-2013 m. Kaimo plėtrai lėšų panaudojimas. 2007-2013 m. laikotarpiu šalies kaimo plėtros projektų įgyvendinimui planuojama skirti iki 9 000 mln. Lt ES paramos. Todėl būtina skatinti rajono ūkininkų, žemės ūkio produkcijos perdirbimo įmonių ir kitų institucijų aktyvumą įsisavinant šias lėšas.

2.7.3 Išvados

1. Aukštas Pasvalio rajono dirvožemių našumo lygis palankus žemės ūkio vystymui: tradicinių kultūrų auginimui, ekologinės žemdirbystės plėtrai.
2. Rajone dominuoja smulkūs, nespecializuoti ūkiai – vidutiniškai ūkininko ūkio plotas nesiekia 20 ha. Atsižvelgiant į tokių ūkių rentabilumą, galima pagrįstai teigti, kad Pasvalio rajono ūkiai yra nekonkurencingi, juose nėra sukuriamas kapitalas, būtinas plėtrai, investicijoms į našias, leidžiančias užtikrinti kokybiškos žemės ūkio produkcijos gamybą technologijas.
3. Pasvalio rajono socialinis-ekonominis vystymasis didele dalimi priklausys nuo tolimesnės žemės ūkio sektoriaus, kaimiškųjų vietovių plėtros. Sėkmingai kaimo plėtrai būtina didinti žemės ūkio konkurencingumą, diegti aplinkosaugines, žemės išteklius tausojančias priemones, įgyvendinant kompleksinius gyvenimo kokybę kaime gerinančius sprendimus.

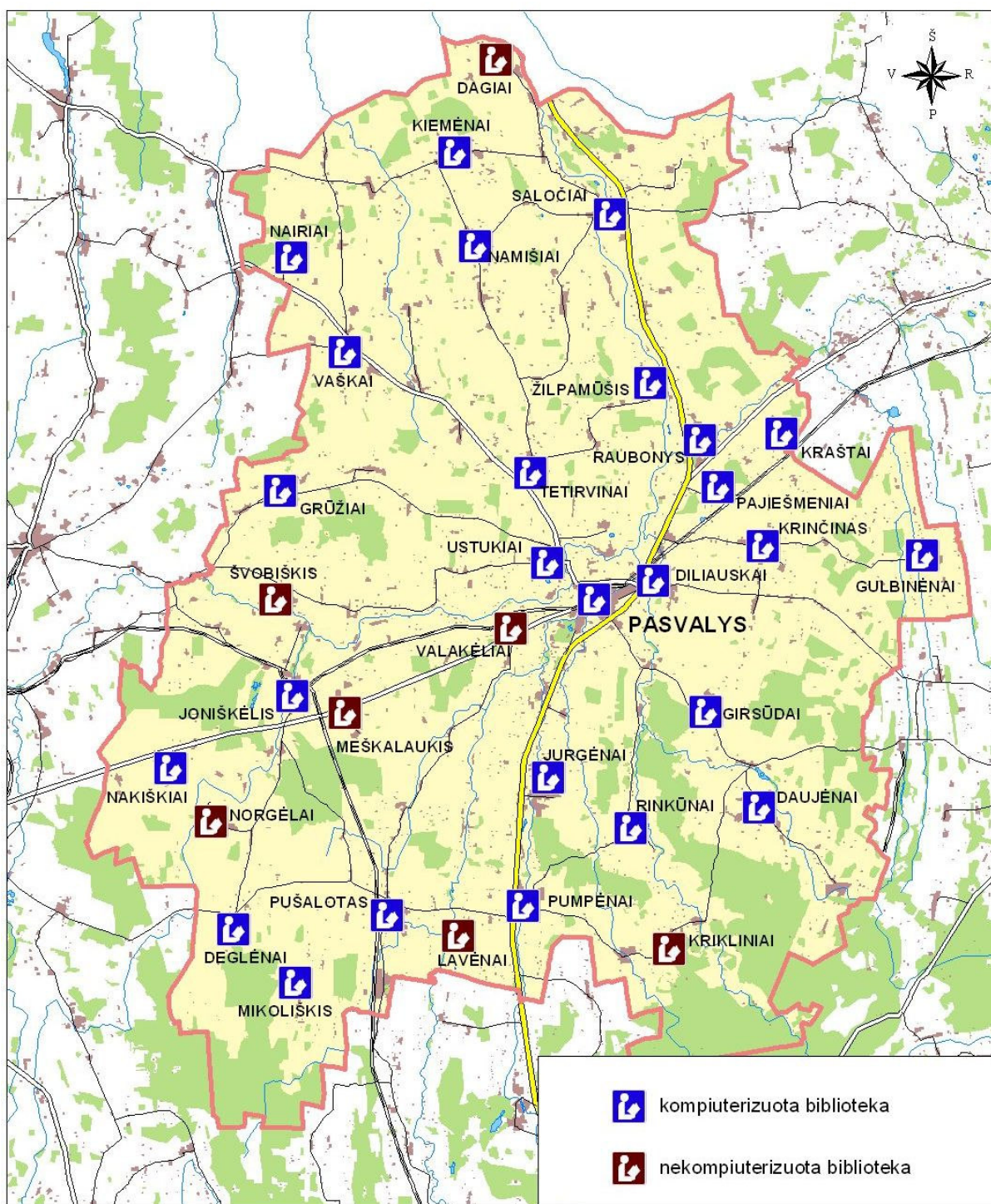
2.8. Kultūra ir sportas

Pasvalio rajono kultūros įstaigų tinklą sudaro: Pasvalio kultūros namai su 23 filialais kaimuose, 185 mėgėjų meno kolektyvai (1 642 nariai), Pasvalio krašto muziejus, turintis vieną filialą – Eugenijaus ir Leonardo Matuzevičių memorialinį muziejų Krinčine, Pasvalio Mariaus Katiliškio viešoji biblioteka su Joniškėlio, 32 kaimo filialais ir mobiliąja biblioteka, kuri aptarnauja atokių kaimų, kurie nutolę nuo stacionarių bibliotekų 7-12 km, gyventojus.

2.8.1. Bibliotekos veikla

Pasvalio Mariaus Katiliškio viešoji biblioteka yra kultūros, švietimo ir informacijos įstaiga, savo fonduose turinti per 92 tūkstančius spaudinių, kuriais naudojasi daugiau kaip 2 800 nuolatinių skaitytojų. Per metus joje apsilanko apie 55 tūkstančiai pasvaliečių, svečių iš kitų rajonų ir užsienio. Pasvalio ir Joniškėlio miestuose esančiuose bibliotekos padaliniuose organizuojami kultūriniai renginiai – konferencijos, susitikimai, naujų knygų pristatymai, meno, tautodailės, vaikų darbų, knygų parodos, kasmet vyksta tradiciniai Mariaus Katiliškio skaitymai. Taip pat čia veikia vaikų laisvalaikio užimtumo centras, kuriame yra loginių, stalo žaidimų, informacinių leidinių fondas, sukurtas jaunos laisvalaikio centras, veikia fonoteka (daugiau kaip 150 muzikos įrašų), žaisloteka (32 stalo žaidimai). Efektyviai savo funkcijas vykdo Pasvalio ir Joniškėlio miestų bibliotekos, tuo tarpu kaimiškose vietovėse esantys viešosios bibliotekos padaliniai neužtikrina aukštos kokybės gyventojų aptarnavimo, menkina bibliotekos vaidmenį.

Bibliotekų padalinių išsidėstymas pateikiamas 2.25 paveiksle.

2.25 pav. Pasvalio rajono bibliotekos padalinių išsidėstymas

Šaltinis: Aplinkos apsaugos agentūra, sudaryta remiantis Pasvalio rajono savivaldybės administracijos duomenimis

Vertinant Pasvalio rajono bibliotekos duomenis, darytinos tokios išvados:

- Pasvalio rajone vienas didžiausių bibliotekų, tenkančių 10 000-ių gyventojų, skaičius – jis 81,8 proc. viršija apskrities ir beveik 2,5 viršija Lietuvos vidurkį. Bibliotekos filialų patalpos išdėstytos tolygiai visame rajone ir apima visą rajono teritoriją, bibliotekos veikla tampa prieinama ir pasiekama kiekvienam rajono gyventojui. Turint omenyje besikeičiantį bibliotekos vaidmenį (ne tik skaitymo, bet ir virtualių paslaugų centras), esamas bibliotekų tinklas yra gana efektyvus.
- Pasvalio rajono savivaldybė yra viena labiausiai skaitančių savivaldybių Lietuvoje – čia 10 000-ių gyventojų tenka atitinkamai 10,6 proc. ir 30,1 proc. skaitytojų daugiau, negu apskrityje ir šalyje. Sparčiai senstantis bibliotekos knygų fondas, lėšų trūkumas jo atnaujinimui sudaro problemą išlaikant bibliotekos kaip skaitymo centro statusą.
- Pasvalio rajono gyventojai yra palyginti gerai aprūpinti knygomis, tačiau vertinant, kad skaitytojų Pasvalio rajone 10 000-ių gyventojų yra žymiai daugiau negu apskrityje ar Lietuvoje, vienam gyventojų tenka apie 13,2 proc. mažiau knygų, negu Lietuvoje (2.10 lentelė).

2.10 lentelė. Pasvalio rajono bibliotekų duomenys 2003-2005 m.

Vieta, metai	Bibliotekų skaičius, 10 000-ių gyventojų	Knygų skaičius, 10 000 gyventojų	Vienam gyventojui tenka egzempliorių	Skaitytojų, 10 000 gyventojų	Vienam skaitytojui tenka vidutiniškai knygų ir žurnalų
1	2	3	4	5	6
Lietuvos Respublika					
2003	4,1	87,8	87,6	2426,0	36
2004	4,1	87,0	87,6	2388,4	37
2005	4,1	86,2	86,8	2268,4	38
Panevėžio apskritis					
2003	5,7	83,9	84,6	2722,5	31
2004	5,5	81,1	81,9	2744,3	30
2005	5,5	80,5	81,3	2667,8	30
Pasvalio r. sav.					
2003	9,8	94,2	95,9	2890,4	32
2004	9,9	94,8	95,9	2916,6	33
2005	10,0	95,9	97,3	2951,0	33

Šaltinis: sudaryta remiantis Statistikos departamento duomenimis

Daugelis rajono bibliotekų pastatų ir patalpų neatitinka šiuolaikinės bibliotekos reikalavimų. Kai kurie kaimo filialai įsikūrę žemės ūkio bendrovių, seniūnijų, mokyklų

patalpose. Nepritaikytose, ankštose patalpose įkurta apie 15 proc. rajono bibliotekų. Dėl lėšų trūkumo viešojoje bibliotekoje, kitose bibliotekose dažniausiai atliekami tik einamieji patalpų remontai (dažomos grindys, langai ir kt.). Atlikta bibliotekos filialų būklė analizė leido identifikuoti pagrindines problemas ir atnaujinimo poreikį. Šis poreikis buvo nustatytas pagal 3 pagrindinius požymius:

- 1) stogo, langų ir durų nepakankamas sandarumas, šildymo sistemos nepakankamas efektyvumas;
- 2) bibliotekos fondų nepakankamumas arba jo fondo laikymo sąlygų nepakankama kokybė;
- 3) sanitarinių mazgų atitikimas higienos reikalavimams.

Atitinkamai kultūros centras ir jo filialai buvo suskirstyti į 3 kategorijas pagal kapitalinio remonto poreikį (2.11 lent.).

2.11 lentelė. Kultūros įstaigų kategorijos

	Trumpas aprašymas	Priskirtinos įstaigos (biblioteka ir jos filialai)
I kategorija	Pagal visus 3 požymius identifikuota trūkumų, visų pirma būtinas energiją taupančių priemonių diegimas	Pasvalio Mariaus Katiliškio viešoji biblioteka, Joniškėlio, Norgėlių, Dagių filialai
II kategorija	Identifikuotos problemos pagal 1-2 požymius. Dėl dalinai atliktų darbų kapitalinis remontas galėtų būti atidėtas kuriam laikui, tačiau jo poreikis išlieka	Kriklinių Ustukių, Valakėlių, Daujėnų ¹ , Girsūdų, Deglėnų, Grūžių, Nakiškių, Gulbinėnų, Kraštų, Krinčino, Pajiešmenių, Kiemėnų, Namišių, Jurgėnų, Rinkūnų, Mikoliškio, Pušaloto, Raubonių, Saločių, Nairių, Tetirvių, Vaškų filialai
III kategorija	Nėra identifikuotų problemų	Diliauskų, Meškalaukio, Švobiškio, Pumpėnų, Žadeikonių, Žilpamūšio filialai

¹ Patalpos remontuojamos (2007 m. spalio mėn. duomenimis)

Kompiuterizuota apie 80 proc. bibliotekos padalinių, tačiau siekiant naikinti miesto ir provincijos ryšių informacinės infrastruktūros netolygumus būtina kompiuterizuoti visus bibliotekos filialus, stiprinant bibliotekos kaip skaitymo centro ir virtualių paslaugų teikėjo vaidmenį.

Per 2004-2006 m. atlikti ir iki 2013 m. planuojami pagrindiniai darbai - programos pateikiamos 2.12 lentelėje.

2.12 lentelė. Numatomos pagrindinės programos

Programos pavadinimas	Programos trumpos apibūdinimas (esmė, paskirtis ir/arba tikslas)	Programos teikiama nauda	Įgyvendinimo laikotarpis (metai)
1	2	3	4
Viešųjų interneto prieigos taškų steigimas	Kaimo bibliotekų kompiuterizavimas. VIPT padės sukurti tankų interneto prieigos tinklą, tai leis gyventojams naudotis šiuolaikinėmis technologijomis ir elektroninėmis paslaugomis, padidins galimybes integruotis į darbo rinką. Darbas kompiuteriu ir sugebėjimas naudotis internetu padės gyventojams prisitaikyti prie sparčiai modernėjančių verslo sąlygų, kartu tai leis naudotis elektroninėmis valdžios paslaugomis, kurios yra prieinamos internetu. Žmonės kels savo kvalifikaciją, plės akiratį, ras naujų užsiėmimų, bendraus.	Įsteigta 10 prieigos taškų kaimiškose vietovėse, gauti kompiuteriai ir kompiuterinė įranga, baldai. Suteikta galimybė gyventojams nemokamai naudotis internetu, įgyti kompiuterinio raštingumo pradmenis, išmokti naudotis e. paštu, internetine telefonija, bendrauti su visu pasauliu, naudotis e. paslaugomis, gauti informaciją darbo, laisvalaikio, paslaugų ir kt. klausimais. Naudotis įstaigų e.paslaugomis (bankininkystės, mokesčių inspekcijos, savivaldybių, draudimo, švietimo, sveikatos ir kt.), nuotolinio mokymosi galimybe, kelti kvalifikaciją, persikvalifikuoti.	2004 - 2005
Viešųjų interneto prieigos taškų tinklo plėtra ir modernizavimas	VIPT tinklas plečiamas į nuošalias kaimo vietas ir modernizuojami taškai, veikiantys nuo 2002 m. Išplėsti VIPT tinklą į nuošalias kaimo vietas ir integruoti jį į bendrą administravimo sistemą, taip sudaryti geresnes sąlygas visiems šalies gyventojams naudotis informacinių ir ryšių technologijomis ir per jas pasiekiamais informacijos šaltiniais. Siekti, kad vidutiniškai 8 km. spinduliu būtų bent vienas VIPT.	Papildomai bus įsteigta 16 prieigos taškų nuošaliuose kaimo vietovėse ir modernizuota – 1.	2007 - 2008

2.12 lentelės tęsinys

1	2	3	4
„Bibliotekos pažangai“	Stiprinant ir panaudojant viešųjų bibliotekų pajėgumus, pasiekti, kad gyventojai žymiai geriau naudotųsi informacinių technologijų galimybėmis naudingos informacijos gavimui ir bendravimui. Labai svarbu, kad šiomis galimybėmis galėtų naudotis visi gyventojai.	Bibliotekos gaus kompiuterius ir kompiuterinę įrangą, bus įrengtas plačiajuostis interneto ryšys, bus apmokyti bibliotekininkai, suaugę Lietuvos gyventojai, bus pritraukti suaugusieji ir vyresnio amžiaus žmonės, neįgalieji ir kitos socialiai pažeidžiamos grupės, gyventojai aktyviau naudotis viešąja prieiga darbo paieškai, mokymuisi, el.paslaugoms, bendravimui ir kt.veikloms.	2008 - 2011
Bibliotekų renovacijos ir modernizavimo 2003–2013 metų programa	Siekama užtikrinti valstybės paramą bibliotekų fondams nuolat papildyti, sudaryti sąlygas investuoti į kultūros objektus. Tikslai: užtikrinti Lietuvos gyventojams galimybę įgyti žinių ir kvalifikaciją, kurios leistų prisitaikyti prie greitai kintančių gyvenimo ir darbo sąlygų, panaikinti miesto ir provincijos ryšių informacinės infrastruktūros netolygumus ir suteikti gyventojams vienodas galimybes naudotis informacinėmis technologijomis, sudaryti bibliotekose tinkamas sąlygas kaupti, saugoti ir pateikti visuomenei nacionalinio kultūros ir mokslo paveldo objektus, užtikrinti bibliotekų fondų prieinamumą.	Bibliotekų aprūpinimas kompiuterine technika, duomenų bazių prenumerata, skiriamos lėšos (nors kol kas nepakankamos) įvairių dokumentų įsigijimui, naujų pastatų statyba ir esamų renovacija	2003–2013
Skaitymo skatinimo programa	Paskirtis – skatinti įvairaus amžiaus ir socialinių grupių gyventojus daugiau skaityti, gerinti jų skaitymo įgūdžius, kelti skaitymo prestižą, stiprinti įvairių institucijų bendradarbiavimą skaitymo skatinimo klausimais. Bus siekiama sudaryti bibliotekoms finansines sąlygas įgyvendinti įvairius skaitymo skatinimo projektus.	Bibliotekos gaus lėšų įvairių skaitymo skatinimo projektų įgyvendinimui (renginiams, leidiniams ir kt.)	2006–2011

Pasvalio Mariaus Katiliškio viešoji biblioteka ir jos filialai bendradarbiauja su kitomis rajono kultūros, švietimo įstaigomis, seniūnijomis, dvasininkijos atstovais, bendruomenėmis, kitomis visuomeninėmis organizacijomis telkiant skaitytojus, propaguojant knygą ir skaitymą

skaitytojų tarpe, kuriant informacinę visuomenę. Taip pat bendradarbiaujama su kitomis Panevėžio apskrities ir Respublikos bibliotekomis. Tai patirties sklaidos seminarai, įvairios konferencijos, skirtos reikšmingiems kultūros, istorijos įvykiams paminėti, bibliotekų darbuotojų mokymai. Užmegzti ryšiai su užsienio bibliotekomis (Iecavos valsčiaus (Latvija), Bamblės komunos (Norvegija). Organizuojami išvažiuojamieji patirties sklaidos seminarai, atsiranda galimybės keistis idėjomis. Tai padeda tobulinti teikiamas paslaugas skaitytojams, ugdo darbuotojų profesionalumą.

Šiuo metu bibliotekos negali pilnai atlikti savo funkcijų, nes nepakankamai aprūpinamos spaudiniais ir kitais dokumentais, ne visų bibliotekų atnaujintas inventorių, vidaus sanitariniai mazgai neatitinka sveikatos centro nustatytų higienos ir sanitarinių reikalavimų.

2.8.2. Kultūros įstaigos: kultūros centrai, meno kolektyvai, muziejus

Pasvalio rajono kultūros centras – įstaiga, sauganti ir puoselėjanti kultūros apraiškas, suteikianti galimybę kiekvienam gyventojui įsijungti į kūrybinę veiklą, skatinanti jaunimo iniciatyvas, užtikrinanti liaudies meno ir mėgėjų meno kolektyvų veiklą ir koordinaciją bei naujų šiuolaikiškų mėgėjų meno formų atsiradimą.

Statistikos departamento duomenimis, Pasvalio rajone 2005 m. pabaigoje buvo Pasvalio kultūros namai su 23 filialais kaimuose, 185 mėgėjų meno kolektyvai (1 642 nariai), Pasvalio krašto muziejus, turintis filialą (Pasvalio krašto muziejaus skyrius – Eugenijaus ir Leonardo Matuzevičių memorialinis muziejus) Krinčine. Šių kultūros įstaigų pavadinimai pateikiami 2.13 lentelėje, o išsidėstymas – 2.26 ir 2.27 paveiksluose.

2.13 lentelė. Pasvalio rajono kultūros įstaigos, 2005 m. pabaigos duomenys

Įstaiga (kultūros centras)	Tipas	Adresas
1	2	3
Pasvalio kultūros centras	kultūros centras	Vytauto Didžiojo a. 3, Pasvalys
Daujėnų filialas	kultūros centro filialas	Daujėnų k., Daujėnų sen., Pasvalio r.
Diliauskų filialas	kultūros centro filialas	Diliauskų k., Pasvalio apyl. sen., Pasvalio r.
Girsūdų filialas	kultūros centro filialas	Girsūdų k., Daujėnų sen., Pasvalio r.
Gulbinėnų filialas	kultūros centro filialas	Gulbinėnų k., Saločių sen., Pasvalio r.
Joniškėlio filialas	kultūros centro filialas	Joniškėlis, Joniškėlio sen., Pasvalio r.
Jurgėnų filialas	kultūros centro filialas	Jurgėnų k., Pumpėnų sen., Pasvalio r.
Kriklinių filialas	kultūros centro filialas	Kriklinių k., Pumpėnų sen., Pasvalio r.
Krinčino filialas	kultūros centro filialas	Krinčinas, Krinčino sen., Pasvalio r.
Meškalaukio filialas	kultūros centro filialas	Meškalaukio k., Joniškėlio apyl. sen., Pasvalio r.
Mikoliškio filialas	kultūros centro filialas	Mikoliškio k., Pušaloto sen., Pasvalio r.
Nairių filialas	kultūros centro filialas	Nairių k., Vaškų sen., Pasvalio r.
Namišių filialas	kultūros centro filialas	Namišių k., Namišių sen., Pasvalio r.
Norgėlų filialas	kultūros centro filialas	Norgėlų k., Pasvalio r.
Pušaloto filialas	kultūros centro filialas	Pušalotas, Pušaloto sen., Pasvalio r.
Pumpėnų filialas	kultūros centro filialas	Ažuolyno a., Pumpėnai, Pumpėnų sen., Pasvalio r.
Raubonių filialas	kultūros centro filialas	Raubonys, Saločių sen., Pasvalio r.
Rinkūnų filialas	kultūros centro filialas	Rinkūnai, Pumpėnų sen., Pasvalio r.
Saločių filialas	kultūros centro filialas	Saločiai, Saločių sen., Pasvalio r.
Švobiškio filialas	kultūros centro filialas	Švobiškis, Joniškėlio apyl. sen., Pasvalio r.
Ustukių filialas	kultūros centro filialas	Ustukiai, Pasvalio sen., Pasvalio r.
Valakėlių filialas	kultūros centro filialas	Valakėliai, Pasvalio apyl. sen., Pasvalio r.
Vaškų filialas	kultūros centro filialas	Vaškai, Vaškų sen., Pasvalio r.
Žilpamūšio filialas	kultūros centro filialas	Žilpamūšis, Saločių sen., Pasvalio r.
Pasvalio krašto muziejus	muziejus	P.Avižonio g. 6, Pasvalys
Pasvalio krašto muziejaus filialas – Eugenijaus ir Leonardo Matuzevičių memorialinis muziejus	muziejaus padalinys	Žalgirio g. 42, Krinčinas, Pasvalio r.
Joniškėlio Igno Karpio žemės ūkio ir paslaugų mokykla	ekspozicijos	Narteikių k., Pasvalio r.

2.13 lentelės tęsinys

1	2	3
Folkloro ansamblis „Rags“	Etninė kultūra	Vytauto Didžiojo a. 3, Pasvalys
Kaimo kapela „Svalia“	Liaudies instrumentinė muzika	
Mišrus choras	Vokalinė muzika	
Tremtinių choras	Vokalinė muzika	
Vaikų ir jaunimo pramoginių šokių kolektyvai	Choreografija	
Pučiamųjų orkestras Argentinietiško tango šokių grupė	Instrumentinė muzika Choreografija	
Vaikų dramos kolektyvas	Teatras	
Daujėnų filialas		Daujėnų k., Daujėnų sen., Pasvalio r.
Moterų vokalinis ansamblis	Vokalinė muzika	
Suaugusiųjų dramos kolektyvas	Teatras	
Diliauskų filialas		Diliauskų k., Pasvalio apyl. sen., Pasvalio r.
Moterų vokalinis ansamblis	Vokalinė muzika	
Suaugusiųjų dramos kolektyvas	Teatras	
Vaikų šiuolaikinių šokių kolektyvas	Choreografija	
Girsūdų filialas		Girsūdų k., Daujėnų sen., Pasvalio r.
Suaugusiųjų dramos kolektyvas	Teatras	
Moterų vokalinis ansamblis	Vokalinė muzika	
Gulbinėnų filialas		Gulbinėnų k., Saločių sen., Pasvalio r.
Vaikų lėlių teatras	Teatras	
Joniškėlio filialas		Joniškėlis, Joniškėlio sen., Pasvalio r.
Pagyvenusių žmonių šokių kolektyvas „Abrūsėlis“	Choreografija	
Kaimo kapela	Liaudies instrumentinė muzika	
Vokalinis ansamblis	Vokalinė muzika	
Suaugusiųjų dramos kolektyvas	Teatras	
Jurgėnų filialas		Jurgėnų k., Pumpėnų sen., Pasvalio r.
Kaimo kapela	Liaudies instrumentinė muzika	

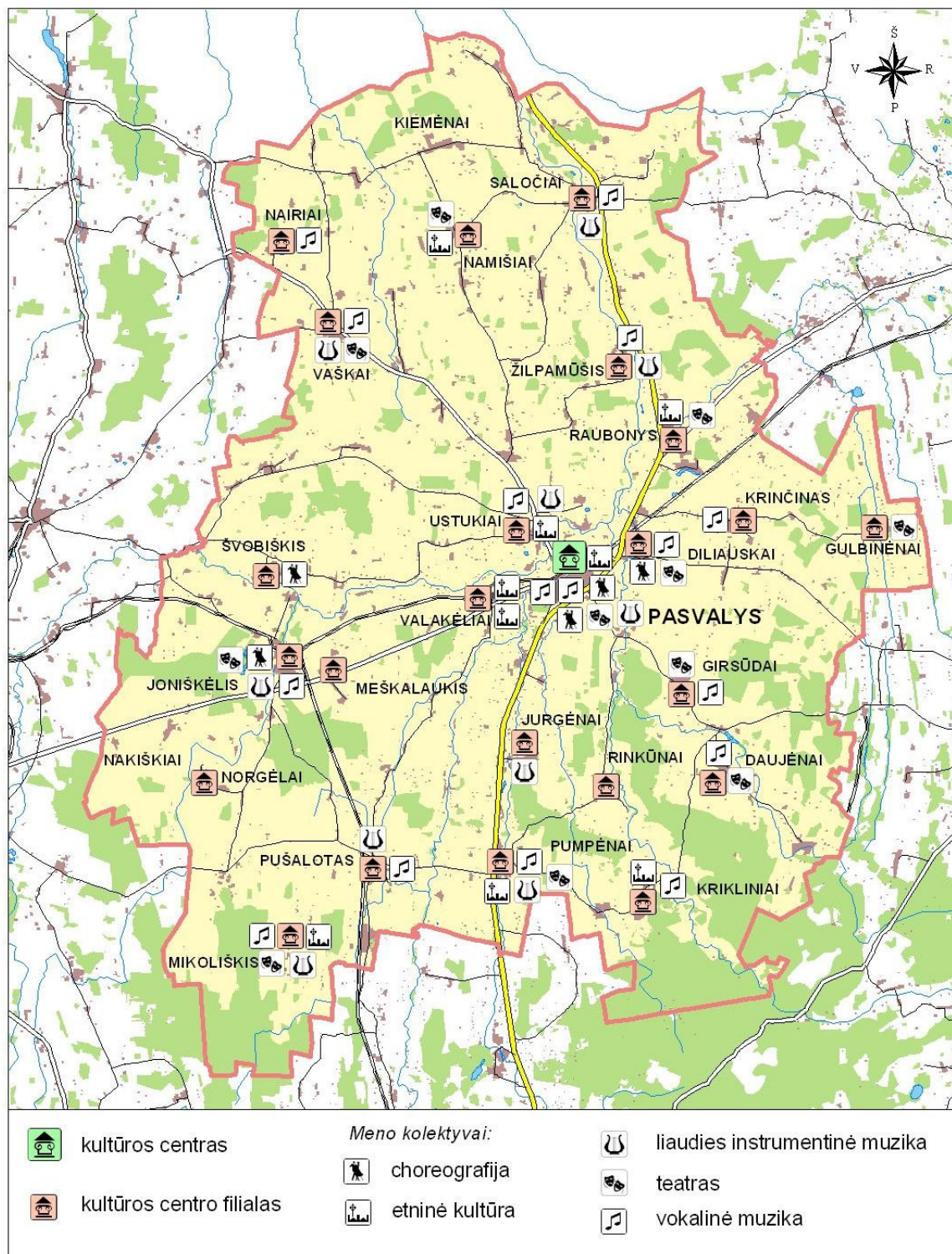
2.13 lentelės tęsinys

1	2	3
Kriklinių filialas		Kriklinių k., Pumpėnų sen., Pasvalio r.
Folkloro ansamblis	Etninė kultūra	
Vokalinis ansamblis	Vokalinė muzika	
Krinčino filialas		Krinčinas, Krinčino sen., Pasvalio r.
Vokalinis ansamblis	Vokalinė muzika	
Mikoliškio filialas		Mikoliškio k., Pušaloto sen., Pasvalio r.
Moterų vokalinis ansamblis	Vokalinė muzika	
Folkloro ansamblis	Etninė kultūra	
Dramos kolektyvas	Teatras	
Kaimo kapela	Liaudies instrumentinė muzika	
Nairių filialas		Nairių k., Vaškų sen., Pasvalio r.
Moterų vokalinis ansamblis	Vokalinė muzika	
Namišių filialas		Namišių k., Namišių sen., Pasvalio r.
Vaikų folkloro ansamblis	Etninė kultūra	
Jaunimo dramos kolektyvas	Teatras	
Pumpėnų filialas		Ažuolyno a., Pumpėnai, Pumpėnų sen., Pasvalio r.
Dramos kolektyvas	Teatras	
Vokalinis ansamblis	Vokalinė muzika	
Kaimo kapela	Liaudies instrumentinė muzika	
Folkloro ansamblis	Etninė kultūra	
Pušaloto filialas		Pušalotas, Pušaloto sen., Pasvalio r.
Kaimo kapela	Liaudies instrumentinė muzika	
Vokalinis ansamblis	Vokalinė muzika	
Raubonių filialas		Raubonys, Saločių sen., Pasvalio r. Saločiai, Saločių sen., Pasvalio r.
Folkloro ansamblis	Etninė kultūra	
Dramos kolektyvas	Teatras	
Saločių filialas		
Vokalinis ansamblis	Vokalinė muzika	
Kaimo kapela	Liaudies instrumentinė muzika	
Švobiškio filialas		Švobiškis, Joniškėlio apyl. sen., Pasvalio r.
Vaikų modernaus šokio grupės	Choreografija	

2.13 lentelės tęsinys

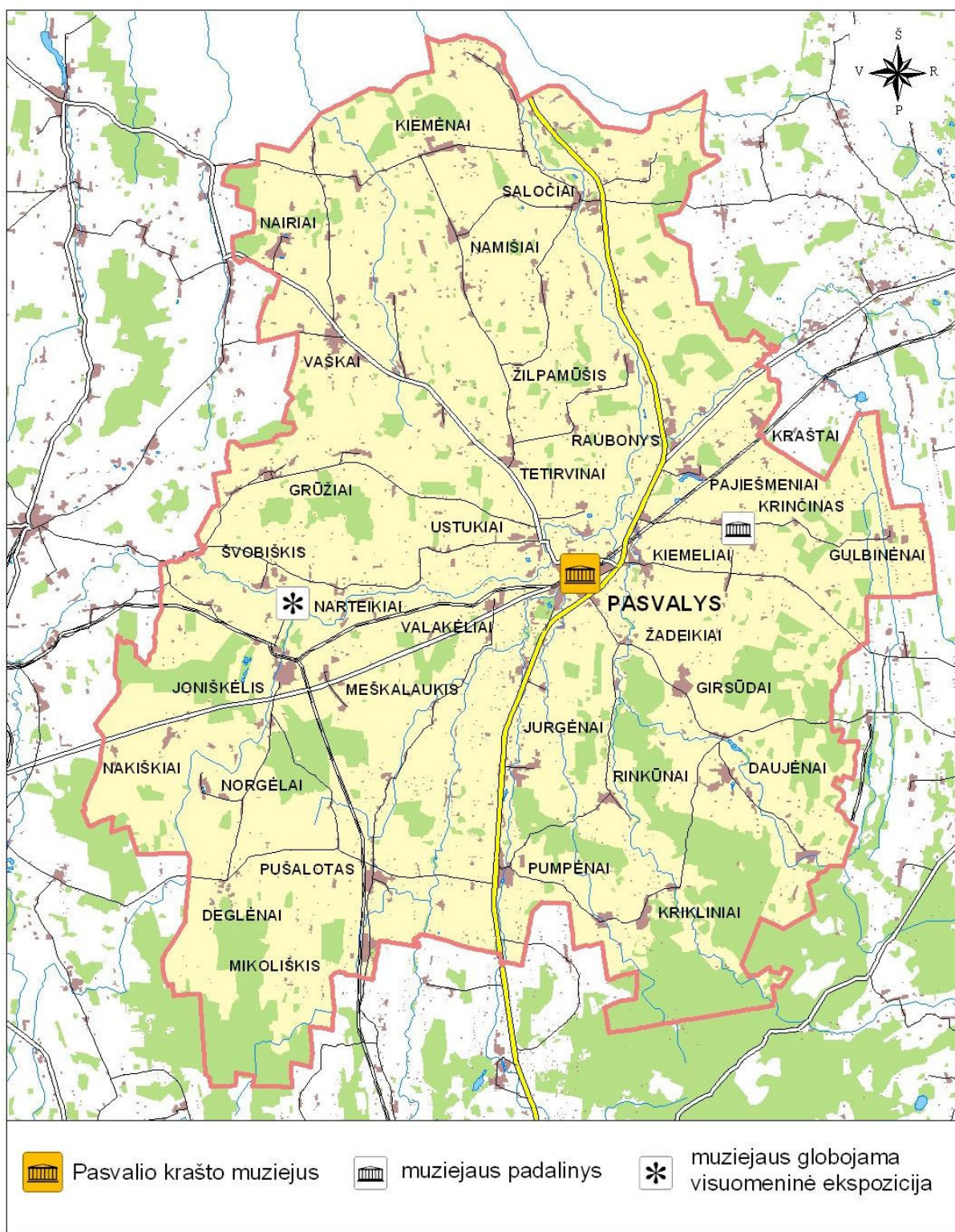
1	2	3
Ustukių filialas		Ustukiai, Pasvalio sen., Pasvalio r.
Kaimo kapela	Liaudies instrumentinė muzika	
Vokalinis ansamblis	Vokalinė muzika	
Folkloro ansamblis	Etninė kultūra	
Valakėlių filialas		Valakėliai, Pasvalio apyl. sen., Pasvalio r.
Folkloro studija	Etninė kultūra	
Šeimyninė folkloro kapelija	Etninė kultūra	
Vaškų filialas		Vaškai, Vaškų sen., Pasvalio r.
Vokalinis ansamblis	Vokalinė muzika	
Kaimo kapela	Liaudies instrumentinė muzika	
Dramos kolektyvas	Teatras	
Žilpamūšio filialas		Žilpamūšis, Saločių sen., Pasvalio
Vokalinis ansamblis	Vokalinė muzika	
Kaimo kapela	Liaudies instrumentinė muzika	

Šaltinis: sudaryta remiantis Pasvalio rajono savivaldybės administracijos duomenimis

2.26 pav. Pasvalio rajono kultūros centrų ir mėgėjų meno kolektyvų išsidėstymas, 2005 m. pabaigos duomenys

Šaltinis: Aplinkos apsaugos agentūra, sudaryta remiantis Pasvalio rajono savivaldybės administracijos duomenimis

2.27 pav. Pasvalio rajono muziejaus ir jo padalinių išsidėstymas, 2005 m. pabaigos duomenys

Šaltinis: Aplinkos apsaugos agentūra, sudaryta remiantis Pasvalio rajono savivaldybės administracijos duomenimis

Pasvalio rajono kultūrinio gyvenimo aukštas intensyvumas – viena rajono stiprybių. Šiame rajone aktyviai reiškiasi kultūros centrai, mėgėjų meno kolektyvai – jų yra palyginti daug, į kolektyvų veiklą įtraukti palyginti daug gyventojų.

Kultūros centrų skaičius 10.000-ių gyventojų beveik 2,5 kartų (144,8 proc.) viršija apskrities ir net 3 kartus (195,8 proc.) viršija Lietuvos vidurkį. Vertinant, kad mėgėjų meno kolektyvų skaičius 149,3 proc. viršija apskrities ir 292,8 proc. – Lietuvos vidurkį, galima teigti, kad esamų kultūros centrų skaičius nėra optimalus – jo nepakanka (kartu turint omenyje nepakankamą, nusidėvėjusią kultūros centrų įrangą), būtina stiprinti esamų kultūros centro ir jo filialų materialinę bazę.

Mėgėjų meno kolektyvuose taipogi dalyvauja didesnis gyventojų skaičius, negu apskrityje ar Lietuvoje – Pasvalio rajono 10 000-ių gyventojų tenkantis dalyvių meno kolektyvuose skaičius 94,6 proc. viršija apskrities ir 184,7 proc. Lietuvos vidurkį (2.14 lentelė); pastebėtina, kad skirtingai negu Panevėžio apskrityje, dalyvių meno kolektyvuose skaičius 10 000-ių gyventojų 2003-2005 m. stipriai mažėja, šią problemą sukelia netinkama kolektyvų infrastruktūra, kuri sumenkina kultūros įstaigų vaidmenį, stabdo rajono kultūrinio gyvenimo aprėptį ir intensyvumą. Nmodernizuojant kultūros įstaigų infrastruktūros, jos neteks savo vaidmens.

2.14 lentelė. Kultūros centrų veikla, 2003-2005 m.

	Kultūros centrų skaičius		Mėgėjų meno kolektyvų skaičius		Dalyvių meno kolektyvuose	
	Bendras skaičius	10 000-ių gyventojų	Bendras skaičius	10 000-ių gyventojų	Bendras skaičius	10 000-ių gyventojų
1	2	3	4	5	6	7
Lietuvos Respublika						
2003	882	2,5	4775	13,8	57162	165,1
2004	867	2,5	4960	14,4	59131	171,6
2005	826	2,4	4772	13,9	58314	170,2
Panevėžio apskritis						
2003	116	3,9	631	21,2	7308	245,6
2004	106	3,6	627	21,2	6963	235,9
2005	84	2,9	640	21,9	7281	249,0
Pasvalio r. sav.						
2003	24	6,9	188	54,3	1788	516,8
2004	24	7,0	194	56,6	1738	506,9
2005	24	7,1	185	54,6	1642	484,6

Šaltinis: sudaryta remiantis Statistikos departamento duomenimis

Naujų technologijų atsiradimas, jų panaudojimas būdai daro įtaką kultūros įstaigų darbui. Vis dar nėra galimybių visiškai aprūpinti kultūros namus kompiuteriais, video, garso, muzikos įranga. Tai siaurina pasirengimo galimybes ir silpnina renginių kokybę.

Pasvalio rajone veikia vienintelis, 1991 m. lapkričio 29 dieną rajono Tarybos sprendimu įkurtas Pasvalio krašto muziejus. Nuo to laiko iki šiol tvarkomi, klasifikuojami surinkti eksponatai, rūpinamasi jų rinkimu. Daiktiniai eksponatai iš viso buvo renkami apie 30 metų, spaudiniai, fotonuotraukos – gerokai trumpiau. Muziejuje veikia geologijos, etnografijos, archeologijos, rajono bendrosios ir kultūros istorijos ekspozicijos, krašto meno ir mokslo veikėjų panorama.

Didėjantį susidomėjimą Pasvalio krašto muziejumi rodo didėjantis apsilankymų skaičius – per 2003 m. jis išaugo 41,2 proc. (nuo 17 iki 24 tūkst. apsilankymų per metus). Be to, analizuojant apskrities muziejų duomenis, darytinos tokios išvados:

1. Pasvalio krašto muziejus sudaro apie 20 proc. Panevėžio apskrities muziejų, tačiau šiame muziejuje apsilankymų skaičius sudaro apie 30 (28,9) proc. visų apsilankymų Panevėžio apskrities muziejuose. Pasvalio krašto muziejus yra vienas patraukliausių muziejų apskrityje.
2. Pasvalio krašto muziejuje apsilankymų skaičius kasmet augo apytiksliai 20 proc. per metus. Ši augimo tendencija viršija Lietuvos kasmetinį vidurkį beveik 3 kartus.

Nepaisant Pasvalio krašto muziejaus vaidmens augimo kultūriniame gyvenime, aktyvinant vietos bendruomenę, infrastruktūros trūkumo (nėra tinkamai įrengtos eksponatų saugojimo vietos) problema gali panaikinti palankias sąlygas krašto istorijos, kultūros sklaidai šiuolaikinėmis informacinių technologijų priemonėmis.

2.8.3. Sportas

Pasvalio mieste veikia Sporto kompleksas, kuriame organizuojamos įvairios sporto varžybos (krepšinio, rankinio, futbolo, bokso, lengvosios atletikos ir kt.) vietiniu ir respublikiniu mastu. Apie sporto išvystymą Pasvalio rajone galima spręsti pagal sportuojančių asmenų skaičių – 2005 m. duomenimis, sportuojančių asmenų skaičius 10 000-ių gyventojų Pasvalio rajone sudarė vos 59,3 proc. Panevėžio apskrities ir 72,6 proc. šalies vidurkio (2.15 lentelė).

2.15 lentelė. Sporto varžybų ir sveikatingumo renginių dalyviai

	Sportuojantys asmenys	Sportuojantys asmenys, 10.000-ių gyventojų
1	2	3
Lietuvos Respublika		
2003	661744	1911,14
2004	734658	2132,00
2005	820203	2394,53
Panevėžio apskritis		
2003	69106	2322,73
2004	77852	2637,61
2005	85767	2933,45
Pasvalio r. sav.		
2003	8995	2599,94
2004	4723	1377,53
2005	5893	1739,01

Šaltinis: sudaryta remiantis Statistikos departamento duomenimis

Rajonas išsiskiria labai nepastoviu sportuojančių asmenų skaičiumi, kadangi per pastaruosius 5 metus šis skaičius netolygiai keitėsi nuo 4,5 iki 6,0 tūkst. asmenų, tuo tarpu tiek Panevėžio apskrityje, tiek Lietuvoje šie skaičiai nuosekliai augo.

Mažas sporto kultūros pripažinimas rajono gyventojams tam tikras kliūtis sveikos gyvensenos mąstymo formavimui, tai gali atsilipti gyventojų gyvenimo kokybei (Pasvalio rajonas pasižymi gana aukštais mirtingumo rodikliais).

2.8.4. Išvados

1. Esamų kultūros centrų skaičius nėra optimalus – jo nepakanka (kartu turinti omenyje nepakankamą, nusidėvėjusią kultūros centrų įrangą). Pastebėtina, kad skirtingai negu Panevėžio apskrityje, dalyvių meno kolektyvuose skaičius 10 000-ių gyventojų 2003-2005 m. smarkiai mažėja, šią problemą sukelia netinkama kolektyvų infrastruktūra. Ne visi kaimo kultūros namai ir bibliotekos yra bendruomenės kultūros bei meninio gyvenimo centrai padedantys formuoti ir palaikyti bendruomenės kultūrinį tapatumą. Didžioji rajone veikiančių kultūros įstaigų dalis yra prastos materialinės būklės. Beveik visiems kultūros namams reikalingas kapitalinis remontas. Trūksta lėšų garso, muzikos, šviesos aparatūrai įsigyti.
2. Nepakankama kultūros darbuotojų vadybos, naudojimosi naujomis informacinėmis technologijomis kvalifikacija, nepakankamas pasirengimas rengti projektus įvairių

- programų ir fondų finansavimui stabdo bendruomenių informacijos, edukacijos centrų vystymąsi, bendruomenės kompiuterinio raštingumo ir informacinių technologijų panaudojimo plėtrą.
3. Maža informacijos apie kultūros įstaigas (kultūros namus, muziejų) sklaida², kaimo kultūros įstaigų darbuotojų nepakankamas išitraukimas į visuomenės švietimo, aktyvinimo veiklas, silpna infrastruktūrinė bazė (trūksta įgarsinimo įrangos, apšvietimo sistemų, kompiuterių ir video įrangos) siaurina kultūros įstaigų pasirengimo galimybes ir silpnina renginių kokybę, sumenkina kultūros centrų vaidmenį kultūros sklaidos, propagavimo kontekste.
 4. Pasvalio rajono savivaldybė yra viena labiausiai skaitančių savivaldybių Lietuvoje – čia 10 000-ių gyventojų tenka atitinkamai 10,6 proc. ir 30,1 proc. skaitytojų daugiau, negu apskrityje ir šalyje. Sparčiai senstantis bibliotekos knygų fondas, lėšų trūkumas jo atnaujinimui sudaro problemą išlaikant bibliotekos kaip skaitymo centro statusą.
 5. Netinkama muziejaus infrastruktūra užkerta galimybes šį kultūrinį centrą paversti rajono tapatumo saugojimo vieta, kadangi dėl nepakankamos infrastruktūros nėra galimybių eksponuoti visas muziejaus vertybes, jas panaudoti skleidžiant rajono dvasią, pritraukiant gyventojus į meninių kolektyvų veiklą. Ji taip stabdo muziejaus sėkmingos veiklos tendencijas.
 6. Silpna materialinė bazė neleidžia bibliotekos padaliniams (ypač – kaimo vietovėse) tapti stipriu kultūros, aktyvumo, bendruomenės, edukacijos centrais, mažina gyventojų aktyvumą dalyvaujant raštingumo akcijose, menkina bibliotekų vaidmenį visuomeniniame gyvenime.
 7. Darbuotojų išsilavinimas neatitinka keliamų reikalavimų: trūksta kompiuterinio raštingumo žinių, įgūdžių, prastai kalbama užsienio kalbomis, trūksta lėšų tobulinti kvalifikaciją už bibliotekos ribų.
 8. Panevėžio apskrities, kuri laikoma viena „sportiškiausių“ apskričių Lietuvoje, Pasvalio rajonas išsiskiria šiomis problemomis: sportinės infrastruktūros nepakankamumas, sporto kultūros propagavimo stoka.

² Ribotos lėšos skiriamos leidybos finansavimui

2.9. Sveikatos apsauga

2006-06-29 LR vyriausybė nutarimu Nr. 647 buvo patvirtinta antrojo sveikatos priežiūros įstaigų restruktūrizavimo etapo strategija, kuri nukreipta į sveikatos priežiūros įstaigų tinklo optimizavimą ir paslaugų struktūros gerinimą, atsižvelgiant į gyventojų sveikatos priežiūros poreikius. Prioritetinė sveikatos priežiūros sistemos plėtros kryptis yra pirminė sveikatos priežiūra, kurią priartinus prie gyventojų bei gerinant teikiamų paslaugų kokybę, tikimasi efektyviau panaudoti lėšas, skirtas sveikatos priežiūrai.

Pasvalio savivaldybėje gyventojų pirminę asmens sveikatos priežiūrą 2005 m. vykdė viena viešoji įstaiga – Pasvalio pirminės asmens sveikatos priežiūros centras (toliau – Pasvalio PASPC), apjungiantis 33 struktūrinius padalinius: 2 poliklinikas, greitąją medicinos pagalbą (GMP), Pasvalio psichikos sveikatos centrą (PSC), 6 ambulatorijas, 20 kaimo medicinos punktų, 2 bendrosios praktikos gydytojo kabinetus (Namišių ir Raudonių kaimuose), Joniškėlio slaugos ir palaikomojo gydymo ligoninę. Nuo 2004 m. veikia mobili ambulatorija, kurioje dirba gydytojų ir bendruomenės slaugytojų komanda. „Ambulatorija ant ratų“ nėra struktūrinis įstaigos padalinys, neturi juridinio asmens statuso, atskiro vadovo (veikla bus tęsiama, kol vykdoma programa). Struktūrinio padalinio statuso taip pat neturi 6 mokyklose veikiantys medicinos kabinetai.

2005 m. VšĮ Pasvalio pirminės asmens sveikatos priežiūros centro iniciatyva parengtas investicinis projektas „VšĮ Pasvalio pirminės asmens sveikatos priežiūros centro modernizacija ir paslaugų kokybės gerinimas“. Projekto įgyvendinimo metu bus suremontuotos/rekonstruotos Pasvalio PASPC struktūrinių padalinių patalpos, įsigijami nauji automobiliai, suremontuotos patalpos aprūpinamos biuro ir medicininiais baldais, įsigijama moderni medicininė, kompiuterinė, programinė įranga.

Pastebėtina, kad privačių asmens sveikatos priežiūros įstaigų Pasvalio rajone yra 3, iš kurių tik vienas bendrosios praktikos gydytojo kabinetas. Privačios asmens sveikatos priežiūros įstaigos Pasvalio rajono savivaldybėje 2005 m. duomenimis aptarnavo apie 1-2 proc. visų Pasvalio rajono gyventojų (pagal prisirašiusių gyventojų skaičių).. Lyginant su šalies situacija, kur privačiam sektoriui priklausė 41,38 visų asmens sveikatos priežiūros įstaigų, Pasvalio rajono savivaldybės rodiklis yra labai žemas. Tam įtakos turi ekonominiai rodikliai, nedidelis gyventojų skaičius ir mažas jų tankumas, kas sudaro nelabai palankias sąlygas privačiam medicinos paslaugų verslui.

Sveikatos apsaugos įstaigos išvardintos 2.16 lentelėje, o išsidėstymas pateikiamas 2.28 paveiksle.

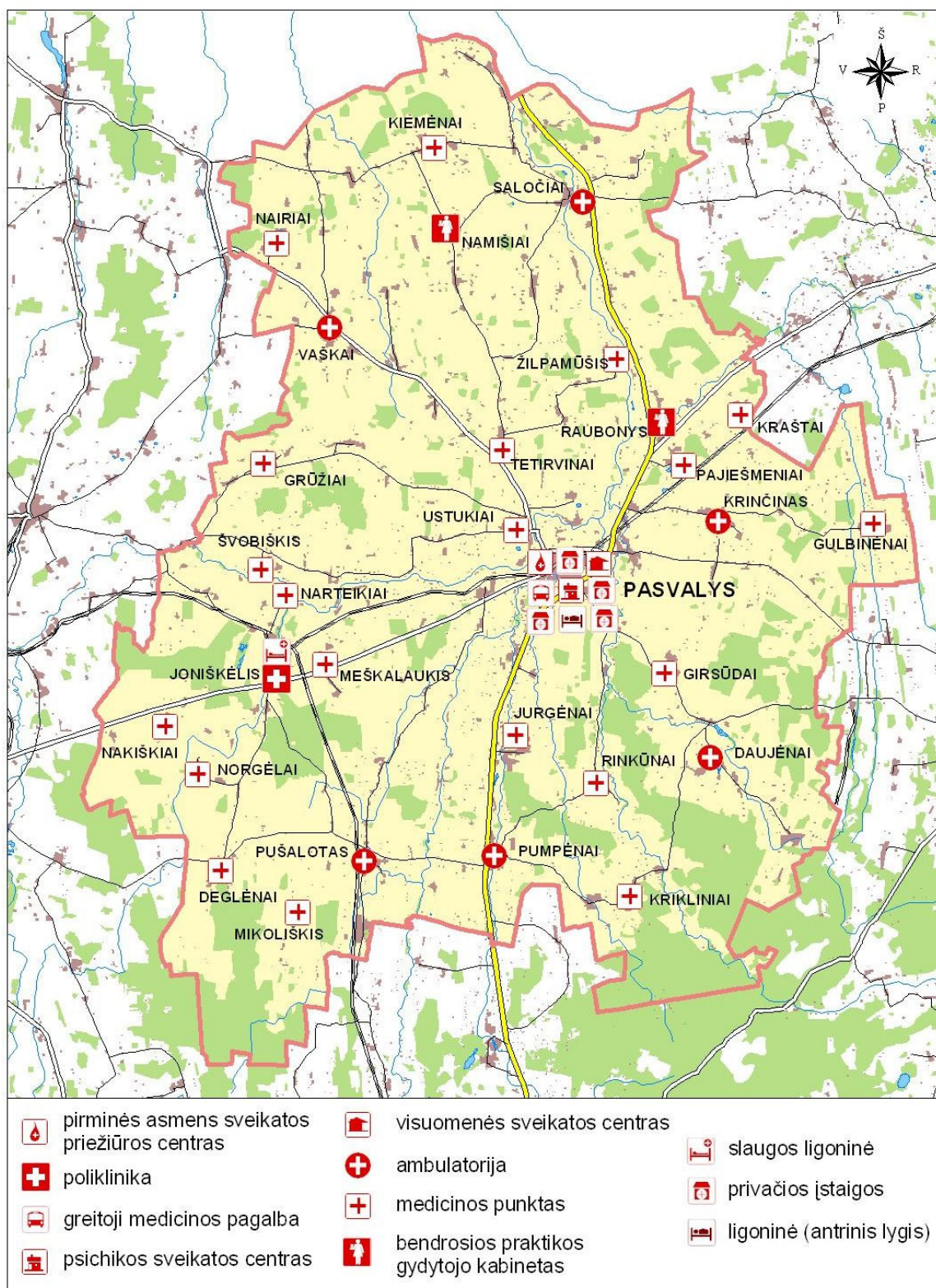
2.16 lentelė. Pasvalio rajono sveikatos priežiūros įstaigų tinklas, 2006 m. pradžios duomenys

Pirminis lygis (valstybinės įstaigos)		
1	2	3
Pirminės asmens sveikatos priežiūros centras	Pasvalio pirminės asmens sveikatos priežiūros centras	Geležinkeliečių 70, Pasvalys
	Joniškėlio poliklinika	Vytauto g. 1, Joniškėlis, Joniškėlio m. sen., Pasvalio r.
	Pasvalio r. greitoji medicinos pagalba	Geležinkeliečių g.70, Pasvalys
	VšĮ Pasvalio pirminės asmens sveikatos priežiūros centro Psichikos sveikatos centras	Geležinkeliečių 70, Pasvalys
	Panevėžio visuomenės sveikatos centro Pasvalio filialas	Panevėžio g. 10, Pasvalys.
	Daujėnų ambulatorija	Porijų g. 2, Daujėnai, Daujėnų sen., Pasvalio r.
	Krinčino ambulatorija	Žalgirio g. 15, Krinčinas, Krinčino sen., Pasvalio r.
	Pumpėnų ambulatorija	Panevėžio g. 7, Pumpėnai, Pumpėnų sen., Pasvalio r.
	Pušaloto ambulatorija	Pumpėnų g. 2, Pušalotas, Pušaloto sen., Pasvalio r.
	Saločių ambulatorija	Vytauto g. 1, Saločiai, Saločių sen., Pasvalio r.
	Vaškų ambulatorija	Pasvalio g. 1/2, Vaškai, Vaškų sen., Pasvalio r.
	Deglėnų medicinos punktas	Deglėnai, Pušaloto sen., LT-39271 Pasvalio r.
	Girsūdų medicinos punktas	Girsūdai, Daujėnų sen., Pasvalio r.
	Grūžių medicinos punktas	Grūžiai, Vaškų sen., Pasvalio r.
	Gulbinėnų medicinos punktas	Gulbinėnai, Krinčino sen., Pasvalio r.
	Jurgėnų medicinos punktas	Jurgėnai, Pumpėnų sen., Pasvalio r.
	Kiemėnų medicinos punktas	Kiemėnai, Namišių sen., Pasvalio r.
	Kraštų medicinos punktas	Kraštai, Krinčino sen., Pasvalio r.
	Kriklinių medicinos punktas	Krikliniai, Pumpėnų sen., Pasvalio r.
	Meškalaukio medicinos punktas	Meškalaukis, Joniškėlio apyl. sen., Pasvalio r.
	Mikoliškio medicinos punktas	Mikoliškis, Pušaloto sen., Pasvalio r.
	Nairių medicinos punktas	Nairiai, Vaškų sen., Pasvalio r.
	Nakiškių medicinos punktas	Nakiškiai, Joniškėlio apyl. sen., Pasvalio r.

2.16 lentelės tęsinys

1	2	3
	Narteikių medicinos punktas	Narteikiai, Joniškėlio apyl. sen., Pasvalio r.
	Norgėlių medicinos punktas	Norgėlai, Joniškėlio apyl. sen., Pasvalio r.
	Pajiešmenių medicinos punktas	Pajiešmeniai, Krinčino sen., Pasvalio r.
	Rinkūnų medicinos punktas	Rinkūnai, Pumpėnų sen., Pasvalio r.
	Švobiškio medicinos punktas	Švobiškis, Joniškėlio apyl. sen., Pasvalio r.
	Tetirvių medicinos punktas	Tetirvinai, Vaškų sen., Pasvalio r.
	Ustukių medicinos punktas	Ustukiai, Pasvalio apyl. sen., Pasvalio r.
	Žilpamūšio medicinos punktas	Žilpamūšis, Saločių sen., Pasvalio r.
	Namišių bendrosios praktikos gydytojo kabinetas	Namišiai, Namišių sen., Pasvalio r.
	Raubonių bendrosios praktikos gydytojo kabinetas	Raubonys, Saločių sen., Pasvalio r.
	VšĮ Pasvalio pirminės asmens sveikatos priežiūros centro Joniškėlio slaugos ir palaikomojo gydymo ligoninė	Vytauto g. 1, Joniškėlis, Joniškėlio m. sen., Pasvalio r.
Pirminis lygis (privačios įstaigos)		
	UAB „Ateik laiku“	Gėlių g. 5-1, Pasvalys
	D.Bagdžiūnaitės įmonė (BPG)	Taikos g. 20, Pasvalys
	A. Grybienės individuali įmonė	Biržų g. 54, Pasvalys
	UAB „Noruva“ UAB „Berluva“	Vilniaus g. 36-105, Pasvalys
Antrinis lygis		
Ligoninė	VšĮ Pasvalio ligoninė	Geležinkeliečių g.70, Pasvalys

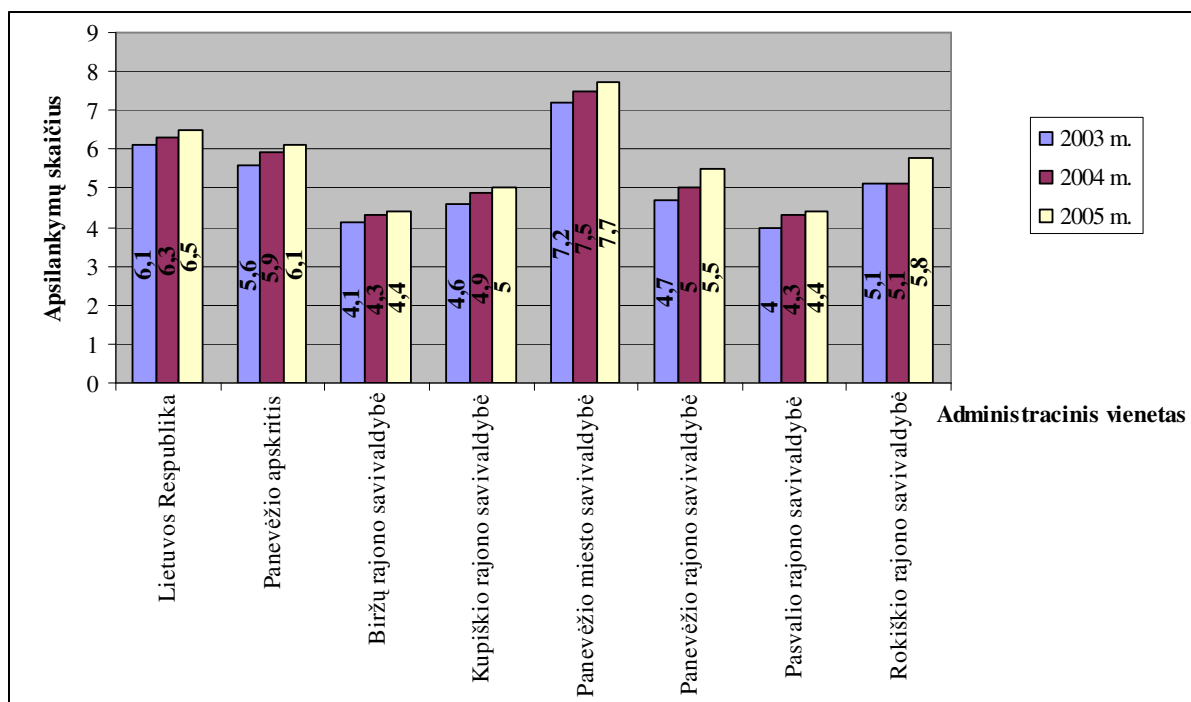
Šaltinis: sudaryta remiantis Pasvalio rajono savivaldybės administracijos duomenimis

2.28 pav. Pasvalio rajono sveikatos priežiūros įstaigų išsidėstymas

Šaltinis: Aplinkos apsaugos agentūra, sudaryta remiantis Pasvalio rajono savivaldybės administracijos duomenimis

Vienam Pasvalio rajono gyventojui apsilankyti poliklinikoje ar ambulatorijoje 2005 m. vidutiniškai teko 4,4 karto. Šis rodiklis lyginant su 2003 metais išaugo 10 proc. (2.29. pav.). Tačiau lyginant su apskrities ir šalies vidutiniais rodikliais, Pasvalio rajone jis žemesnis atitinkamai 27,9 proc. ir 32,3 proc. ir yra vienas iš žemiausių apskrityje.

2.29 pav. Vieno gyventojų apsilankymo poliklinikoje ir ambulatorijoje vidutinis skaičius

Šaltinis: sudaryta remiantis Statistikos departamento duomenimis

Asmenų, kuriems suteikta greitoji medicininė pagalba, rodikliai yra žemiausi Panevėžio apskrityje (2.17 lentelė).

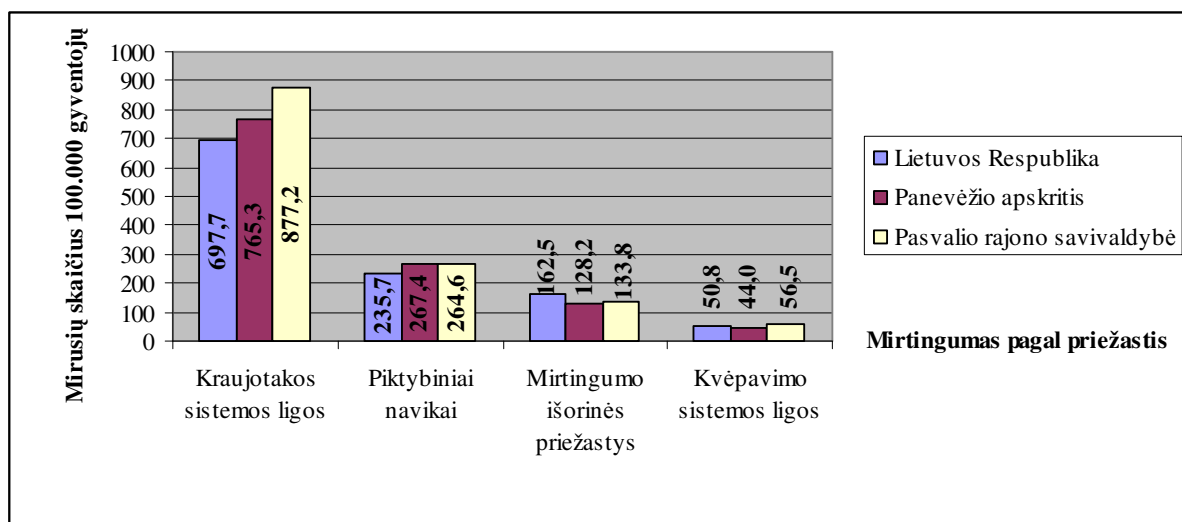
2.17 lentelė. 1 000-iui gyventojų tenkantis asmenų skaičius, kuriems suteikta greitoji medicinos pagalba

	2003 m.	2004 m.	2005 m.
1	2	3	4
Lietuvos Respublika	225,2	218,1	219,4
Panevėžio apskritis	229,4	231,0	230,6
Biržų rajono savivaldybė	228,7	240,3	244,6
Kupiškio rajono savivaldybė	248,8	232	220,2
Panevėžio miesto savivaldybė	226,4	224,2	227,7
Panevėžio rajono savivaldybė	331,6	315,2	310,3
Pasvalio rajono savivaldybė	140,4	155,0	158,9
Rokiškio rajono savivaldybė	194,7	216,4	207,3

Šaltinis: sudaryta remiantis Statistikos departamento duomenimis

Pagal naują Greitosios medicinos pagalbos (GMP) koncepciją, patvirtintą sveikatos apsaugos ministro 2005 m. gruodžio 8 d. įsakymu. Nr. V-956, pagrindinis jos tikslas – užtikrinti GMP paslaugų teikimą pagal ES standartus. Jau ateinančiais metais ES struktūrinių fondų lėšomis bus atliekama galimybių studija kurios vienas iš tikslų – atlikti sveikatos priežiūros įstaigų, teikiančių greitosios medicinos pagalbą, infrastruktūros būklės analizę ir numatyti jos optimizavimo galimybes 2007–2013 m. laikotarpiu.

Mirtingumo pagal priežastis suvestinė rodo, kad Pasvalio rajone dažniausia mirties priežastis yra kraujotakos sistemos ligos: 2005 m. – 877,2 atvejai. Nors kitų susirgimų rodikliai mažesni, jie lenkia Lietuvos vidurkius (2.30 pav.). Pastebėtina, kad per 2003-2005 m. mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų išaugo 5,64 proc.

2.30 pav. Mirtingumas pagal priežastis 100 000-ių gyventojų 2005 m.

Šaltinis: sudaryta remiantis Statistikos departamento duomenimis

Mažas bendrosios praktikos gydytojų skaičius Pasvalio rajone sąlygoja didelį ypač kaimo gyventojų asmens sveikatos priežiūros paslaugų poreikį. Statistikos departamento duomenimis, 2005 m. 10 000-ių Pasvalio rajono savivaldybės gyventojų teko 17,4 gydytojai. Tai trečias pagal dydį mažiausias rodiklis Panevėžio apskrityje. Remiantis šiais duomenimis, Pasvalio rajono savivaldybės gydytojai sudarė vos 7,5 proc. Panevėžio apskrities ir vos 0,4 proc. šalies gydytojų. Toks gydytojų skaičius savivaldybėje yra mažas ir yra rimta savivaldybės sveikatos apsaugos sektoriaus problema, mažinanti gyventojų sveikatos priežiūros efektyvumą bei kokybę. Nedidelį gydytojų skaičių lemia socialinė-ekonominė regioninė padėtis, kvalifikacijos kėlimo galimybių trūkumas, nedideli atlyginimai.

Mažesni Pasvalio rajono savivaldybės sveikatos priežiūros žmogiškieji ištekliai pastebimi:

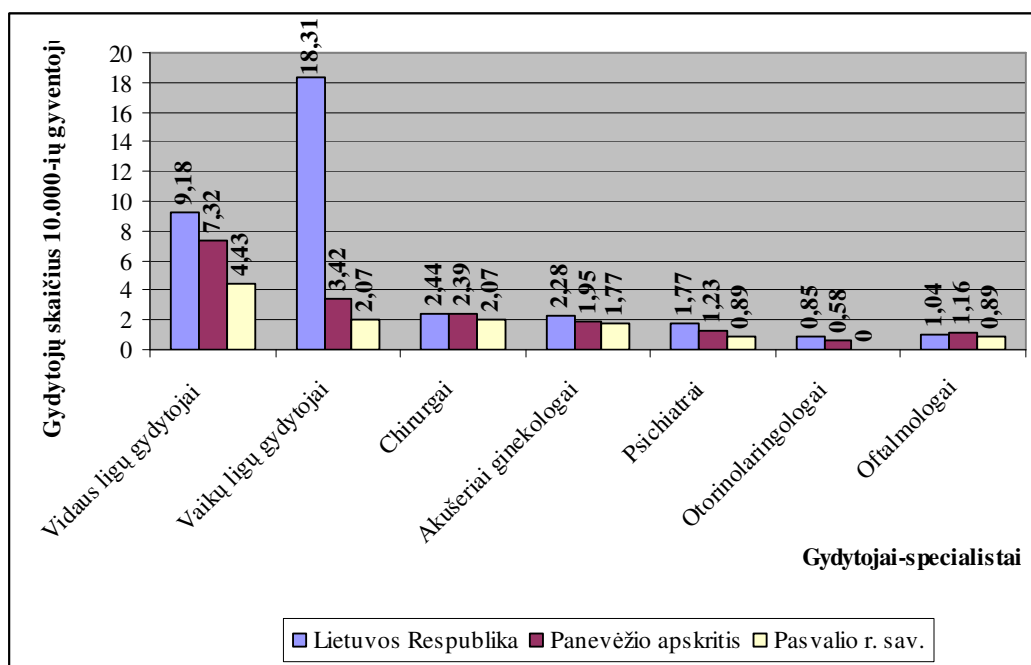
- ❑ 10 000 gyventojų tenkantis gydytojų skaičius sudaro 64,9 proc. Panevėžio apskrities ir 43,4 proc. Lietuvos vidurkio;
- ❑ 10 000 gyventojų tenkantis gydytojų odontologų skaičius sudaro apie 64,71 proc. Panevėžio apskrities ir vos 45,83 proc. Lietuvos vidurkio;
- ❑ 10 000 gyventojų tenkantis slaugytojų skaičius sudaro apie 85,7 proc. Panevėžio apskrities ir tik 89,26 proc. Lietuvos vidurkio (2.18 lentelė).

2.18 lentelė. Pasvalio rajono savivaldybės sveikatos priežiūros žmogiškieji ištekliai, 2003-2005 m.

	Gydytojų skaičius	10 000 gyventojų tenka gydytojų	10 000 gyventojų tenka odontologų	10 000 gyventojų tenka slaugytojų
1	2	3	4	5
Lietuvos Respublika				
2003	13682	39,7	6,9	76,1
2004	13397	39,1	6,6	74,8
2005	13650	40,1	7,2	74,5
Panevėžio apskritis				
2003	776	26,3	5,1	79,1
2004	779	26,6	5	77,9
2005	776	26,8	5,1	77,6
Pasvalio r. sav.				
2003	52	15,2	2,9	70,3
2004	56	16,5	3	65,8
2005	58	17,4	3,3	66,5

Šaltinis: sudaryta remiantis Statistikos departamento duomenimis

Sveikatos priežiūros sistemos problemiškas Pasvalio rajone dar labiau atsiskleidžia išanalizavus aprūpinimo gydytojais specialistais rodiklius (2.31 paveikslas). Didžiausias atotrūkis nuo bendro Lietuvos vidurkio pastebimas vaikų ligų gydytojų, tenkančių 10 000-ių gyventojų skaičiui. Remiantis Statistikos departamento duomenimis, 2005 m. Pasvalio rajone apsirūpinimas vaikų ligų gydytojais buvo net 88,7 proc. mažesnis nei Lietuvoje. Panaši situacija yra ir visoje Panevėžio apskrityje. Pasvalio rajone vidutinis vidaus ligų gydytojų skaičius yra 39,5 proc. mažesnis už Panevėžio apskrities rodiklį ir 51,7 proc. mažesnis už Lietuvos vidurkį.

2.31 pav. Aprūpinimas gydytojais specialistais, tenkantis 10 000-ių gyventojų, 2005 m.

Šaltinis: sudaryta remiantis Statistikos departamento duomenimis

Savivaldybės teritorija, kaip ir gyventojų skaičius, nėra dideli, todėl nėra poreikio statyti savivaldybės ligoninės, visi gyventojai gali būti aptarnaujami VšĮ Pasvalio ligoninėje arba kitose Panevėžio apskrities ligoninėse.

2.9.1. Išvados

1. Aukšti gyventojų mirtingumo rodikliai, mažas gydytojų (ypač – specialistų) skaičius Pasvalio rajono savivaldybėje yra rimta sveikatos priežiūros problema (kartu vertinant ir didelį virš 50 metų turinčių ir gydytojų-pensininkų skaičių).
2. Mažas apsilankymų Pasvalio rajono ambulatorinėse sveikatos priežiūros įstaigose skaičius (vertinant sergamumo ir mirtingumo rodiklius, kurie yra vieni aukštesnių ne tik apskrityje, bet ir Lietuvoje) rodo, kad Pasvalio rajono gyventojai nepakankamai rūpinasi savo sveikata, nors sveikatos priežiūros paslaugos yra prieinamos: paslaugos pacientams suteikiamos savalaikiai racionaliai išsidėsčiusiame padalinių tinkle, nėra eilių (remiantis Pasvalio PASPC pateiktais duomenimis, ilgiausia laukio trukmė – 5 dienos, dėl kompensuojamųjų vaistų išrašymo).
3. ES struktūrinių fondų paramos ir bendrojo finansavimo lėšomis vykdomas projektas tik iš dalies pagerins paslaugų kokybę (atliekami remonto darbai, įsigijimą medicinos įrangos, baldų, diegiamos informacinės technologijos), kadangi ne visi PASPC padaliniais atitiks ES reikalavimus. Būtina užtikrinti projekto tęstinumą, gerinant ir kitų padalinių infrastruktūros būklę.

4. Išlieka aktuali ilgalaikė Greitosios medicinos pagalbos prieinamumo problema dėl pasenusio automobilių parko, didelio gedimo skaičiaus, kurie gali sutrikdyti normalų GMP funkcionavimą. 2005 m. buvo užregistruota 100 atvejų (2004 m. – 89), kai laikas nuo iškvietimo iki pirmosios medicinos pagalbos teikimo gyvybei grėsmingais atvejais pradžios neatitiko bendrųjų GMP paslaugų teikimo reikalavimų dėl iškvietimų gausumo vienu metu, autotransporto gedimų ir remonto, dėl blogos kelių būklės ir kt. Be to, GMP trūkta aprūpinimo modernia ryšio sistema, dėl didelio gedimų skaičiaus ir remonto neužtikrinamas reikalavimas turėti pakaitinį automobilį (rezervą).
5. Siekiant paskatinti gyventojų sveiko gyvenimo būdo priėmimą, būtina derinti socialinių ir sveikatos priežiūros paslaugų tinklą, užtikrinti sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą neįgaliesiems asmenims (6 PASPC struktūriniuose padaliniuose aplinkai nėra pritaikyta negalią turintiems asmenims)

2.10. Socialinė rūpyba

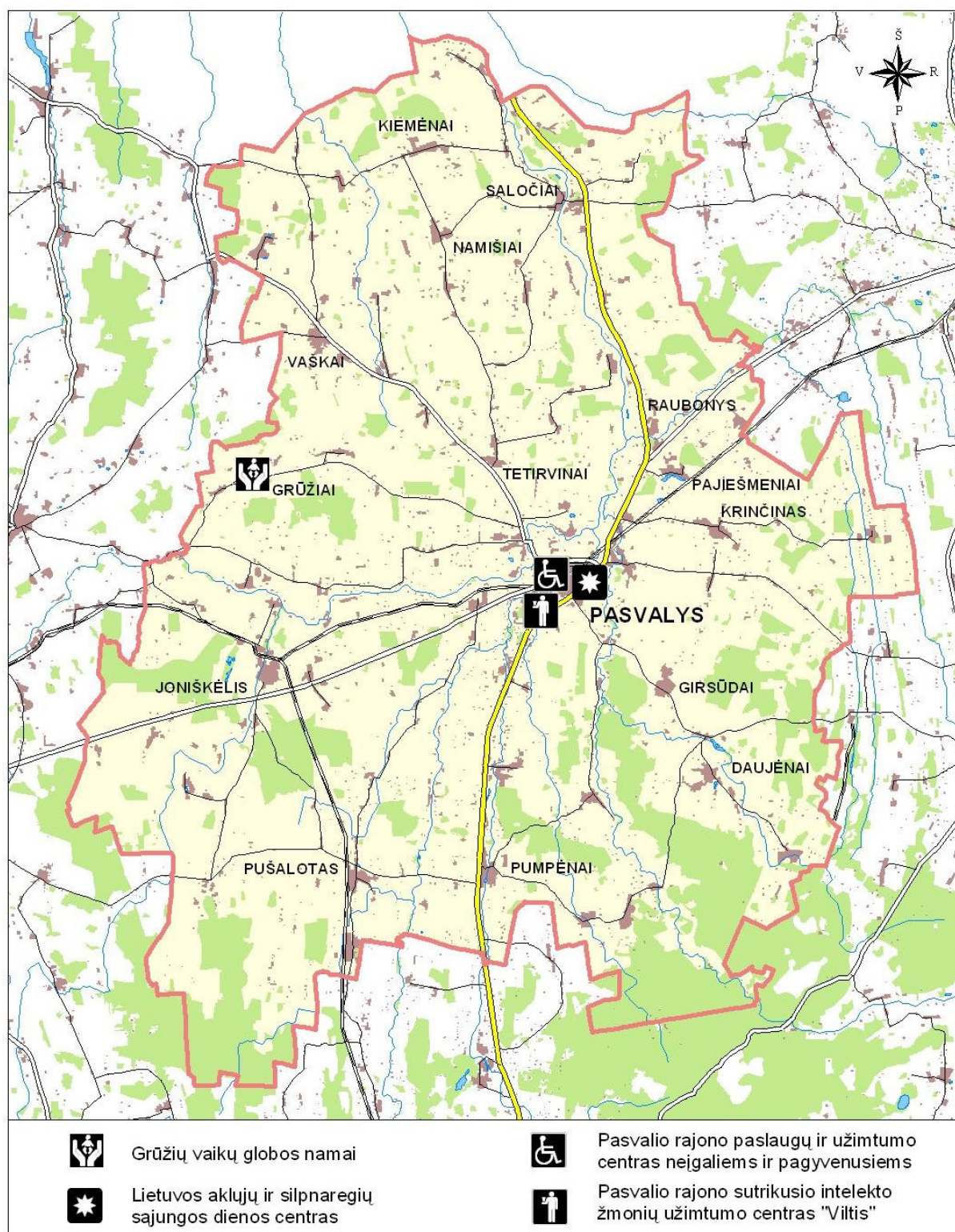
Koordinuojančias socialinės paramos ir paslaugų funkcijas Pasvalio rajone atlieka Pasvalio rajono savivaldybės administracijos Socialinės paramos ir sveikatos skyrius. Vertinant pastarųjų metų socialinės pašalpos gavėjų ir išlaidų pašalpoms tendencijas, pastebėta, jog 2003-2005 m. gavėjų skaičius tolydžiai, kaip ir visoje Lietuvoje, mažėjo (analizuojamu laikotarpiu sumažėjo 46,48 proc.). 2005 m. pašalpos gavėjų buvo 913, o išlaidos sudarė 905 700 Lt per metus.

Pasvalio rajono socialinės rūpybos įstaigų tinklas apibūdintas 2.19 lentelėje, o išsidėstymas – 2.32 paveiksle.

2.19 lentelė. Pasvalio rajono socialinės rūpybos įstaigos, 2006 m. pradžios duomenys

Eil. Nr.	Globos įstaigos pavadinimas	Adresas
1	2	3
Vaikų globos įstaigos		
1.	Grūžių vaikų globos namai	Grūžių km., Vaškų seniūnija, Pasvalio raj.
Kitos įstaigos (dienos centrai, paslaugų centrai, nakvynės namai globos lovos ir kt.)		
1.	Pasvalio rajono paslaugų ir užimtumo centras pagyvenusiems ir neįgaliesiems	Joniškėlio g. 1, Pasvalys
2.	Pasvalio rajono sutrikusio intelekto žmonių užimtumo centras „Viltis“	Nepriklausomybės g. 41, Pasvalys
3.	Lietuvos aklių ir silpnaregių sąjungos Pasvalio dienos centras	Gėlių g. 5-14, Pasvalys

Šaltinis: sudaryta remiantis Pasvalio rajono savivaldybės administracijos duomenimis

2.32 pav. Pasvalio rajono socialinės rūpybos įstaigos, 2006 m. pradžios duomenys

Šaltinis: Aplinkos apsaugos agentūra, sudaryta remiantis Pasvalio rajono savivaldybės administracijos duomenimis

Pasvalio rajono neįgaliųjų socialinė apsauga rūpinasi „Pasvalio rajono Neįgaliųjų draugija“, kuri yra viena iš 63 Lietuvos neįgaliųjų draugijos narių. Neįgaliųjų skaičius Pasvalio

rajone nuo 2001 metų pastoviai auga. 2004 metais, gyventojų, pirmą kartą pripažintų neįgaliais, buvo 22,18 proc. daugiau negu su 2001 m. 2004 metais Pasvalio rajono savivaldybės teritorijoje 358 asmenys buvo pirmą kartą pripažinti neįgaliais, iš kurių pusė neįgalųjų, kuriems nustatytas 30-40 proc. darbingumo lygis (II grupės neįgalieji). Palyginus su 2001 m., pirmą kartą pripažintų neįgalųjų skaičius išaugo 65 asmenimis (daugiausia buvo pripažinta neįgalųjų, kuriems nustatytas 30-40 proc. darbingumo lygis (II grupės neįgalieji)). Nemažas neįgalųjų skaičius išryškina socialinės paramos Pasvalio rajone poreikį ir socialinių paslaugų plėtros būtinybę, kadangi šiems socialiai remtiniems asmenims reikalingas nuolatinis dėmesys ir pagalba.

Skirtingai nuo bendros Lietuvos tendencijos, susijusios su socialinės rizikos šeimų ir jose gyvenančių vaikų skaičiaus mažėjimu, Pasvalio rajono savivaldybėje socialinės rizikos šeimų ir jose gyvenančių vaikų skaičius nuo 2004 iki 2005 m. didėjo. Pasvalio rajono savivaldybėje 2005 m. buvo užregistruota 111 socialinės rizikos šeimų (12,34 proc.) daugiau nei 2004 m., kai tuo tarpu Panevėžio apskrityje jų sumažėjo 13,33 proc., o Lietuvoje – 3,01 proc. 2003-2004 m. laikotarpiu institucijose globojamų vaikų skaičius padidėjo 25 proc. Socialinės globos paslaugos vaikams teikiamos globos įstaigose (Grūžių vaikų globos namuose bei Pasvalio specialiojoje internatinėje mokykloje). Siekiant mažinti tokių šeimų ir jų vaikų socialinę atskirtį, būtina bendruomenėse kurti socialinių paslaugų infrastruktūrą, skirtą dirbti su socialinės rizikos šeimomis, rūpintis, kad pagalba būtų teikiama kuo daugiau socialinės rizikos šeimų, auginančių vaikus.

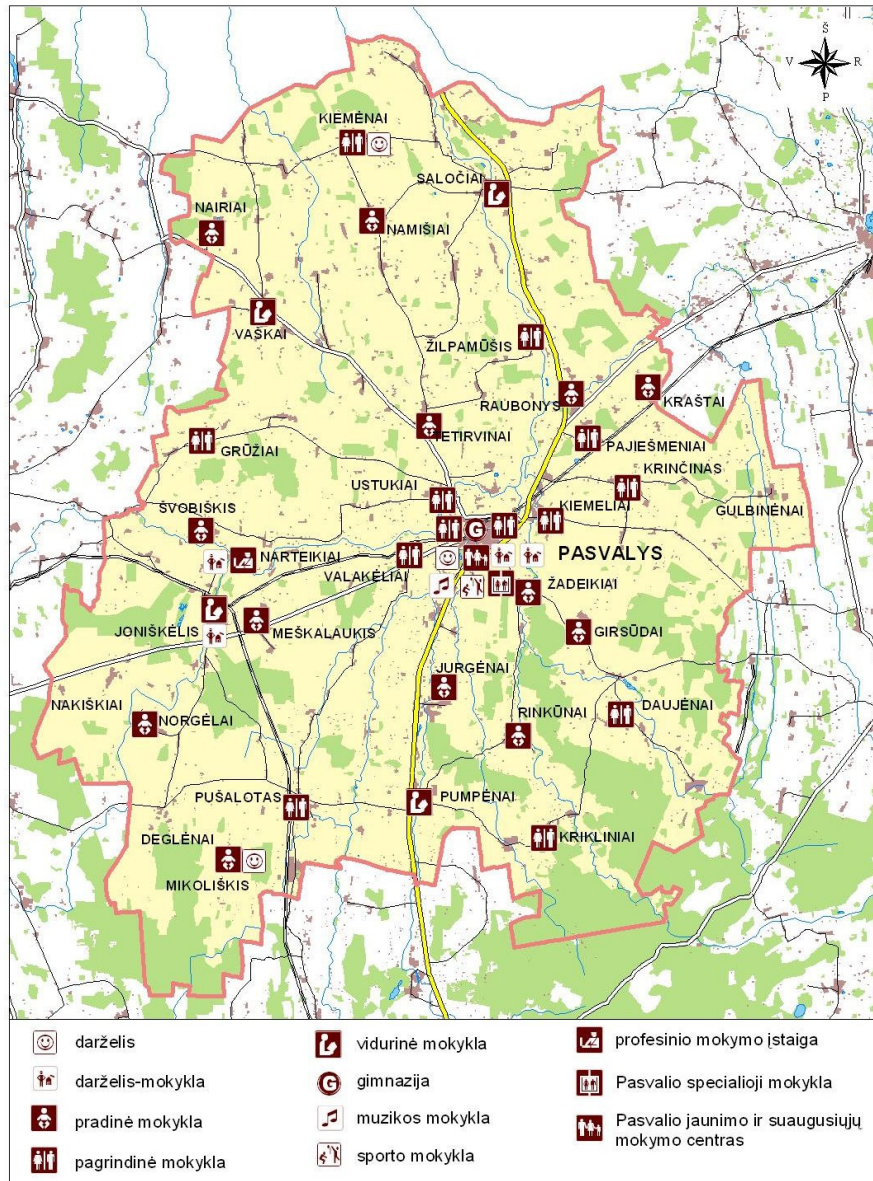
Atsižvelgiant į Pasvalio rajono savivaldybės gimstamumo, mirtingumo ir migracijos procesų tendencijas, galima numatyti pensinio amžiaus gyventojų skaičiaus augimą. Nustatyta, kad 2005 m. Pasvalio rajone 1 000-iui darbingo amžiaus gyventojų teko 338 senatvės pensininkai. Palyginus senatvės pensijos gavėjų skaičiaus dalį, tenkančią 1 000-iui darbingo amžiaus gyventojų Panevėžio apskrities savivaldybėse 2005 m., Pasvalio rajono teritorijoje užfiksuotas vienas mažiausių rodiklių.

2.10.1. Išvados

1. Plėtojant socialines paslaugas, kyla poreikis spręsti socialinių paslaugų kokybės klausimus paslaugų gavėjo lygmeniu, užtikrinant jų individualumą. Pasvalio rajono savivaldybėje kasmet sparčiai daugėja socialinės rizikos šeimų ir jose gyvenančių vaikų skaičius (nuo 2001 m. iki 2005 m. šeimų skaičius išaugo beveik 18 proc., vaikų jose skaičius – 21,5 proc.). Didėja ir vaikų, esančių rizikos grupės apskaitoje, skaičius (nuo 2001 m. iki 2005 m. padidėjo 16,3 proc.). Šie skaičiai rodo, jog Pasvalio rajono savivaldybėje būtina plėtoti socialines paslaugas socialinės rizikos asmenims ir šeimoms.

2.11. Švietimas

Švietimo veiklos tinkamu organizavimu Pasvalio rajono savivaldybėje rūpinasi ikimokyklinio ugdymo įstaigos, bendrojo lavinimo (pradinės, pagrindinės, vidurinės ir gimnazijos) mokyklos, profesinio mokymo įstaigos, iš viso – 21 įstaiga, iš kurių 5 priskirtinos ikimokyklinio ugdymo įstaigų tinklui³, 15 – bendrojo lavinimo mokyklų tinklui (bendrojo lavinimo mokyklų skyriai nėra įskaičiuoti), 1 – profesinio mokymo įstaigoms. Švietimo įstaigų išsidėstymas pateikiamas 2.33 paveiksle.

2.33 pav. Pasvalio rajono švietimo įstaigos, 2006/2007 m. m. duomenys

Šaltinis: Aplinkos apsaugos agentūra, sudaryta remiantis Pasvalio rajono savivaldybės administracijos duomenimis

³ Ikimokyklinio ugdymo tinklui taip pat priklauso 2 skyriai Namišių ir Pušaloto seniūnijose, kurių duomenys nėra atspindėti Statistikos departamento duomenų bazėje dėl juridinio statuso

Ikimokyklinis ugdymas. Remiantis Statistikos departamento bei Pasvalio rajono savivaldybės administracijos duomenimis, galima teigti, kad ikimokyklinio ugdymo įstaigų tinklas yra iš esmės optimalus (2.20 lentelė).

2.20 lentelė. Pasvalio rajono ikimokyklinio ugdymo įstaigų užpildymas 2003-2005 m.

Įstaiga	Vaikų skaičius			Planas (projektinis skaičius)			Projektinių pasiūlymų įvykdymas, proc.		
	2003	2004	2005	2003	2004	2005	2003	2004	2005
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Nartekių darželis-mokykla „Linelis“, Joniškėlio apylinkių	61	68	59	70	70	70	87,14	97,14	84,29
Joniškėlio skyrius, Joniškėlio miesto	69	84	88	102	102	102	67,65	82,35	86,27
Pasvalio darželis-mokykla „Liepaitė“, Pasvalio miesto	211	213	223	206	206	206	102,43	103,40	108,25
Pasvalio darželis-mokykla „Žilvitis“, Pasvalio miesto	204	210	191	221	221	221	92,31	95,02	86,43
Pasvalio lopšelis-darželis „Eglutė“, Pasvalio miesto	166	209	219	190	190	190	87,37	110,00	115,26
Kiemėnų skyrius, Namišių	14	19	16	20	20	20	70,00	95,00	80,00
Mikoliškio skyrius, Pušaloto	22	28	23	35	35	35	62,86	80,00	65,71

Šaltinis: sudaryta remiantis Pasvalio rajono savivaldybės administracijos pateiktais duomenimis

Pastebėtina, kad 2005 m. Pasvalio rajono ikimokyklinio ugdymo įstaigų efektyvumas išaugo beveik 10 proc., sudarant didesnę vietų skaičių ikimokyklinio amžiaus vaikams (suteikiant jiems galimybes lankyti ikimokyklinio ugdymo įstaigas), tačiau šis reiškinys labiau sietinas su sparčiu gimstamumo mažėjimu Pasvalio rajone, negu su efektyvių politinių veiksmų vykdymu.

Pasvalio rajone veikiantis ikimokyklinio ugdymo įstaigų tinklas yra ne tik optimalus, bet ir pagal savo rodiklius yra efektyvesnis, negu Panevėžio apskrityje ir atitinka Lietuvos vidurkį, kadangi Pasvalio rajono 100-ui vaikų tenka 96 vietos, o Panevėžio apskrityje vietų skaičius ikimokyklinio mokymo įstaigoje naudojamas neefektyviai (2.21 lentelė).

2.21 lentelė. Ikimokyklinio ugdymo įstaigų tinklas 2003-2005 m.

Regionas, metai	Įstaigų skaičius	Vietų skaičius	100-ui vaikų tenka vietų	Vaikų skaičius
1	2	3	4	5
Lietuvos Respublika				
2003	672	84544	95	89469
2004	655	82843	94	88423
2005	656	86102	96	90021
Panevėžio apskritis				
2003	59	7449	97	7675
2004	58	7468	97	7683
2005	56	7859	105	7495
Pasvalio r. sav.				
2003	5	491	85	575
2004	5	519	84	615
2005	5	504	96	526

Šaltinis: Statistikos departamento pateikiami duomenys

Bendrasis lavinimas. Bendrojo lavinimo paslaugas Pasvalio rajone teikia 15 mokyklų (neįskaitant atskirų skyrių seniūnijose). Remiantis Pasvalio rajono savivaldybės administracijos pateiktais duomenimis, rajono bendrojo lavinimo mokyklų tinklas nėra optimalus – pastebimas didelis atotrūkis tarp miesto ir kaimo mokyklų užpildymo, neefektyviai veikia dauguma mokyklų įsteigtų skyrių (2.22 lentelė).

2.22 lentelė. Pasvalio rajono mokyklų tinklo optimalumas, 2003-2005 m.

Mokykla, seniūnija	I			II			III = I / II		
	Mokinių skaičius			Planas (projektinis skaičius)			Projektinių pasiūlymų įvykdymas, proc.		
	2003	2004	2005	2003	2004	2005	2003	2004	2005
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Pasvalio Petro Vileišio gimnazija, Pasvalio miesto	879	799	782	636	636	636	138,21	125,63	122,96
Joniškėlio Gabrielės Petkevičaitės-Bitės vidurinė mokykla, Joniškėlio miesto	700	688	682	540	540	540	129,63	127,41	126,3
Meškalaukio pradinio ugdymo skyrius, Joniškėlio apylinkių	41	37	41	69	69	69	59,42	53,62	59,42

2.22 lentelės tęsinys

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Norgėlių pradinio ugdymo skyrius, Joniškėlio apylinkių	19	19	18	34	34	34	55,88	55,88	52,94
Švobiškio pradinio ugdymo skyrius, Joniškėlio apylinkių	50	41	40	69	69	69	72,46	59,42	57,97
Pumpėnų vidurinė mokykla, Pumpėnų	302	315	321	355	355	355	85,07	88,73	90,42
Jurgėnų pradinio ugdymo skyrius, Pumpėnų	20	19	19	37	37	37	54,05	51,35	51,35
Rinkūnų pradinio ugdymo skyrius, Pumpėnų	23	17	21	39	39	39	58,97	43,59	53,85
Saločių Antano Poškos vidurinė mokykla, Saločių	428	390	384	430	430	430	99,53	90,70	89,30
Kiemėnų pagrindinio ugdymo skyrius, Namišių	87	77	74	136	136	136	63,97	56,62	54,41
Namišių pradinio ugdymo skyrius, Namišių	32	31	36	59	59	59	54,24	52,54	61,02
Vaškų vidurinė mokykla, Vaškų	310	287	283	356	356	356	87,08	80,62	79,49
Grūžių pagrindinio ugdymo skyrius, Vaškų	95	100	100	216	216	216	43,98	46,30	46,30
Nairių pradinio ugdymo skyrius, Vaškų	20	19	15	32	32	32	62,50	59,38	46,88
Daujėnų pagrindinė mokykla, Daujėnų	159	165	151	216	216	216	73,61	76,39	69,91
Girsūdų pradinio ugdymo skyrius, Daujėnų	34	29	22	28	28	28	121,43	103,57	78,57
Kriklinių pagrindinė mokykla, Pumpėnų	77	73	72	123	123	123	62,60	59,35	58,54
Krinčino pagrindinė mokykla, Krinčino	136	135	140	170	170	170	80,00	79,41	82,35
Pajiešmenų pagr. mokykla su ikimokyklinio ugdymo skyrius, Krinčino	163	165	158	245	245	245	66,53	67,35	64,49
Kraštų pradinio ugdymo skyrius, Krinčino	30	23	20	18	18	18	166,67	127,78	111,11

2.22 lentelės tęsinys

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Raubonių pradinio ugdymo skyrius, Saločių	33	34	21	54	54	54	61,11	62,96	38,89
Pasvalio Svalios pagrindinė mokykla, Pasvalio miesto	567	578	605	381	381	381	148,82	151,71	158,79
Tetirvių pradinio ugdymo skyrius, Vaškų	31	27	31	54	54	54	57,41	50,00	57,41
Žadeikių Bernardo Brazdžionio pradinio ugdymo skyrius, Pasvalio apylinkių	19	15	17	36	36	36	52,78	41,67	47,22
Pasvalio Lėvens pagrindinė mokykla, Pasvalio miesto	950	972	899	1007	1007	1007	94,34	96,52	89,28
Kiemelių pradinio ugdymo skyrius, Pasvalio apylinkių	26	26	21	50	50	50	52,00	52,00	42,00
Pušaloto pagrindinė mokykla, Pušaloto	235	207	200	279	279	279	84,23	74,19	71,68
Mikoliškio pradinio ugdymo skyrius, Pušaloto	43	31	26	59	59	59	72,88	52,54	44,07
Valakėlių pagrindinė mokykla, Pasvalio apylinkių	120	124	130	177	177	177	67,8	70,06	73,45
Ustukių pagrindinė mokykla, Pasvalio apylinkių	134	126	105	144	144	144	93,06	87,50	72,92
Žilpamūšio pagrindinė mokykla, Saločių	93	95	78	153	153	153	60,78	62,09	50,98

Šaltinis: sudaryta remiantis Pasvalio rajono savivaldybės administracijos pateiktais duomenimis

Remiantis Pasvalio rajono savivaldybės administracijos duomenimis, 2005 m. vidutinis bendrojo lavinimo mokyklų užpildymas tesiekė 71,1 proc., o kai kuriose mokyklose jis buvo žemesnis už 40 proc., kas rodo mažą mokyklų veiklos efektyvumą. Pasvalio rajono savivaldybės mokyklų tinklo pertvarkos 2004-2012 metais bendrajame plane nurodoma, kad bendrojo lavinimo mokyklų tinklas turės būti koreguojamas pagal gyventojų poreikius (įskaitant mokyklų veiklos efektyvumą), todėl svarstytinas klausimas dėl kai kurių mokyklų ir jų skyrių reorganizavimo, uždarant neefektyviai veikiančias įstaigas, o mokinių pavėžėjimo klausimus sprendžiant viešojo transporto maršrutų koregavimo, mokyklų autotransporto priemonių įsigijimo būdais.

10 000-ių gyventojų Pasvalio rajone tenka net 5,90 bendrojo lavinimo mokyklų, tai daugiau kaip penktadaliu – 22,41 proc. viršija apskrities ir net 31,70 proc. viršija Lietuvos

vidurkį. Be to, 10 tūkst. gyventojų bendrojo lavinimo mokyklose tenka beveik 1,7 tūkst. mokinių, tai 4,21 proc. viršija apskrities ir 7,61 proc. – Lietuvos vidurkį. Galima teigti, kad rajone vyrauja mažos bendrojo lavinimo mokyklos, tai sąlygoja didesnes išlaidas eksploatacinėms reikmėms, o ne mokymo proceso organizavimui (2.23 lentelė).

2.23 lentelė. Pasvalio rajono bendrojo lavinimo mokyklų tinklas 10 000-ių gyventojų 2003-2005 m.

Regionas, metai	Bendrojo lavinimo mokyklų skaičius	Bendrojo lavinimo mokyklų mokinių skaičius
1	2	3
Lietuvos Respublika		
2003	5,58	1683,91
2004	4,74	1634,16
2005	4,48	1572,23
Panevėžio apskritis		
2003	6,02	1718,87
2004	4,71	1672,65
2005	4,82	1623,46
Pasvalio r. sav.		
2003	11,27	1789,17
2004	5,83	1745,90
2005	5,90	1691,80

Šaltinis: sudaryta remiantis Statistikos departamento duomenimis

Vertinant šių įstaigų kompiuterizacijos laipsnį, galima daryti išvada, kad (2004 m. duomenimis) Pasvalio rajono bendrojo lavinimo mokyklos yra palyginti gerai aprūpintos kompiuteriais. Savivaldybėje vidutiniškai 100-ui mokinių tenka 8,1 kompiuterio, Lietuvos – 8,7 kompiuterio, tačiau atskirose rajono mokyklose padėtis nėra vienoda ir kai kuriose mokyklose 1 kompiuteriui tenka iki 27-29 mokinių.

Rengiant Pasvalio rajono savivaldybės mokyklų tinklo pertvarkos 2004-2012 metais bendrąjį planą, kuris patvirtintas Pasvalio rajono savivaldybės tarybos 2004 m. birželio 2 d. sprendimu Nr. T1-179, buvo atlikta bendrojo lavinimo mokyklų pastatų būklės analizė. Mokyklų pastatų būklė analizuota pagal tai, kokio remonto reikia išorinėms sienoms, pamatams, vidinėms sienoms, stogui, langams, grindims, sanitariniams mazgams, šildymo sistemai, vandentiekio ir kanalizacijos sistemai bei elektros sistemai: I grupė – renovuota mokykla; II grupė – ne mažiau kaip 1 pastato daliai reikia paprastojo remonto; III grupė – ne mažiau kaip 1 pastato daliai reikia kapitalinio remonto; IV grupė – pastato pamatams reikia kapitalinio remonto. Pagal mokyklų pastatų būklę net 60 proc. visų mokyklų bent vienoje dalyje reikalingas kapitalinis remontas. Pagal pastatų būklės grupes net 62 proc. mokyklų priklauso II grupei, t.y. joms reikalingi daugelio sričių remontai (kapitaliniai, paprastieji).

Remiantis LR Švietimo ir mokslo ministerijos skelbiamais 2005-2006 mokslo metų duomenimis, Pasvalio rajono bendrojo lavinimo mokyklose (2.24 lentelė) sudarytos palyginti geros darbo sąlygos pedagogams. Ši informacija nebuvo sisteminama ankstesniais metais, todėl pateikiama vienu metų informacija.

2.24 lentelė. Pasvalio rajono bendrojo lavinimo įstaigų darbuotojų duomenys, 2005-2006 mokslo metai

Rodiklis	Pasvalio rajono savivaldybė	Lietuvos Respublika
1	2	3
Mokinių skaičius	5.732	536.048
Mokytojų, einančių pagrindines pareigas, skaičius	423	40.359
1 mokytojui tenka mokinių	10,6	9,0
<i>mokyklose-darželiuose</i>	<i>8,0</i>	<i>10,4</i>
<i>pagrindinėse mokyklos</i>	<i>11,1</i>	<i>7,7</i>
<i>vidurinėse mokyklose</i>	<i>10,2</i>	<i>9,5</i>
<i>gimnazijose</i>	<i>11,1</i>	<i>10,3</i>
<i>specialiosiose mokyklose</i>	<i>4,1</i>	<i>4,3</i>
Virš 50 metų turinčių pedagogų skaičius (proc.) bendroje struktūroje	29	30
Moterų lyginamasis svoris pedagogų struktūroje	86	86
Pedagogo vardą turinčių mokytojų skaičius	88	92
Mokomojo dalyko specialistų dalis (proc.) nuo mokyklos mokytojo skaičiaus	86	92
Kontaktinių valandų skaičius per savaitę, tenkantis 1 mokyklos mokytojui	24	23
<i>mokyklose-darželiuose</i>	<i>24</i>	<i>21</i>
<i>pagrindinėse mokyklos</i>	<i>23</i>	<i>22</i>
<i>vidurinėse mokyklose</i>	<i>25</i>	<i>23</i>
<i>gimnazijose</i>	<i>25</i>	<i>24</i>
<i>specialiosiose mokyklose</i>	<i>20</i>	<i>20</i>
Vienam specialiąją pedagoginę ir specialiąją, psichologinę bei socialinę pedagoginę pagalbą teikiančiam specialistui tenkantis vaikų skaičius	282,2	287,7

Šaltinis: Švietimo ir mokslo ministerijos duomenys

Profesinis ir aukštasis mokslas. Pasvalio rajone veikia 1 profesinio mokymo įstaiga – Joniškėlio Igno Karpio žemės ūkio ir paslaugų mokykla. Iki 2006 m. liepos mėn. 1 d. tai buvo Joniškėlio Igno Karpio aukštesnioji žemės ūkio mokykla, kuri iki to laiko buvo priskiriama prie aukštesniųjų mokyklų tipo. Kitų profesinių ar aukštojo mokslo įstaigų rajone nebuvo. Dėl 2004-2006 m. visoje Lietuvoje vykusios profesinio ir aukštojo mokslo (neuniversitetinio) reformos,

nėra įmanoma pateikti tikslesnių duomenų dėl mokinių skaičiaus, jo kaitos ir palyginimo su apskrities ir Lietuvos vidurkiais. Spėjama, kad iš esmės profesinio mokymo įstaigos pakanka, kadangi yra nuspręsta nesiekti įstaigai kolegijos statuso, o susitelkti ties profesiniu mokymu. Ši situacija būdinga ir panašiam pagal struktūrą Joniškio rajonui (čia taip pat veikia 1 profesinio mokymo įstaiga, kurios mokomieji dalykai – žemės ūkio specialybės ir paslaugų sektoriaus paklausios specialybės).

Tęsti mokslus aukštosiose mokyklose Pasvalio rajono jaunuoliai turi pakankamai geras galimybes Panevėžyje arba Šiauliuose. Susisiektis su šiais miestais yra pakankamai geras. Be to, Pasvalio rajone veikia Pasvalio jaunimo ir suaugusiųjų mokymo centras, tačiau jame nepakanka jaunimo klasių, nors toks poreikis yra. Kita problema ta, kad minėtas centras neturi pakankamai patalpų, todėl neturi galimybės plėsti veiklos ir užtikrinti tinkamas sąlygas jaunimo ir suaugusiųjų nuotolinio mokymo, užimtumo (vasaros metu ir po pamokų) poreikiams tenkinti.

2.11.1. Išvados

1. Ikimokyklinio ugdymo įstaigų tinklas yra iš esmės optimalus, tačiau, jeigu ilgaiui rajone pagerės demografinė situacija (padidės gimstamumo rodikliai), ikimokyklinio ugdymo įstaigų skaičius nebus pakankamas, kadangi ne visi vaikai turės galimybę lankyti ikimokyklinio ugdymo įstaigas.
2. Vertinant bendrojo lavinimo mokyklų tinklą, galima teigti, kad švietimo įstaigų tinklas nėra optimalus: tik 4 bendrojo lavinimo įstaigos dirba visu pajėgumu (12,9 proc. bendrojo lavinimo įstaigų), vidutiniškai efektyviai savo funkcijas atlieka 6 bendrojo lavinimo įstaigos (19,4 proc. bendrojo lavinimo įstaigų), jų užpildymas siekia 75-95 proc. patalpų. Net 21 įstaigoje (67,7 proc. bendrojo lavinimo įstaigų) patalpų užpildymas nesiekia 75 proc., todėl neracionaliai naudojamos ūkio lėšos.
3. Mažas mokyklų užpildymas, palyginti didelis mokyklų skaičius (su mažu mokinių skaičiumi) sąlygoja didesnes mokyklų ūkių išlaikymo išlaidas. Prognozuojama, kad 2007-2008 mokslo metais daugiau kaip 300 tūkst. litų bus naudojama visiškai neefektyviai.
4. Pastaraisiais metais sumažėjęs gimstamumas Pasvalio rajone turės įtakos ir bendrojo lavinimo mokyklų tinklui – po 5-7 metų, kai šie vaikai pradės lankyti bendrojo lavinimo mokyklas, dar labiau sumažės šių įstaigų veiklos efektyvumas. Svarstytinas klausimas dėl kai kurių mokyklų ir/ar jų filialų uždarymo, naujų funkcijų šioje patalpos vykdymo – užimtumo, papildomo ugdymo ir lavinimo, švietimo ir saviugdos centrai, bendruomenių informacijos, edukacijos centrai (kiekvienoje seniūnijoje). Atsisakant kai kurių mokyklų ir/ar jų filialų, būtina išspręsti mokinių pavėžėjimo iki

mokyklos problemas, kadangi turimas autotransporto priemonių skaičius ir pavėžėjimo grafikai nėra tinkami.

5. Trūksta lėšų mokyklų renovacijai, nors daugiau kaip 60 proc. įstaigų būtinas paprastasis ir/ar kapitalinis remontas tinkamoms mokymosi sąlygoms užtikrinti. Nuo 2003 m. buvo atlikti tiek 1 mokyklos renovavimo darbai, kurie susiję su energijos taupymo priemonių diegimu, tačiau ši ir kitos įstaigos tebeturiu kitų infrastruktūros problemų. Be to, lėšų trūksta ir kai kuriems mokyklų kompiuterizacijos projektams.
6. Trūksta lėšų papildomam ugdymui, vaikų užimtumo, sporto veiklų organizavimui, silpnai vykdomas profesinis informavimas ir konsultavimas.
7. Profesinio mokymo įstaigų skaičius savivaldybėje yra pakankamas, o esant poreikiui Pasvalio rajono jaunuoliai gali tęsti mokslus šalia esančiuose Panevėžio ir Šiaulių miestų kolegijose, universitete.

2.12. Prekyba, paslaugos

Paslaugų ir prekybos sektoriaus lyginamasis svoris Pasvalio rajono ūkyje yra mažesnis nei Lietuvoje, tačiau didesnis nei Panevėžio apskrityje. Remiantis Statistikos departamento duomenimis apie veikiančių ūkio subjektų pagal ekonominės veiklos rūšis skaičių, šalyje paslaugų ir prekybos sektoriaus subjektai bendroje struktūroje sudaro 74,8 proc. (2005 m. duomenimis), Panevėžio apskrityje – tik 59 proc., o Pasvalio rajone – 64 proc. 2005 m. Pasvalio rajone buvo 478 veikiančios ūkio subjektai, iš kurių 176 – paslaugų ir 130 – prekybos sektoriuje (2.25 lentelė).

2.25 lentelė. Paslaugų įmonių skaičiaus dinamika Pasvalio rajone 2001-2005 m.

Paslaugų įmonės	2001	2002	2003	2004	2005
1	2	3	4	5	6
Įmonės, užsiimančios asmeninių ir namų ūkio reikmenų taisymu	3	1	-	-	-
Asmenys, įsigiję verslo liudijimus asmeninių ir namų ūkio reikmenų taisymui	15	13	14	12	12
Įmonės, užsiimančios nekilnojamo turto operacijomis	1	2	2	3	4
Asmenys, įsigiję verslo liudijimus nekilnojamo turto operacijoms	2	2	2	1	1
Įmonės, užsiimančios mašinų, įrenginių ir asmeninių reikmenų nuoma	-	-	-	-	-
Asmenys, įsigiję verslo liudijimus mašinų, įrenginių ir asmeninių reikmenų nuomai	1	-	1	2	1
Įmonės, užsiimančios kompiuteriais ir su jais susijusia veikla	-	-	2	2	1
Asmenys, įsigiję verslo liudijimus veiklai su kompiuteriais	8	4	3	2	2
Įmonės, užsiimančios kita verslo veikla	10	7	6	6	5
Asmenys, įsigiję verslo liudijimus kitai verslo veiklai	3	1	2	1	36
Švietimo įmonių skaičius	2	3	3	3	4
Asmenys, įsigiję verslo liudijimus švietimo veiklai	10	6	5	9	7
Įmonės, užsiimančios sveikatos priežiūros ir socialinio darbo veikla	28	36	33	33	35
Asmenys, įsigiję verslo liudijimus sveikatos priežiūrai ir socialiniam darbui	-	-	-	-	-
Įmonės, užsiimančios nuotekų ir atliekų šalinimu, sanitarinių sąlygų užtikrinimu	1	1	1	1	1

2.25 lentelės tęsinys

1	2	3	4	5	6
Asmenys, įsigiję verslo liudijimus nuotekų ir atliekų šalinimui, sanitarinių sąlygų užtikrinimui	-	-	-	-	-
Įmonės, užsiimančios poilsio organizavimu, kultūrine ir sportine veikla	2	2	2	2	2
Asmenys, įsigiję verslo liudijimus poilsio organizavimui, kultūrinei ir sportinei veiklai	4	2	7	8	7
Įmonės, užsiimančios kita aptarnavimo veikla	1	-	-	-	-
Asmenys, įsigiję verslo liudijimus kitai aptarnavimo veiklai	63	60	51	60	58
Viso:	154	139	134	145	176

Šaltinis: Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės

2001-2005 m. laikotarpiu paslaugų sektoriuje veikiančių ūkio subjektų skaičius Pasvalio rajone padidėjo 14,3 proc., šalyje tuo pačiu laikotarpiu augimas sudarė net 30,8 proc., o Panevėžio apskrityje tik 9,5 proc.

Rajono prekybos sektoriaus vystymasis šiek tiek atsilieka nuo šalies ir Panevėžio apskrities tendencijų. 2005 m. duomenimis Pasvalio rajono didmeninės ir mažmeninės prekybos įmonės bendroje veikiančių ūkio subjektų pagal ekonominės veiklos rūšis struktūroje sudarė 27,2 proc., Panevėžio apskrityje – 27, 9, šalyje - 29,4 proc. Mažmeninės prekybos įmonių apyvarta 2004-2005 m. Pasvalio rajone išaugo 21,2 proc., Panevėžio apskrityje – 14,9, o šalyje – 16,9 proc. (2.26 lentelė).

2.26 lentelė. Mažmeninės prekybos Pasvalio rajone išvystymo lygio palyginimas su Panevėžio apskrities ir šalies rodikliais

Vieta, rodiklis	2004	2005
1	2	3
<i>Mažmeninės prekybos įmonių apyvarta, mln. Lt</i>		
Lietuvos Respublika	19612,8	22923,4
Panevėžio apskritis	1286,1	1477,9
Pasvalio r. sav.	88,3	107,0
<i>Mažmeninės prekybos parduotuvių skaičius</i>		
Lietuvos Respublika	17697	17716
Panevėžio apskritis	1578	1566
Pasvalio r. sav.	183	181

2.26 lentelės tęsinys

1	2	3
<i>Mažmeninės prekybos parduotuvių prekybos plotas, tūkst. m²</i>		
Lietuvos Respublika	2178,1	2242,6
Panevėžio apskritis	153,1	152,5
Pasvalio r. sav.	14,7	14,5
<i>Mažmeninės prekybos įmonių apyvarta vienam gyventojui, Lt</i>		
Lietuvos Respublika	5709	6714
Panevėžio apskritis	4378	5079
Pasvalio r. sav.	2590	3182
<i>Mažmeninės prekybos parduotuvių skaičius 1000 gyventojų</i>		
Lietuvos Respublika	5,1	5,1
Panevėžio apskritis	5,3	5,3
Pasvalio r. sav.	5,3	5,3
<i>Mažmeninės prekybos parduotuvių prekybos plotas 1000 gyventojų, m²</i>		
Lietuvos Respublika	634	657
Panevėžio apskritis	521	524
Pasvalio r. sav.	433	434
<i>Restoranų ir kitų maitinimo įstaigų apyvarta vienam gyventojui, Lt</i>		
Lietuvos Respublika	171	222
Panevėžio apskritis	95,0	133,0
Pasvalio r. sav.	22,0	27,0

Šaltinis: Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės

Pagal mažmeninės prekybos apyvartos apimtį vienam gyventojui Pasvalio rajonas du kartus atsilieka nuo šalies vidurkio, nors mažmeninės prekybos parduotuvių skaičius 1 000-iui gyventojų netgi šiek tiek didesnis (5,3) nei vidutiniškai Lietuvoje (5,1). Tai rodo gana žemą rajono gyventojų pragyvenimo ir perkamosios galios lygį.

Dar prastesnė situacija yra pagal maitinimo įstaigų apyvartos apimtį vienam gyventojui. Pasvalio rajono rodiklis yra net 8,2 karto mažesnis už šalies vidurkį, o maitinimo vietų skaičius 1 000-iui gyventojų nedaug skiriasi nuo šalies. Pasvalio rajone yra 0,6 maitinimo vietos 1 000-iui gyventojų, o šalyje – 0,8 maitinimo vietos.

Paslaugų sektorius, apimantis prekybos, švietimo, verslo, nuomos, asmenines, sveikatos priežiūros, socialines ir kitas paslaugas, yra viena iš regiono ekonomikos sudedamųjų dalių. Tolimesnės sektoriaus, kaip ir kitų šakų, plėtros perspektyvos priklausys nuo naujų technologijų įsisavinimo intensyvumo, sugebėjimo pritraukti investicijas, priimti inovacinius sprendimus ir kitų kriterijų.

2.12.1. Išvados

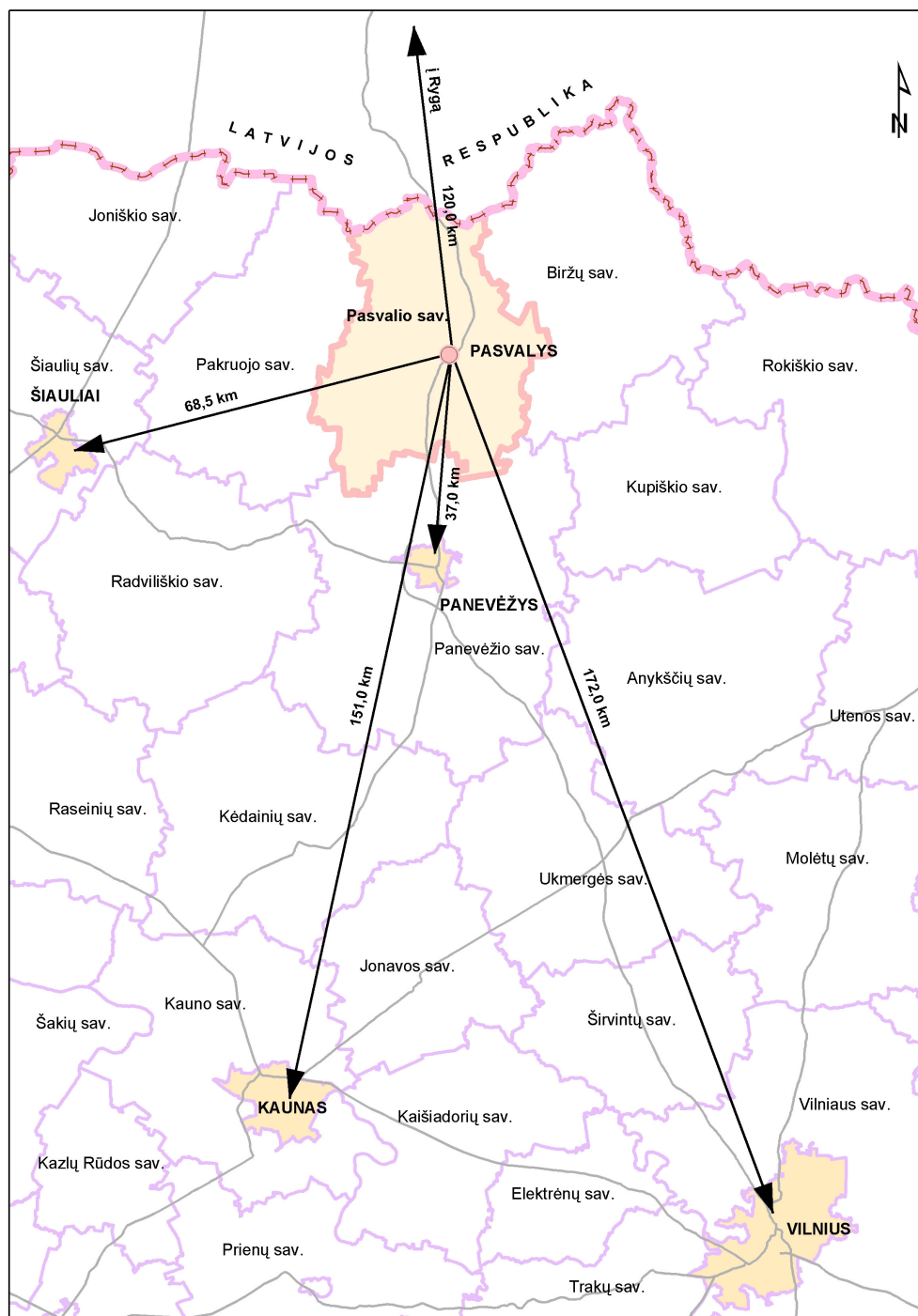
1. Paslaugų ir prekybos sektoriaus lyginamasis svoris Pasvalio rajono ūkyje yra mažesnis nei Lietuvoje, tačiau didesnis nei Panevėžio apskrityje.
2. Maža paslaugų įvairovė rajone, dalis paslaugų nėra teikiama.
3. Pagal mažmeninės prekybos apyvartos apimtis vienam gyventojui Pasvalio rajonas 2 kartus atsilieka nuo šalies vidurkio, pagal maitinimo įstaigų apyvartos apimtis vienam gyventojui Pasvalio rajono rodiklis net 8,2 karto mažesnis už šalies vidurkį. Tai parodo žemą Pasvalio rajono gyventojų pragyvenimo ir perkamosios galios lygį.

2.13. Turizmas

Pasvalio rajonas randasi šiaurinėje Lietuvos Respublikos dalyje prie pasienio su Latvijos Respublika. Pasvalio rajoną šiaurės – pietų kryptimi kerta Via Baltica kelio trasa, artimiausias miestas pietinėje pusėje yra Panevėžys (apie 37 km), vakarinėje pusėje yra Šiauliai (apie 70 km), tačiau nuo Pasvalio iki Kauno yra apie 150 km ir iki Vilniaus – apie 170 km. Tokie atstumai nėra naudingi Pasvaliui kaip turistiniam regionui, todėl dabartinėje situacijoje Pasvaliui tenka tranzitinio rajono vieta Lietuvos turistinėje sistemoje (2.34 pav.).

Pagal Lietuvos Respublikos teritorijos bendrąjį planą, Pasvalio rajono teritorija priskiriama gana žemo ir vidutinio patrauklumo rekreacinių arealų teritorijoms:

- šia teritorija eina bendrieji tranzitiniai turistų judėjimo keliai, driekiasi Vidurio Lietuvos parkų žiedas;
- šioje teritorijoje rekomenduojama vystyti pažintinę ir pramoginę rekreaciją, poilsį gamtoje, verslinę ir gydomąją rekreaciją.

2.34 pav. Pasvalio rajono pasiekiamumas

Šaltinis: Pasvalio rajono savivaldybės turizmo plėtros galimybių studija

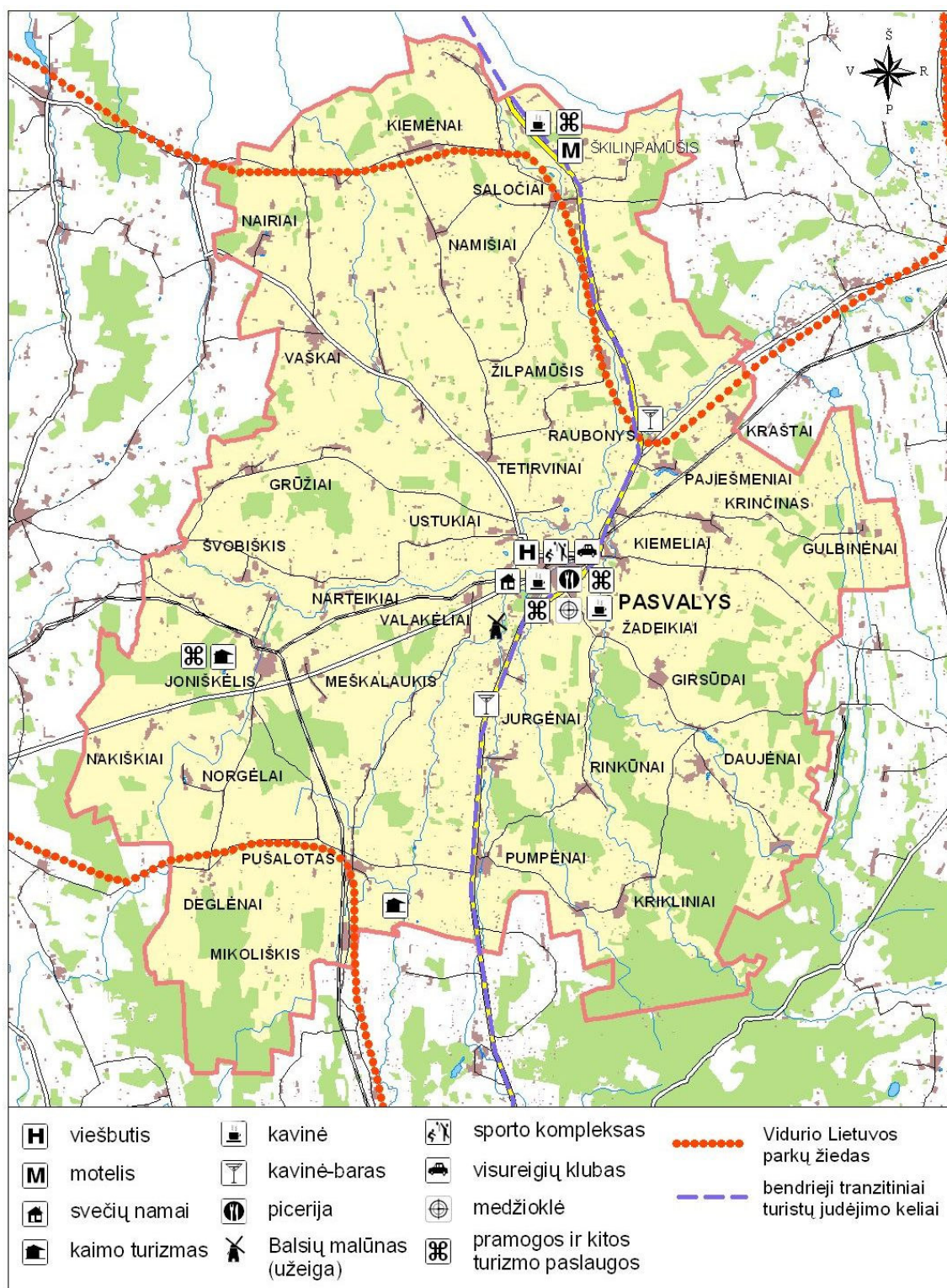
Pasvalio rajono turizmo išteklių analizė (žr. 1 priedą) parodė, kad rajone gali būti plėtojamas turizmo sektorius, tačiau tam trūksta apgyvendinimo įstaigų, kurios organizuotų ir pramoginę veiklą, maitinimo įstaigų tinklas neišplėtotas (2.27 lentelė ir 2.35 paveikslas).

2.27 lentelė. Pasvalio rajono turizmo paslaugas teikiančios bendrovės, 2006 m. duomenys

Įmonės pavadinimas	Pagrindinė veikla	Adresas (kur vykdoma veikla, ne registracijos vieta)
1	2	3
Apgyvendinimo paslaugas teikiantys subjektai		
Pas Rimą, UAB	viešbutis	P.Avižonio g. 3, Pasvalys
Šilas	svečių namai	Šilo g. 4, Pasvalys (priemiesčio zona)
Pakelės namai (Vytauto Mikalėno kaimo sodyba)	kaimo sodyba (motelis)	Škilinпамūšio k., Saločių sen., Pasvalio r.
Kaimo turizmas		
Liepų paslaptis	kaimo turizmas	Austakynės k., Joniškėlio apylinkių sen., Pasvalio r.
Kaimo turizmo sodyba Dičiūno kaime ⁴	kaimo turizmas	Dičiūnų k., Pušaloto sen., Pasvalio r.
Maitinimo paslaugas teikiantys subjektai		
Pakelės namai	kavinė	Škilinпамūšio k., Saločių sen., Pasvalio r.
Šilas	kavinė	Šilo g. 4, Pasvalys (priemiesčio zona)
Brolių Želvių kavinė „Arka“	kavinė	Vytauto Didžiojo a. 8A, Pasvalys
R.Garbšto įmonė „Geltonasis submarinas“	picerija	Vytauto Didžiojo a. 8, Pasvalys
19-as kilometras	kavinė-baras	Raubonių k., Saločių sen., Pasvalio r. 19-ame kilometre nuo Saločių pasienio posto prie Via Baltica kelio
Kavinė-baras	kavinė-baras	Pajstriečių k., Pasvalio r. Kelio Pasvalys-Panevėžys. 10-as kilometras
Balsių malūnas	užėiga	Balsių k., Pasvalio sen., Pasvalio r.
Pramogas ir kitas turizmo paslaugas teikiantys subjektai		
Pasvalio sporto kompleksas	aktyvus laisvalaikis, baseinas	Taikos g. 22, Pasvalys
Pasvalio visureigių klubas „Pajusk skrydžio jėgą“	keliones lėktuvu, pasivažinėjimas automobiliais	Pasvalys*
Pasvalio medžiotojų ir žvejų draugijos skyrius	medžioklė	Panevėžio g. 68 A, Pasvalys, yra medžiotojų būrelis Narteikių k.
Pakelės namai	konferencijų ir banketų salės nuoma, žvejyba, pirtis ir baseinas	Škilinпамūšio k., Saločių sen., Pasvalio r.
Pas Rimą, UAB	konferencijų ir banketų salės nuoma, plovimo ir lyginimo paslaugos	P.Avižonio g. 3, Pasvalys
Šilas	konferencijų ir banketų salės nuoma, sauna ir baseinas	Šilo g. 4, Pasvalys (priemiesčio zona)
Liepų paslaptis	pirtis, aktyvus poilsis gamtoje	Austakynės k., Joniškėlio apylinkių sen., Pasvalio r.

Šaltinis: sudaryta remiantis Pasvalio rajono savivaldybės administracijos, Statistikos departamento ir įstaigų duomenimis

⁴ Nuo 2007 m. pradžios neberegistruota oficialiai

2.35 pav. Pasvalio rajono turizmo paslaugas teikiantys subjektai

Šaltinis: Aplinkos apsaugos agentūra, sudaryta remiantis Statistikos departamento, Pasvalio rajono savivaldybės administracijos ir įstaigų pateiktais duomenimis

Apgyvendinimo paslaugos. Nedidelis apgyvendinimo paslaugų kiekis savivaldybėje orientuotas į vietinius lankytojus, kai nakvynės kaina 40-70 Lt parai yra priimtinas pravažiuojančiam keleiviui. Dažniausi apgyvendinimo įstaigų svečiai yra Lietuvos gyventojai, Pasvalio rajono svečiai. Pasvalio rajono apgyvendinimo įstaigų tinklas aktyviai plėtojamas:

- ❑ didėjantis apgyvendintų svečių skaičius leidžia prognozuoti apgyvendinimo įmonių plėtrą (esamų patalpų praplėtimas arba naujų ūkio subjektų steigimas);
- ❑ suteiktų nakvynių skaičius liudija apie augančią apgyvendinimo įstaigų paklausą bei ilgesnį laiką, kurį svečiai praleidžia šioje įstaigoje (2.28 lentelė).

2.28 lentelė. Pasvalio rajono apgyvendinimo įstaigų (viešbučių ir motelių) veikla, 2003-2005 m.

Vie- ta, metai	Apgyvendinimo įmonių skaičius			Apgyvendinta svečių			Suteikta nakvynių		
	Iš viso	100 tūkst. gyv.	Pokytis, 2003- 2005 m.	Iš viso	100 tūkst. gyv.	Pokytis, 2003- 2005 m.	Iš viso	100 tūkst. gyv.	Poky- tis 2003- 2005 m.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Lietuvos Respublika									
2003	574	16,58	16,77	847507	24476,36	58,11	3015270	87082,28	42,52
2004	637	18,49		1119100	32476,68		3695373	107241,04	
2005	663	19,36		1325624	38700,69		4251092	124107,73	
Panevėžio apskritis									
2003	17	5,71	49,74	16035	5389,54	27,42	47331	15908,46	67,39
2004	21	7,11		20167	6832,54		72354	24513,40	
2005	25	8,55		20079	6867,53		77855	26628,38	
Pasvalio r. sav.									
2003	3	8,67	2,08	767	2216,96	184,45	1968	5688,35	378,3 6
2004	3	8,75		1352	3943,30		6274	18299,01	
2005	3	8,85		2137	6306,25		9221	27211,02	

Pastaba: Pokytis 2003-2005 m. apskaičiuotas pagal rodiklius, tenkančius 100 tūkst. gyventojų

Šaltinis: sudaryta remiantis Statistikos departamento duomenimis

Apgyvendinimo paslaugas teikia 3 įstaigos (2.35 paveikslas):

1. Viešbutis UAB „Pas Rimą“: 26 kambariai, iš viso – 40 vietų. Vienos paros kaina 1 asmeniui – 30-40 Lt priklausomai nuo apsistojimo laiko, viešbutis nėra akredituotas (nėra suteikta kategorija). Papildomai pagyvendinimo paslaugos bus teikiamos Balsių malūne, kuris šiuo metu yra įrenginėjamas.
2. Svečių namai „Šilas“: 6 kambariai, iš viso – 12 vietų. Vienos paros kaina 1 asmeniui – apie 70 Lt su pusryčiais, svečių namai turi 2 žvaigždučių kategoriją.
3. Motelis „Pakelės namai“ (Vytauto Mikalėno kaimo sodyba): veikla vykdoma 2 pastatuose – 19+4 kambariai, iš viso – 45+14 vietų. Kaimo sodybai suteiktas 2

gandų kategorija, sodyba užregistruota Lietuvos kaimo turizmo asociacijoje. Vienos vietos kaina parai (su pusryčiais) – 60 litų.

Be viešbučių ir motelių rajone veikia kaimo sodybos (dvi, neregistruotos Lietuvos kaimo turizmo asociacijoje), tačiau tai neužtikrina apgyvendinimo įstaigų pasirinkimo (nėra kolektyvinio apgyvendinimo įstaigų, kempingų). Apgyvendinimo įstaigų plėtra iš dalies sumažina apskrities atskirų rajonų išsivystymo netolygumus, tačiau esamas tinklas yra nepakankamas, vertinant turizmo plėtros perspektyvą.

Maitinimo paslaugos. Nepakankamai išvystytas ir maitinimo paslaugų tinklas – Pasvalio rajone, Statistikos departamento duomenimis, yra 19 subjektų, teikiančių maitinimo paslaugas, tačiau didesnių veikiančių ūkio subjektų yra žymiai mažiau (7), jie pagrindinai sukonzentruoti Pasvalyje ir Joniškėlyje (2.35 paveikslas).

Dėl netolygaus maitinimo įstaigų tinklo (dauguma maitinimo įstaigų sukonzentruota Pasvalio ir Joniškėlio miestuose) bei pakelės aptarnavimo įstaigų nepakankamumo neišnaudojamos tranzitinio turizmo galimybės (2.29 lentelė).

2.29 lentelė. Pasvalio rajono maitinimo įstaigų veikla, 2003-2005 m.

Viet a, met ai	Maitinimo vienetų skaičius	Maitinimo vienetų skaičius 1000 gyventojų	Pokytis, 2003- 2005 m.	Maitinimo vienetų vietų skaičius, tūkst.	Maitinimo vienetų vietų skaičius 1000 gyventojų	Pokytis, 2003- 2005 m.	Maitinimo įmonių apyvarta (be PVM) 1000 gyventojui	Poky- tis, 2003- 2005 m.
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Lietuvos Respublika								
2003	2792	0,8	0,00	135,9	39,2	6,12	146300	51,74
2004	2868	0,8		141,1	40,9		171000	
2005	2881	0,8		142,5	41,6		222000	
Panevėžio apskritis								
2003	229	0,8	0,00	9,1	30,6	-1,96	81300	63,59
2004	224	0,8		8,8	30,0		95000	
2005	224	0,8		9,0	30,0		133000	
Pasvalio r. sav.								
2003	21	0,6	0,00	0,7	20,2	-15,84	17300	56,07
2004	20	0,6		0,6	19,0		22000	
2005	19	0,6		0,6	17,0		27000	

Pastaba: Pokytis 2003-2005 m. apskaičiuotas pagal rodiklius, tenkančius 1 tūkst. gyventojų

Šaltinis: sudaryta remiantis Statistikos departamento pateiktais duomenimis

Kitos turizmo paslaugos. Rajone įmanomos ir kitos turizmo paslaugos (2.35 paveikslas):

1. Viešbutyje „Pas Rimą“ ir Balsių malūne teikiamos poilsio organizavimo, pirties paslaugos, nuomojama konferencijų ir banketinė salė.
2. Svečių namuose „Šilas“ galima gauti saunos, lyginimo ir plovimo paslaugas, išsinuomoti 40 vietų konferencijų ir banketinę salę. Taip pat galima paplaukioti vandens dviračiais, paragauti pasvalietiško alaus.
3. Prie motelio „Pakelės namai“ veikia kaimo sodyba, kurioje teikiamos konferencijų salės, banketų salės nuomos, pirties nuomos, žvejybos paslaugos.
4. Sporto veiklų organizavimas (Pasvalio sporto kompleksas su baseinu): įvairių sportinių varžybų organizavimas (krepšinis, rankinis, futbolas, boksas, lengvoji atletika ir kt.) vietiniu ir respublikiniu mastu. Įvairūs sportiniai būreliai nuo pradinių klasių (krepšinis, rankinis, futbolas, boksas, lengvoji atletika, plaukimas). Organizuojama patalpų nuoma sportinėms varžyboms, stovykloms, sportininkų apgyvendinimas, namukų nuoma (su patalyne – 80 žmonių), autobuso nuoma sportininkams – iki 44 vietų. Taip pat yra stadionas, teniso kortai, tvenkinys, upė, šalia kavinė, sporto aikštynai pušyne.
5. Skrydžiai lėktuvu mažais atstumais (klubas „Pajusk skrydžio jėgą“ organizuoja keliones skrendant lėktuvu Biržai-Pakruojis-Pasvalys-Pajstrys, taip pat siūlo pasivažinėjimą Pajstrio aerodromo taku automobiliais „Formulė“ ir „Bagi“).
6. Galimos ir kitos aktyvaus laisvalaikio leidimo formos (miesto parke yra stadionas, sporto aikštynai, teniso kortai).
7. Rajone yra ir medžioklės galimybių. Pasvalio medžiotojų ir žvejų draugijos skyrius garsėja ne tik savo medžioklės plotais su gausia gyvūnija (stirnomis, lapėmis, šernais, tauriaisiais elniais), bet ir savo gana turtinga trofėjų kolekcija, gerai įvertinta trofėjų parodose. Šiaurės Lietuva yra pagrindinis tauriųjų elnių populiacijos regionas, o šie gyvūnai yra laikomi vertingiausiais medžioklės trofėjais. Komercinių medžioklės plotų rajone nėra, bet tokia veikla yra įmanoma.

2.13.1. Išvados

1. Rajone nepakankamai išvystyta viešoji turizmo infrastruktūra (turistinės trasos, poilsio aikštelės, stovyklavietės, informacijos ženklai ir stendai).
2. Dauguma iš išlikusių dvarų neprižiūrimi praranda savo vertę ir autentiškumą.
3. Neišvystyta turistinės informacijos Pasvalio r. savivaldybėje sistema.

4. Nesukurta lankytojų aptarnavimo sistema: trūksta apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų, ypač vasaros sezono metu. Kokybiniai maitinimo įmonių rodikliai daugeliu atvejų neatitinka tarptautinių standartų. Yra kelios vidutinės kategorijos maitinimo įmonės, tačiau jos koncentruotos rajono miestuose – Pasvalyje ir Joniškėlyje. Dauguma Pasvalio rajono maitinimo įmonių yra tik žemesnės kategorijos įmonės. To aiškiai nepakanka, norint vystyti turizmo infrastruktūrą.
5. Via Baltica magistralė nepritaikyta dviračių turizmui.
6. Turistiniai išteklių yra minimaliai pritaikyti lankymui.

Pasvalio savivaldybės turizmo plėtros galimybių studija parodė, kad Pasvalio rajono geografinė padėtis sudaro galimybes turizmo plėtrai rajone, bei savivaldybės teritorijoje yra gausu turistams patrauklių objektų, tačiau dauguma jų minimaliai pritaikyti lankymui, nesukurta reikalinga infrastruktūra, jie nepritaikyti lankytojų poreikiams. Nuo galimybių studijos parengimo (2004-2005 m.) situacija nepasikeitė. Esamos situacijos analizė parodė, kad yra menkas pramogų ir paslaugų pasirinkimas, kurio nepakanka ne tik atvykstantiems rajono svečiams bet vietiniams gyventojams.

2.14. Bendrosios išvados

Atlikus Pasvalio rajono socialinės-ekonominės aplinkos analizę, buvo įvertinti pagrindiniai teritorijos kriterijai:

Geografiniu-administraciniu požiūriu: Pasvalio rajono savivaldybė priklauso Panevėžio apskričiai. Tiek pagal plotą, tiek pagal gyventojų skaičių Pasvalio rajono savivaldybė yra viena mažesnių Lietuvoje. Didžiąją dalį gyvenviečių sudaro kaimai, kuriuose gyvena iki 10 gyventojų, mažiausią procentinę dalį Pasvalio savivaldybėje sudaro miestai, miesteliai ir kaimai nuo 301 iki 500 gyventojų. Todėl socialinės plėtros požiūriu kaimo gyvenviečių sistema yra neefektyvi.

Savivaldybėje pakankamai išvystytas susisiekimas keliais, visiškai neišvystytas ir neplanuojamas vystyti susisiekimas geležinkeliais ir vandens keliais (dėl teritorijos nepritaikymo šioms transporto rūšims).

Gyventojų tankumas savivaldybės teritorijoje labai netolygus – tankiausiai apgyvendinti abu rajono miestai, tačiau net 8 iš 11 seniūnijose vidutinis gyventojų tankis yra mažesnis už savivaldybės vidurkį. Ryškus gyventojų tankumo netolygumas sukelia infrastruktūros plėtros, ryšių tarp centrų ir periferijos disbalansą ir vystymo problemas, sukelia įtampą tarp miestų ir atokesnių vietovių, kai jie nėra stiprūs centrų palaikymo arealai.

Ekonominiu požiūriu: Pasvalio rajono savivaldybėje tiesioginės užsienio investicijos vienam gyventojui 2005 m. buvo 50 kartų mažesnės nei šalies vidurkis. Esamas tiesioginių užsienio investicijų lygis nesudaro prielaidų Pasvalio rajono ūkio augimui, taip pat parodo ekonominio potencialo išsidėstymo netolygumą. Mažesnis už šalies vidurkį materialinių investicijų vienam gyventojui rodiklis identifikuoja silpnai išvystytą Pasvalio rajono ūkį, menką ekonominį, gamybinį potencialą.

Pasvalio rajono pramonės ir statybos sektorius patenka į „ydingą ratą“: dėl gan silpno sektoriaus išvystymo lygio ir brangių geologinių tyrimų rajonas tampa nepatrauklus investuotojams, gyventojams, aukštos kvalifikacijos darbuotojams, tačiau be investicijų, kvalifikuotos darbo jėgos nėra galimybių aukštų ir vidutiniškai aukštų technologijų pramonės plėtrai, dėl ekonomiškai aktyviausių gyventojų migracijos mažėja naujo gyvenamojo būsto paklausa ir tuo pačiu statybų apimtys.

Paslaugų ir prekybos sektoriaus lyginamasis svoris Pasvalio rajono ūkyje yra mažesnis nei Lietuvoje, tačiau didesnis nei Panevėžio apskrityje. Maža paslaugų įvairovė rajone, dalis paslaugų nėra teikiama. Pagal mažmeninės prekybos apyvartos apimtį vienam gyventojui Pasvalio rajonas 2 kartus atsilieka nuo šalies vidurkio, pagal maitinimo įstaigų apyvartos apimtį

vienam gyventojui Pasvalio rajono rodiklis net 8,2 karto mažesnis už šalies vidurkį. Tai parodo žemą Pasvalio rajono gyventojų pragyvenimo ir perkamosios galios lygį.

Pragyvenimo lygio skirtumai tarp Pasvalio rajono savivaldybės ir kitų Lietuvos savivaldybių sąlygoja ekonomiškai aktyviausių, kvalifikuotų, jaunų gyventojų migraciją į didžiuosius Lietuvos miestus, tokiu būdu silpnėja rajono socialinis – ekonominis potencialas.

Žemės ūkio plėtros požiūriu: Pasvalio rajono žemės – vienos derlingiausių Respublikoje (vyrauja derlingi priemolio ir molio dirvožemiai), todėl jos labai intensyviai naudojamos. To pasėkoje pastarąjį dešimtmetį ypač suaktyvėjo karstiniai procesai, kurie sudaro daug ekologinių, ekonominių problemų.

Demografiniu požiūriu: Pasvalio rajono savivaldybė – viena rečiausiai apgyvendintų Panevėžio apskrities savivaldybių, gyventojų tankumas šioje savivaldybėje siekia tik 70,9 proc. Panevėžio apskrities ir 50,1 proc. Lietuvos vidurkio. Kartu vertinant urbanizacijos lygį, tai rodo pakankamai žemą savivaldybės išsivystymo ir potencialo lygį. Didžiausi apskrityje gyventojų natūralaus sumažėjimo rodikliai 1 000 gyventojų 43,8 proc. viršija apskrities ir net 76,9 proc. – Lietuvos rodiklį. Tai rodo kritišką Pasvalio rajono demografinę situaciją, kuri daro įtaką rajono socialinei-ekonominiai aplinkai. Gyventojų sumažėjimas yra vienas iš rajono ekonominės plėtros stabdančių veiksnių. Panašios iki 15 metų gyventojų skaičiaus mažėjimo tendencijos vyrauja tiek Pasvalio rajone, tiek Panevėžio apskrityje ir Lietuvoje, tačiau vertinant žymiai spartesnį gimstamumo mažėjimą ir emigracijos mastą Pasvalio rajone, galima daryti išvadą, kad palaipsniui mažės vaikų iki 15 metų ir darbingo amžiaus gyventojų skaičius, todėl bendroje gyventojų struktūroje išsivyras pensinio mažiaus gyventojų grupė (gyventojų senėjimo procesas).

Pasvalio rajone yra tik 2 miestai, todėl urbanizacijos lygis yra palyginti žemas. Pasvalio rajonas yra vienas „kaimiškesnių“ Panevėžio apskrities savivaldybių, kurios urbanizacijos lygis siekia 29,5 proc., Panevėžio apskrityje – 58,8 proc., Lietuvoje – 66,6 proc. Mažas urbanizacijos lygis kelia per didelį priklausomybės lygį nuo kaimo verslų (ypač – žemės ūkio), sąlygoja mažesnes investavimo galimybes, riboja užsienio kapitalo pritraukimą.

Socialiniu požiūriu: mažas gydytojų skaičius Pasvalio rajono savivaldybę paverčia probleminiu rajonu pagal gyventojų sveikatos priežiūros rodiklius. ES struktūrinių fondų paramai gavus ir modernizavus PSPC, turėtų pagerėti paslaugų kokybė, tačiau išlieka paslaugų, ypač GMP prieinamumo atokesnėse kaimo vietovėse problema.

Pasvalio rajone teikiamos paslaugos yra daugiau orientuotos į kiekybinį socialinių paslaugų plėtojimą. Paslaugų gavėjų skaičius kasmet didėja, todėl kyla poreikis spręsti socialinių paslaugų kokybės klausimus paslaugų gavėjo lygmeniu, užtikrinant jų individualumą. Pasvalio rajono savivaldybėje kasmet sparčiai daugėja socialinės rizikos šeimų ir jose gyvenančių vaikų

skaičius (nuo 2001 m. iki 2005 m. šeimų skaičius išaugo beveik 18 proc., vaikų jose skaičius – 21,5 proc.). Didėja ir vaikų, esančių rizikos grupės apskaitoje, skaičius (nuo 2001 m. iki 2005 m. padidėjo 16,3 proc.). Šie skaičiai rodo, jog Pasvalio rajono savivaldybėje būtina plėtoti socialines paslaugas socialinės rizikos asmenims ir šeimoms.

Darbo jėgos požiūriu: Darbingo amžiaus gyventojų skaičiaus augimas Pasvalio rajone (nuo 2001 m. iki 2005 m. šis skaičius padidėjo 4,1 proc.) bei bedarbystės mažėjimas (sumažėjo 53,65 proc.) rodo spartų gyventojų užimtumo didėjimą, tačiau išliekantis gana aukštas bedarbių ir darbingo amžiaus gyventojų santykis (9,9) sąlygoja daugelio problemų atsiradimą. Nemažai rajono gyventojų nesugeba prisitaikyti prie kintančios darbo rinkos ir aplinkos reikalavimų bei susirasti darbo. Dėl to rajone labai išauga socialinės paramos ir pagalbos rajono gyventojams vaidmuo. Analizuojant kai kurių gyventojų grupių nedarbo lygio tendencijas, galima teigti, kad dėl ekonominės ir demografinės aplinkos nestabilumo, migracijos procesų darbo rinka yra labai nestabili – ypač nestabiliai jaučiasi kaimo gyventojai, ilgalaikiai bedarbiai, o pastaruoju metu ir moterys, kurių skaičius darbo biržoje auga. Palyginti stabilų jaunimo nedarbo lygį sąlygoja didelis šios gyventojų grupės emigracijos mastas į kitas savivaldybes ir šalis.

Kultūros ir sporto plėtros požiūriu: Kultūros centrų skaičius 10 000-ių gyventojų beveik 2,5 kartų viršija apskrities ir net 3 kartus viršija Lietuvos vidurkį. Vertinant tai, kad mėgėjų meno kolektyvų skaičius 149,3 proc. viršija apskrities ir 292,8 proc. – Lietuvos vidurkį, galima teigti, kad esamų kultūros centrų skaičius nėra optimalus – jo nepakanka (kartu turinti omenyje nepakankamą, nusidėvėjusią kultūros centrų įrangą). Pastebėtina, kad skirtingai negu Panevėžio apskrityje, dalyvių meno kolektyvuose skaičius 10 000-ių gyventojų 2003-2005 m. stipriai mažėja, šią problemą sukelia netinkama kolektyvų infrastruktūra. Ne visi kaimo kultūros namai ir bibliotekos yra bendruomenės kultūros bei meninio gyvenimo centrai, padedantys formuoti ir palaikyti bendruomenės kultūrinį tapatumą. Didžioji rajone veikiančių kultūros įstaigų (kultūros centro, bibliotekos) dalis yra prastos materialinės būklės. Beveik visiems kultūros namams reikalingas kapitalinis remontas. Trūksta lėšų garso, muzikos, šviesos aparatūrai įsigyti.

Pasvalio rajono savivaldybė yra viena labiausiai skaitančių savivaldybių Lietuvoje, tačiau sparčiai senstantis bibliotekos knygų fondas, lėšų trūkumas jo atnaujinimui sudaro problemą išlaikant bibliotekos kaip skaitymo centro statusą.

Netinkama muziejaus infrastruktūra (nėra tinkamų patalpų eksponatų saugojimui) mažina galimybes šį kultūrinį centrą paversti rajono tapatumo saugojimo vieta, kadangi nėra galimybių eksponuoti visas muziejaus vertybes, jas panaudoti skleidžiant rajono dvasią, pritraukiant gyventojus į meninių kolektyvų veiklą.

Panevėžio apskrities, kuri laikoma viena „sportiškiausių“ apskričių Lietuvoje, Pasvalio rajonas išsiskiria šiomis problemomis: sportinės infrastruktūros nepakankamumas, sporto kultūros propagavimo stoka.

Švietimo sistemos požiūriu: Pasvalio rajone veikia įvairių tipų ugdymo įstaigų tinklas, kaip sąlyga vaikų ir jaunimo edukaciniais poreikiams tenkinti. Ikimokyklinio ugdymo įstaigų tinklas Pasvalio rajone yra optimalus. Vertinant bendrojo lavinimo mokyklų tinklą, galima teigti, kad švietimo įstaigų tinklas nėra optimalus, neracionaliai naudojamos ūkio lėšos. Trūksta lėšų modernizuoti ugdymo aplinką, sudaryti moksleiviams tinkamas ugdymosi sąlygas, labai didelė bendrojo lavinimo mokyklų dalis įsikūrusi netipiniuose pastatuose. Trūksta lėšų mokyklų renovacijai, nors daugiau kaip 60 proc. įstaigų būtinas paprastas ir/ar kapitalinis remontas tinkamoms mokymosi sąlygoms užtikrinti. Be to, lėšų trūksta ir kai kuriems mokyklų kompiuterizacijos projektams.

Turizmo plėtros požiūriu: Pasvalio savivaldybės turizmo plėtros galimybių studija parodė, kad Pasvalio rajono geografinė padėtis sudaro galimybes turizmo plėtrai rajone, bei savivaldybės teritorijoje yra gausu turistams patrauklių objektų, tačiau dauguma jų minimaliai pritaikyti lankymui, nesukurta reikalinga infrastruktūra, jie nepritaikyti lankytojų poreikiams. Nuo galimybių studijos parengimo (2004-2005 m.) situacija nepasikeitė. Esamos situacijos analizė parodė, kad yra menkas pramogų ir paslaugų pasirinkimas, kurio nepakanka ne tik atvykstantiems rajono svečiams bet vietiniams gyventojams.

2.15. Priedai

Priedas Nr. 1. Pasvalio rajono turizmo išteklių trumpa analizė

Pasvalio rajono turizmo išteklių analizė pateikta 1 P 1 lentelėje.

1 P 1 lentelė. Pasvalio rajono turizmo išteklių analizė

Pavadinimas (grupė)	Trumpas paaiškinimas (apibūdinimas)
1	2
Pasvalio r. savivaldybė yra unikali kaip karstinio regiono zonos savivaldybė, kurioje vyksta gamtiniai procesai leidžiantys susidaryti smegduobėms	<u>Lietuvoje tik Pasvalio ir Biržų rajonuose pasireiškia aktyvus gipsingų uolienu karstinis procesas.</u> Pokario metais darytose aerofotonuotraukose Biržų bei Pasvalio rajonuose geologai priskaičiavo virš 8500 (Pasvalio rajone apie 1500) įvairių paviršinių karstinių formų: tai ir taisyklingos piltuvo formos arba ovalinės duobės, tai ir karstiniai šuliniai arba kelios tarpusavyje susijungę lėkštais dugnais duobės, karomis vadinamos. Plačiausiai paplitę ovalios, negilios, lėkštiškos smegduobės, paprastai sausos. Įkurtas Smegduobių parkas Pasvalio mieste
Pasvalio r. savivaldybė išsiskiria savo istoriniais ir kultūriniais ištekliais	Rajonas pasižymi istoriniais ir kultūriniais ištekliais: dvarų, piliakalnių, gamtos paminklų, parkų gausa, mineralinių vandens šaltinių buvimas, bažnyčios, vėjo ir vandens malūnai, siaurojo geležinkelio kompleksas gali pritraukti ne tik vienadienius tranzitinius poilsiautojus
Bendrasis tranzitinis turistų judėjimo koridorius	Pasvalio r. savivaldybę kerta automagistralė – Via Baltica, vienas iš pagrindinių europinių tarptautinių transporto koridorių
Pasvalio rajone ypatingai giliai alaus gamybos ir naudojimo tradicijos išlikusios iki šių dienų veikiančiuose regiono „bareliuose“	Būtina skatinti alaus barelių populiarumą sukuriant rajono alaus tinklo įvaizdį, bei populiarinant alų ne tik tarp vietinių bet ir visoje Lietuvoje bei užsienyje, remtis kitų šalių pvz. Vokietijos pavyzdžiu, organizuoti alaus renginius, šventes, sukurti barelių ženklavimo ir kokybės sistemą, kad skatinti vietinius gyventojus propaguoti alaus verslą ir tradicijas
Gamtinis ir kultūrinis potencialas Pasvalio rajone yra palankus plėsti dviračių ir pėsčiųjų turizmą	Pagal dviračių trasų ir turizmo informacinių ženklų sistemos plėtos projektą „Dviračių turizmas Lietuvoje“ Pasvalio r. savivaldybėje yra numatytos 5 nacionalinės dviračių trasos. Šiuo metu nė viena iš šių trasų neturi infrastruktūros reikalingos dviratininkams, nėra pažymėtos turistinėse schemose, vietovėje nenužymėtos skiriamaisiais ženklais. Pasvalio rajono savivaldybės vietinės turistinės zonos nėra ypač tinkamos kurti pėsčiųjų ir dviračių žygių turistines trasas, kadangi vietovė yra lygi, kraštovaizdis vienodas, daugumoje ariami laukai ir lankos. Tačiau, nors turizmo schemose dviračių trasos ir yra suplanuotos, iš esmės jos yra formalios neparuoštos nei dviračiams nei pėstiesiems.

1 P 1 lentelės tęsinys

1	2
	Kadangi dviračių turizmas ir kelionės pėsčiomis yra viena perspektyviausių poilsio formų, Pasvalio rajono savivaldybės teritorijoje jos galėtų būti įrengiamos palyginti mažomis sąnaudomis
Lėvens žemupyje yra keli mineraliniai šaltiniai, tinkantys gydymui, dėl kurių senovėje Pasvalio miestas garsėjo ir kaip kurortas	Šiuo metu mineralinio vandens ištekliai nėra naudojami turizmo plėtrai, jų potencialas (palyginti su Druskininkais, Birštonu) vertinamas kaip pakankamai žemas
Turizmo informacinės sistema yra minimali, nėra patraukli. Turizmo informacijos platinimą vykdo 2000 metais įkurtas Pasvalio krašto muziejaus Turizmo informacijos centras, tačiau jo veikla dar nėra pakankama	Savivaldybės lėšų išleidžiamų turizmo rinkodarai nepakanka, savivaldybė turi savo leidybinį turistinį žemėlapi (schemą), tačiau objektai vietovėje yra nužymėti minimaliai, arba visai nenužymėti, trūksta informacijos prie lankomų objektų: piliakalnių, alkakalnių ir pan. Neišnaudojamas gretutinių patrauklių objektų – Biržų regioninio parko turistinis potencialas, nėra nuorodų ir iškabų į kitus patrauklius objektus vietovėje ir pan. ko pasėkoje yra prarandamas lankytojų srautas
Vandens turizmo ištekliai rajone yra minimalūs	Pasvalio rajono savivaldybėje yra mažai vandens telkinių: Mūša, Lėvuo, Pyvesa, Orija, Tatula ir Svalia. Tačiau šie upeliai vandens turizmui nėra naudotini

Šaltinis: sudaryta remiantis Pasvalio rajono savivaldybės turizmo plėtros galimybių studija, Pasvalio krašto muziejaus turizmo informacijos centru, Pasvalio rajono strateginiu planu

3. GAMTINĖ APLINKA

3.1. Geoekologinės sąlygos

3.1.1. Geologinė sąranga

Struktūriniu – geologiniu požiūriu Pasvalio rajono teritorija priskiriama Baltijos sineklizės rytinei daliai (šlaitui) ir Lenkijos – Lietuvos įdaubos šiaurinei daliai. Rajono geologinė struktūra buvo nulemta stambių, įvairios geologinės istorijos žemės plutos segmentų. Todėl konstatuojamas lūžiais suskaldytas taip vadinamas kristalinis pamatas ir nuosėdinių uolienų dangą. Kristalinis pamatas slūgso 1000 – 1300 m gylyje. Jis gelmėja vakarų – pietvakarių kryptimi. Apatinio proterozojaus kristalinės pamato uolienos suskaidytos lūžių. Jas dažniausia sudaro biotitinės ir amfibolitinės sudėties gneisai, granitai ir migmatitai. Jo paviršius hipsometriškai labai sudėtingas dėl atskirų blokų ir blokelių pakilimų ir nugrimzdimų.

Ant kristalinio pamato slūgso apie 100 – 1300 m nuosėdinių uolienų storemė. Nuosėdinę dangą sudaro prekvartero uolienos bei ledynų suformuotos kvartero nuogulos. Prekvartero uolienų pjūvyje skiriamos įvairių paleozojaus sistemų (išskyrus Karbono ir permo) uolienos. Paleozojaus pjūvyje, tiesiogiai ant magminių- metamorfinių uolienų slūgso apatinio ir vidurinio kambro sistemos įvairaus grūduotumo kvarcinis smiltainis su glaukonitu, aleurolitas ir argilitas, virš kurių slūgso vidurinio kambro smulkiagrūdis ir itin smulkiagrūdis smiltainis, kurie sudaro 50 - 80 m storio sluoksnį. Aukščiau ordoviko, apatinio ir vidurinio silūro, apatinio, vidurinio ir viršutinio devono nuosėdinės uolienos.

Apie 1000 m gylyje slūgsančią ordoviko karbonatinę storemę sudaro persisluoksniuojantys klintys ir mergelis, kurių bendras storis kinta nuo 150 iki 165 m. Silūro uolienas sudaro domeritas, dolomitas ir mergelis, kurių bendras storis siekia apie 250 - 300 m. Apatinio devono uolienas sudaro dolomitingo molio, domerito, smėlio ir smiltainio persisluoksniavimas, kurio storis siekia apie 170 m. Vidurinio devono uolienos- tai smulkus smiltainis, aleuritas ir molis. Vidurinio devono uolienų pjūvis rajone pilniausias, jų storis kinta nuo 250 iki 300m. Viršutinio devono uolienos- tai smulkus ir smulkutis smėlis, smiltainis su aleurolito bei molio tarp sluoksniais, jų storis Pasvalio rajono teritorijoje siekia apie 150 m.

Pasvalio rajono teritorijoje Devono sluoksnius dengia kvartero amžiaus nuogulos. Tai daugiausia ledynų arba ledynų tirpsmo vandenų suklostytos nuogulos. Ledyninės kilmės yra moreniniai priesmėlis ir priemolis su žvirgždu, gargždu ir rieduliais, kurių didžioji dalis yra ledynų atnešti iš Skandinavijos. Plūdami ledynų tirpsmo vandenys į prieledyninius baseinus įtekėjimo vietoje (pietrytinė Pasvalio rajono dalis) suklojo smėlio sluoksnius. Ledyno tirpsmo vandenų ežeruose (kurie buvo apsėmę didesnę dalį rajono teritorijos) kaupėsi molis, aleuritas,

smėlis. Pastaraisiais tūkstantmečiais bei šimtmečiais nykstant pelkėjant nenuotakoms vietoms susidarė durpės.

Kvartero nuogulų storis Pasvalio rajone gana tolygus ir kinta nedideliame intervale nuo 5 m. ir mažiau iki 20m, o Pasvalio rajoną kertančio Linkuvos kalvagūbrio keterose vietomis gali siekti ir 40m. Kvartero amžiaus nuogulų storenė yra svarbi praktiniu požiūriu kaip gėlo požeminio vandens kaupyklė bei statybinių medžiagų (smėlio, žvyro, molio) sandėliai. Kvartero nuogulų storenės litologinė sudėtis apsprendžia galimybę patekti teršalams į žemės gelmes arba į požeminę hidrosferą.

Pasvalio rajono paviršių bei viršutinę žemės gelmių dalį iki Devonos sistemos nuogulų kraigo 40 m gylyje, suformavo kvartero periodo ledynai bei jų tirpsmo vandenys, ir daugiausia paskutinio ledyno atsitraukimo metu prieš 12 – 9 tūkst. metų. Ankstesnių ledynmečių metu Pasvalio rajono teritorijoje (kaip ir visoje šiaurės Lietuvoje) ledynai ne tiek paliko nuosėdų, kiek apgremžė paviršių. Dengęs beveik visą Lietuvos teritoriją, paskutinis ledynas bei jo tirpsmo vandenys laipsniško (3 tūkst. metų trukusio) atsitraukimo metu ir suformavo dabartinį Pasvalio rajono paviršių

Ledynmečio nuogulos Pasvalio rajono teritorijoje - tai glacigeninės (moreninis priemolis ir priesmėlis), fluvioglacialinės (įvairaus rupumo smėlis, aleuritas) ir limnoglacialinės (smulktis smėlis, aleuritas ir molis) nuogulos.

Ledynui galutinai pasitraukus iš šiaurinės Lietuvos, maždaug prieš 9 000 metų, paviršiuje prasidėjo dabartinių procesų akumuliacinė ir ardomoji veikla: dabartinių upių slėnių formavimasis, pelkėjimas, šlaitų lėkštėjimas ir kt. procesai.

Pasvalio rajono žemės paviršiuje slūgso paskutiniojo apledėjimo šiaurės Lietuvos stadijos kraštiniai dariniai, dugninė morena, ledyno tirpsmo vandens suklotos bei šiuolaikinių procesų (upių erozijos bei akumuliacijos, pelkėjimo) suformuotos nuogulos Didžiąją rajono dalį dengia ledyninės (duginė morena), kuri nuo kraštinės morenos skiriasi savo slūgsojimo sąlygomis. Tai pastovaus storio (5- 8 m, rečiau iki 18 m storio) sluoksnis. Duginės morenos suformuotas paviršius – plokščias arba banguotas. Šios nuogulos žymimos indeksu *g III bl*. Baltijos stadijos kraštinių darinių nuogulos - moreninis priemolis ir priesmėlis. Šios nuogulos sudaro gana pastovaus storio sluoksnius. Pietinėje rajono dalyje moreninis priemolis ir priesmėlis uždengtas limnoglacialiniuose baseinuose (ledyno pakraščio protirpų ežeruose) nusėdusio aleurito bei molio sluoksniais, kurių išplitimo plotai paženklinėti indeksu *lgt III bl*. Pietrytiniame Pasvalio rajono pakraštyje nedideliame plote susiklojęs nestoras įvairiagrūdžių fluvioglacialinių smėlių sluoksnis.

Vietomis rajono paviršiuje slūgso holoceno (šiuolaikinės) nuogulos, susidariusios nuslinkus paskutiniam ledynui. Tai aliuvinės (upių suklostytos (*a IV*)), bei pelkių biogeninės (*b IV*) nuogulos.

3.1.2. Reljefas

Pasvalio raj. paviršiaus reljefas nepasižymi didelę įvairovę. Nemažą dalį Pasvalio rajono teritorijos (šiaurinę ir šiaurės vakarinę) apima Žemgalės lygumos rytinė ir šiaurės rytinė dalis. Centrinė, pietinė ir pietrytinę rajono teritorijos dalis priskirtina Mūšos – Nemunėlio lygumos rajonui. Paminėti geomorfologiniai rajonai suskirstyti į smulkesnius teritorinius vienetus - mikrorajonus, kurie pergyveno skirtingą paleogeografinę raidą ir įgijo skirtingą kraštovaizdžio substratą. Kiekvienas iš mikrorajonų yra unikalūs, todėl kiekvienam iš jų pagal artimiausias gyvenvietes suteiktas pavadinimas. Mikrorajoną paprastai sudaro vienas ar keli dar smulkesni tipologiniai vienetai – vietovaizdžiai, kurie tarpusavyje skiriasi reljefo ir dirvodarinių uolienu deriniu.

Žemgalės lyguma:

Puodžių – Smilgių mikrorajonas apima šiaurės rytinę, žemiausią, bet plačiausią, Linkuvos kalvagūbrio atkarpą, kurioje jau nėra kalvoto reljefo. Pagrindė vyrauja stambiai banguotosios priemolingos lygumos vietovaizdis, daugiausia užimtas žemės ūkio naudmenų. Pralaužtinoje atkarpoje Žemiau Pasvalio, Mūšos upė slėnis yra toks gilus ir platus, kad jį reikėtų laikyti atskiru vietovaizdžiu, kuris itin pagyvina Žiemgalės lygumos kraštovaizdį.

Kiemėnų mikrorajonas apima apatinio lygio lygumą Pasvalio rajono šiaurės vakariniame pakraštyje (teritorijos dalis į šiaurės vakarus nuo Linkuvos kalvagūbrio). Šio mikrorajono teritorija yra labiausiai performuota priedyninių baseinų vandenų ir išraižyta upių slėnių. Vyrauja sekliai slėniuotas molingas lyguminis vietovaizdis, kuris užimtas žemės ūkio naudmenų. Tarpuslėniuose kai kur įsiterpęs mažiau nuotakus molingas lyguminis vietovaizdis su nedideliais lapuočių miškų sklypais.

Mūšos – Nemunėlio lyguma:

Klovainių – Pušaloto mikrorajonui priskiriamas Mūšos – Lėvens ledyninės plaštakos sudarytas vakarinis pakraštinių moreninių darinių ruožas. Jis susideda iš gūbriukų bangų ir lėkštų pelkėtų tarpugūbrinių klonių. Didelėje dalyje paviršius visai lygus, todėl mikrorajone išskiriami du vietovaizdžiai. Vyraujančiu laikomas stambiai gūbriškas banguotas pelningas priemolingas vietovaizdis paplitęs ypač į pietus nuo Pušaloto. Jis palankus žemės ūkiui. Gūburiškas priemolingas bangas užima arimai, o tarpugūbrinius klonius – žemutinės pievos ir ganyklos.

Lygioje mikrorajono dalyje, kurios paviršių dengia perklostytas moreninis priemolis, išskiriamas plokščiosios nenuotakios priemolingos lygumos vietovaizdis. Greta jo plyti nenuotakios priesmėlingtos lygumos vietovaizdis apimantis smulkiais smėliais užklotą moreninę lygumą. Abiejose šiuose vietovaizdžiuose vyrauja drebulynai ir beržynai.

Joniškėlio – Pasvalio mikrorajonas užima vakarinio pakraštinių moreninių darinių ruožo šiaurinį pakraštį, kurio gūbriškos bangos padengtos prieledyninių ežerų sąnašomis. Lyguminis paviršius čia giliai išraižytas upių slėnių. Todėl būdingiausias šiam mikrorajonui yra giliai slėniuotos molingos lygumos vietovaizdis, užimtas žemės ūkio naudmenų. Toliau nuo upių slėnių, takoskyrose, išskiriamas nenuotakios molingosios lygumos vietovaizdis, turintis nemažai miško sklypelių. Į šiaurę nuo Joniškėlio nedideliame plote išliko gūbriškų bangų reljefas su svetimumu Mūšos –Nemunėlio rajonui vietovaizdžiu. Mikrorajono rytiniame pakraštyje, netoli Lėvens ir Mūšos santakos, nedideliame plote paviršius yra performuotas karstinių procesų. Čia aplink Pasvalį, Ustukius, Dvareliškes, tikslinga išskirti giliai slėniuotosios dubėtosios smulkiai kalvotos molingosios lygumos vietovaizdį.

Krinčino – Daujėnų mikrorajonui priskiriama žemiausia rajono dalis, apimanti ledyno plaštakinę dubumą, apklotą storu limnoglacialinių molių sluoksniu. Dėl negiliai slūgsančių gipsingų dolomitų paviršius neblogai drenuojamas, nors ir nepaveiktas karstinių procesų. Būdingiausių laikomas plokščiosios lygumos vietovaizdis.

Karsakiškio mikrorajonas užima ledyno plaštakinės dubumos pietinę dalį, užpiltą Pyvesos ir Lėvens senovinių deltų smėliais. Didelėje smėlingos lygumos dalyje gruntinis vanduo laikosi prie paviršiaus ir sukelia pelkėjimą. Todėl būdingiausias yra nenuotakios smėlingos lygumos vietovaizdis, užimtas šlapių šilų.

3.1.3. Požeminio vandens gamtinė sauga

Tai geologinių-hidrogeologinių sąlygų visuma lemianti teršalų patekimo į požeminę hidrosferą galimybę bei greitį. Požeminio vandens gamtinę saugą svarbu tirti ir vertinti rengiant teritorijų planavimo dokumentus, vertinant planuojamos ūkinės veiklos objektų galimą poveikį geologinei aplinkai, siekiant išsaugoti tinkamą požeminio vandens – vienintelio geriamojo vandens šaltinio Lietuvoje, kokybę.

Gruntinio vandens gamtinę saugą lemia gamtiniai faktoriai, teršalų saugojimo žemės paviršiuje sąlygos ir jų savybės. Svarbiausi gamtiniai faktoriai yra: aeracijos zonos storis ir sandara, aeracijos zoną sudarančių nuogulų filtracinės ir sorbcinės savybės, infiltracinės mitybos pobūdis ir dydis, ir kt. Teršalų slūgsojimo paviršiuje sąlygos (specialūs baseinai, specialiai įrengti arba neįrengti sąvartynai, srutomis laistomi laukai ir kt.) lemia jų prasiskverbimo į

gruntinį vandenį pobūdį, o teršalų migracinė geba, sorbavimosi ypatumai, destruktijos laikas ir kt. – patekimo į gruntinį vandenį galimybę ir, iš dalies, greitį.

Suprantama, kad kuo prastesnės aeracijos zoną sudarančių uolienu filtracinės savybės ir kuo giliau slūgso gruntinis vanduo, tuo geriau jis apsaugotas nuo paviršinės taršos. Reiškia, visų pirma, svarbiausia įvertinti gruntinio vandens saugos gamtines sąlygas. Tai daroma regioninių tyrimų metu, t.y. atliekant kartografavimo darbus.

Įvairiais tyrimais nustatyta (Klimas, 1988, Mažeika, 1993, Mažeika ir Petrošius, 1997), kad Lietuvos sąlygomis drėgmės migracijos laikas moreniniame priemolyje ir priesmėlyje yra nuo 1 iki 1.5 metro per metus, o smėlingose nuogulose - nuo 1.2 iki 2m. Kadangi moreninis priemolis ar priesmėlis, slūgsantis iki 1.5 m gylio, būna išdūlėjęs ir plyšiuotas, o jo filtracijos koeficiento reikšmės kartais siekia 1 m/d ir daugiau, tai šios nuogulos gali būti laikomos vandeniui laidžiomis (Gaigalas, Marcinkevičius, 1984). Todėl vertinant gruntinio vandens gamtinę saugą ir sudarant žemėlapi, laikoma, kad vidutinis drėgmės migracijos greitis moreniniame priemolyje ar priesmėlyje, slūgsančiame giliau nei 1.5 m, yra lygus 1 m/m. (metrui per metus), o smėlyje – 2 m/m. Tai apibendrintas drėgmės migracijos laikas (3.1 lentelė), pagrįstas eksperimentiniais matavimais. Šio parametro vertės išreiškia keleto faktorių nulemtą rezultatą tam tikrose aeracijos zonos geologinėse sąlygose.

3.1. lentelė. Apibendrintas drėgmės migracijos greitis skirtingų tipų aeracijos zonos nuogulose.

Nuogulų tipas	Nuogulų slūgsojimo aeracijos zonoje sąlygos	Drėgmės migracijos greitis, m/metus
Įvairaus grūduotumo smėlis	Bet kuriame gylyje	2
Žvirgždingas smėlis	Bet kuriame gylyje	2 – 2,5 *
Moreninis priemolis ir priesmėlis	< 1,5 m gylyje	1,5 *
Moreninis priemolis ir priesmėlis	> 1,5 m gylyje	1
Limnoglacialinis molis ir aleuritas	Bet kuriame gylyje	0,5 – 1 *

* - Tikslių tyrimų duomenų apie drėgmės migracijos greitį šių tipų aeracijos zonos nuogulose nėra. Pateikiamas apibendrintas greitis, atsižvelgiant į nuogulų filtracijos koeficiento verčių skirtumus.

Gruntinio vandens gamtinė sauga regionams vertinama blogiausiomis hipotetinėmis sąlygomis – kai gruntinio vandens lygio gylis yra minimalus. Šis gylis skaičiuojamas pagal tyrimais ir stebėjimais pagrįstą metodiką su 5 % ar 10 % tikimybe. Žemiau pateikiamas gruntinio vandens gamtinės saugos vertinimas minimaliam gruntinio vandens lygio gyliui su 5 %, kas reiškia, kad gruntinis vanduo bent kartą per 25 metus pakyla į apskaičiuotą lygį.

Drėgmė nuo žemės paviršiaus migruoja per neprisotintą vandeniu nuogulų sluoksnį – aeracijos zoną. Laikas, per kurį drėgmė ir inertiniai teršalai pasiekia gruntinį vandenį yra gruntinio vandens gamtinės saugos vertinimo rodiklis.

Pasvalio rajono teritorijoje gruntinis vanduo yra neapsaugotas arba silpnai apsaugotas nuo paviršinės taršos. Šios gamtinės saugos kategorijos yra sąlyginės. Gruntinio vandens gamtinė sauga įvertinta pagal trumpiausią prognozuojamą drėgmės migracijos nuo žemės paviršiaus iki gruntinio vandens lygio laiką.

Pasvalio rajone geriausiai apsaugotu, lyginant su kitais plotais, gruntinis vanduo yra centrinėje ir šiaurinėje rajono dalyje, kur žemės paviršiuje slūgso limnoglacialinės kilmės moliai, o gruntinis vanduo sutinkamas 3- 5 metrų gylyje. Šiose vietose drėgmės migracijos nuo žemės paviršiaus iki gruntinio vandens lygio laikas siekia nuo 2 iki 5 metų (4. pav.).

Pietinėje Pasvalio rajono dalyje (Pyvesos vidurupio slėnyje ir apyslėnio teritorijoje), kur žemės paviršiuje, virš molių ir priemolių dangos dažniausiai slūgso ne itin storos smėlingos nuogulos, kur gruntinis vanduo vietomis pasiekia 1-3 metrų gylį. Šiose vietose drėgmės migracijos nuo žemės paviršiaus iki gruntinio vandens lygio laikas kinta nuo 0 iki 1 metų. T.y. gruntiniai vandenys yra neapsaugoti.

Rajono plotuose daugiausia aplink paviršinio vandens telkinius, pelkes, žemumose ir lėkštuose reljefo pažemėjimuose, dėl prastų drenažo sąlygų gruntinis vanduo slūgso negiliai-beveik nuo pat paviršiaus iki 2 m gylio. Mažame gylyje slūgsančios tiek smėlingos, tiek molingos nuogulos sudaro panašias gruntinį vandenį maitinančios atmosferos kritulių drėgmės migracijos sąlygas, todėl laikas, per kurį drėgmė ir teršalai galėtų pasiekti gruntinio vandens lygį, šiose teritorijose nesiekia 1 metų. Tokiuose plotuose gruntinis vanduo laikomas neapsaugotu nuo paviršinės taršos

3.2. Gamtiniai ištekliai

3.2.1. Naudingosios iškasenos

Pagal "Lietuvos Respublikos Kietųjų naudingųjų iškasenų išteklių klasifikaciją" (1999 m. rugsėjo 17 d. įsakymas Nr. 39 Žin., 1999, Nr. 81-2407) visi naudingųjų iškasenų ištekliai yra suskirstyti pagal 3 kriterijus: geologinį tyrimą, naudojimo galimybių tyrimą bei ekonominės vertės nustatymą. Šie etapai sudaro vieningą trimatę išteklių tyrimo ir vertinimo sistemą ir identifikuojami triženkliais skaitiniais kodais. Pirmas ženklas rodo jų ekonominę vertę, o antras ir trečias – naudojimo galimybių ir geologinio tyrimo detalumą. Išteklių ekonominė vertė ir naudojimo galimybės dažniausiai priklauso nuo technologijų išsivystymo, šalies ekonominės būklės bei pokyčių rinkoje ir yra kintami dydžiai, o geologinio tyrimo detalumas nustatomas pagal geologinio tyrimo etapų rezultatus.

Detaliai išžvalgyti ištekliai – tai telkinio arba jo dalies naudingųjų iškasenų ištekliai, kurių kiekis, kokybė, technologinės savybės, hidrogeologinės, kasybos ir kitos slūgsojimo sąlygos yra ištirti detalumu, pakankamu sudaryti naudojimo projektą. Pagrindiniai detalumai

išžvalgytų išteklių parametrai, naudojami naudingosios iškasenos kasybos ir perdirbimo objektų statybos projektiniams sprendimams priimti bei atlikti planuojamos gavybos poveikio gamtinei aplinkai vertinimą, nustatomi tiesioginiais matavimais ir tyrimais atitinkamu tinklu bei naudingojo klodo ribose naudojant ribotą ekstrapoliaciją, pagrįstą geologiniais, geofiziniais, geocheminiais ir kitais duomenimis.

Parengtiniai išžvalgyti ištekliai - tai telkinio arba jo dalies naudingųjų iškasenų ištekliai, kurių kiekis, kokybė, technologinės savybės, hidrogeologinės, kasybos ir kitos sąlygos yra ištirti detalumu, pakankamu atlikti pirminį poveikio aplinkai vertinimą ir apskaičiuoti ekonominę jų vertę. Pagrindiniai šių išteklių parametrai, kurie lemia kasybos ir naudingosios iškasenos perdirbimo būdo pasirinkimą, nustatomi retu (taisyklingu arba netaisyklingu) tinklu atliekant tiesioginius matavimus ir tyrimus, taip pat naudojant ekstrapoliaciją, pagrįstą kitų tiesioginių bei distancinių tyrimų duomenimis arba analogija su detaliai išžvalgytais telkiniais.

Prognoziniai ištekliai - tai tikėtini perspektyvių teritorijų arba plotų naudingųjų iškasenų ištekliai. Jie skirstomi į spėjamus ir aptiktus.

Aptikti prognoziniai ištekliai - tai ribotuose plotuose aptikta naudingoji iškasena, kurios kiekis ir kokybė yra nustatyti remiantis paieškiniais požymiais (geologiniais ir negeologiniais), taip pat bent vienu tiesioginio ir (arba) distancinio geologinio tyrimo parametru (-ais). Šių išteklių plotų ribos yra grindžiamos geologine ekstrapoliacija.

Spėjami prognoziniai ištekliai - tai potencialiai galėjęs susidaryti tam tikro geologinio pramoninio tipo naudingosios iškasenos kiekis. Jų buvimas grindžiamas paleogeografiniu, stratigrafiniu, facijiniu-litologiniu, tektoniniu, petrografiniu, geomorfologiniu ir kitais kriterijais, o kiekis ir kokybė - tikėtiniais parametrais, gautais analogijos su detaliau ištirtais plotais, kuriuose yra tokio paties geologinio pramoninio tipo išteklių, būdu.

Parengtiniai išžvalgytų, o ypač prognozių išteklių kiekio ir kokybės patikimumas yra mažesnis, o jų slūgsojimo ir kasybos sąlygos dažnai sudėtingesnės, nes pirmiausia detaliau buvo tiriama geresnės kokybės bei palankesnes kasybos sąlygas turintys ištekliai. Realų naudingųjų iškasenų išteklių potencialą sudaro detaliai išžvalgyti ir parengtiniai išžvalgyti ištekliai, o prognoziniai ištekliai – tai rezervas ateičiai, kai bus sunaudoti išžvalgyti ištekliai. Pagal Lietuvos Respublikos Žemės gelmių įstatymą (Žin., 1995, Nr.63-1582; 2001, Nr.35-1164; 2004, Nr.167-6097) ir poįstatyminius teisės aktus naudoti (eksploatuoti) galima tik detaliai išžvalgytus ir Lietuvos geologijos tarnybos Žemės gelmių išteklių aprobavimo komisijos posėdyje aprobuotus išteklius. Parengtiniai išžvalgytus ir prognozius išteklius prieš jų naudojimą reikia detaliai išžvalgyti.

Pasvalio rajono savivaldybėje 2006-01-01 yra surasta 18 naudingųjų iškasenų telkinių ir prognozių plotų. Iš jų:

- 1 dolomito,
- 2 gipso,
- 3 žvyro,
- 4 durpių,
- 6 smėlio
- 8 molio.

Specialiosios žemės ir miško naudojimo sąlygos (Žin., 1992, Nr. 22-652; 2005, Nr. 35-1140) (toliau – Sąlygos) nustato savininkų ir naudotojų teisių apribojimus naudingųjų iškasenų telkiniuose. Pagal šias Sąlygas “išžvalgytuose naudingųjų iškasenų telkiniuose, kurių ištekliai patvirtinti, ir prie jų esančiuose perspektyviuose (pagal klasifikaciją – parengtiniai išžvalgyti) naudingųjų iškasenų plotuose žemės savininkui, naudotojui draudžiama: statyti gyvenamuosius namus, gamybinius statinius, įrenginius; kasti naudingąsias iškasenas, išskyrus kasamas savo reikmėms”, o taip pat “Pagal Lietuvos Respublikos įstatymą “Dėl piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atstatymo tvarkos ir sąlygų” perspektyviuose naudingųjų iškasenų plotuose sklypai gali būti grąžinami ribotam tiksliniam naudojimui, jeigu su tuo sutinka asmuo, kuriam grąžinama žemė”. Tačiau sąlygos nenumato jokių apribojimų prognozinuose plotuose, o tai reiškia, kad čia žemė gali būti privatizuojama bei naudojama kitoms reikmėms, dėl ko gali sumažėti naudingųjų iškasenų išteklių rezervas.

Dalis naudingųjų iškasenų telkinių yra saugomų teritorijų ribose. Tokiu atveju šioms teritorijoms galioja dar ir Lietuvos Respublikos Saugomų teritorijų įstatymas (Žin., 1993, Nr. 63-1188; 1995, Nr. 60-1502; 2000, Nr. 58-1703; 2001, Nr. 108-3902). Pagal bendruosius apribojimus saugomose teritorijose jau veikiančiuose karjeruose gavyba nedraudžiama, tačiau draudžiama įrengti naujus naudingųjų iškasenų karjerus.

Dolomitas

Dolomitas tinkamas skaldos gamybai.

Pasvalio rajono teritorijoje yra vienas dolomito telkinys slūgsantis po klintimis. Tetirvinų telkinį sudaro parengtinai išžvalgytas sklypas – 510 tūkst. m³, kuris yra nenaudojamas.

Gipsas

Gipsas ažiausiai naudojamas statybose, vidaus apdailose, taip pat medicinoje.

Pasvalio rajone yra 2 telkiniai, vienas jų – Rinkūnų – parengtinai išžvalgytas, kitas – Rinkūnų (II) – prognoziniai apskaičiuotas. Parengtinai išžvalgytame telkinyje yra 2200 tūkst.m³, prognoziniai apskaičiuotame – apie 2500 tūkst.m³. Rinkūnų gipso telkinys yra nenaudojamas.

Žvyras

Šiai grupei priskirti visi žvyro arba žvyro ir smėlio telkiniai, kuriuose vidutinis frakcijos virš 5mm kiekis per visą naudingą sluoksnį viršija 10%. Lietuvoje 2006-01-01 dienai buvo detaliai išžvalgyti 335 telkiniai, kurių ištekliai sudarė 565,9 mln.m³ ir parengtiniai išžvalgyta 160 telkinių su ištekliais 747 mln.m³. Be to, 113-oje perspektyvių plotų apskaičiuoti ištekliai sudarė 2168,5 mln.m³. Žvyras naudojamas kelių tiesimui, kaip inertinis užpildas betono gamybai ar pagalbiniam statybos darbams.

Pasvalio rajono savivaldybėje yra 3 detaliai išžvalgyti telkiniai, kuriuose yra 641 tūkst.m³. Iš tų trijų detaliai išžvalgytų telkinių Talkonių telkinys (205 tūkst.m³) yra nenaudojamas, Šalaičių II telkinys apleistas (199 tūkst.m³), o naudojami 3 sklypai Baluškių telkinyje (237 tūkst.m³), kurio plotas 3,7 ha.

Durpės

Durpės naudojamos kurui bei organinėms ir organinėms-mineralinėms trąšoms gaminti. Šviesios (mažaskaidės) durpės daugiausia naudojamos kraikui, kultūriniais gruntams, didelė dalis eksportuojama.

Lietuvoje įvairių detalumu yra ištirti 830 durpynų, kuriuose yra 596846,4 tūkst. t. durpių ištekliai. Pasvalio rajono savivaldybėje jų yra 4. Iš jų 2 detaliai išžvalgyti durpių telkiniai, kuriuose yra 2990 tūkst. t. ištekliai (tame tarpe 498 tūkst. t. šviesių durpių), 2 parengtiniai išžvalgytuose – 226 tūkst. t.

Pasvalio rajono savivaldybėje yra du detaliai išžvalgyti Purvų - Butniūnų bei Žoliškių durpių telkiniai, tačiau jie nenaudojami. Nenaudojami yra ir parengtiniai išžvalgyti Šilo ir Židonių durpių telkiniai. Taigi galimų naudoti detaliai išžvalgytų durpių telkinių Pasvalio rajone nėra, o parengtiniai išžvalgytus telkinius norint naudoti, reikia atlikti detalią žvalgybą bei paruošti naudojimo projektą.

Smėlis

Smėlis daugiausia naudojamas kaip technologinis priedas cemento gamybai, molio liesinimui, kelių tiesimui ir remontui, bei aplinkos tvarkymui.

Gana dažna naudingoji iškaskena Pasvalio rajone. Detaliai išžvalgytų smėlio ištekliai yra 1408 tūkst. m³. Rajono teritorijoje yra 6 smėlio telkiniai, visi detaliai išžvalgyti, bet naudojamas tik vienas – Ustukių telkinys, kitas – Pumpėnų yra apleistas, o nenaudojami 4 naudingųjų iškaskenų telkiniai: Mikėnų (II ir III telkiniai), Berklainių bei Pagojo.

Molis

Molis naudojamas cemento gamybai kaip priedas, plytų gamybai, keramikos dirbiniams.

Pasvalio rajone tai bene dažniausia naudingoji iškaskena. Yra 3 detaliai išžvalgyti sklypai ir 5 sklypai išžvalgyti parengtinai. Juose bendri ištekliai siekia 34480 tūkst. m³, iš jų detaliai

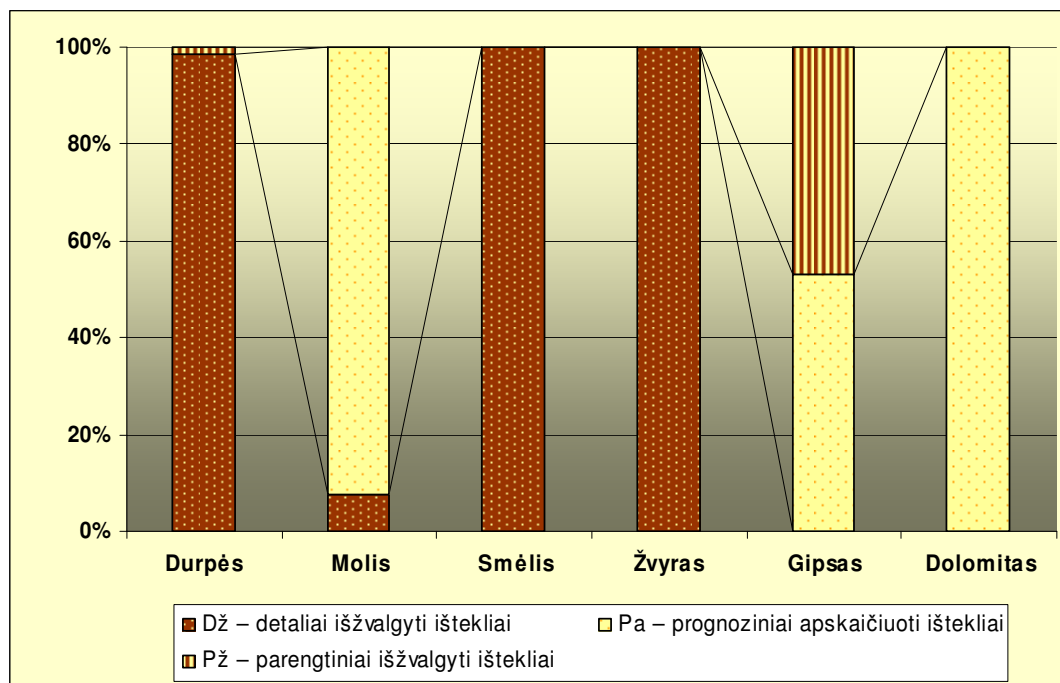
išžvalgyta 2640 tūkst. m³, parengtinai 31840 tūkst. m³. Visi trys detalieji išžvalgyti sklypai yra apleisti, o parengtinai išžvalgyti – nenaudojami.

Šių išžvalgytų ir aprobuotų šalies kietųjų naudingųjų iškasenų išteklių, esant dabartiniam gavybos intensyvumui, užteks dviem - trim šimtams metų, jeigu išsaugosime neužstatytus prognozinčius plotus.

Naudingųjų iškasenų gavybos apimtys tiesiogiai atspindi šalies ekonomikos būklę. Vertinant ūkio raidos aspektu, gavybos proceso intensyvėjimas yra teigiamas ir skatinamas reiškinys, jeigu būtų įgyvendintos visos įmanomos priemonės, apribojančios jo neigiamą įtaką gamtinei aplinkai.

Lietuvoje naudingųjų iškasenų išteklių gavyba pastaraisiais metais kylant ekonomikos lygiui suintensyvėjo.

3.1 paveiksle pateiktas naudingųjų iškasenų pasiskirstymas pagal rūšį ir ištirtumą (pagal 2006 m. sausio 01 d. būklę), o 3.2. lentelėje pateikti duomenys apie naudingųjų iškasenų telkinius ir perspektyvius jų plotus.

3.1. pav. naudingųjų iškasenų pasiskirstymas pagal rūšį ir ištirtumą (pagal 2006 m. sausio 1 d. būklę).

3.2. lentelė. Naudingųjų iškasenų telkinių duomenys

Iškasena	Pavadinimas	Geologinio tyrimo etapas	Mat. vnt.	Ištekliai kiekis		Būklė
				Likutis 2006-01-01	Plotas, ha	
Dolomitas	III plotas (Tetirvinių obj.)	Pa	tūkst.kub.m	5100	134.1	Nenaudojamas
Durpės	Purvai - Butniūnai	DŽ	tūkst. tonų	2645 / 78*	846.4	Naudojamas
Durpės	Šilas (Keliuotiskiai)	PŽ	tūkst. tonų	186	70	Nenaudojamas
Durpės	Židoniai	PŽ	tūkst. tonų	40	12	Nenaudojamas
Durpės	Žoliškiai	DŽ	tūkst. tonų	267 / 45	141	Nenaudojamas
Gipsas	Rinkūnai	PŽ	tūkst.kub.m	2200	14.8	Nenaudojamas
Gipsas	Rinkūnai 2	Pa	tūkst.kub.m	2500	19.3	Nenaudojamas
Molis	Daniūnai	DŽ	tūkst.kub.m	601	14.4	Apleistas
Molis	Daniūnai (Pasvalio raj.)	Pa	tūkst.kub.m	16480	484	Nenaudojamas
Molis	Joniškėlis (3 sklypas)	DŽ	tūkst.kub.m	124	25.6	Apleistas
Molis	Medžvalakis	Pa	tūkst.kub.m	4750	138.2	Nenaudojamas
Molis	Pajiešmeniai	DŽ	tūkst.kub.m	1915	104.4	Apleistas
Molis	Tetirvinai I	Pa	tūkst.kub.m	1330	19.2	Nenaudojamas
Molis	Tetirvinai II	Pa	tūkst.kub.m	2030	37.8	Nenaudojamas
Molis	Vainekoniai	Pa	tūkst.kub.m	7250	231.5	Nenaudojamas
Smėlis	Berklainiai	DŽ	tūkst.kub.m	261	6.1	Nenaudojamas
Smėlis	Mikėnai II (2 sklypai)	DŽ	tūkst.kub.m	313	16.3	Nenaudojamas
Smėlis	Mikėnai III (Šakarniai)	DŽ	tūkst.kub.m	194	8.1	Nenaudojamas
Smėlis	Pagojis	DŽ	tūkst.kub.m	92	2.9	Nenaudojamas
Smėlis	Pumpėnai	DŽ	tūkst.kub.m	541	34.6	Apleistas
Smėlis	Ustukai	DŽ	tūkst.kub.m	7	5.5	Naudojamas
Žvyras	Baluškiai (3 sklypai)	DŽ	tūkst.kub.m	237	3.7	Naudojamas
Žvyras	Šalnaičiai II	DŽ	tūkst.kub.m	199	19.2	Apleistas
Žvyras	Talkoniai	DŽ	tūkst.kub.m	205	2.7	Nenaudojamas

Pastabos: 2645 / 78* bendras durpių kiekis / iš jų šviesių durpių kiekis

3.2.2. Požeminio vandens ištekliai

Pasvalio rajono teritorijoje yra eksploatuojamas gruntinis ir spūdinis požeminis vanduo. Gruntinis vanduo rajono teritorijoje kaptuojamas tik šachtiniais šuliniais kaimiškose gyvenvietėse. Atskirai gruntinio vandens ištekliai rajono teritorijoje nėra įvertinti. Šis vandeningasis sluoksnis priskiriamas kvartero vandeningajam kompleksui. Šachtinių šulinių debitas priklauso nuo gruntinio vandeningojo sluoksnio filtracinių savybių. Smėlingose nuogulose įrengtuose šuliniuose vandens kiekis yra pakankamas ir mažai kinta priklausomai nuo klimatinių sąlygų. Smėlingos sudėties gruntinio vandeningojo sluoksnio vanduo yra hidrokarbonatinio- kalcinio tipo ir dažniausia tenkina geriamojo vandens kokybės reikalavimus. Šuliniuose, įrengtuose moreniniame priemolyje, kokių Pasvalio rajone yra daugiausia, vandens kiekis yra gana ribotas dėl prastų priemolio filtracinių savybių ir kinta priklausomai nuo atmosferos kritulių kiekio. Sausringą vasarą priemolyje įrengti šuliniai gali beveik išdžiūti. Tarpmoreninių vandeningųjų sluoksnių vanduo rajono teritorijoje nėra eksploatuojamas tiek

pavieniais gręžtiniais šuliniais (gręžiniais), tiek naudojamas viešajam vandens tiekimui. Šio tipo vandeningųjų sluoksnių, dėl plonos kvartero nuogulų dangos rajono teritorijoje paplitę labai lokaliai. Viršutinio devono Šventosios bei vidurinio devono Upninkų vandeningos uolienos- tai silpnai sucementuotas smiltainis, smulkus ir vidutinis smėlis. Vandeningos šio komplekso nuogulos eksploatuojamos 62-170 m gylyje, dažniausiai 100-120 m intervale. Poringo, kaverningo, bei plyšiuoto dolomito ir dolomitingo mergelio storymė formuoja viršutiniojo devono Kupiškio - Suosos svitos 20 – 30 metrų storio vandeningąjį horizontą. Pasvalio rajone pastarasis horizontas slūgso arti žemės paviršiaus, ne giliau kaip 20 – 50 m. Į vandeningus horizontus čia įsirižusi ir juos drenuoja Mūša ir jos intakai. Pasvalio rajone Kupiškio – Suosos horizontas slūgso tiesiog po kvartero nuogulų danga ir jame formuojasi gėlas (0,2 – 0,5 g/l) kalcio hidrokarbonatinis vanduo, kuris eksploatuojamas pavieniais 30 – 60 m gylio arteziniais šuliniais.

Požeminio vandens išteklius rajone formuoja atmosferos kritulių infiltracija, pritekėjimas vandeninguoju sluoksniu iš šono, tamprieji vandeningųjų sluoksnių ištekliai bei pertekėjimas iš aukščiau slūgsančių vandeningųjų sluoksnių.

Viešajam vandens tiekimui ir pavienių pramoninių, žemės ūkio bei socialinių objektų aprūpinimui vandeniu Pasvalio rajone dažniausiai naudojami viršutinio ir vidurinio devono Šventosios - Upninkų (D_3 - D_2 šv- up) ir vidurinio devono Kupiškio - Suosos vandeningųjų kompleksų požeminio vandens ištekliai (3.3. lentelė).

Lietuvos geologijos tarnybos turima informacija, rodo, kad požeminio vandens sulėtintos apykaitos zonoje absoliučios daugumos vertinamų hidrocheminių rodiklių (išskyrus HCO_3^-) vertės yra nuo kelių iki kelių dešimčių kartų didesnės nei aktyvios apykaitos zonos vandenyje (3.4. lentelė).

Aktyvios apykaitos zonos požeminis vanduo dažniausiai yra gėlas (bendrosios mineralizacijos (BM) vertės neviršija 1000 mg/l), išskyrus Kupiškio – Suosos horizontą, kuriuose BM kai kuriais atvejais (tose vietose kur Kupiškio-Suosuos vandeningąjį horizontą dengia Įstro-Tatulos horizonto nuogulos) artima ar net viršija 1000 mg/l ribą (3.4. lentelė).

3.3. lentelė. Pasvalio rajono vandenvietės ir jų būklė.

Telk. koda s	Eil. Nr.	Pavadinimas	Adresas	Geol.sl. indeksas	Telk.būklė
81	1	Pasvalio I	Pasvalio miesto sen., Pasvalio m.	D ₃ šv+D ₂ up	Naudojamas
31	2	Joniškėlio (Pasvalio r.)	Joniškėlio miesto sen., Joniškėlio m.	CR ₂ LM	Naudojamas
3041	3	Deglėnų (Pasvalio r.)	Pušaloto sen., Deglėnų k.	D ₃ šv+D ₂ up	Naudojamas
3248	4	Trajonišio "Sodžiaus ryto"	Daujėnų sen., Trajonišio k.	D ₃ šv	Naudojamas
3299	5	Girsūdų ŽŪB	Daujėnų sen., Girsūdų k.	D ₃ šv+D ₂ up	Naudojamas
3348	6	Joniškėlio ž.u. mokyklos (Pasvalio)	Joniškėlio apylinkių sen., Narteikių k.	D ₃ šv	Naudojamas
3350	7	Dagių (Pasvalio r.)	Saločių sen., Dagių k.	D ₃ kp - D ₃ s	Naudojamas
3351	8	Bajorėlių (Pasvalio r.)	Saločių sen., Bajorėlių k.	D ₃ kp-ss	Naudojamas
3352	9	Kurpalaukio (Pasvalio r.)	Saločių sen., Kurpalaukio k.	D ₃ šv+D ₂ up	Naudojamas
3404	10	Švobiškio (Pasvalio r.)	Joniškėlio apylinkių sen., Švobikio k.	D ₃ šv	Naudojamas
3405	11	Sabonių (Pasvalio r.)	Joniškėlio apylinkių sen., Sabonių k.	D ₃ šv	Naudojamas
3447	12	Šalnaičių (Pasvalio r.)	Saločių sen., Šalnaičių k.	D ₂ up - D ₃ šv	Naudojamas
3449	13	Kalno (Pasvalio r.)	Pumpėnų sen., Kalno k.	D ₃ šv	Naudojamas
3450	14	Kriklinių (Pasvalio r.)	Pumpėnų sen., Kriklinių mstl.	D ₃	Naudojamas
3451	15	Vilkiškių (Pasvalio r.)	Pumpėnų sen., Vilkiškių k.	D ₃	Naudojamas
3452	16	Pumpėnų (Pasvalio r.)	Pumpėnų sen., Pumpėnų mstl.	D ₃ šv	Naudojamas
3453	17	Rinkūnų (Pasvalio r.)	Pumpėnų sen., Rinkūnų k.	D ₃ šv	Naudojamas
3472	18	Krinčino (Pasvalio r.)	Krinčino sen., Krinčino mstl.	D ₂₋₃ up-šv	Naudojamas
3600	19	Tetirvinių (Pasvalio r.)	Vaškų sen., Tetirvinių k.	D ₂ up - D ₃ šv	Naudojamas

3.4. lentelė. Požeminio vandens hidrocheminė sudėtis, mg/l

		BM*	Cl ⁻	SO ₄ ²⁻	HCO ₃ ⁻	Ca ₂ ⁺	Mg ₂ ⁺	Na ⁺	K ⁺	PI*	NH ₄ ⁺	NO ₂ ⁻	NO ₃ ⁻
Kvarterinis	Min	96,50	5,85	3,00	79,00	2,91	2,72	8,00	0,87	1,22	0,00	0,00	0,00
	Mediana	645,36	63,80	35,80	526,50	133,50	44,60	26,70	5,69	3,61	0,41	0,00	0,27
	Max	1518,80	431,00	850,00	989,00	267,00	80,40	330,00	72,40	56,00	9,22	0,60	68,10
D ₃ kp-ss	Min	112,89	2,00	0,41	6,00	2,00	2,00	0,20	0,05	0,16	0,00	0,00	0,00
	Mediana	318,2	13,70	25,00	274,50	56,00	28,70	10,50	5,00	2,72	0,27	0,01	0,00
	Max	1759,88	146,00	964,00	539,00	593,00	145,90	59,00	17,50	20,80	18,00	1,50	35,94
D ₃₋₂ šv-up	Min	124,14	3,62	0,49	61,00	6,00	8,54	3,03	0,61	0,16	0,00	0,00	0,00
	Mediana	338	19,88	28,92	295,54	58,51	29,59	11,12	8,65	1,74	0,18	0,00	0,00
	Max	661,07	99,40	121,00	439,20	96,19	45,10	39,90	12,14	4,96	0,70	0,08	2,00

Geriamojo vandens higienos normoje HN 24:2003 Lietuvoje reglamentuojamų indikatorių rodiklių Na⁺, Cl⁻, SO₄²⁻, permanganato indekso (PI) bei amonio (NH₄⁺) tarpe didžiausias leistinas koncentracijas viršytos kvarteriniame, SO₄²⁻, PI bei NH₄⁺ - Kupiškio – Suosos horizonto, o NH₄⁺ - Šventosios – Upninkų komplekso vandenyje (3.4. lentelė). Toksinių hidrocheminių rodiklių NO₂⁻ ir NO₃⁻ vertės DLK viršijamos kvarterinio vandens, o NO₂⁻ Kupiškio – Suosos horizontų vandenyje (3.4. lentelė).

Išgaunamo vandens hidrocheminei būklei įtaką daro ir požeminio vandens gavyba. Šiuo požiūriu aptariamoje teritorijoje išskirtini 2 aspektai. Požeminio vandens gavyba iš gilesnių vandeningųjų horizontų, ypač Šventosios – Upninkų komplekso, požeminio vandens hidrocheminę būklę keičia mažai, nes iš apačios gėlo vandens storumė yra gana patikimai izoliuota nuo giliau esančio mineralizuoto vandens. Tuo tarpu vandens gavyba iš seklesnių

horizontų, matyt, suaktyvina vandens pertaką iš gruntinio vandens, kuris yra jautrus paviršinei taršai, labiausiai sukoncentruotai paviršiniuose taršos arealuose (išsklaidyta tarša) ir lokaliuose židiniuose (taškinė tarša).

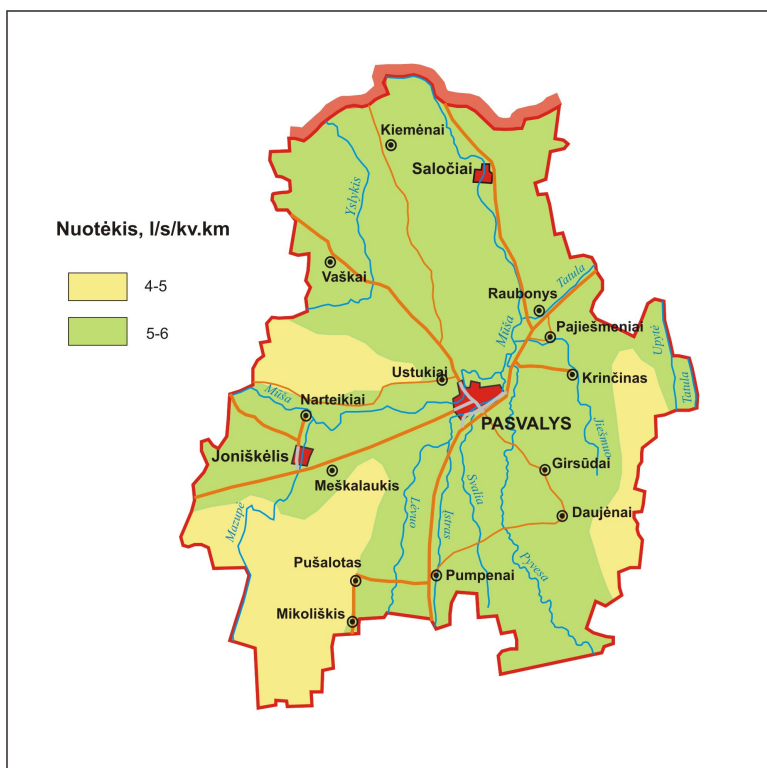
Apibendrinant požeminio vandens būklę galima teigti, jog blogesniais požeminio vandens hidrocheminės būklės rodikliais pasižymi kvarterinis (dažniausiai gruntinis). Tuo tarpu teritorijoje naudojamų Kupiškio - Suosos horizonto ir Šventosios – Upninkų komplekso vandens hidrocheminė būklė yra gera. Kvarterinio vandens kokybės pablogėjimas dažniausiai yra sietinas su antropogeniniu poveikiu.

Pagrindiniai gruntinio vandens teršimo šaltiniai: vertikali teršalų infiltracija nuo žemės paviršiaus (žmogaus buitinė tarša, užterštos pramonės teritorijos) ir nutekėjimai iš požeminių komunikacijų. Teršalai, patekę į požemį, sukelia nepageidaujamus procesus, turinčius įtakos geriamo vandens kokybei.

3.2.3. Paviršiniai vandenys

Pasvalio paviršinių vandenų struktūrą formuoja upės, ežerai ir dirbtiniai ežerų analogai - tvenkiniai. Kadangi Pasvalio rajono teritorija, kaip ir visa Lietuva yra drėgmės pertekliaus zonoje (vid. m. kritulių kiekis – 748 mm; Pasvalio rajono teritorijoje – apie 600 - 700 mm), kurių 450 - 530 mm išgaruoja, o likusieji 150 – 170 mm nuteka sausuma į upes, o jomis į jūrą). Pasvalio raj. teritorijai, dėl santykinai lygaus paviršiaus ir mažai laidaus vandeniui podirvio (vyrauja moliai ir priemoliai), kas sudaro prastas sąlygas vandens nutekėjimui, būdingas itin tankus vandentėkmių tinklas. Šiaurės rytinėje rajono dalyje upių ir upelių tinklo tankumas yra nuo 1,0 iki 1,25 km/km². Likusioje rajono dalyje upių ir upelių vagų ilgis viršija 1,25 km/km². Pasvalio rajone natūralios upių vagos, lyginant su kitais šalies rajonais yra labai stipriai pakeistas. natūralios upių ir upelių atkarpos dabar tesudaro vos 4 – 9% agrariškai stipriai įsisavintose rajono dalyse ir kiek didesnis pietrytinėje, labiau miškingoje raj. dalyje 9 – 12%.

Pasvalio rajono savivaldybės teritorija apima Linkuvos kalvagūbrio rytinę dalį, Mūšos – Nemunėlio žemumos centrinę, bei Žiemgalos lygumos rytinę dalį. Rajono teritorija patenka į Mūšos (Lielupės) – Nemunėlio baseiną. Didžioji dalis teritorijos priskiriama Mūšos – Nemunėlio nuotėkio sričiai, likusi dalis (šiaurės rytinė raj. dalis) – Lielupės nuotėkio sričiai. Svarbesnės iš rajono savivaldybės teritorijoje tekančių ir hidrografinį tinklą formuojančių upių yra Mūša, Lėvu, Pyvesa, Tatula, Svalia, bei pastarųjų upių intakai. Pasvalio rajono teritorijos metinio nuotėkio norma svyruoja siaurame diapazone, nuo 4,6 iki 5,6 l/s km², (vidutinė nuotėkio norma 5,2 l/s km²) t.y., daug žemiau už Respublikos vidurkį (7,5 l/s km²). Rajono teritorijoje nuotėkio norma kinta (didėja) šiaurės vakarų - pietryčių kryptimi. Mažiausias santykinis vandeningumas yra Mūšos baseine aukščiau santakos su Lėvens upe (4,6 l/s km²) (3.2. pav).

3.2 pav. Pasvalio rajono teritorijos vidutinio metinio nuotėkio pasiskirstymas.

Lietuva yra suskirstyta į keturias hidrologines sritis: Baltijos pajūrio, Žemaičių aukštumos, Vidurio Lietuvos ir Pietryčių. Visa Pasvalio rajono savivaldybės teritorija patenka į Vidurio Lietuvos hidrologinę sritį, Mūšos - Nevėžio rajoną, kur reljefas lygus, upių nuolydžiai menki (0,04 – 0,1%), upių vagos negiliai įsirežusios, o baseinus dengia daugiausia sunkios mechaninės sudėties grunta. Dėl to požeminio vandens nuotėkis labai nežymiai papildo upių nuotėkį, ypač nuosekio metu – natūraliai nuotėkis menkai sureguliuotas. Todėl dauguma mažųjų intakų vasaros metu visiškai išdžiūna, o žiemos metu išla iki dugno. Metų nuotėkio kaita šio rajono upėse yra didžiausia Lietuvoje. Daugiausia vandens Mūšoje nuteka pavasario mėnesiais (53%). Vasara ir rudenį 25%, o žiema likusieji 22%. Metinio nuotėkio struktūroje Sniego tirpsmo vanduo Mūšos baseine sudaro didžiausią dalį, dėl to pavasariniai potvyniai čia ypač raiškūs.

Pasvalio rajono teritorijos šiaurinėje dalyje į žemės paviršių išeina devono periodo dolomitų ir gipsų sluoksniai, kuriose intensyviai vystosi karsto procesas. Jie savo ruožtu Pasvalio rajono upių (Mūšos, Lėvens, Tatlavos) hidrologiniam režimui suteikia specifiškumo. Pasvalio rajono sukartėjusios dalies upių nuotėkis vasaros – rudens sausuoju laikotarpiu yra dvigubai ir net trigubai didesnis nei žiemos periodo. Taip pat labai specifinis yra Pasvalio rajono upių (ypač šiaurinės jo dalies) hidrocheminis režimas. Vandens mineralizacija lyginant su kitomis Respublikos upėmis yra gerokai didesnė. Vidutinė pietinės rajono dalies upių vandens mineralizacija siekia 500 – 600 mg/l. Šiaurinės dalies (Šiauriau Pasvalio) – virš 600 mg/l.

Vandens mineralizacija kinta metų bėgyje priklausomai nuo upės vandeningumo, gruntinių vandenų atskiedimo atmosferiniais (kritulių) vandenimis, laipsnio. Pavasario potvynio metu Pasvalio raj. upių vandens mineralizacija esti mažesne už 200 mg/l.. Tuo tarpu vasaros nuosėkio metu ji pakyla iki 1000 – 1200 mg/l. Mūšos vidurupyje. Lėvens žemupyje iki 900 – 1000 mg/l., o Tatuloje - net iki 1700 – 2000 mg/l.

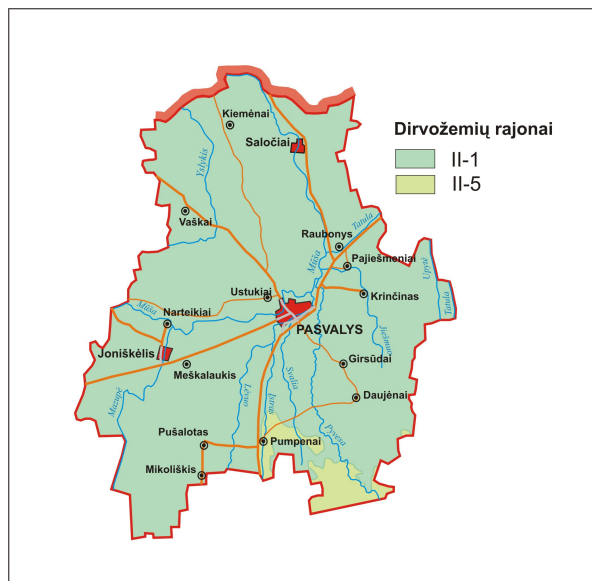
Dėl specifinių hidrogeologinių ir geomorfologinių sąlygų Pasvalio raj. paviršiniai vandenys yra menkai apsaugoti nuo taršos, tiek nuo koncentruotos (gyvenviečių nutekamieji vandenys), tiek nuo dispersinės (žemės ūkio tarša).

3.2.4. Dirvožemiai

Lietuvoje išskirtos 4 skirtingų dirvožemio dangos struktūros zonos:

- I. Vakarų Lietuvos
- II. Vidurio Lietuvos žemumos
- III. Baltijos aukštumų
- IV. Rytų Lietuvos

Pasvalio rajono teritorija patenka į viena iš jų (3.3. pav.):

3.3. pav. Pasvalio rajono teritorijos dirvožemiai.

1. Vidurio Lietuvos žemumos zona (II)

1.1. Vidurio Lietuvos smėlingų lengvų ir vidutinių priemolių karbonatingų glėžiškų rudžemių rajonas (II-1).

Žinant, kad pagal užimamą plotą rajono teritorijoje išskirtinai dominuoja vienas dirvožemių rajonas, galima daryti išvadą, kad Pasvalio rajono dirvožemių danga nėra įvairi.

Vidurio Lietuvos zona apima vidurinę Lietuvos dalį. Dirvodaros sąlygas čia lemia labiau karbonatingos moreninės nuogulos, ar net karbonatinės uolienos, kurios šiaurinėje Lietuvos dalyje slūgso labai negiliai, o vietomis (upių slėniuose, kituose reljefo pažemėjimuose) išeina į paviršių. Taip pat mažesnis kritulių kiekis, daugiausia lygus nenuotakus reljefas.

II – 1. Vidurio Lietuvos smėlingų lengvų ir vidutinių priemolių karbonatingų glėjiškų rudžemių rajonui yra būdingas lygus reljefas, vietomis išraižytas negiliais upių ir upelių slėniais, taip pat pajvairintas neryškiais galinių morenų kalvagūbriais (Linkuvos kalvagūbris), drumlinais ar ozais. Dirvodarinės uolienos šiaurinėje dirvožemių rajono dalyje, apie Pasvalį, daugiausia yra limnoglacialiniai dulkiški sunkūs priemoliai ir moliai. Šiame rajone kritulių iškrenta mažiau nei kitur Lietuvoje. Tačiau nepaisant to, palyginti sunki granuliometrinė sudėtis, glodus limnoglacialinių nuogulų ar dugninės morenos podirvio sluoksnis, nenuotakus lygus reljefas sudaro sąlygas įmirkti dirvožemiui.

Šio rajono dirvožemių danga vienoda, vietomis labai vienoda, nekontrastinga arba labai nekontrastinga. Šio rajono dirvožemiai yra tinkamiausi žemės ūkiui. Reguluojant drėgmės režimą čia mažiausiomis energetinėmis ir darbo sąnaudomis galima gauti gerus ir pastovius visų vertingų žemės ūkio kultūrų derlius. Rajone paplitę aukščiausios 45 – 50 našumo balais įvertinti dirvožemiai.

Pagal dirvožemio defliacijos (vėjo erozijos) potencialą, praktiškai visa Pasvalio rajono teritorija patenka į labai mažo defliacijos potencialo zoną. Ir tai pirmiausia lemia žemės ūkio plotuose vyraujančios sunkesnės granuliometrinės sudėties gruntai, kurie dėl didesnio drėgnumo sunkiau pasiduoda sausėjimui ir tuo pačiu išpustymui. Ir tik nedidelę teritorijos dalį užima mažai ir vidutiniškai potencialios defliacijos arealai susieti daugiausia su teritorijos plotais, kuriuos sudaro lengvesnės mechaninės sudėties gruntai. Tai pirmiausia pietinėje rajono dalyje esantys limnoglacialinės (priedyninės ežerinės) kilmės lygumos (Žaliosios girios šiaurinė dalis), bei Lėvens slėnis. Šiose Pasvalio rajono teritorijos dalyse dirvožemių defliacijos potencialas didžiausias, bet dėl mažo jų įsavinimo laipsnio rizika pasireikšti galimai defliacijai yra maža. Dirvožemio defliacijos pavojus siejamas su mechanškai apdirbtu dirvos paviršiumi. Bet kokia augalijos danga stabdo, o pievinė ir miško augmenija panaikina bet kokias jos raiškos prielaidas.

Pasvalio rajono teritorija apima Mūšos – Nemunėlio ir Žiemgalos lygumų dalis, kurioms būdingas mažas (1,9 – 3,8%) ir labai mažas (0,2 – 1,9%) žemės ūkio naudmenų erozinis pažeistumas (eroduotumas). Įvairaus laipsnio erozijos pažeistų žemės ūkio naudmenų kiekis Pasvalio raj. teritorijoje sudaro vos 2%. Atskirose teritorijos dalyse priklausomai nuo dirvožemių granuliometrinės sudėties ir padėties reljefo atžvilgiu eroduotų žemės ūkio naudmenų dalis kinta labai nežymiai nuo 1,8 iki 2,4%. Vidutinis Žiemgalos ir Mūšos – Nemunėlio lygumų skirtingo eroduotumo laipsnio dirvožemiu dalys sudaro atitinkamai: žemės ūkio naudmenos silpnai

pažeistos erozijos 1,3%; vidutiniškai 0,5%; ir stipriai 0,2%. Tokią mažą eroduotų dirvožemių dalį nuo visos dirbamos žemės sąlygoja lygus, mažai raižytas reljefas, o taip pat sunkios mechaninės sudėties grunta.

3.2.5. Biotos ištekliai

Biotos išteklius sudaro medienos, medžiojamos faunos, žuvų, bei šalutinių (uogos, grybai, vaistažolės) miško produktų ištekliai.

Medienos ištekliai

Pasvalio rajono teritorija priklauso septintai pagal miškingumą Lietuvoje Panevėžio apskrčiai. Jos miškingumas siekia 27,3% viso apskrities ploto, kiek mažiau už Lietuvos teritorijos miškingumo vidurkį. Pagal sukauptus medienos išteklius Panevėžio apskritis kitų apskričių tarpe užima penktą vietą (37,3 mln. m³) ir gana smarkiai atsilieka nuo Vilniaus apskrities, kurioje medienos ištekliai sudaro 82,1 mln. m³. Pagal medynų produktyvumą Panevėžio apskritį reikėtų priskirti prie žemo produktyvumo. Ji Lietuvos apskričių tarpe pagal produktyvumą užima 8 vietą. Jos miškų produktyvumas siekia 184 m³/ha. Pasvalio rajono miškingumas (19,58%) yra pastebimai mažesnis lyginant su Lietuvos miškingumo vidurkiu. o taip pat ir nuo Panevėžio apskrities miškingumo rodiklio. Miško žemė apima 22 296,9 ha. teritoriją iš kurių 20 141,0 ha. plotą sudaro medynai (3.5. lentelė). Juose esantis medienos tūris sudaro 355 630 m³. Iš jų spygliuočiai 121 946 m³, kietieji lapuočiai – 57 202 m³, ir minkštieji lapuočiai – 176 482 m³.

3.5. lentelė. Pasvalio rajono miškų rūšinė sudėtis (miškotvarkos institutas, 2005)

	Plotas, ha			Medienos tūris, *10m ³			
	Iš viso	Miško žemė	Medynai	Iš viso	Spygliuočiai	Kietieji lapuočiai	Minkštieji lapuočiai
1.	22 296,9	21 375,8	20 141,0	355 630	121 946	57 202	176 482
2.	12 156,5,8	11 482,9	10499,0	175 305	75 997	29 982	69 326
3.	10 139,6	9 892,9	9 642,0	180 325	45 949	27 220	107 156

Paaiškinimas: 1. Visi Pasvalio r. miškai; 2. Visi Pasvalio r. valstybinės reikšmės miškai; 3. Privatūs ir rezervuoti privatizavimui Pasvalio r. miškai;

Pagal miškų nuosavybę Pasvalio rajone beveik pusę visų miškų sudaro privatūs, kurie užima 40,1% visų rajonų miškų (3.6. lentelė). Įregistruoti 2977 miško sklypų savininkai ir 2783 miško sklypai, vidutinis sklypo dydis sudaro vos 3,08 ha., o miško valdos nežymiai mažesnės 2,88 ha.

3.6. lentelė. Pasvalio rajono miškai pagal nuosavybę (Valstybinis miškotvarkos institutas, 2006)

Savivaldybės	Privati		Valstybės arba valstybės valdoma		Bendra
	ha	%	ha	%	ha
Pasvalio raj.	8941,06	40,1	13355,04	59,9	22296,1

Pagal medienos išteklių rūšinę sudėtį Pasvalio rajono savivaldybės teritorijoje tiek valstybinių urėdijų valdomuose, tiek privačiuose miškuose vyrauja minkštieji lapuočiai (3.7. lentelė). Jie atitinkamai užima 49,42% ir 66,32% miškų, ir 49,62% visų medynų tūrio. Tarpe minkštųjų lapuočių dominuoja beržynai kurių formuojami medynai atitinkamai sudaro 29,08% valstybės valdomuose ir 32,2% privačiuose miškuose. Tarp spygliuočių labiausiai yra paplitusios eglės, kurių dalis atitinkamai sudaro 25,51% valstybiniuose ir 17,3% privačiuose Pasvalio rajono miškuose. Kietieji lapuočiai – ąžuolai ir uosiai valstybiniuose miškuose atitinkamai sudaro 3,13% ir 11,96%, o privačiuose 1,31% ir 5,88% dalis. Pagal medienos tūrio dalį spygliuočiai sudaro 34,29%, minkštieji lapuočiai 49,62%, o kietieji 16,08% viso rajone esančio medienos tūrio (3.7. ir 3.8. lentelės).

3.7. lentelė. Pasvalio rajono medynų plotai (Valstybinis miškotvarkos institutas, 2006)

Adminis- truojantis vienetas	Medienos ištekliai						
	Spygliuočiai		Minkštieji lapuočiai		Kietieji lapuočiai		Viso
	ha	%	ha	%	ha	%	ha
1.	7 821,5	35,08	11 018,8	49,42	3 364,5	15,09	22 296,2
2.	2 613,98	25,78	6 728,6	66,32	729,03	7,19	10 139,6

Paaiškinimas: 1. Miškų urėdijos valdomi miškai; 2. Kiti (tame tarpe privatūs) miškai.

3.8. lentelė. Pasvalio urėdijos miškų medynų rūšinė sudėtis. (Valstybinis miškotvarkos institutas, 2006)

Medynų plotai pagal vyraujančią medžių rūšį miškų urėdijų ir NP teritorijoje, % valstybiniai / privatūs								
Pušis	Eglė	Beržas	Juod- alksnis	Balt- alksnis	Drebulė	Ąžuolas	Uosis	Kt.
9,57	25,51	29,08	9,88	4,58	5,88	3,13	11,96	0,36
8,48	17,3	32,20	6,22	21,82	6,08	1,31	5,88	0,59

Pasvalio rajono miškams nemažą poveikį daro įvairių neigiamų veiksnių (abiotiniai veiksniai, vabzdžiai, ligos, žvėrys) poveikis. Ypač ryškus yra vabzdžių – kenkėjų neigiamas poveikis. Net 54,8% visų pažeistų medynų plotų sudaro vabzdžių pažeisti medynai. Antras pagal svarbą veiksnys – abiotiniai veiksniai (vėjas, sniegas). Visiems kitiems medynus pažeidžiantiems veiksniams tenka likusioji pažeistų medynų dalis.

Žuvų ištekliai

Dėl itin mažo stovinčių vandenų ploto ir menkai išvystytos žuvivaisos ankstesniu laikotarpiu, Pasvalio rajono žuvų ištekliai ir vertė itin menka. Žuvų ištekliai Pasvalio rajone daugiausiai siejami su upėmis. Lietuvos vandens telkiniuose gyvena 50 žuvų rūšių priklausančiu eilei faunistinių kompleksų. Introdukuotos žuvų rūšys upių bendrijose tesudaro 1-3% visos žuvų biomasės. Žuvų bendrijų rūšinę sudėtį, rūšių skaičių, ir upių žuvingumą lemia upės dydis, jos biotopinė struktūra ir įvairovė, eutrofikacijos lygis. Žuvų biomasė upėse svyruoja gana plačiame diapazone nuo 2 iki 250 kg/ha. Pasvalio rajono upėse ir natūralumą išlaikiusiuose upokšniuose žuvų biomasės diapazonas žymiai mažesnis. Pasvalio rajono mažuosiuose upokšniuose, žuvų biomasė yra maža 2 – 10 kg/ha. Upeliuose ir upių aukštupiuose – apie 40 kg/ha. Vidutinio dydžio upėse (Mūša, Lėvuo) ar didžiųjų upių vidurupiuose žuvų biomasė kinta nuo 50 - 100 kg/ha. Mūšoje žuvų biomasė siekia 70 kg/ha. Jos intakuose esančiuose Pasvalio rajono teritorijoje atitinkamai mažesnė atsižvelgiant į upės dydį ir maistingumą.

Medžiojamos faunos ištekliai

Medžiojamos faunos ištekliais priskiriami beveik pusė Lietuvos žinduolių ir 1/5 dalis paukščių. Šiuo metu leidžiama medžioti 18 žvėrių ir 27 paukščių rūšis. 11 žvėrių rūšių yra gausios arba dažnos, 7 rūšys – negausios arba retos. Intensyviai medžiojamos ondatros, lapės, mangutai, šernai, taurieji elniai, stirnos ir briedžiai, o bebrai ir pilkieji kiškiai – vidutiniu intensyvumu. Pasvalio rajone gausiausiai išplitę graužikai: kiškiai, bebrai, ondatros. Stambiųjų kanopinių (briedžių, tauriųjų elnių) yra žymiai mažiau nei smulkiųjų kanopinių (stirnų, šernų). Tuo tarpu plėšrūnų, lyginant su kanopiniais, santykinai yra žymiai mažiau: Graužikų, plėšrūnų ir žolėdžių paplitimui didelę įtaką daro žemėnaudos struktūra. Todėl Pasvalio rajone kiek mažiau agrariškai įsavitose dalyse (pietinė, pietrytinė), kur daugiau miškų, daugiau yra ir kanopinių bei plėšrūnų ir atitinkamai mažiau graužikų. Labiau agrarinėse (mažesnio miškingumo) teritorijose santykis priešingas. Didžiausi kiekius medžiojamosios faunos Pasvalio raj. sudaro smulkūs kanopiniai: šernai – 444, stirnos – 2452 vnt. Stambiųjų kanopinių skaičius žymiai mažesnis: briedžiai – 54; taurieji elniai – 253. Vilkų tėra 11vnt. (3.9. lentelė).

3.9. lentelė. Medžiojamos faunos ištekliai Pasvalio rajone ir apskrityje.

Administracinis vienetas	Medžiojamų žinduolių ištekliai			
	Stambūs kanopiniai (briedžiai, t. elniai, danieliai)	Smulkūs kanopiniai (stirnos, šernai)	Stambūs plėšrūnai (vilkai)	Smulkūs plėšrūnai (barsukai)
Panevėžio apskr.	3 225	18 936	57	482
Pasvalio r.	307	2 896	11	116

Miško šalutiniai ištekliai

Miško šalutiniais (mažaisiais) ištekliais vadinama miškuose užaugančios uogos, vaisiai, grybai, vaistažolės. Lietuvos miškuose auga daugiau kaip 100 vaistinių augalų rūšių, 120 – 140 valgomų grybų rūšių ir 20 augalų rūšių su valgomais vaisiais ir uogomis. Ūkinę reikšmę turi miško uogos – mėlynės, bruknės, spanguolės, avietės, vaivorai, žemuogės, šermukšniai; vaisiniai augalai – lazdynai; vaistiniai augalai: kadagiai, šaltekšniai, meškauogės, pakalnutės, vaistiniai pataisai, islandinės kerpenos, gailiai. Per 2005m. supirkta 939,1t uogų. Iš jų didžiąją dalį (836,2 t arba 95% visų supirktų uogų) sudarė mėlynės. Likęs kiekis – spanguolės ir bruknės. Iš valgomųjų grybų didžiausią vertę turi įvairūs baravykai, baltikai, voveraitės, pievagrybiai, ūmėdės ir kt. 2005 m. buvo supirkta 2302,9 t grybų. Didžiąją dalį visų supirktų grybų sudarė voveraitės – 1775,8 t.

Uogynų užimamas plotas sudaro apie 2 – 4% visų Pasvalio raj. esančių miškų ploto. Didžiausius uogynų plotus Pasvalio rajone užima mėlynynai – daugiau kaip 72% visų uogynų ploto. Brukynai sudaro 8%, avietynai – 4%, spanguolynai – 8%, vaivorynai ir žemuogynai likusius 8% .

Pasvalio rajono miškai nepasižymi grybingumu. Rajono miškuose 1ha miško vidutiniškai išauga tik 20 – 30 kg valgomų grybų per metus, o tai 2 – 3 kartus mažiau nei grybingiausiuose Pietryčių Lietuvos plotuose.

3.2.6. Gamtiniai rekreaciniai ištekliai

Turizmui ir rekreacijai tinkančių gamtinių išteklių Pasvalio rajone pagrindą pagal užimamą plotą sudaro gamtiniai kraštovaizdžio elementai. Antropogeninės kilmės, ar tik antropogenuoti kraštovaizdžio elementai (tvenkiniai, parkai ir pan.), esant mažai natūralios gamtinės aplinkos komponentų įvairovei, atlieka labai svarbų vaidmenį gausindami rekreacinius išteklius ir didindami jų įvairovę. Pasvalio rajono teritorijai būdingi šie gamtiniai, antropogeniniai komponentai, ar jų deriniai:

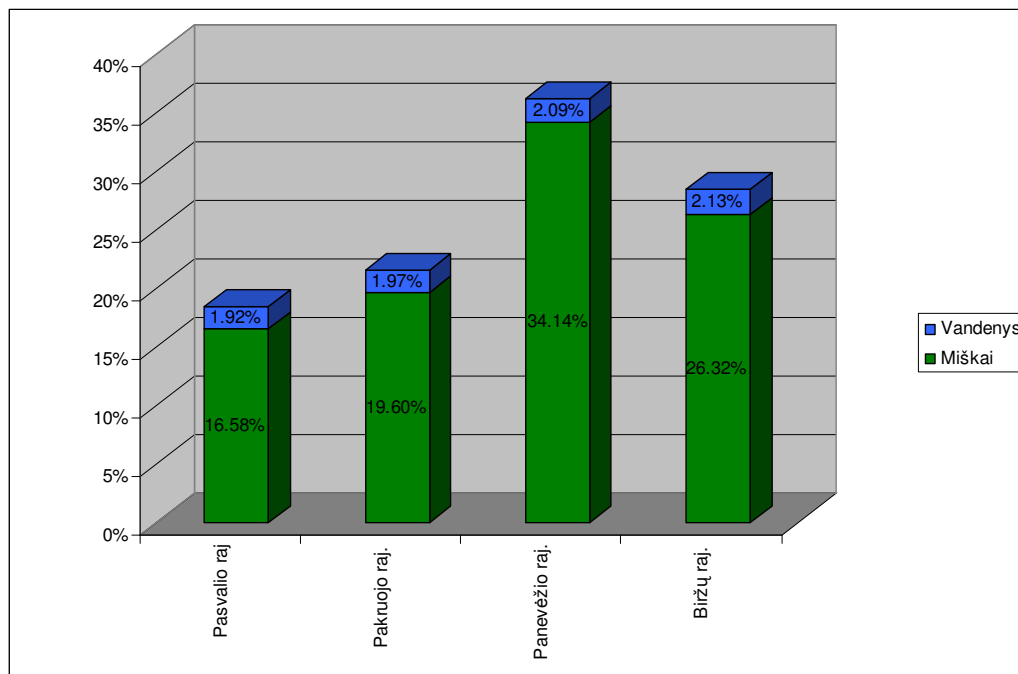
- žėliniai ir žėldiniai – didžiąjai daliai pagrindinių rekreacijos formų tinkantys miškai, miško parkai, parkai);
- vandens telkiniai –kai kurioms rekreacijos formoms tinkantys vandens telkiniai (daugiausia tvenkiniai), vandentėkmės;
- geomorfologinės struktūros – bangos, gūburiai, lėkšti, seklūs ir mažai terasuoti slėniai, karstinės įdaubos ir kiti silpniau išreikšti reljefo komponentai;

- ❑ estetiškai vertingi kraštovaizdžio kompleksai, kuriuos formuoja skirtingo (nevienodo) raiškumo aukščiau minėtų kraštovaizdžio komponentų deriniai.

Visų paminėtų išteklių grupės sudaro realias galimybes naudoti juos rekreaciniam ar kita linkme orientuotam (profesiniam, pažintiniam) turizmui. Pagrindiniai Pasvalio rajono rekreaciniai ištekliai, vertinant pagal užimamą plotą, yra pietrytinėje, pietvakarinėje ir šiaurės rytinėje rajono dalyje išsidėstę tiek didesni, tiek mažesni miškų masyvai (Moliūnų, Žadeikių, Pumpėnų, Jakubonių, Lepšynės, ir kt.). Daugumą sudarantys rajono teritorijoje ant priemolingų ir molingų dugninės morenos ir limnoglacialinių lygumų augantys mišrūs smulkialapių lapuočių miškai yra drėgnesni, todėl jų pritaikymo galimybės rekreacijoje yra mažesnės. Tinkamiausių įvairioms rekreacijos ir poilsio rūšims sausų pušynų rajono teritorijoje yra labai nedaug (Žadeikių m.). Rekreaciniu gamtiniu ištekliumi reikėtų laikyti savitą tik kelių Lietuvos rajonų dalims (tame tarpe ir Pasvalio raj.) būdingą karstinėmis įdaubomis pajvairintą, banguotą moreninės lygumos reljefą. Pasvalio rajono teritorija nepasižymi natūralių vandentėkmių ir juo labiau stovinčio vandens telkinių gausa. Mažą stovinčio vandens telkinių skaičių bent dalinai kompensuoja dirbtiniai vandens telkiniai, kurių rajono teritorijoje yra santykinai daug, o taip pat pakankamai vandeningos rajono teritoriją kertančios upės (Mūša, Lėvuo, Pyvesa). Rajono teritorijoje esantys tvenkiniai gali būti pilnai taikomi rekreaciniais. Rajono vandentėkmių tinklas (išskyrus didesnes upes) yra stipriai pakeistas (sureguliuotas). Pasvalio rajono vandentėkmių sistemą sudaro kelios pagrindinės savo natūralumą - pirminį išvaizdą išsaugojusios upės (Mūša, Lėvuo, Pyvesa, Tatula). Likusios vandentėkmės, atitinkančios aukščiau minėtų stambesnių upių intakus, yra stipriai pakeistos, kas labai mažina jų patrauklumą ir pritaikomumą rekreacijai. Rajono teritoriją kertanti Mūša (vidurupis) ir jos pagrindiniai intakai Pasvalio rajone (Lėvuo, Pyvesa ir Tatula), su išlikusiais natūraliais sekliais beterasiais slėniais ir pirminiu vagų vingiuotumu žymiai padidina teritorijos rekreacinį patrauklumą. Didžioji dalis potencialių, rekreacijai tinkamų Pasvalio rajono gamtinių išteklių koncentruojasi įvairaus pobūdžio saugomose teritorijose – Biržų regioniniame parke, bei kai kuriuose draustiniuose (Pamūšių kraštovaizdžio, Pyvesos hidrografinis). Būtent su saugomomis teritorijomis yra siejami pagrindinių rekreacinių išteklių, o taip pat planingo tvarkymo ir racionalaus (tvaraus) panaudojimo arealai.

Potencialios rekreacinės naudmenos Pasvalio rajone siekia 23,8 tūkst. ha. arba 18,5% rajono teritorijos. Lyginant su aplinkiniais (kaimyniniais) rajonais Pasvalio rajono teritorija pagal potencialių rekreacinių naudmenų procentinę dalį nuo rajono ploto užima žemiausią poziciją, nors tai tik keliais procentais mažiau nei Pakruojo raj. Pagal analogiją su visais rajonais, rekreacinių naudmenų kiekį Pasvalio raj. nulemia rajonų miškingumo lygis, nes miškai sudaro

didžiausią visų rekreacinių naudmenų dalį (3.4. pav.). Tai ypač ryšku rajonuose turinčiuose mažą ežeringumą. Antai, Pasvalio rajone miškų rekreacinės naudmenos sudaro 88,41% visų rekreacinių naudmenų. Didžioji dalis potencialių rekreacinių išteklių yra susitelkę silpniau (dėl mažiau palankių gamtinių sąlygų) agrariškai įsavintoje pietrytinėje rajono dalyje.

3.4. pav. Rekreacinių naudmenų dalis (%) nuo bendro rajono ploto (Pasvalio ir gretimų raj. palyginimas)

Pasvalio rajono rekreaciniai ištekliai pagal savo visuomeninę svarbą ir problemų pobūdį skirstomi į tris grupes:

- miškingų rajonų;
- upių slėnių;
- priemiestinių zonų.

Pagrindiniai Pasvalio rajono gamtiniai rekreaciniai ištekliai yra miškai, santykinai švarios ir vidutiniškai vaizdingos stambesnės upės, bei stipriai įsavintas agrarinis kraštovaizdis.

Rekreaciniu požiūriu (pagal užimama ploto dalį) svarbiausias Pasvalio rajono turtas - miškai. Pasvalio rajono miškingumas tesiekia vos 16,58% jo teritorijos, tai beveik du kartus mažiau nei Respublikos vidurkis (32%). Pagal medžių rūšis vyrauja lapuočiai 70,6%. Pušynai, kurie yra tinkamiausi poilsinei rekreacijai tesudaro mažą dalį ir telkiasi faktiškai tik pietrytinėje rajono dalyje (Žadeikių miškas) Eglynai dagiausiai telkiasi pietrytinėje ir pietvakarinėje rajono dalyje. Centrinėje ir šiaurės vakarinėje rajono dalyje medynus formuoja minkštieji lapuočiai (drebulės, alksniai, beržai). Savo turtingumu šalutiniais miško ištekliais (grybais, uogomis,

gyvūnija) Pasvalio rajono miškai neprilygsta grybingiems pietryčių Lietuvos miškams. Dauguma rajono miškų formuoja drėgnas augimvietes, kurios nėra palankios vystyti įvairiapusei rekreacinei veiklai, tačiau, užimdami maistingesnes augimvietes, tokio tipo miškai įgyja didesnę atsparumą rekreacinei digresijai, ir tokiu būdu gali atlaikyti didesnę rekreacinę apkrovą.

Vandenų plotas Pasvalio rajone vos viršija Respublikos ežeringumo vidurkį (1,5%), ir užima tik nedidelę rajono teritorijos dalį, vos 1,92%, arba 2,45 tūkst ha. Pasvalio rajonas, tiek pagal natūralių vandens telkinius užimtą teritorijos dalį nuo bendro rajono ploto, tiek pagal vandens telkinių skaičių žymiai atsilieka nuo ežeringų Lietuvos rajonų. Rajono teritorijoje tyvuliuoja maži ežerai, kurie patenka į riboto naudojimo (nedideli 5 – 20 ha. vandens telkiniai) kategoriją. Esant nedideliame natūralių stovinčio vandens telkinių skaičiui rekreacinė apkrova išauga dirbtinių vandens telkinių (tvenkinių) pakrantėms, ypač esantiems greta didesnių miestų ir gyvenviečių. Dalinai, stovinčių vandens telkinių nepriteklių kompensuoja rajono teritorija pratekančios didesnės vandentėkmės. Upių pakrantės čia dažniausiai naudojamos trumpalaikiam stacionariam poilsiui. Didžiausia apkrova Pasvalio rajone tenka gyvenvietėse, arba prie gyvenviečių esančioms upių pakrantėms ir priekrantės teritorijoms, kurios yra palankiausios poilsiavimui sąlygos (labai geros tinkamos maudytis vandens telkinių pakrantės). Upių slėniuose svarbiausi gamtiniai rekreaciniai veiksniai yra jų teikiamos galimybės maudytis, poilsiauti bei naudoti mobiliam poilsiui – vandens turizmui. Pasvalio rajono upių tinklas sudaro palankias sąlygas plėtoti vandens turizmui. Tiesa didesnes ir platesnes jų panaudojimo galimybes apsunkina jų metinis hidrologinis režimas. Upės didžiąja dalimi maitinamos sniego tirpsmo ir lietaus vandenimis, todėl yra itin vandeningos pavasario potvynio ir vasaros bei rudens poplūdžių laikotarpiais ir stipriai nusenka sausesniais metų periodais, o tai sumažina ir taip nedidelių Pasvalio rajono rekreacinių išteklių panaudojimo įvairioms turizmo rūšims galimybes. Pasvalio rajono teritoriją prateka keletas didesnių upių, kurias galima būtų plačiau naudoti vandens turizmui. Tai visu pirma visa rajono teritoriją kertanti Mūša (Lielupė). Nuo santakos su Lėveniu praplaukiama net ir valtimis. Mūša šiuo atveju tarnauja kaip svarbus tranzitinis, baidarėmis ir valtimis praplaukiamas vandens turizmo koridorius (trasa), kuriuo galima pasiekti Baltijos jūrą (Rygos įlanką). Kitas vandens turizmo koridorius yra Lėvu, praplaukiamas baidarėmis visoje rajone esančioje atkarpoje, bei Pyvesa rajono teritorijos ribose.

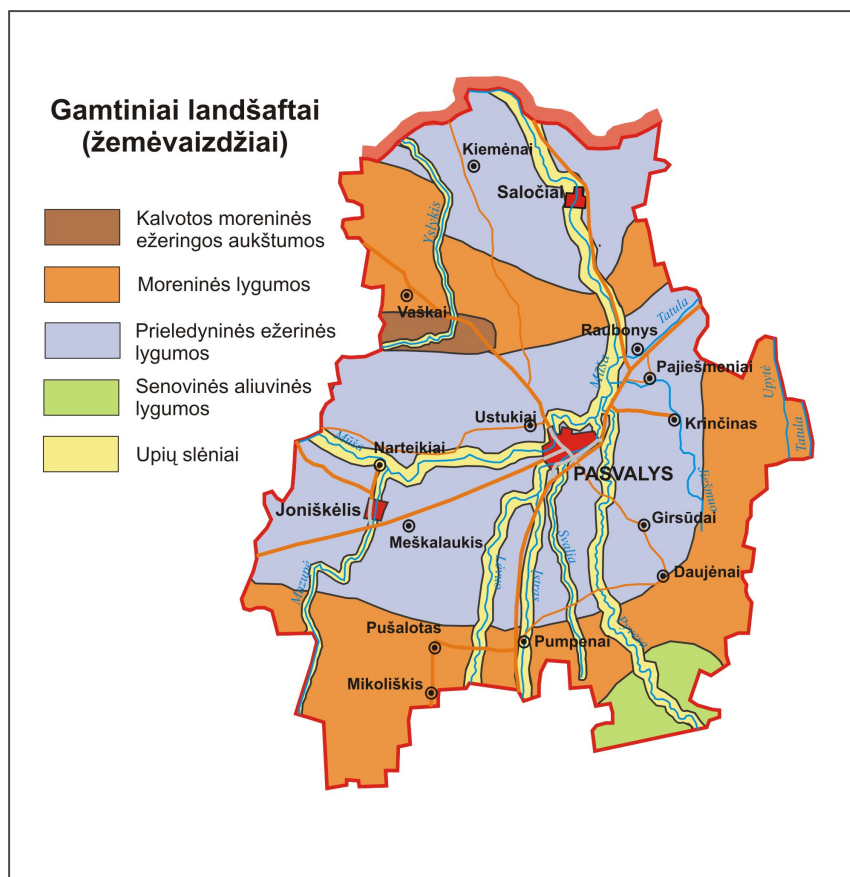
Pasvalio rajono priemiestinių (gyvenviečių pakraščių) zonų svarbiausi gamtiniai rekreaciniai ištekliai yra parkai, miško parkai, paupiai, vaizdingi šlaitai ir kt. Jie yra gana intensyviai naudojami, tačiau šis naudojimas nėra pakankamai įteisintas. Juridinį statusą turi tik gyvenviečių parkai ir miško parkai, gi vertingiausios teritorijos – vandens telkinių pakrantės, jei nepatenka į parkus ar saugomas teritorijas, lieka be apsaugos.

3.3. Kraštovaizdžio potencialas

3.3.1. Kraštovaizdžio struktūra ir stabilumas

Pasvalio rajono, kaip ir didžiosios dalies Lietuvos teritorijos medžiaginis pamatas ir paviršius buvo suformuotas paskutiniojo skandinaviškojo apledėjimo eigoje, kuris pasibaigė iš šiaurinės Lietuvos dalies pasitraukė vėliausiai, t.y. prieš 9 tūkst. m. Pasvalio raj. teritorijos paviršius pagrindinius bruožus, artimus šiandienos išvaizdai, įgijo holocene (poledynmetinis klimato šiltėjimo periodas) vykusių postglacialinių (pododynmetinių) procesų dėka, kurie Pasvalio rajono paviršių suformavo ne itin didelio įvairumo. Poledunmečio laikotarpiu formavosi Pasvalio rajono teritorijos vandentėkmių tinklas, vyko upių slėnių gilinimas, platinimas, kalvagūbrių lėkštėjimas bei kiti procesai. Paminėtus procesus lydėjo ir tolygus augmenijos bei gyvūnijos kitimas, nuo būdingų tundrai iki būdingų mišriųjų miškų zonos. Aktyvaus postglacialinių procesų vyksmo pabaiga, kartu su augalijos išvirtinimu visiškai neužbaigė natūralus kraštovaizdžio formavimosi stadijos. Pasvalio rajono teritorijos šiaurės rytinėje dalyje, kur po plona moreninių priemolių danga slūgso ikikvarterinės nuogulos (devono periodo tirpaus gipso sluoksniai), ir kurioje ilgainiui ėmė reikštis karstiniai procesai, kurie pradžioje buvo itin vangūs, o vėliau aktyvėjo proporcingai intensyvėjant žmogaus veiklai.

Skirtingų laikmečių ir procesų grupių suformuoti paviršiai skiriasi kraštovaizdžio komponentais – litologiniu pamatu, reljefu, vidaus vandenimis, pažemio oru, dirvožemiu, augalija, gyvūnija. Kraštovaizdis su skirtingu dirvodarinių uolienu kompleksu yra įvardinamas žemėvaizdžiu. Atskiras žemėvaizdis savo ruožtu turi skirtingu intensyvumu išreikštus kitus kraštovaizdžio komponentus. Pasvalio rajono teritorijoje išskiriami 5 žemėvaizdžių tipai (3.5. pav.).

3.5. pav. Pasvalio rajono žemėvaizdžiai.

Didžiausią ploto dalį užimantys moreninių lygumų, bei priedėdyninių ežerinių lygumų žemėvaizdžiai, taip pat nedidelias rajono teritorijas užimantys senovinės aliuvinės (deltinės) lygumų, kalvotų moreninių ežeringų aukštumų, bei slėninis žemėvaizdis. Kaip vertingesnes estetiniu požiūriu kraštovaizdžio teritorijas Pasvalio rajone, reikėtų paminėti nedidelę Linkuvos kalvagūbrio aukščiausios dalies atkarpą, o taip pat Mūšos slėnį žemiau Pasvalio. Kiekvienas iš išvardintų žemėvaizdžio tipų turi individualias – vyraujančias tik jam būdingas savybes: litologinį pagrindą, hidroklmatinį režimą, kurie sąlygoja vienokios ar kitokios augalijos vystymąsi, o tuo pačiu ir pastarojo žemėvaizdžio pritaikomumą įvairioms ūkio - gamybos šakoms, rekreacijai. Pastarieji du veiksniai sąlygoja teritorijos naudojimo kryptis, bei tvarkymo pobūdį, lemia apgyvendinimo ir infrastruktūros sistemų išsidėstymą.

Rajono teritorijoje vyraujantys moreninių lygumų, bei priedėdyninių lygumų žemėvaizdžiai turi palyginus panašias tik jiems būdingas savybes: granulometrinį pagrindą, hidroklmatinį režimą, kuris daugiausia sąlygoja maistingų ir drėgnų augimviečių augalijos vystymąsi, o tuo pačiu ir pastarųjų žemėvaizdžių pritaikomumą įvairioms žemės ir miškų ūkio šakoms, sąlygoja teritorijų tvarkymo pobūdį, lemia apgyvendinimo ir infrastruktūros sistemų išsidėstymą.

Moreninės, o ypač prieledynės ežerinės lygumos būdamos sunkios mechaninės sudėties (mažas laidumas šilumai ir vandeniui) buvo palyginti vėlai įsavintos žemės ūkio. Naudmenomis pirmiausia buvo paversti geriau drenuojami paslėniai ir pakilumų plotai, o šlapesnės ir mažiau nuotakios moreninių lygumų vietos įsavintos vėliau, ar ligi šiol liko apaugusios mišku. Tačiau didesnei daliai rajone esančių moreninių bei prieledyninių ežerinių lygumų yra būdingi nedideli miško plotai, nutolę vienas nuo kito vidutiniškai 2 – 3 km. Tokie sklypiniai miškai Pasvalio rajone labiausiai būdingi rajono teritorijos daliai į šiaurę nuo Linkuvos kalvagūbrio. Moreninių ir prieledyninių ežerinių lygumų plotuose miškų ir bendrai želdinių reikšmė yra itin didelė, nes jie būdami aukštesni už vyraujančias teigiamas reljefo formas atlieka vėjo apsauginę ir bendro mikroklimato gerinimo funkciją.

Vienas iš pagrindinių šiandienos kultūrinio kraštovaizdžio požymių apsprendžiančių jo ekologinį stabilumą – žemėnaudų teritorinė struktūra. Pasvalio rajono teritorijos kraštovaizdis įsavinimo (žemdirbystės vystymosi) raidoje pergyveno keletą kritinių laikotarpių. Subborealia pabaigoje (3,4 tūkst. m. prieš Kr.) kraštovaizdyje, kaip lydiminės žemdirbystės produktas atsiranda visiškai naujas žemėveikslis – dirbama žemė. Lyginant su kitais Lietuvos rajonais Pasvalio raj. teritorijos (tas būdinga Lietuvos vidurio ir šiaurės lygumų rajonams) agrarinis įsavinimas prasidėjo žymiai vėliau nei geriau drenuotose ir tuo pačiu sausesnėse aukštumų teritorijose. Pastarąjį reiškinį galima prilyginti augalijos katastrofoms, kurios pradėjo trikdyti normalų jos vystymąsi. Kraštovaizdžio paveikslas ima darytis margas. Pirmaisiais amžiais po Kr. lydiminę žemdirbystę keičia miškinė – dirvoninė. Tobulėjantys žemės dirbimo įrankiai žymiai palengvino ir paspartino įsavinimo procesus. Laipsniškas teritorijos įsavinimas vyksta nuo aukštumų – žemumų ir lygesnių labiau padrėkusių vietų link.

Valakų reforma XVIa. Atneša dar vieną miškų mažėjimo bangą. Antropogeninių žemėveikšlių plotai (dirbama žemė, pievos), ypač lygumų teritorijose, kur mažiau gamtinių kliūčių, išstumdami natūralią dangą, pradeda vyrauti kraštovaizdyje. Taip vyksta tolimesnis natūralių plotų mažėjimas ir esamų augalijos bendrijų rūšinės sudėties skurdėjimas dėl pasikartojančių kirtimų. Tarpukaryje bendrą kraštovaizdžio geoekologinį stabilumą, nors bendras Pasvalio raj. teritorijos miškingumas buvo ir mažas, palaikė žemas antropogeninės - techninės apkrovos lygis santykinai didesnė nei šiandien žemėveikšlių sąskaida bei jų įvairovė, kurią formavo vienkieminė - sulkiasklėpė žemės dirbimo sistema.

XX a. antroje pusėje ši organiškai susiklosčiusi smulkiasklėpė žemėveikšlių struktūra, ypač Lietuvos lygumų rajonuose buvo radikaliai pakeista, pritaikant kraštovaizdį technizuotam žemės dirbimui: sustambinti laukai, stipriai sureguliuotas vandentėkmių tinklas pagreitinant vandens nuvedimą iš padrėkusių ar užmirkusių laukų, pakeičiant dirvos drėgmės režimą, sumažintas natūralių žemėveikšlių kontūringumas. Tokiu būdu didesnėje Pasvalio rajono

teritorijoje susiformavo agrarinės plynės. Naikinant ir iškeliant vienkiemius suintensyvėjo koncentruoto teritorijų užstatymo – urbanizacijos procesai. Intensyvi (chemizuota), netausojanti ūkinė veikla tarybiniais metais išryškino geoeologinės krizės požymius pasireiškusius per dirvos cheminių savybių kitimą, derlingumo mažėjimą. Nors tokių dirvožemio dangai pražūtingų reiškinių, kaip dirvos erozija (vandens ir vėjo), kuri stipriai reikšėsi kalvotose ir lengvos mechaninės sudėties gruntus turinčiose teritorijose, Pasvalio raj. dėl santykinai lygaus paviršiaus ir sunkios mechaninės sudėties gruntų pavyko išvengti. Intensyvus agrarinis įsavinimas nepalietė pietiniame Pasvalio rajono pakraštyje esančių, senovinių aliuvinių lygumų žemėvaizdžiui priskirtinų teritorijų, kurioms būdingas stipriai padrėkęs paviršius su nestora smulkių smėlių danga podirvyje.

Suirus kolūkinei žemės dirbimo sistemai, ir prasidėjus žemės nuosavybės atstatymo procesui prieš 15 metų kraštovaizdžio raidoje Pasvalio rajono teritorijoje išryškėjo kai kurios neigiamos tendencijos dar labiau mažinančios kraštovaizdžio geoeologinį stabilumą. Per 1995 – 2000 metų laikotarpį dvigubai (50%) sumažėjo ganyklų plotai, kurie buvo verčiami į dirbama žemę. Dėl to gana ženkliai išaugo dirbamų žemių plotas 4%. Minėtu laikotarpiu Pasvalio rajono teritorijoje gana ryški miškų mažėjimo tendencija. Lapuočių sumažėjo 2%, Spygliuočių 5%, o mišriųjų miškų net 11%, kas sąlygojo tarpinių miškų stadijų (kirtavietės, miško jaunuolynai) ploto padidėjimą net 50%.

Bendrai šiandienos Pasvalio raj. kraštovaizdžio vystymosi tendencijas – dirbamų žemių plotų didėjimą, reikėtų vertinti neigiamą procesą, kuris nepasitarnaus atstatant ir pagerinant kolektyvizacijos laikotarpiu sunaikintą geoeologiniu požiūriu stabilią moreninių ir prieledyninių ežerinių lygumų kraštovaizdžio struktūrą.

3.3.2. Saugomos gamtinės teritorijos

Saugomų teritorijų paskirtis yra garantuoti gamtinių ir kultūros paveldo kompleksų bei objektų apsaugą, kraštovaizdžio ekologinę pusiausvyrą, biologinę įvairovę ir genetinį fondą, gamtos išteklių atkūrimą, sudaryti sąlygas pažintinei rekreacijai, moksliniams tyrimams ir aplinkos būklės stebėjimams, propaguoti gamtos paveldo ir kultūros paveldo vertybių apsaugą. Saugomų teritorijų sistema, remiantis LR Saugomų teritorijų įstatymu, sudaro šie saugomų teritorijų tipai: konservacinės apsaugos prioriteto teritorijos – rezervatai, draustiniai ir paveldo objektai; atkuriamosios apsaugos prioriteto teritorijos – atkuriamieji sklypai, genetiniai sklypai; ekologinės apsaugos prioriteto teritorijos – ekologinės apsaugos zonos; kompleksinės saugomos teritorijos – valstybiniai parkai (nacionaliniai ir regioniniai), biosferos stebėsenos (monitoringo) teritorijos (biosferos rezervatai ir biosferos poligonai). Gamtinio pobūdžio saugomas teritorijas ir

kitas ekologiškai svarbias teritorijas, užtikrinančias kraštovaizdžio ekologinę pusiausvyrą, į krašto tvarkymą subalansuojančią bendrą sistemą jungia gamtinis karkasas.

Pasvalio rajonas iš kitų šalies rajonų neišsiskiria saugomų teritorijų tipų gausa. Pasvalio rajone ypač saugomas teritorijas atstovauja Biržų regioninio parko dalis (1,45 tūkst. ha.), 5 valstybiniai gamtiniai draustiniai, ir 10 gamtos paveldo objektų. Pilnas ypač saugomų teritorijų ir gamtos paveldo objektų sąrašas, jų plotai ir apsaugos tikslai pateikiami 3.10 ir 3.11. lentelėse.

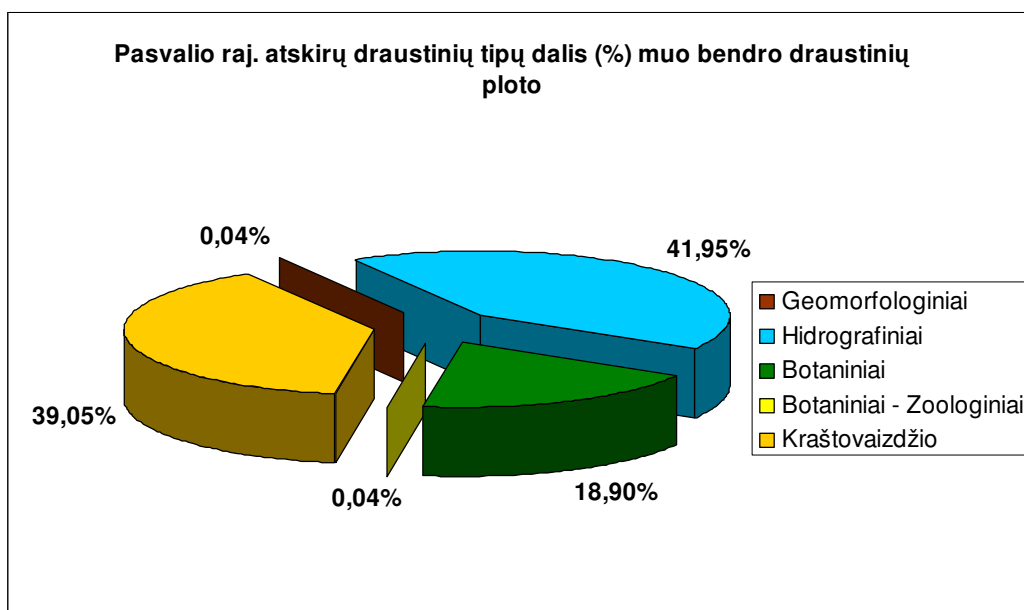
3.10. lentelė. Valstybinės saugomos teritorijos Pasvalio rajone.

Eil. Nr.	Kategorija, pavadinimas	Plotas (ha)	Savivaldybė	Apsaugos tikslai
<i>R e g i o n i n i a i p a r k a i</i>				
1.	Biržų	1445,56 (14030)	Pasvalio raj. Biržų raj.	Išsaugoti Lietuvos karstinio regiono kraštovaizdį, jo gamtinę ekosistemą bei kultūros paveldo vertybes, jas tvarkyti ir racionaliai naudoti.
<i>G e o m o r f o l o g i n i a i d r a u s t i n i a i</i>				
2.	Guodžių	0,48 (484,66)	Pasvalio raj. Biržų raj.	reljefas pailgų moreninių kalvų, atskirtų tokios pat pailgos formos slėnių, būdingas Mūšos-Nemunėlio moreninei lygumai
<i>H i d r o g r a f i n i a i d r a u s t i n i a i</i>				
3.	Pyvesos	458,58	Pasvalio raj.	negilaus salpinio slėnio smarkiai vingiuota Pyvesos vidurupio atkarpa
<i>B o t a n i s d r a u s t i n i a i</i>				
4.	Lepšynės	206,60	Pasvalio raj.	Mūšos-Nemunėlio lygumų plačialapių miškų augalų bendrijos su retų rūšių augalų augavietėmis
<i>B o t a n i a i - Z o o l o g i n i a i d r a u s t i n i a i</i>				
5.	Žaliosios girios	0,49 (3102,65)	Pasvalio raj. Panevėžio raj.	miško augalų bendrijos ir gyvūnija, būdinga Vidurio Lietuvos lygumai
<i>K r a š t o v a i z d ž i o d r a u s t i n i a i</i>				
6.	Pamūšių	426,90	Joniškio raj.	Mūšos upės slėnio kraštovaizdis
<i>B i o s f e r o s p o l i g o n a i</i>				
7.	Žaliosios girios	0,85 (14172,62)	Joniškio raj. Panevėžio raj.	Išsaugoti Žaliosios girios ekosistemą, ypač siekiant išlaikyti juodojo gandro (<i>Ciconia nigra</i>), vapsvaėdžio (<i>Pernis apivorus</i>), žvirblinės pelėdos (<i>Glaucidium passerinum</i>) populiacijas teritorijoje, taip pat būti sudėtine nacionalinės kompleksinės ekologinės bei specializuotos biologinės įvairovės būklės stebėsenos sistemos bei Europos ekologinio tinklo Natura 2000 dalimi, kurioje stebimi, kontroliuojami bei prognozuojami gamtinių sistemų pokyčiai;

3.11. lentelė. Valstybės saugomi gamtos paminklai Pasvalio rajone (gamtos paveldo objektai).

Eil. Nr.	Savivaldybė, pavadinimas	Vietovė, saugoma teritorija
Pasvalio rajonas		
<i>Geologiniai objektai</i>		
1.	Petraičių akmuo*	Daujėnų sen. Petraičių vnk.
2.	Skalių kalnas*	Joniškėlio sen. Biržų miškų urėdijos Joniškėlio g-jos (776 kv., 9 skl.) teritorija, Stipinų k.
<i>Hidrogeologiniai objektai</i>		
3.	Baltasis šaltinis*	Daujėnų sen. Barklainių k.
4.	Žalsvasis šaltinis*	Pasvalio miesto sen. Pasvalio m.
<i>Botaniniai objektai</i>		
5.	Gedučių ažuolas	Vaškų sen. Biržų miškų urėdijos Saločių g-jos (44 kv., 4 skl.) teritorija, Gedučių miškas
6.	Girniūnų ažuolas	Pasvalio sen. Girniūnų k.
7.	Moliūnų ažuolas	Pumpėnų sen. Moliūnų k.
8.	Ramoninės ažuolas	Pumpėnų sen. Ramoninės vnk.
9.	Šakarnių pušis	Saločių sen. Biržų miškų urėdijos Saločių g-jos (17 kv., 12 skl.) teritorija, Šakarnių miškas
10.	Žadeikonių ažuolas	Saločių sen. Žadeikonių k.

Pasvalio rajone esančio Biržų valstybinio regioninio parko teritorija pagal gamtos ir kultūros vertybes, jų pobūdį, apsaugos formas ir panaudojimo galimybes yra suskirstyta į funkcines zonas – konservacines (rezervatai, draustiniai), apsaugines, rekreacines ir ūkines. Kraštovaizdžio apsaugos, naudojimo ir tvarkymo reikalavimai nustatomi saugomų teritorijų tvarkymo planuose (planavimo schemose), kurie yra svarbiausi saugomų teritorijų apsaugą ir tvarkymą reglamentuojantys dokumentai, galimų negatyvių procesų ribojimo garantas. Be patvirtintos kraštovaizdžio tvarkymo strategijos esančiuose regioniniuose parkuose yra daug sudėtingiau užtikrinti reikiamą vertybių apsaugą. Valstybiniai draustiniai Pasvalio rajono saugomų teritorijų tarpe užima gana ženklia padėtį. Jie, pagal užimamo ploto dalį apima 43% bendro saugomų teritorijų sistemos, kas sudaro 0,84% rajono ploto. Žvelgiant kiekybinių požiūriu Pasvalio rajone yra 5 draustiniai: vienas geomorfologinis; vienas hidrografinis; vienas botaninis; vienas botaninis-zoologinis ir vienas kraštovaizdžio draustinis. Didžiausią dalį pagal plotą, valstybinių draustinių tarpe sudaro hidrografiniai (41,95 %), kraštovaizdžio draustiniai (39,05 %) ir botaniniai (18,9%), likusieji geomorfologiniai bei botaniniai – zoologiniai, o tiksliau rajono teritorijoje esančios jų dalys sudaro po 0,04% nuo visų draustinių ploto (3.6. pav.).

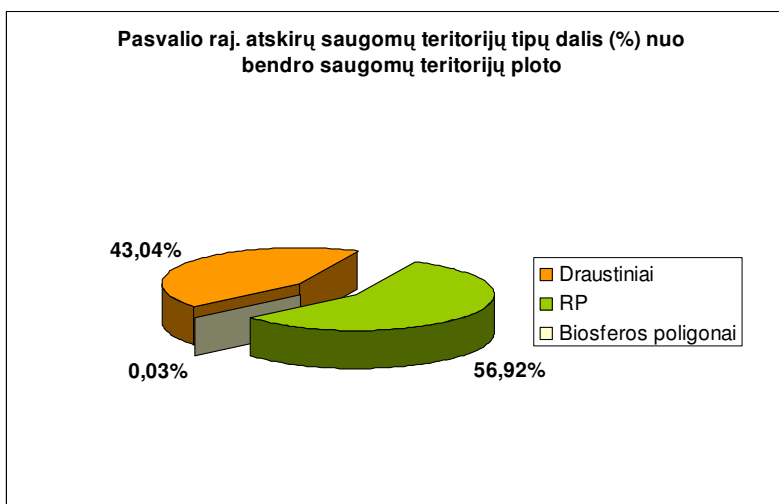

3.6. pav. Pasvalio rajono ypach saugomų teritorijų tipų dalis (%) nuo bendro ploto ST ploto

Valstybinių draustinių sistemą Pasvalio rajone sudaro:

- *geomorfologiniai* draustiniai skirti unikalių ar tipiskų geomorfologinių procesų suformuotų reljefo kompleksų apsaugai – *Guodžių*;
- *hidrografiniai* draustiniai skirti unikalios ar tipiskoms savo konfigūracija upių ir jų slėnių atkarpoms saugoti - *Pyvesos*;
- *botaniniai* draustiniai skirti tipiskų bei unikalių augalijos kompleksams ar atskiroms augalų rūšims saugoti – *Lepšynės*;
- *botaniniai - zoologiniai* draustiniai skirti tipiskų bei unikalių augalijos ir gyvūnijos kompleksams apsaugoti – *Žaliosios girios*;
- *kraštovaizdžio* draustinis skirtas raiškiems ir unikaliems kraštovaizdžio fragmentams apsaugoti – *Pamūšių*.

Pasvalio rajone didžiausią dalį pagal plotą (56,92%) bendroje saugomų teritorijų sistemoje sudaro rajone esančio Biržų regioninio parko dalis (3.6. pav.). Toliau, pagal dalį saugomų teritorijų sistemoje yra valstybiniai draustiniai 43,04%. Likusi dalis (0,03%) tenka rajone esančių biosferos poligonų dalims. Bendra saugomų teritorijų dalis Pasvalio rajone siekia vos 1,96%, tai daugiau kaip 5 kartus mažiau už Respublikos saugomų teritorijų dalies nuo bendro ploto vidurkį (11,5%). Jei skaičiuosime panašų rodiklį atskiriems ST tipams pastebėsime, kad regioniniai parkai sudaro 1,12%, o draustiniai vos 0,84%, nuo bendro rajono ploto (3.7. pav.). Tai parodo, kad kompleksinės apsaugos ir monofunkcinės apsaugos teritorijos rajone sudaro apylyges dalis.

3.7. pav. Pasvalio rajono draustinių tipų dalis (%) nuo bendro draustinių ploto.

Neskaitant valstybinių ypač saugomų teritorijų tinklo, Pasvalio rajono teritorija padengta „Natūra 2000“ teritorijomis, jungiančiomis trapiasias ir vertingiausias natūralias buveines bei rūšis, kurios ypatingai svarbios visos Europos biologinei įvairovei. Šio tinklo idėja kilo siekiant apsaugoti buveines ir rūšis nuo išnykimo intensyvějant žemės naudojimui. Pastarasis ekologinis tinklas perdengia didžiąją Pasvalio rajono saugomų teritorijų dalį. Kitos Natūra 2000 teritorijos kurios neperdengia jau esamų saugomų teritorijų per šešerius metus nuo jos atrinkimo turi būti skelbiama saugomomis teritorijomis. Šiuo metu Pasvalio rajone yra 2 buveinių apsaugos teritorijos (3.13. lentelė), bei viena paukščių apsaugai svarbi teritorija (3.12. lentelė) Visos NATURA 2000 teritorijos yra Pasvalio rajone esančių saugomų teritorijų sudėtyje. Todėl bendras saugomų teritorijų sistemos plotas artimiausiu laiku neturėtų kisti.

3.12. lentelė. Paukščių apsaugai svarbios teritorijos Pasvalio raj.

Eil. Nr.	Lietuvos Respublikos saugomos teritorijos arba jų dalys	Paukščių apsaugai svarbi teritorija	Savivaldybės pavadinimas	Kodas Europos ekologinio tinklo „Natura 2000“ duomenų bazėje	Aptinkama europinės svarbos saugomų rūšių paukščių teritorijos svarba migruojantiems paukščiams	Pastabos dėl paukščių apsaugai svarbios teritorijos ribų
1	2	3	4	5	6	7
1.	Žaliosios girios biosferos poligonas	Žalioji giria	Pasvalio raj. Kupiškio r., Panevėžio r.	LTPANB01	juodieji gandrai (<i>Ciconia nigra</i>), vapsvaėdžiai (<i>Pernis apivorus</i>), žvirblinės pelėdos (<i>Glaucidium passerinum</i>)	paukščių apsaugai svarbios teritorijos ribos sutampa su patvirtintomis Žaliosios girios biosferos poligono ribomis

3.13. lentelė. Natūra 2000, buveinių apsaugos teritorijos Pasvalio raj. savivaldybės teritorijoje

Eil. Nr.	Vietovės pavadinimas	Plotas (ha)	Savivaldybė	Vertybės dėl kurių atrinkta vietovė
1.	Lepšynės miškas	207	Pasvalio r. Ribos sutampa su Lepšynės botaninio draustinio ribomis	Plačialapių ir mišrūs miškai
2.	Žalioji giria	33915	Pasvalio raj., Panevėžio r. Į šią teritoriją patenka Žaliosios girios biosferos poligonas.	Lūšis

Aplinkos būklę Pasvalio rajono saugomose teritorijose dabar labiausiai įtakoja šie procesai:

- 1) žemės privatizavimas,
- 2) rekreacinių statybų ir infrastruktūros kūrimo poreikis,
- 3) miško naudojimo intensyvumas,
- 4) administracinės tvarkos ir atsakomybės silpnėjimas,
- 5) informacijos nepakankamumas,
- 6) ekologinio sąmoningumo praradimas.

Visa tai sudaro grėsmę daugumos saugomų teritorijų vertybėms, nes skatina didesnę ar mažesnę natūralaus kraštovaizdžio, tame tarpe ir biotos degradaciją. Šie negatyvūs procesai daugiausia reiškiasi kai kuriuose regioniniuose parkuose, kurių dauguma iki šiol neturi reikalingų tvarkymo programų, o taip pat šiuo metu nepakankamai kontroliuojamose draustiniuose. Kylant ekonominiam agresyvumui aplinkosaugos pažeidimų kiekis didėja, tiesa ne taip sparčiai kaip didesnį ekonominio vystymosi potencialą turinčiuose rajonuose. Palyginus su kitais šalies rajonais, bendrą aplinkos būklę Pasvalio rajono saugomose teritorijose dar galima būtų vertinti patenkinamai. Ta greičiausiai reikėtų sieti su palyginti mažu saugomų teritorijų plotu.

3.2.3. Gamtinio karkaso lokalizavimas

Pagrindinė Pasvalio rajono kraštovaizdžio geoekologinio stabilumo garantija būtų pilnaverčio gamtinio karkaso (vakaruose vadinamo ekotinklu) - kompensacinės ekologinės sistemos su atitinkama reglamentų sistema suformavimas. Šiuo metu rajono teritorijoje gamtinis karkasas susideda iš šių metafunkcinių dalių:

- geoekologinės takoskyros,
- geosistemų stabilizavimo židiniai,
- migracijos koridoriai

Visas šias geoekologiškai aktyvias teritorijas sujungus į vientisą sistemą - gamtinių karkasą, galima būtų valdyti kompensacines kraštovaizdžio funkcijas bei garantuoti struktūros stabilumą. Gamtinis karkasas Pasvalio rajone jungia gana įvairios paskirties teritorijas – gamtinius draustinius, valstybinius parkus, apsaugos zonas, saugomus gamtos išteklių sklypus, įvairias rekreacines, miškų ūkio, taip pat ribojamos ir neribojamos agrarinės veiklos zonas. Būtina pažymėti, kad gamtinis karkasas, kaip ekologinė kompensacinė sistema yra objektyvus teritorinis kompleksas, funkcionuojantis nepriklausomai nuo žmogaus ar jo sukurtų institucijų norų. Mūsų valioje yra tik teisinėmis ir planavimo priemonėmis sudaryti išaiškintoms geoekologiškai svarbioms teritorijoms geresnės ar blogesnės sąlygas jų vykdomoms kompensacinėms funkcijoms atlikti. Jau 1988 m. buvo paruošta šalies gamtinio karkaso nacionalinė koncepcija (M 1:300 000), o 1993 m. – regioninio lygmens gamtinio karkaso lokalizavimo schemos (M 1: 50 000) visiems administraciniam rajonams. Rekomenduotos išskirti gamtinio karkaso teritorijos sudaro 60% respublikos teritorijos. Skirtinguose rajonuose ir savivaldybėse jo užimamas plotas svyruoja, priklausomai nuo gamtinių sąlygų ir žemės naudojimo pobūdžio nuo 35-40% iki 75-80%.

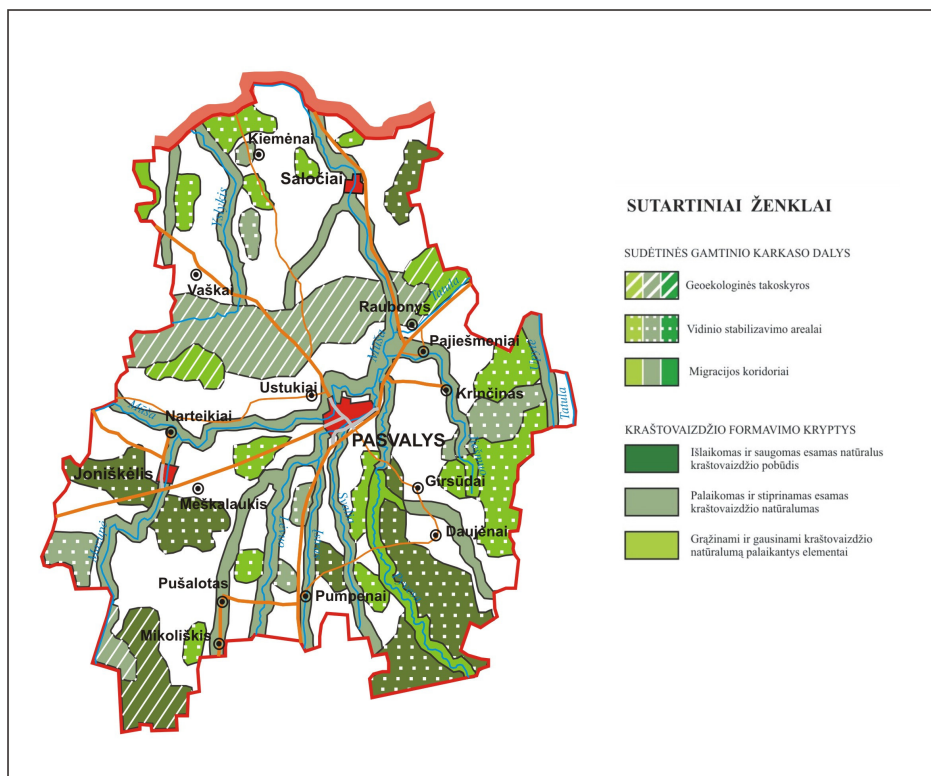
Geoekologinės takoskyros – teritorijų juostos, jungiančios ypatingą ekologinę svarbą bei jautrumu pasižyminčias vietas: upių aukštupius, vandenskyras, aukštumų ežerynus, kalvynus, pelkynus, karsto paplitimo ir požeminių vandenų intensyvaus maitinimo plotus. Jos skiria stambias gamtines geosistemas ir palaiko bendrąją gamtinio kraštovaizdžio pusiausvyrą. Pasvalio rajoną pusiau dalina rytų – vakarų kryptimi nusidriekiantis Linkuvos kalvagūbris, kuris formuoja pagrindinę regioninės svarbos geoekologinę takoskyrą. Pietvakariniu rajono kampu praeina nacionalinės reikšmės geoekologinė takoskyra. Paėmus bendrai jos sudaro 14% rajono ploto. Bendroje Pasvalio rajono gamtinio karkaso sistemoje geoekologinės takoskyros užima 33,3%, Iš jų, atsižvelgiant į kraštovaizdžio formavimo kryptis, 17% teritorijoje išlaikomas ir saugomas esamas natūralus kraštovaizdžio pobūdis. 12% teritorijos palaikomas ir stiprinamas esamas kraštovaizdžio natūralumas, likusiose 71% geoekologinei takoskyrai priskiriamų teritorijų būtinas kraštovaizdžio natūralumą atkuriančių elementų grąžinimas ir gausinimas.

Vidinio stabilizavimo arealai – teritorijos galinčios apkeisti šoninį nuotėkį ar kitus gamtinės migracijos srautus, taip pat reikšmingos biologinės įvairovės požiūriu: želdinių masyvai bei grupės, natūralios pievos, pelkės, bei kiti vertingi stambesnių geosistemų ekotopai. Šios teritorijos kompensuoja neigiamą ekologinę įtaką gamtinėms geosistemoms. Pasvalio rajono teritorijoje vidinio stabilizavimo arealai apima 16% teritorijos, kas bendroje rajono gamtinio karkaso struktūroje sudaro 38,1% ir formuoja trijų skirtingų tvarkymo krypčių arealus. Pirmieji arealai užimantys 48% vidinio stabilizavimo teritorijų ploto, reikalauja minimalaus įsikišimo, t.y. natūralaus kraštovaizdžio pobūdžio saugojimo ir išlaikymas. Antrojo tipo

arealams, kuriems būtinas esamo kraštovaizdžio natūralumo palaikymas ir stiprinimas užima 38%. Likusieji plotai sudaro 14% nuo viso vidinio stabilizavimo arealų ploto Pasvalio rajone. Jiems būtinas kraštovaizdžio natūralumą atkuriančių elementų grąžinimas ir gausinimas.

Migraciniai koridoriai – slėniai, raguvynai bei dubakloniai ir kitos teritorijos, kuriais vyksta intensyvi medžiagų, energijos ir gamtinės informacijos srautų apykaita ir augalų bei gyvūnų rūšių migracija. Pasvalio rajone migraciniams koridoriams priskirtos teritorijos užima 12% jo teritorijos, arba 28,6% gamtinio karkaso teritorijų. Apie pusę jų apimamo ploto sudaro regioninės ir mikroregioninės svarbos migracijos koridoriai – Mūša, Lėvuo, Pyvesa rajono ribose. Likusią dalį – Mūšos intakai. Pasvalio rajono teritorijoje lokalizuoti migracijos koridoriai skaidomi į dvi kraštovaizdžio formavimo kryptis. 8% migracijos koridoriams priskirtų teritorijų būtinas esamo kraštovaizdžio stabilumo palaikymas ir stiprinimas (Pyvesa aukščiau Pašilės). Likusi, pagrindinė 92% dalis priskiriama migraciniams koridoriams kurių apimamose teritorijose būtinas kraštovaizdžio natūralumą atkuriančių elementų grąžinimas ir gausinimas (praktiškai visi upių slėniai išskirti kaip migracijos koridoriai).

Visos gamtinio karkaso metafunkcinės dalys – gamtinio karkaso sistema Pasvalio rajone užima 42% teritorijos (3.8. pav.).

3.8. pav. Pasvalio rajono teritorijos gamtinis karkasas

Tai žymiai mažiau nei Respublikos vidurkis (60%). Net ir atsižvelgiant į tai, kad didžioji rajono teritorijos dalis palanki agrarinei – ūkinei veiklai (išskyrus karstinį regiono dalį), ir

neigiamo poveikio aplinkai grėsmė nėra tokia didelė lyginant su kalvotose teritorijose esančiais rajonais, gamtinio karkaso užimamą plotą rajono teritorijoje reikėtų laikyti nevisiškai pakankamu.

Gamtinio karkaso sistema skirta teritorijos geoekologinio stabilumo palaikymui Pasvalio rajone žymiai mažesnė (42%) už Respublikos vidurkį (60%), Net ir atsižvelgiant į tai, kad didžioji rajono teritorijos dalis palanki agrarinei – ūkinei veiklai (išskyrus karstinį regiono dalį), ir neigiamo poveikio aplinkai grėsmė nėra tokia didelė lyginant su kalvotose teritorijose esančiais rajonais, gamtinio karkaso užimamą plotą rajono teritorijoje reikėtų laikyti nevisiškai pakankamu. Greta to, didžiosios dalies (apie 57%) rajone lokalizuoto gamtinio karkaso natūralumas yra santykinai žemas, t.y. teritorijos, kurioms būtinas kraštovaizdžio natūralumą atkuriančių elementų gražinimas ir gausinimas.

3.3.3. Probleminiai arealai

Remiantis Pasvalio rajono išteklių naudojimo prioritetais ir su tuo susijusiomis problemomis ir kylančiais konfliktais, išskiriami probleminiai arealai, kurie skaidomi į dvi grupes: *kraštotvarkinius* ir *agrarius*.

Kraštotvarkiniai probleminiai arealai:

Kraštotvarkiniams probleminiams arealams yra būdinga trijų tipų problemų pobūdis:

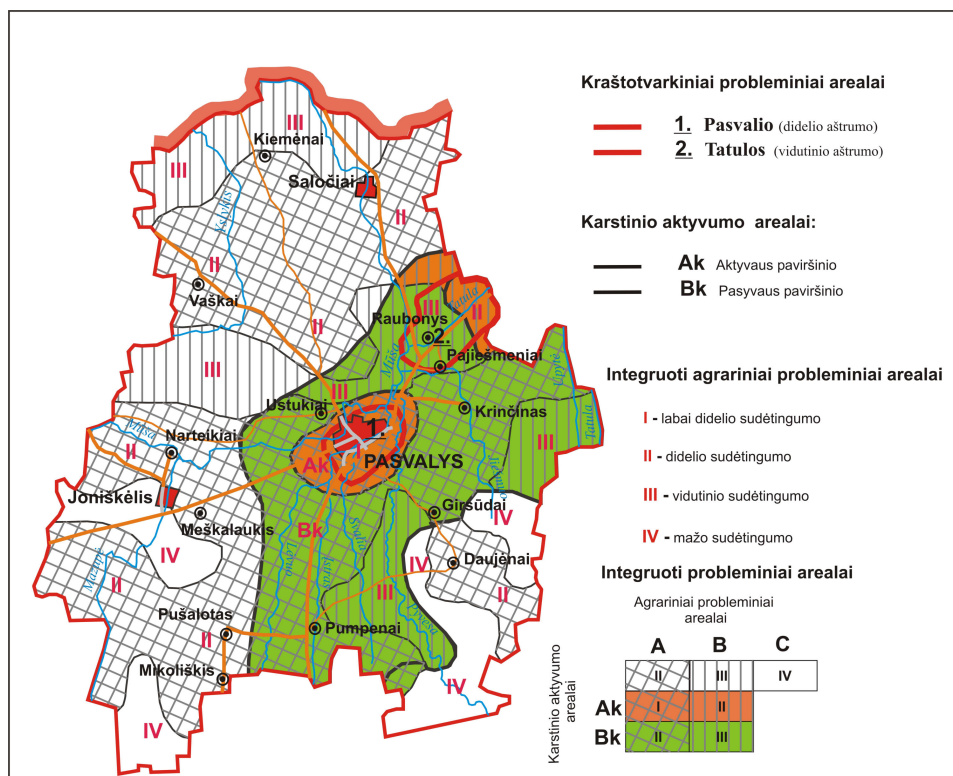
1. **Kokybinės (funkcinės) problemos** – neigiamų tendencijų įvairiais teritorijos raidos aspektais įsigalėjimas.
2. **Juridinės (metafunkcinės) problemos** – neatitikimas tarp esamo ir pageidautino optimalaus vietovės teisinio statuso.
3. **Konkurencinės (interfunkcinės) problemos** – konkurencija tarp funkcijų naudojant apibrėžtas teritorijas.

Atskiroms probleminėms Pasvalio rajono teritorijoms yra būdingos skirtingo pobūdžio su teritorijų naudojimu bei aplinkosauga susijusios problemos, o taip pat skirtingas jų kiekis bei vidinė struktūra. Remiantis problemų aštrumo laipsniu bei nevienodu jų pobūdžiu, Pasvalio rajone yra išskiriami 2 kraštotvarkiniai probleminiai arealai (3.9. pav.) (lentelė 3.14.):

1. *Pasvalio* – Pasvalio miesto ir apymiesčio teritorijos plėtros ir aktyvaus paviršinio karsto zonos apsauginio režimo nesuderinamumo problema (didelio aštrumo konkurencinė (interfunkcinė) problema)
2. *Tatulos* – Pasvalio rajono teritorijoje esančios Biržų regioninio parko dalies - agrarinio, rekreacinio naudojimo ir gamtosaugos interesų nesuderinamumo problema. Aktyvaus paviršinio karsto zonos gamtosauginio ir naudojimo režimo nesilaikymo problema (vidutinio aštrumo kokybinės (funkcinės) problemos).

3.14. lentelė. Pasvalio rajono kraštovarkinių probleminių arealų problemų pobūdis

Eil. nr.	Problem.pobūdis Teritorija	Kokybinės (funkcinės)	Konkurencinės (interfunkcinės)
1.	Pasvalio		+
2.	Tatulos	+	

3.9. pav. Pasvalio rajono integruoti probleminiai arealai pagal problemų aštrumą**Agrariniai probleminiai arealai**

Didesnioji Pasvalio rajono teritorijos dalis yra vidutiniškai ir stipriai agrarinio požiūriu įsavinta. Išimtį sudaro tik stipriai padrėkęs paviršius su nestora smulkių smėlių danga pietinėje ir pietrytinėje Pasvalio rajono dalyje. Ši teritorijos dalis agrariškai silpnai įsavinta. Stipriai ir vidutiniškai agrariškai įsavinti plotai, ir dalyje Pasvalio rajono teritorijos stipriai besireiškiantys paviršinio karsto procesai sąlygoja visą eilę aplinkosauginių problemų, kurias apjungia atitinkamo sudėtingumo agrariniai probleminiai arealai. Ypač svarbų vaidmenį kraštovaizdžio stabilumui Pasvalio rajono teritorijoje vaidina miškingumas parodantis teritorijos ūkinio (agrarinio) įsisavinimo laipsnį, o pastarasis įvertinant paviršinio karsto intensyvumą - ekologinių problemų aštrumą. Atsižvelgiant į tai, Pasvalio rajono teritorijoje yra išskiriami trijų sudėtingumo kategorijų agrariniai probleminiai arealai (3.9. pav.):

I – Sudėtingų agrarinių problemų arealai (A). Jiems priskiriamos Pasvalio rajono teritorijos pasižymi skirtingu ūkinio (agrarinio) įsavinimo teritorijos susijusios su aktyvaus paviršinio karsto raiška.

II – Vidutinio sudėtingumo agrarinių problemų arealai (B). Jiems priskiriami stipriai agrariniu požiūriu įsavitų (bemiškių) lygumų ir vidutiniškai stipriai įsavitų stambiai banguotų Linkuvos kalvagūbrio pakilumų, bei nevienodo įsavinimo pasyvaus karsto plotai.

III – Nesudėtingų agrarinių problemų arealai (C). Jiems priskiriamos Pasvalio rajono teritorijos dalys, kuriose vyrauja miško augmenija. Šie arealai, dėl santykinai lygaus reljefo neintensyvaus ūkinio (agrarinio) įsavinimo yra mažai problematiški. Tačiau tik tuo atveju jei nepatenka į aktyvaus paviršinio karsto zoną.

Agrarinių probleminių arealų susiformavimą lemia juos generuojantys veiksniai (lentelė 3.15.):

1. Miškų trūkumas.

Pasvalio rajono miškingumas yra bene dvigubai mažesnis nei Lietuvos vidurkis – 16,58%, o ir miškų pasiskirstymas teritorijoje yra labai netolygus. Miškų trūkumas ypač jaučiamas intensyviai agrariškai įsavitose Pasvalio rajono teritorijos dalyse (Žiemgalos žemumos, Linkuvos kalvagūbrio zonoje). Miškų trūkumas Pasvalio rajono atveju sąlygoja tokius nepageidautinus procesus kaip aplinkos mikroklimato reguliavimo susilpnėjimą, mažą bioįvairovę, pasyvaus ir aktyvaus karsto intensyvėjimo procesus, o lengvesnės mechaninės sudėties dirvose defliacijos (vėjo erozijos procesus).

2. Paviršinio karsto raiška.

Pasvalio rajono teritorijos pietrytinė dalis patenka į paviršinio karsto raiškos zoną. Dalis to ploto (Pasvalio miestas ir apy miestis, o taip pat Biržų regioninio parko dalis esanti Pasvalio rajone) patenka į aktyvaus paviršinio karsto zoną, kurioje sąlygos tiek urbanizacijai tiek intensyviai žemdirbystei yra ypač nepalankios. Intensyvaus (chemizuoto) žemės ūkio palaikymas ir vystymas šioje teritorijos dalyje intensyvina karstinių procesų raišką (įgriuvų formavimąsi) ir todėl yra keistinas į tausojančias – ekologines ūkio formas.

3.15. lentelė Pasvalio rajone aplinkosauginės problemas generuojantys veiksniai

Aplinkosauginės problemas generuojantys veiksniai	Pasvalio raj.
Karstiniai reiškiniai	2
Miškų trūkumas	2
Dirvožemių erozija	0
Nepakankamas saugomų teritorijų tinklo išvystymas	2
Pasvalio rajono vidurkis	1,5

Problemas generuojančių veiksnių aštrumo laipsnis:

0 – mažo aštrumo problemos

1 – vidutinio aštrumo problemos

2 – didelio aštrumo problemos

3.4. Aplinkos kokybė

3.4.1. Vandens kokybė

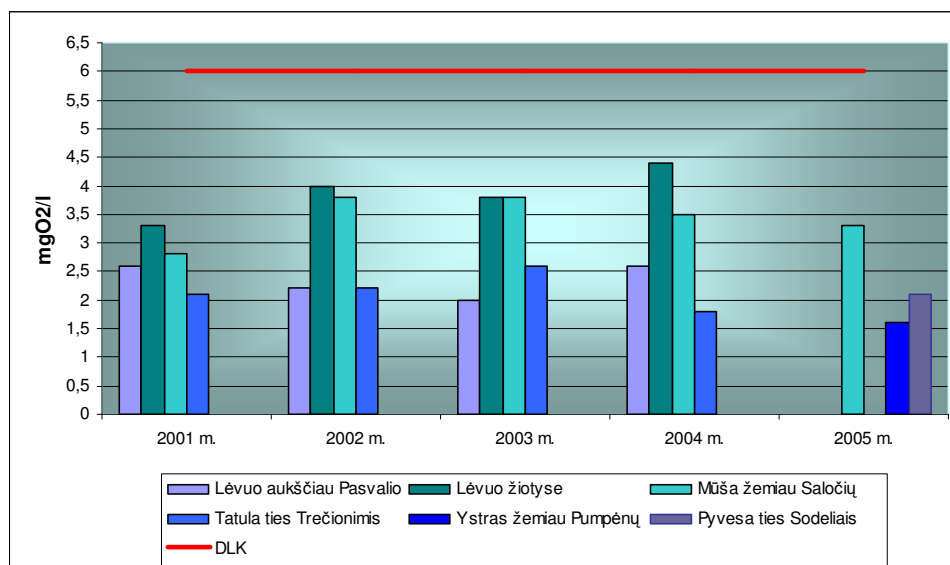
Vandens kokybė labiausiai priklauso nuo į vandens telkinius patenkančių teršalų savybių ir jų kiekių. Pagrindiniai vandens teršėjai yra pramonės įmonės, žemės ir namų ūkis.

Pagrindinės paviršinio vandens kokybės problemos kyla dėl ežerų eutrofikacijos, upių vagų užaugimo ar jų numelioravimo žemės ūkio rajonuose, pernelyg didelio nuotekų į mažesnius upelius kiekio, taršos iš gyvenamųjų namų ar rajonų, neprijungtų prie centralizuotos nuotekų surinkimo sistemos, mažo nuotėkio upėse vasarą (*Aplinkos būklė, 2004 m.*).

Iš Pasvalio rajone esančių upių buvo tiriamos penkios: Lėvuo (aukščiau Pasvalio bei žiotyse), Mūša (aukščiau Saločių), Tatula (ties Trečionimis), Ystras (žemiau Pumpėnų) bei Pyvesa (ties Sodeliais).

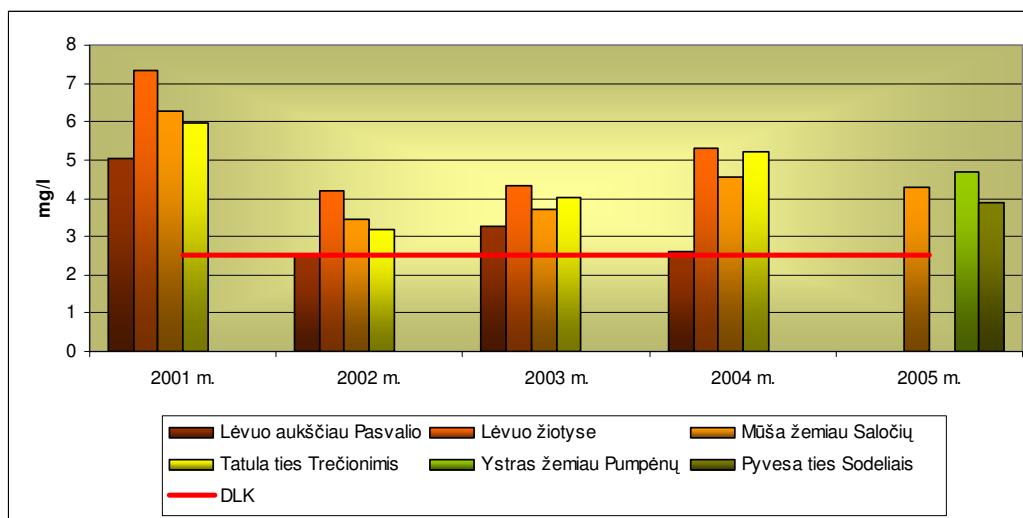
Išanalizavus 2002 – 2005 m. Pasvalio rajone tekančių upių vandens kokybės duomenis pagal biologinius parametrus (dugno makrobestuburius) pastebėta, kad ji smarkiai nekito, bet vanduo šiose upėse buvo vidutiniškai užterštas, užterštas arba labai užterštas. Prasčiausia vandens kokybė stebėta Lėvens žiotyse. Šioje vietoje biotinio indekso vertė, pagal kurią yra vertinama upių vandens kokybė, 2003 m. buvo tik 1 (labai smarkiai užterštas vanduo). Palyginus Lėvens upės vandens kokybę aukščiau Pasvalio ir žiotyse – matomas didelis skirtumas. Neabejotinai Pasvalio miestas turi didelę įtaką šios upės vandens kokybei. Tą patį rodo ir upių vandens cheminiai duomenys.

Nors biocheminis deguonies sunaudojimas (rodantis vandens užterštumą organinėmis medžiagomis) visais metais nebuvo didelis (3.10. pav.) ir neviršijo didžiausios leistinos koncentracijos (toliau – DLK), bendrojo azoto ir bendrojo fosforo kiekiai tirtose upėse buvo ženkliai didesni ir dauguma atvejų stipriai viršijo DLK (3.11. ir 3.12 pav.).

3.10. pav. Biocheminis deguonies suvartojimas Pasvalio rajono upėse 2001 – 2005 m.

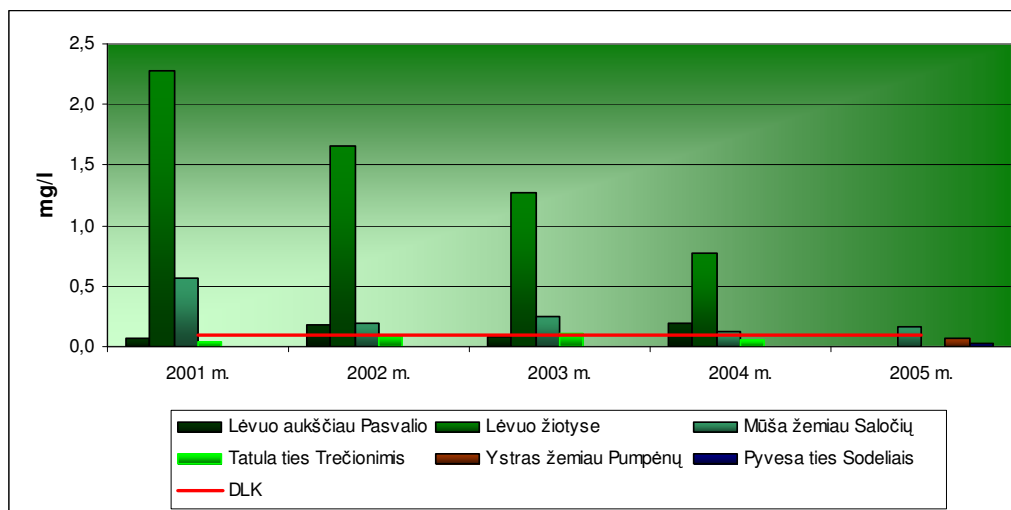
Lėvens upėje aukščiau Pasvalio miesto bendrojo azoto koncentracija skirtingais metais kito nuo 2,529 iki 5,058 mg/l (DLK viršydama iki 2 kartų), o Lėvens žemupyje bendrojo azoto koncentracijos buvo kur kas didesnės ir kito nuo 4,218 iki 7,35 mg/l (3.11 pav.).

3.11.pav. Bendrojo azoto Pasvalio rajono upėse 2001–2005m.

Beje, aukštos bendrojo azoto koncentracijos buvo stebėtos visose tirtose Pasvalio rajono upėse. Bendrojo fosforo kiekiai tirtose upėse skirtingais metais svyravo nuo 0,047 iki 2,275 mg/l ir dauguma atvejų viršijo paviršinio vandens telkiniams nustatytas normas (0,1 mg/l). Iš turimų analizės rezultatų aiškiai matyti, kad Lėvens upės žiotyse 2001 m. bendrojo fosforo koncentracija buvo itin aukšta ir viršijo DLK daugiau nei 20 kartų. Lėvens žemupys yra labiausiai užterštas iš visų tirtų upių vietų organinėmis medžiagomis. Nors Lėvenį upėje fosforo

junginių koncentracijos ir buvo didžiausios, kelerių metų eigoje matyti ir bendrojo fosforo mažėjimo tendencija (3.12 pav.).

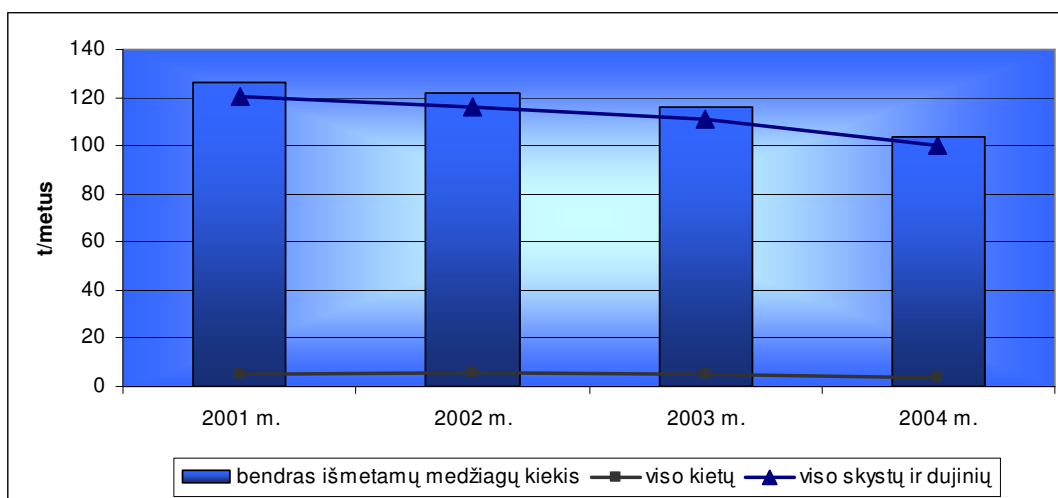
3.12. pav. Bendrojo fosforo koncentracijos Pasvalio rajono upėse 2001 – 2005 m.

3.4.2. Oro kokybė

Išmetamos į atmosferą šiltnamio efektą sukeliančios dujos ir teršalai tebėra viena didžiausių visuotinių aplinkosaugos problemų. Daugeliui oro teršalų būdinga tai, kad jie gali išlikti aplinkos ore gana ilgą laiką, o oro masės juos perneša toli nuo kilmės šaltinių. Dėl oro taršos keičiasi klimatas, prastėja miestų oro kokybė, susidaro troposferinis ozonas, rūgštėja dirvožemis ir paviršinis vanduo, vyksta vandens telkinių eutrofikacija. Vienas iš darnaus vystymosi prioritetų oro srityje – mažinti pagrindinių ūkio šakų poveikį aplinkai ir žmogaus sveikatai, švelninti klimato kaitos padarinius.

Lietuvos miestų ir pramonės centrų oro kokybė daugiausia priklauso nuo vietinių taršos šaltinių – transporto, energetikos, pramonės įmonių išmetamų teršalų. Todėl daugiausia pastangų siekiant gerinti miestų oro kokybę yra skiriama šių sektorių išmetamų teršalų kiekiui mažinti (*Aplinkos būklė, 2004*).

Mažiausias išsiskyręs teršalų kiekis Pasvalio rajono aplinkos ore nustatytas 2004 m., didžiausias – 2001 m. Pagal turimus duomenis pastaraisiais metais matyti išmetamų medžiagų iš stacionarių taršos šaltinių mažėjimo tendencija (3.13. pav.).

3.13.pav. Teršalų emisija, išmesta į atmosferą Pasvalio rajone 2001 – 2004 m.

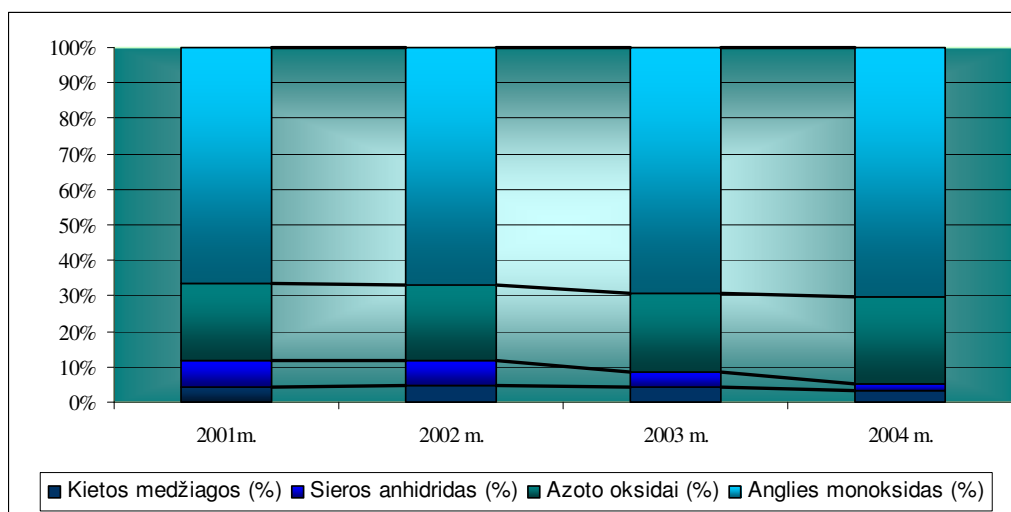
Per 2001 m. – 2004 m. Pasvalio rajone į aplinkos orą pateko 103,437 - 125,893 tonų/metus neišvalytų teršalų. Didžiausią šių teršalų dalį sudarė dujinės medžiagos, kurių tarpe dominavo anglies monoksidas (3.16.lentelė ir 3.14. pav.).

3.16. lentelė. Į aplinkos orą iš stacionarių taršos šaltinių išmestų (nepatekusių į valymo įrenginius) medžiagų struktūra Pasvalio rajone 2001-2004 m.

Atliekų pobūdis	2001m.	2002 m.	2003 m.	2004 m.
Bendras išmetamų medžiagų kiekis (t/metus)	125,893	122,223	116,047	103,437
Kietos medžiagos (t/metus)	5,169	5,948	4,901	3,64
Skystos ir dujinės medžiagos (t/metus)	120,724	116,275	111,146	99,797
Sieros anhidridas (t/metus)	9,929	8,441	4,768	1,834
Azoto oksidai (t/metus)	26,964	26,169	26,088	25,376
Anglies monoksidas (t/metus)	83,588	81,543	80,29	72,587

Išanalizavus ketverių metų duomenis matyti, kad kasmet mažėjo sieros anhidrido kiekiai. Šių sieros junginių koncentracija per pastaruosius du dešimtmečius nuolat mažėjo daugelyje Europos regionų, pakeitus energijai gaminti naudojamo kuro rūšį. Pastarųjų metų stebėjimų duomenys rodo, kad ir kituose Lietuvos miestuose sieros anhidrido koncentracija taip pat buvo nedidelė ir kasmet mažėjo, o taip pat neviršijo ekosistemų apsaugai nustatytos metinės ribinės vertės.

Atlikus analizę galime teigti, kad nei azoto oksido, nei anglies monoksido kiekiai ženkliai nesikeitė stebėtų metų eigoje (3.14.pav.).

3.14.pav. Taršos į aplinkos orą iš stacionarių taršos šaltinių išmetamų medžiagų struktūra Pasvalio rajone 2001 – 2004 m.

3.4.3. Atliekų tvarkymas

Atliekos apibrėžiamos kaip bet kokios medžiagos ar daiktai, kurių juos turintys atsikrato, nori ar privalo atsikratyti. Europos sąjungos teisės aktai nustato atliekų tvarkymo principus bei prioritetus ir reikalauja imtis reikiamų priemonių bei užtikrinti, kad atliekos būtų tvarkomos nesukeliant grėsmės žmonių sveikatai ir nenaudojant aplinkai galinčių pakenkti procesų ar metodų.

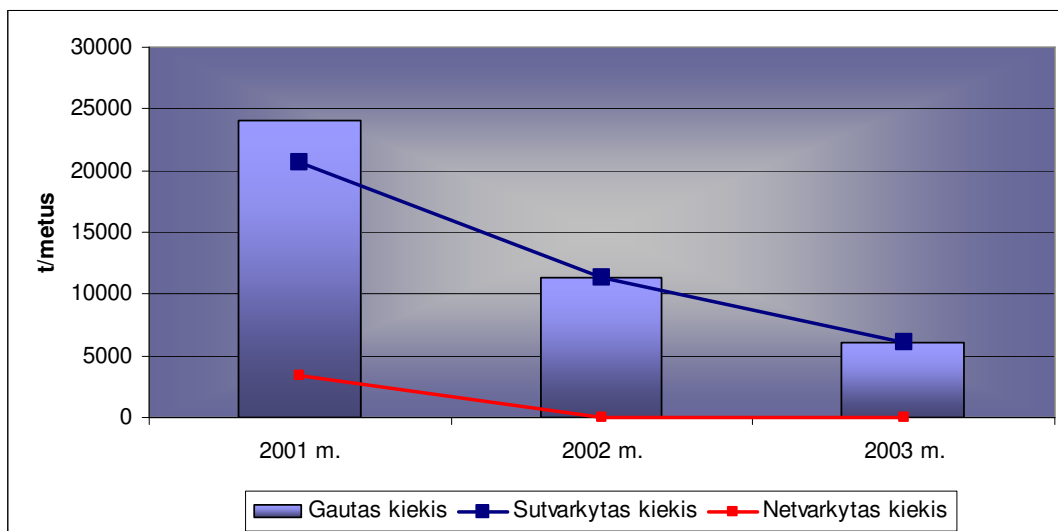
Pagal atliekų susidarymo specifiką Lietuvoje išskirtos dvi pagrindinės jų tvarkymo sistemos: gamybos atliekų ir savivaldybių atliekų tvarkymo sistemos. Pirmoji apima gamybos proceso metu susidarantį atliekas, kurių tvarkymą turi apibrėžti gamtos išteklių naudojimo arba taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimai. Savivaldybių atliekų tvarkymo sistema apima komunalines ir kitas savivaldybių teritorijoje susidariusias atliekas, kurios nepatenka į gamybos atliekų tvarkymo sistemą. Ūkio subjektai privalo tvarkyti gamybos atliekas, tarp jų ir pavojingas, laikydamiesi bendrųjų atliekų tvarkymo sistemos principų ir bendradarbiaudami su savivaldybių organizuojamomis komunalinių atliekų tvarkymo sistemomis. Savivaldybės institucijos – pagrindinė grandis, kuri organizuoja atitinkamoje teritorijoje susidarantį komunalinių atliekų tvarkymo sistemos reglamentavimą, sukūrimą (plėtojimą) ir administravimą savo teritorijose, o savivaldybių teritorijų gyventojai ir jose esantys ūkio subjektai privalo naudotis šia sistema (*Aplinkos būklė, 2004*).

Pasvalio rajone 2001 – 2003 m. buvo surinkta nuo 6103 iki 24053 tonų/metų įvairaus pobūdžio atliekų.

Skirtingais metais buvo surenkamos skirtingo pobūdžio atliekos. Beje, didžiausią atliekų dalį sudarė mišrios komunalinės, statybinės ir griovimo atliekos. Ne visų tipų atliekos buvo tvarkomos jų surinkimo vietoje, dalis jų buvo išvežta į kitas savivaldybes.

Paveiksle (3.15. pav.) parodytas bendras susidariusių ir sutvarkytų atliekų kiekis tonomis/metus.

Iš paveikslo matyti ryški susidariusių atliekų mažėjimo tendencija.

3.15. pav. Susidariusių ir sutvarkytų atliekų kiekiai Pasvalio rajone per 2001- 2003 m.

3.5. Išvados

1. Pasvalio rajono geologinį pjūvį sudaro lūžiais suskaldytas kristalinis pamatas ir 1000 - 1300 m storio nuosėdinių uolienų danga.
2. Prekvartero paviršiuje rajono teritorijoje slūgso kambro, ordoviko, apatinio ir vidurinio silūro, apatinio, vidurinio ir viršutinio devono nuosėdinės uolienos.
3. Kvartero nuogulų (priemolių, molių ir smėlių) storymė suformuota kvartero periodo ledynų bei jų tirpsmo vandenų kinta nuo 5 m iki 40m, o vietomis (upių slėniuose) į paviršių išeina prekvartero nuogulos.
4. Pasvalio rajono teritorijos paviršiaus reljefas yra suformuotas atsitraukiančio Baltijos stadijos ledyno ir vėliau intensyviai vykusių paviršinio karsto procesų.
5. Pasvalio raj. paviršiaus reljefas nepasižymi didele įvairove. Rajono teritorijoje vyrauja stambiai banguotos, arba nenuotakios molingos lygumos suskaidytos sekliais slėniais ir centrinėje bei rytinėje dalyje pajvairintos karstinės kilmės dubėmis.
6. Pasvalio rajonas yra Baltijos artezinio baseino rytinėje dalyje – mitybos srityje.
7. Pasvalio rajono teritorijoje gruntinis vanduo yra neapsaugotas arba silpnai apsaugotas nuo paviršinės taršos.
8. Rajono plotuose aplink paviršinio vandens telkinius, pelkes, žemumose ir lėkštuose reljefo pažemėjimuose dėl prastų drenažo sąlygų gruntinis vanduo slūgso negiliai- nuo kelių centimetrų iki 2 m gylyje. Šiose teritorijose gruntinis vanduo yra neapsaugotas nuo paviršinės taršos.
9. Pasvalio rajono teritorija yra turtinga naudingųjų iškasenų įvairove. Surasta 18 naudingųjų iškasenų telkinių ir prognozuojamų plotų. Iš jų: 1 dolomito, 2 gipso, 3 žvyro, 4 durpių, 6 smėlio 8 molio. Iš jų, dviejų tipų naudingųjų iškasenų telkiniai (dolomito ir gipso) šiuo metu nėra naudojami.
10. Žvyro ištekliai yra pakankami vystyti vietinę statybos pramonę, kelių tiesimui.
11. Durpių telkiniai nėra dideli. Pasvalio rajono savivaldybėje yra du detaliai išžvalgyti Purvų - Butniūnų bei Žoliškių durpių telkiniai, tačiau jie nenaudojami. Nenaudojami yra ir parengtinai išžvalgyti Šilo ir Židonių durpių telkiniai, kuriuos norint naudoti reikia atlikti detalią žvalgybą bei paruošti naudojimo projektą.
12. Viešajam vandens tiekimui ir pavienių pramoninių, žemės ūkio bei socialinių objektų aprūpinimui vandeniu Pasvalio rajone dažniausiai naudojami viršutinio ir vidurinio devono Šventosios - Upninkų (D₃- D₂ šv- up) ir vidurinio devono Kupiškio - Suosos vandeningųjų kompleksų požeminio vandens ištekliai
13. Pasvalio rajono teritorijoje paplitę aukščiausio 45 – 50 našumo balais įvertinti dirvožemiai. dirvožemių danga vienoda, vietomis labai vienoda, nekontrastinga arba labai nekontrastinga. Šio rajono dirvožemiai yra tinkamiausi žemės ūkiui.
14. Pasvalio rajono teritorija apima Mūšos – Nemunėlio ir Žiemgalos lygumų dalis, kurioms būdingas mažas (1,9 – 3,8%) ir labai mažas (0,2 – 1,9%) žemės ūkio naudmenų erozinis pažeistumas (eroduotumas). Įvairaus laipsnio erozijos pažeistų žemės ūkio naudmenų kiekis Pasvalio raj. teritorijoje sudaro vos 2%. Pagal dirvožemio defliacijos (vėjo erozijos) potencialą, praktiškai visa Pasvalio rajono teritorija patenka į labai mažo defliacijos potencialo zoną.
15. Pasvalio metinio nuotėkio norma yra 4,6 iki 5,6 l/s km². Rajono teritorijoje nuotėkio norma kinta (didėja) šiaurės vakarų - pietryčių kryptimi. Sniego tirpsmo vanduo Mūšos baseine sudaro didžiausią dalį, dėl to pavasariniai potvyniai čia ypač raiškūs.
16. Pasvalio rajono upių (ypač šiaurinės jo dalies) vandens mineralizacija lyginant su kitomis Respublikos upėmis yra gerokai didesnė (iki 1000 - 1200 mg/l). Vandens mineralizacija kinta metų bėgyje priklausomai nuo upės vandeningumo, gruntinių vandenų atskiedimo atmosferiniais (kritulių) vandenimis.
17. Biotos išteklių tarpe miškai sudaro didžiausią dalį. Jie apima 19,58% Pasvalio r. teritorijos ir gana žymiai atsilieka nuo bendro Lietuvos teritorijos miškingumo rodiklio

- Juose esantis medienos tūris sudaro 355 630 m³. Iš jų spygliuočiai 121 946 m³, kietieji lapuočiai – 57 202m³, ir minkštieji lapuočiai – 176 482m³.
18. Tarp medžiojamos faunos Pasvalio rajone vyrauja smulkūs kanopiniai. Jų paplitimas ir kiekio kaita susijusi su žemės ūkio naudmenų struktūros kitimu. Teritorijos dalyse, kur vyrauja miškai, daugiausia paplitę kanopiniai ir plėšrūnai, o, kur miškų esti mažiau – daugiau graužikų.
 19. Svarbiausi Pasvalio rajono gamtiniai rekreaciniai ištekliai yra karstinėmis daubomis suskaidytas moreninės lygumos paviršius, rajono teritoriją kertančių upių slėniai, miškų masyvai, švarus oras, bei vyraujantis sąlyginai natūralus kraštovaizdis.
 20. Svarbiausios Pasvalio rajono, kaip ir visos Lietuvos gamtinių rekreacinių išteklių naudojimo problemos yra elementaraus ekologinio išprusimo stoka ir gana žemas rekreacinės infrastruktūros išvystymo lygis
 21. Gamtinių rekreacinių išteklių išsaugomas ir racionalus naudojimas Pasvalio rajone yra neatsiejamas nuo lankytojų srauto reguliavimo ir reikiamos rekreacinės infrastruktūros lankytinuose objektuose formavimu.
 22. 1995 – 2000 m. laikotarpyje išryškėjusias Pasvalio raj. kraštovaizdžio vystymosi tendencijas – dirbamų žemių plotų didėjimą, reikėtų vertinti kaip ne itin teigiamą procesą, kuris nepasitarnaus atstatant ir pagerinant kolektyvizacijos laikotarpiu sunaikintą geoekologiniu požiūriu stabilią moreninių ir priedyninių ežerinių lygumų kraštovaizdžio struktūrą.
 23. Pasvalio rajono saugomų teritorijų sistemą sudaro palyginti retas išsaugančių, apsaugančių, resursus atkuriančių ir kompleksinės paskirties saugomų teritorijų tinklas (1.96% rajono teritorijos), o taip pat visas jas apjungiantis geoekologinio stabilumo palaikymui skirtas tinklas - gamtinis karkasas, kuris apima 42% rajono teritorijos.
 24. Pasvalio rajono aplinkosauginės problemos yra kiek didesnės nei vidutinis problemų aštrumo lygis. Atsižvelgiant į šiandieninę rajono teritorijos žemėveikslų struktūrą ir jos transformacijos tendencijas, reikėtų imtis konkrečių ir aktyvesnių priemonių siekiant sumažinti aplinkosaugines problemas generuojančių veiksmų, tokių kaip aktyvaus paviršinio karsto raiškos intensyvumą ir miškų trūkumą.
 25. Pasvalio rajono upėse (Levens žiotys, Mūša žemiau Saločių, Pyvesa ties Sodeliais) 2001 – 2005 metų laikotarpyje buvo fiksuojamos aukštos tiek bendro fosforo (DLK viršija daugiau nei 20 kartų), tiek bendrojo azoto (DLK viršija 2 kartus) koncentracijos. Bendrojo fosforo kiekiai tirtose upėse skirtingais metais svyravo nuo 0,047 iki 2,275 mg/l ir dauguma atvejų viršijo paviršinio vandens telkiniams nustatytas normas (0,1 mg/l). Lėvens žemupys yra labiausiai užterštas iš visų tirtų upių vietų organinėmis medžiagomis. Nors Lėvens upėje fosforo junginių koncentracijos ir buvo didžiausios, tačiau 2001 – 2005 m. laikotarpyje matyti bendrojo fosforo mažėjimo tendencija.
 26. Išmetamų į atmosferą teršalų struktūroje labiausiai sumažėjo sieros anhidrito kiekis. Nei azoto oksidų, nei anglies monoksido išmetamas į atmosferą kiekis 2001 – 2004 m. bėgyje ženkliai nesikeitė.

4. PASVALIO RAJONO ŽEMĖS NAUDOJIMAS

4.1. Žemės fondo kategorijos

Pasvalio rajono žemės naudojimo ypatumus apsprendžia gamtinės sąlygos (lygus reljefas su derlingais dirvožemiais), palankios žemės ūkio plėtros galimybės (dideli žemės ūkio veiklai įsivinti žemės plotai su melioracijos darbų metu nusausintomis žemėmis ir nutiestais keliais), gyventojų pasiskirstymo ypatumai (didelė gyventojų koncentracija kompaktiškai užstatytose gyvenvietėse).

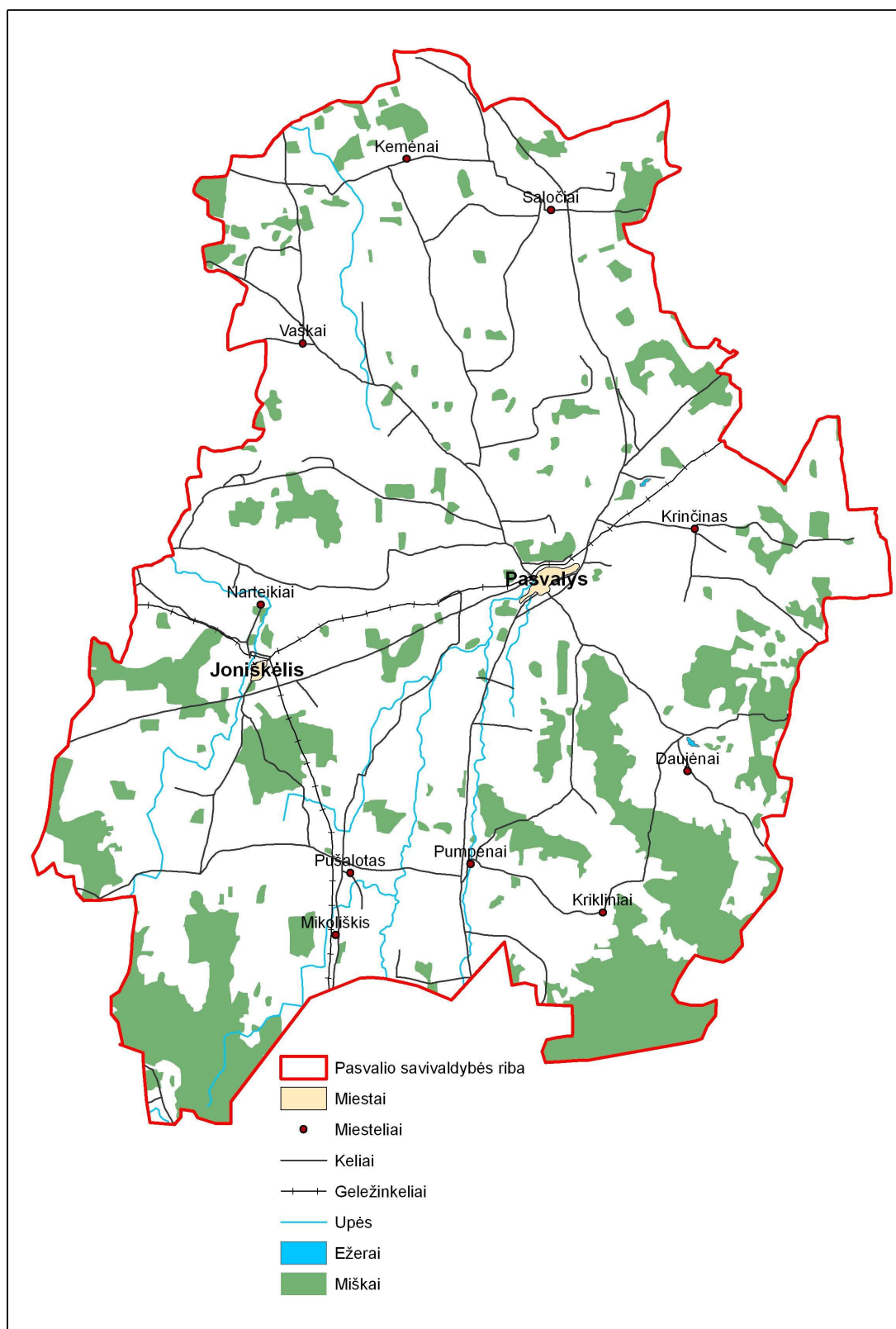
Pagal ilgalaikes žemės naudojimo tendencijas šalies ir rajono žemė skirstoma į penkias žemės fondo kategorijas, kurioms nustatytos šios pagrindinės tikslinės žemės naudojimo paskirtys: žemės ūkio, miškų ūkio, vandens ūkio, konservacinė ir kita paskirtis.

Pagrindinė tikslinė žemės naudojimo paskirtis – tai teritorijų gamtinių ypatumų, tradicinės žmonių veiklos ir socialinės bei ekonominės plėtros poreikio sąlygota pagrindinio žemės naudojimo kryptis, numatyta teritorijų planavimo dokumente, lemianti šios teritorijas planavimo ir žemės naudojimo sąlygas.

Lyginant su šalies vidutiniais rodikliais, Pasvalio rajone yra santykinai daugiau žemės ūkio paskirties žemės, mažiau – miškų ūkio ir kitos paskirties žemės (4.1 lentelė ir 4.1 pav.).

4.1 lentelė. Pagrindinė tikslinė žemės naudojimo paskirtis 2006 m. sausio 1d.

Eil. Nr.	Rodikliai	Mato vnt.	Pasvalio raj.	Gretimi rajonai			Lietuvoje
				Biržų	Panevėžio	Pakruojo	
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Žemės ūkio paskirties žemė	ha	102717	100788	84153	99887	3954588
		proc.	79,7	68,3	62,3	75,9	60,6
2.	Miškų ūkio paskirties žemė	ha	20849	39923	73839	25451	1972300
		proc.	16,2	27,0	33,9	19,3	30,2
3.	Vandens ūkio paskirties žemei priskirti vandens telkiniai	ha	630	1671	1728	1205	177682
		proc.	0,5	1,1	0,8	0,9	2,7
4.	Konservacinės paskirties žemė	ha	20	15	1	61	41677
		proc.	-	-	-	0,1	0,6
5.	Kitos paskirties žemė	ha	4638	5228	6616	4865	376769
		proc.	3,6	3,6	3,0	3,7	5,8
6.	Laisvos valstybinės žemės fondas	ha	58	-	-	88	6987
		proc.	-	-	-	0,1	0,1
	Iš viso:	ha	128912	147625	217834	131557	6530023
		proc.	100	100	100	100	100

4.1 pav. Rajono miškų ir vandens telkinių išsidėstymas

Žemės ūkio paskirties žemei priskiriami plotai, naudojami arba tinkami naudoti žemės ūkio produktų gamybai, tarp jų žemės naudotojui priklausančiais gyvenamaisiais namais ir žemės ūkio veiklai naudojamais ūkiniais statiniais užstatyti plotai, kiemai, žemė, tinkama paversti žemės ūkio naudmenomis, atskirais miškų ūkio paskirties žemės sklypais nesuformuoti miškų plotai, taip pat kitos įsiterpusios ne žemės ūkio naudmenos.

Pagal žemės naudojimo būdą žemės ūkio paskirties žemės skirstoma į 4 grupes:

1. Sodininkų bendrijų žemė (mėgėjiškų sodų žemės sklypai ir sodininkų bendrijų bendrojo naudojimo žemė). 2006 m. sausio 1d. Pasvalio rajone ši žemė užėmė 92 ha. Visi mėgėjiškų sodų sklypai (1115) įteisinti privačiomis nuosavybėmis.

2. Specializuotų ūkių žemė (specializuotų sodininkystės, gėlininkystės, šiltnamių ir kitų specializuotų ūkių žemė). Tai žemės sklypai, kuriuos naudoja ūkiai, specializuoti tam tikros rūšies augalininkystės ar gyvulininkystės produkcijos gamybai, iš jų ne mažiau kaip 50 proc. visos gaminamos prekinės produkcijos sudaro specializacijos krypties produkcija. Pasvalio rajone šiam naudojimui gali būti priskirti specializuoti sodininkystės, kiaulininkystės ir paukštininkystės ūkiai (Naradava, Aukštikalnių sodai, Mikoliškio paukštynas, UAB "Buliukų auginimas" ir kiti ūkiai).

3. Rekreacinio naudojimo žemės sklypai. Tai - žemės ūkio paskirties žemės sklypai, naudojami kaimo turizmo paslaugoms teikti ir rekreacijos (turizmo) statiniams ir įrenginiams eksploatuoti. Pasvalio rajono teritorijoje šis žemės naudojimo būdas gali būti nustatytas kaimo turizmo sodybų žemės sklypams, jų savininkų pageidavimu, tuo suteikiant šiai žemei atitinkamą naudojimo reglamentą, numatytą Turizmo įstatyme (statinių projektavimą ir statybą be detaliojo plano ir kt.).

4. Kita žemės ūkio paskirties žemė. Tai žemė, kurioje galima žemės ūkio veikla: žemės ūkio, maisto produktų gamyba ir apdorojimas, savo pagamintų ir apdorotų žemės ūkio, maisto produktų perdirbimas ir šių produktų realizavimas, taip pat paslaugų žemės ūkiui teikimas ir geros agrarinės bei aplinkosauginės žemės būklės išlaikymas. Šioje žemėje galima tik ūkininkų ūkių sodybų bei žemės ūkio veiklai reikalingų ūkinių pastatų statyba ar rekonstrukcija. Dauguma šios žemės naudotojų sudaro ūkininkai. Pagal 2005 metų duomenis iš 79,6 tūkst. ha deklaruotų žemės ūkio naudmenų Pasvalio rajone 48,3 tūkst. ha (60,6 proc.) deklaravo ūkininkai, 24,2 tūkst. ha (30,4 proc.) - 28 juridiniai asmenys, vykdančys žemės ūkio veiklą, ir 7,1 tūkst. ha (9,0 proc.) – kiti žemės ūkio veiklos subjektai. 2006 m. sausio 1d. rajone buvo 1769 ūkininkai, įregistravę savo ūkius Ūkininkų ūkių registre; vidutinis vienam ūkiui tenkančių deklaruotų žemės ūkio naudmenų plotas – 39,7 ha, iš jų 8,8 ha nuosavoje žemėje (vidutiniai šalies rodikliai – atitinkamai 19,5 ha ir 7,6 ha).

Kitos žemės ūkio veiklos subjektus daugiausia sudaro asmeninio ūkio žemės naudotojai. Asmeninio ūkio žemę iki 1992 metų gavę naudotojai (10,2 tūkst. asmenų, naudojusį 21,5 tūkst. ha žemės), tapę privačios žemės savininkais, įsteigę ūkininkų ūkius arba užsiima žemės ūkio veikla neįregistravę ūkininko ūkio, dalis jų žemę perleido kitiems asmenims. Valstybinę žemę iki 2006 m. sausio 1 d. Pasvalio rajone naudojo 2,7 tūkst. asmeninio ūkio žemės naudotojų.

Vystant kitų ūkio šakų veiklą, leidžiama keisti pagrindinę tikslinę žemės naudojimo paskirtį. Daugiausiai gali būti keičiama paskirtis – iš žemės ūkio į miškų ūkio (jeigu apaugęs arba apsodintas miškas sudaro daugiau 90 proc. žemės sklypo ploto). Be to, žemės ūkio paskirtis keičiama į kita paskirtį, kai iš žemės ar miškų ūkio paskirties žemės sklypo atskiriama sodyba (namų valdos žemės sklypas), arba žemės paimama visuomenės poreikiams (gyvenamųjų vietovių plėtrai, infrastruktūros objektų statybai ir kt.), arba tam tikrai teritorijai parengiamas ir patvirtinamas detalusis planas, kuriame numatyta ne žemės ūkio ir ne miškų ūkio veikla. Pasvalio rajone žemės ūkio paskirties žemės ploto mažėjimas nežymus (4.2 lentelė).

4.2 lentelė. Pagrindinės tikslinės žemės naudojimo paskirties pokyčiai

Eil. Nr.	Rodikliai	Pasvalio raj.	Lietuvoje
1	2	3	4
1.	Pagrindinės tikslinės žemės naudojimo paskirties plotų pokyčiai vidutiniškai per metus, 2003-2005 metų laikotarpiu, procentais:		
	1)žemės ūkio paskirties žemė	-0,016	-0,01
	2)miškų ūkio paskirties žemė	+0,08	+0,1
	3)kitos paskirties žemė	-0,44	+0,05
2.	Nekilnojamojo turto registre įregistruotas pagrindinės tikslinės žemės naudojimo paskirties keitimas iš žemės ūkio į kitą paskirtį per 2005 metus:		
	1)žemės sklypų skaičius	3	4448
	2)plotas ha	0,69	1898,2
	3)proc. nuo žemės ūkio paskirties žemės ploto	0,001	0,05

Miškų ūkių paskirties žemei priskiriami mišku apaugę plotai, neapaugę mišku plotai (kirtavietės, žuvę medynai, miško aikštelės ir kt.), žemė, kurią užima miško keliai, kvartalų, technologinės ir priešgaisrinės linijos, medienos sandėlių ir kiti plotai, žemė, kurioje pagal teritorijų planavimo dokumentus numatyta įveisti mišką, taip pat miško valdose įsiterpusios kitos žemės naudmenos, tarp jų atskirais žemės sklypais nesuformuotos žemės ūkio naudmenos. Rezervatų teritorijose esantys (I grupės) miškai priskiriami ne miškų ūkio paskirčiai, o konservacinei paskirčiai.

Pagal žemės naudojimo būdą miškų ūkio paskirties žemė skirstoma į grupes:

1. Ekosistemų apsaugos miškų sklypai. Jiems priskiriami miškų ūkio paskirties žemės plotai, kuriuose auga miškai, priskirti IIA miškų grupei (specialios paskirties miškai: ekosistemų apsaugos miškai). Vyriausybės 2002m. spalio 21d. nutarimu Nr.1651 ekosistemų apsaugos miškams priskirta 552 ha Pasvalio rajone esančių miškų, iš to ploto:

- 1) draustinių miškams - 414 ha; didžiausi jų plotai yra Biržų miškų urėdijos Joniškėlio girininkijoje;
- 2) saugomų gamtinio kraštovaizdžio objektų, buveinių ir gamtos išteklių sklypų miškams – 14 ha;
- 3) priešeroziniam miškams – 124 ha.

2. Rekreacinių miškų sklypai. Jiems priskiriami miškų ūkio paskirties žemės plotai, kuriuose auga miškai, priskirti IIB miškų grupei (specialios paskirties miškai: rekreaciniai miškai). Vyriausybės nutarimu rekreaciniams miškams priskirta 198 ha Pasvalio rajono miškų, iš to ploto:

- 1) miško parkų miškams – 188 ha; didžiausi jų plotai yra Pasvalio girininkijoje;
- 2) rekreaciniams miško sklypams – 10 ha.

3. Apsauginių miškų sklypai. Jiems priskiriami miškų ūkio paskirties žemės plotai, kuriuose auga miškai, priskirti III miškų grupei (apsauginiai miškai). Vyriausybės nutarimu apsauginiams miškams priskirta 1872 ha Pasvalio rajono miškų, iš to ploto:

- 1) draustinių (su mažiau ūkinę veiklą ribojančiu tvarkymo režimu – geomorfologinių, geologinių, hidrografinių ir kultūrinių draustinių) miškai – 167 ha; didžiausi jų plotai yra Pasvalio girininkijoje;
- 2) valstybinių parkų apsauginių zonų miškai – 342 ha (Biržų girininkijoje);
- 3) kelių apsauginės ir estetinės reikšmės miškai – 49 ha;
- 4) laukų apsauginiai miškai – 132 ha;
- 5) vandens telkinių apsaugos zonų miškai – 1182ha; didžiausi jų plotai yra Kriklinių girininkijoje.

4. Ūkinių miškų sklypai. Jiems priskiriami kita miškų ūkio paskirties žemė, kurioje auga miškai, priskirti IV miškų grupei (ūkiniai miškai). Pasvalio rajone IV miškų grupei priskirta 18577 ha, arba 87,6 proc. visų miškų. Iš jų 2783 ha miškų buvo Pakruojo miškų urėdijoje, 15794 ha – Biržų miškų urėdijoje.

Iš 20849 ha miškų ūkio paskirties žemės Pasvalio rajone 2006 m. sausio 1d. privati žemė sudarė 7964 ha, valstybinė žemė – 12885 ha, iš jos priskirta valstybinės reikšmės miškams (neprivatizuotinai žemei) – 12,2 tūkst. ha. Per 2003 – 2005m. laikotarpį vidutiniškai per metus privati miškų ūkių paskirties žemė didėjo po 204 ha.

Vandens ūkio paskirties žemei priskiriami vandens telkiniai, sudarantys atskirus žemės sklypus (t.y. be galimų privatizuoti melioracijos griovių, mažų upelių ir kūdrų), išskyrus pramoninių žuvininkystės ūkių naudojamus žuvininkystės tvenkinius, priskiriamus žemės ūkio paskirties žemei, taip pat konservacinės paskirties žemėje esančius ežerus.

Pasvalio rajono teritorijoje vandens ūkio paskirties žemei, nesant suformuotų ir Nekilnojamo turto registre įregistruotų stambių privačių ežerų ir tvenkinių, priskirta tik valstybinio fondo vandens telkiniai. Iš 630 ha šių vandens telkinių didžiausią plotą užima upės ir tvenkiniai. Iš jų Vyriausybės nutarimu (2005 m. kovo 3 d., Nr. 240) valstybinės reikšmės vidaus vandens telkiniams priskirta: Šilo ežeras (2,7 ha) Švobiškių tvenkinys ant Mūšos upės (20,4 ha), Smilgių tvenkinys ant Orijos upės (11,2 ha); Pasvalio tvenkinys ant Lėvens upės (9,2 ha), Paiešmenių tvenkinys ant Jiešmenio upelio (8,7 ha), taip pat Mūšos upė ir jos intakai (Lėvuos, Tatula, Čeriaukštė ir kiti).

Pagal žemės naudojimo būdą vandens ūkio paskirties žemė skirstoma į 4 grupes:

1. Ekosistemas saugantys vandens telkiniai. Tai vandens telkiniai, turintys gamtosaugines funkcijas arba kartu su apyežerių pelkėmis reikalingi kraštovaizdžio ekologinės pusiausvyros stabilumui išlaikyti.

2. Rekreaciniai vandens telkiniai. Tai vandens telkiniai, naudotini mėgėjiškai žūklei, vandens sportui, poilsiui ir turizmui.

3. Ūkinei veiklai naudojami vandens telkiniai. Tai vandens telkiniai, naudojami vidaus vandens keliams, hidrotechnikos statybai, verslinei žvejybai, vandens paėmimui ir nuotekų išleidimui.

4. Bendrojo naudojimo vandens telkiniai. Jiems priskiriami kiti vandens telkiniai, dažniausiai nedideli tvenkiniai bei natūralūs ar sureguliuoti upeliai.

Pasvalio rajono vandens telkiniai priskirtini bendrojo naudojimo vandens telkiniams, tačiau jie gali tyrėti ir kitas papildomas funkcijas – jie naudotini rekreacijai ir mėgėjiškai žuvininkystei.

Konservacinės paskirties žemė. Šiai žemei priskirta rezervatai ir rezervatinės apyrbės bei valstybinės ir savivaldybių saugomų gamtos ir kultūros paveldo objektų žemės sklypai, kuriuose draudžiama ūkinė veikla, nesusijusi su šių objektų ir jų užimtų teritorijų specialia priežiūra, tvarkymu ir apsauga. Pasvalio rajone konservacinės paskirties žemei priskirta saugomų gamtos ir kultūros paveldo objektų žemė. Iš viso teisiškai įregistruota 15 objektų, jų bendras plotas 20 ha, vyraujančios žemės naudmenos - kita nenaudojama žemė (17 ha).

Kitos paskirties žemė pagal naudojimo būdą skirstoma į gyvenamąsias teritorijas, visuomeninės paskirties teritorijas, pramonės ir sandėliavimo objektų teritorijas, komercinės paskirties objektų teritorijas, inžinerinės infrastruktūros teritorijas, rekreacinės teritorijas,

bendrojo naudojimo teritorijas, naudingųjų iškasenų teritorijas, teritorijas krašto apsaugos tikslams ir atliekų saugojimo, rūšiavimo ir utilizavimo teritorijas.

Pasvalio rajone iš bendro 4638 ha kitos paskirties žemės ploto namų valdų žemė (priskirta gyvenamosioms teritorijoms) užima 1325 ha (29 proc.). Pagal žemės naudmenas kitos paskirties žemės pasiskirsto taip: užstatytos teritorijos – 1430 ha, keliai (daugiausia tai valstybinės ir vietinės reikšmės keliai, priskirti inžinerinės infrastruktūros teritorijoms) – 1390 ha, pažeista žemė (eksploatuojant naudingųjų iškasenų telkinius) – 369 ha, žemės ūkio naudmenos (daugiausia esančių namų valdose) – 831 ha, kitos žemės naudmenos – 618 ha. Iki 2006 m. sausio 1 d. privatizuota 968 ha kitos paskirties žemės; vidutiniškai per metus šis plotas padidėja po 135 ha.

Namų valdų ir žemės ūkio veiklai naudojamų ūkinių pastatų užimta žemė kaimo vietovėje priskiriama žemės ūkio paskirties žemei, išskyrus žemės sklypus esančius miesteliuose ir stambiose, kompaktiškai užstatytose kitose gyvenamose vietovėse.

Didesnė gyventojų koncentracija miestuose, miesteliuose bei arti jų esančiuose kaimuose lemia ir geresnes sąlygas ne žemės ūkio veiklai plėtoti. Stambiausios rajono gyvenamosios vietovės ir jose esantys kaimai su buvusių žemės ūkio įmonių gamybiniais pastatais (kai kur šiuo metu nenaudojamais arba pritaikytais ne žemės ūkio veiklai) pateiktos 4.3 lentelėje. Pažymėtina, kad Pasvalio ir Joniškėlio priemiestinėse gyvenvietėse bei kitose kompaktiško užstatymo gyvenvietėse, stambesnėse kaip 100 žmonių, susitelkę apie 20 tūkst. arba 81 proc. visų rajono kaimo gyventojų. Rajone išryškėję 8 stambūs gyventojų traukos centrai, turintys 500 – 1000 ir daugiau gyventojų. Tai Pasvalys, Joniškėlis, Saločiai, Pumpėnai, Pušalotas, Vaškai, Daujėnai ir Krinčinas.

4.3 lentelė. Stambiausios Pasvalio rajono gyvenamosios vietovės ir greta jų esantys gamybiniai objektai

Seniūnija ir gyvenamosios vietovės	Orientacinis gyventojų skaičius su greta esančiais kaimais	Greta esančių gamybinių objektų apibūdinimas	
		kaimas	esamų (buvusių) gamybinių pastatų paskirtis
1	2	3	4
Pasvalio miestas	8700	-	-
<u>Daujėnų seniūnija</u>			
Daujėnai(miestelis), Smilgiai, Baluščiai	660	Daujėnai Barklainiai Smilgiai Baukai	karvidės, veršidės, kiaulidės karvidės veršidės, kiaulidės veršidės
Girsūdai	540	Girsūdai	veršidės, kiaulidės
Porijai	160	Porijai	karvidės, veršidės, kiaulidės

4.3 lentelės tęsinys

1	2	3	4
<u>Joniškėlio seniūnija</u>			
Joniškėlis (miestas ir kaimas), Narteikiai, Pamažupiai	2590	Joniškėlis Narteikiai	ūkiniai pastatai ūkiniai pastatai
Meškalaukis	570	Meškalaukis	karvidės, veršidės
Nakiškiai	210	Nakiškiai	karvidės, veršidės, kiaulidės
Norgėlai	320	Norgėlai Senkoniai	veršidės, kiaulidės veršidės
Saboniai	170	Saboniai	karvidės, veršidės
Stačiūnai	140	Stačiūnai	karvidės
Švobiškis	370	Švobiškis	karvidės, kiaulidės
<u>Krinčino seniūnija</u>			
Gulbinėnai	270	Berčiūnai	karvidės, kiaulidės
Kraštai	280	-	-
Krinčinas (miestelis ir kaimas)	580	Krinčinas Petriškiai	karvidės kiaulidės
Ličiūnai	190	Ličiūnai	karvidės, veršidės
Pajiešmeniai	600	Pajiešmeniai	karvidės, veršidės
<u>Namišių seniūnija</u>			
Kiemėnai	490	Kiemėnai	ūkiniai pastatai
Manikūnai	190	Manikūnai	ūkiniai pastatai
Namišiai	340	Namišiai	karvidės, kiaulidės
<u>Pasvalio seniūnija</u>			
Aukštikalniai*	320	Aukštikalniai	ūkiniai pastatai
Dagiliškis	180	Dagiliškis	veršidės
Diliauskai	210	-	-
Kiemeliai	100	Kiemeliai	veršidės, kiaulidės
Papyvesiai*	390	Papyvesiai	karvidės, veršidės
Pasvalio Vienkiemiai*	220	-	-
Pervalkai	220	Pervalkai	karvidės, veršidės
Šimoniai	140	Šimoniai	veršidės
Talačkoniai	320	Talačkoniai Dagiliškis	veršidės, kiaulidės veršidės
Ustukai*	620	Ustukai I Ustukai II	karvidės, veršidės kiaulidės
Valakėliai	340	Valakėliai Balsiai	karvidės kiaulidės
Žadeikiai	110	Žadeikiai	ūkiniai pastatai

4.3 lentelės tęsinys

1	2	3	4
<u>Pumpėnų seniūnija</u>			
Kalnas	430	-	-
Krikliniai (miestelis), Vilkiškiai	440	Krikliniai Vilkiškiai	ūkiniai pastatai karvidės, veršidės
Lavėnai	220	-	-
Pumpėnai (miestelis)	1000	Pumpėnai	veršidės, kiaulidės
Rinkūnai	370	Rinkūnai Molėnai	karvidės, veršidės veršidės, kiaulidės
Talkoniai	100	Talkoniai	ūkiniai pastatai
<u>Pušaloto seniūnija</u>			
Deglėnai	270	Deglėnai I Deglėnai II	karvidės, veršidės veršidės, kiaulidės
Mikoliškis	620	Mikoliškis	paukštidės
Pušalotas (miestelis)	960	Pušalotas Dičiūnai	ūkiniai pastatai veršidės
<u>Saločių seniūnija</u>			
Dagiai	110	-	-
Kurpalaukis	110	-	-
Puodžiai	180	Puodžiai	ūkiniai pastatai
Puškoniai	220	Puigiškiai	kiaulidės
Raubonys	540	Raubonys I Raubonys II	kiaulidės karvidės, veršidės
Saločiai (miestelis), Kubiliūnai	1140	Saločiai Buiviškiai Kubiliūnai	ūkiniai pastatai karvidės, kiaulidės karvidės
Žadeikoniai	190	Žadeikoniai	karvidės
Žilpamūšis	380	Žilpamūšis	karvidės, veršidės
<u>Vaškų seniūnija</u>			
Grūžiai	280	Grūžiai Paliepiei	ūkiniai pastatai veršidės, kiaulidės
Kalneliškiai	130	Kalneliškiai	karvidės, kiaulidės
Kyburiai	170	Kyburiai	karvidės
Nairiai	300	Nairiai	karvidės, kiaulidės
Noriai	200	Noriai	karvidės, veršidės
Tetirvinai	410	Tetirvinai	veršidės, kiaulidės
Titkoniai	200	Titkoniai	kiaulidės
Vaškai (miestelis)	780	Zvanagala Iciūnai	kiaulidės karvidės

Pastaba: * priemiestinės gyvenvietės; bendras gyventojų skaičius prie Pasvalio miesto esančiose kaimo vietovėse – 1600.

Miestus ir stambias kaimo gyvenamąsias vietas rajone daugiausia jungia valstybinės reikšmės keliai, kitas gyvenamąsias vietas – vietinės reikšmės keliai. Pagrindiniai magistraliniai ir krašto keliai, kertantys Pasvalio rajoną:

Magistralinis kelias A 10: Panevėžys – Pasvalys – Ryga.

Krašto keliai - Nr.:

125 – Biržai - Raubonys;

150 – Šiauliai – Pakruojis - Pasvalys;

205 – Pasvalio aplinkkelis;

209 – Joniškėlis – Žeimelis – Pasvalys.

Kitos paskirties žemės plotai Pasvalio ir Joniškėlio miestų teritorijose sudaro 377 ha arba 40 proc. šių miestų ploto, miškai ir vandenys – dar 13 proc. Tai rodo galimybę planuoti kitos paskirties žemės sklypus likusiame plote – žemės ūkio naudmenose ir kitose naudmenose.

Kaimo vietovėje, be valstybinės bei vietinės reikšmės kelių, kitos paskirties žemę sudaro ne žemės ūkio veiklai naudojamų statinių užimta žemė, namų valdų žemė (išskyrus vienkiemius ir nekompleksiškų kaimų sodybas, kurios kartu su aplink esančia ūkininko ūkio arba asmeninio ūkio žeme priskiriamos žemės ūkio paskirties žemei), eksploatuojami naudingųjų iškasenų telkiniai, bendro naudojimo žemė kompaktiško užstatymo kaimo gyvenamosiose vietovėse ar rekreacinėse teritorijose, kapinės ir kt.

Namų valdų žemės sklypai Pasvalio rajone, priskirti kitos paskirties žemei, užima 1 325 ha plotą (6 619 žemės sklypų, priklausančių nuosavybės ar nuomos teise 6 953 statinių savininkams).

Rajone esančių žvyro ir smėlio telkinių plotai, skirti naudoti: Ustukių – 3,5 ha, Baluškių – 3,7 ha. Detaliai išžvalgytų naudingųjų mineralinių iškasenų telkinių plotas, potencialiai galimas panaudoti eksploatacijai, yra žymiai didesnis: smėlio ir smėlio – liesiklio – 239 ha, žvyro – 54 ha, molio – 323 ha, gipso – 86 ha.

Stambių gyvenamųjų vietovių tolygus išsidėstymas rajono teritorijoje sudaro palankias sąlygas jų gyventojams užsiimti žemės ūkio ir alternatyviajai veikla.

Žemės ūkio, miškų ūkio ir kitos ūkinės veiklos aktyvumui, taip pat nekilnojamojo turto rinkos pokyčiams svarbią reikšmę turi žemės reformos metu vykdomas žemės įteisinimas privačion nuosavybėn. Per 15 žemės reformos metų (1992 – 2005 m.) iš 102717 ha žemės ūkio paskirties žemės sugrąžinta nuosavybėn ar kitaip privatizuota 83669 ha (81,5 proc.); iš 20849 ha miškų ūkio paskirties žemės galima privatizuoti žemė (be valstybinės reikšmės miškų) sudaro 8,6 tūkst. ha, iš jos privatizuota 8,0 tūkst. ha (93 proc.); iš 630 ha ploto vandens ūkio paskirties žemės paskirties vandens telkinių galimi privatizuoti tvenkiniai (be valstybinės reikšmės vidaus

vandens telkinių) sudaro apie 30 ha, iš jų šiuo metu įteisintų privačion nuosavybėn nėra. Iš 4 638 ha kitos paskirties žemės privati žemė sudaro 968 ha (20,9 proc.).

Valstybinės žemės patikėtiniai yra apskričių viršininkai – jie ją suteikia naudotis (pagal panaudos sutartis) arba išnuomoja.

Valstybinė žemės ūkio paskirties žemė pagal naudojimo pobūdį pasiskirsto taip: 5 531 ha (29,0 proc.) naudoja asmeninio ūkio žemės naudotojai, 8 309 (43,6 proc.) nuomoja fiziniai ir juridiniai asmenys ir 5 208 ha (27,4 proc.) yra neįteisinta naudotis (iš šio ploto – 1 887 ha žemės ūkio naudmenų), 6 299 ha yra nusaustos žemės.

Visus valstybinėje žemėje esančius miškus valdo ir naudoja miškų urėdijos (Biržų ir Pakruojo).

Pagrindiniai žemės įteisinimo privačion nuosavybėn būdai: nuosavybės teisių į žemę atkūrimas, grąžinant žemę natūra arba perduodant lygiavėčio ploto žemės sklypus kaimo vietovėje; valstybinės žemės pirkimas ne aukciono tvarka (sodininkų bendrijų narių sodų sklypai, namų valdų žemės sklypai, kiti žemės sklypai prie pirkėjams nuosavybės teise priklausančių pastatų, asmeninio ūkio žemės sklypai, Žemės ūkio paskirties žemės įsigijimo laikinajame įstatyme nustatytais sąlygomis ūkininkams ir juridiniams asmenims parduodami žemės sklypai); valstybinės žemės pirkimas aukcionuose.

Žemės ir miško privatizavimo sparta rajono kaimo vietovėje priklauso nuo žemės reformą vykdančių įmonių galimybių ir palankesnių sąlygų rengti žemės reformos žemėtvarkos projektus, didesnio poreikio naudoti ir privatizuoti dirbamą žemę. Dėl šių priežasčių nuosavybės teisių į žemę atkūrimo baigiamųjų darbų rodikliai Pasvalio rajone, kaip ir gretimuose Biržų, Panevėžio ir Pakruojo rajonuose, yra aukštesni už šalies vidurkį (4.4 lentelė).

4.4 lentelė. Nuosavybės teisių į žemę atkūrimo rodikliai kaimo vietovėje

Eil. Nr.	Rodikliai	Pasvalio raj.	Gretimi rajonai			Lietuvoje
			Biržų	Panevėžio	Pakruojo	
1	2	3	4	5	6	7
1.	Pateikta prašymų atkurti nuosavybės teises į žemę iki 2006 10 01:					
	prašymų skaičius	13597	17905	27654	13803	707645
	plotas ha	93861	111746	166873	97284	3983477
2.	Priimta sprendimų atkurti nuosavybės teises į žemę iki 2006 07 01:					
	sprendimų skaičius	18252	16872	27557	14706	685774
	plotas ha	92778	109224	165744	96522	3777943
	proc. nuo poreikio	98,8	97,7	99,3	99,2	94,8

4.4 lentelės tęsinys

1	2	3	4	5	6	7
3.	Iš to ploto sprendimai grąžinti žemę natūra arba perduoti lygiaverčiu plotu:					
	sprendimų skaičius	15963	13842	24026	12330	571204
	plotas ha: - iš viso	79071	90397	138960	79195	3107026
	- tenka 1 žemės savininkui	5,0	6,5	5,8	6,4	5,4
4.	Privatizuota asmeninio ūkio žemės (proc. nuo asmeninio ūkiui skirtos žemės ploto)	80,3	62,9	65,9	81,0	70,8

Nuosavybės teisių į žemę atkūrimo rodikliai Pasvalio ir Joniškėlio miestuose yra geresni nei šalies vidurkis. Iki 2006 m. liepos 1 d. iš 525 paduotų prašymų į 387 ha žemės plotą priimti sprendimai atkurti nuosavybės teises į 355 ha žemės plotą (iš jo grąžinta natūra 73 ha).

Atliktų žemės reformos darbų ataskaitos rodo, jog žemės privatizavimo darbų apimtys dėl smulkėjančių formuojamų žemės sklypų dydžio palaipsniui lėtėja. Preliminarus terminas, kada Pasvalio rajone bus užbaigta įteisinti grąžinamus natūra ir perduodamus nuosavybėn lygiaverčius žemės sklypus (vietoje kitur turėtos žemės), taip pat perduoti ir išnuomoti asmeninio ūkio žemę, yra apie 2008 metus. Be to, žemės reformos žemėtvarkos projektuose dar teks suformuoti laisvos valstybinės žemės sklypus, juos paženklinėti vietovėje ir juos perduoti ir išnuomoti (prieš tai įregistravus Nekilnojamojo turto registre). Šios žemės plotas Pasvalio rajone 2006 m. gegužės mėn. sudarė 6,1 tūkst. ha, iš jo žemės ūkio naudmenų – 4,1 tūkst. ha, miškų – 0,4 tūkst. ha. Taip pat, vykdant Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. gegužės 17 d. nutarimą Nr. 454, žemės reformos žemėtvarkos projektuose reikia suformuoti, paženklinėti vietovėje ir įregistruoti Nekilnojamojo turto registre valstybinės reikšmės miškų sklypus (po to jie bus perduoti valdyti patikėjimo teise valstybinių miškų urėdams) 12,2 tūkst. ha plote. Įvertinus projektus rengiančių įmonių pajėgumus ir numatomų darbų apimtį (4.5 lentelė), ši žemės reformos darbų stadija dar gali trukti visą bendrojo plano įgyvendinimo laikotarpį.

4.5 lentelė. Žemės privatizavimo rodikliai kaimo vietovėje

Eil. Nr.	Rodikliai	Pasvalio raj.	Gretimi rajonai			Lietuvoje
			Biržų	Panevėžio	Pakruojo	
1	2	3	4	5	6	7
1.	per 2003 metus	5059	4385	8474	4209	232823
	per 2004 metus	2516	4778	5667	3687	189802
	per 2005 metus	1838	842	5912	7944	160558
	per 2006 m. I-III ketvirčius	1091	626	3083	2868	120397
	Iš viso 2006 m. spalio 1 d.	92653	86592	130156	91484	3442657

4.5 lentelės tęsinys

1	2	3	4	5	6	7
2.	Vidutinės žemės privatizavimo darbų apimtys per metus, ha	2717	2710	6041	4916	185928
3.	Pirmaeilių (I etapo) žemės reformos darbų poreikis po 2006 m. spalio 1 d., tūkst. ha:					
	- žemės gražinimas natūra ir pardavimas nuosavybės lygiaverčiu plotu	1,1	2,5	1,1	0,8	206
	- asmeninio ūkio žemės pardavimas ir nuoma	3,0	4,0	8,0	2,5	160
	- laisvo fondo valstybinės žemės pardavimas ir nuoma žemės ūkio veiklai	4,4	12,8	9,6	3,4	424
4.	Iš viso liko I etapo darbų po 2006 10 01:					
	tūkst. ha	8,5	19,3	18,7	6,7	790
	metų skaičius darbų užbaigimui	3-4	7	3-4	2	4-5

Pastaba: Į darbų apimtį neįskaičiuoti žemės reformos darbai privatizuojant bei išnuomojant laisvo fondo valstybinėje žemėje esančius miškus ir vandens telkinius (Pasvalio rajone – 0,5 tūkst. ha) bei suformuojant valstybinės reikšmės miškų žemės sklypus (Pasvalio rajone – 12,2 tūkst. ha).

Anksčiau baigiami žemės privatizavimo darbai sąlygoja tai, jog rengiant rajono teritorijų bendrąjį planą yra mažesnės galimybės valstybinėje žemėje suplanuoti visuomenės poreikiams rezervuojamas teritorijas ir tai įteisinti savivaldybės tarybos sprendimu, tvirtinant bendrąjį planą. Bendrojo plano sprendinių realizavimas, kai jie suplanuoti privačioje žemėje, susijęs su specialųjų bei detaliųjų planų rengimu ir šių planų privalomu derinimu su žemės savininkais.

4.2. Žemės naudojimas

Žemės naudojimą žemės ūkio veiklai ar miškų ūkio veiklai rajone daugiausia apsprendžia gamtinės – geografinės sąlygos. Pasvalio rajono teritorija įeina į Pabaltijo žemumos srities Mūšos – Nemunėlio lygumos ir Žemgalis lygumos fizinius geografinius rajonus. Vyraujantis teritorijos reljefas – smulkiai banguotoji, negiliai slėniuotoji lyguma. Vyraujančios dirvodarinės uolienos – dugninės morenos suformuoti priemoliai. Mūšos upės slėnyje Joniškėlio – Pasvalio – Saločių ruože susiklostę derlingiausi limnoglacialinės kilmės sunkūs priemoliai ir moliai. Smėlio ir žvyro uolienos yra tik nedidelėse kalvelėse bei pietinėje dalyje, upių slėniuose. Dėl našių dirvožemių, kurių ūkinę vertę padidino sausinamosios melioracijos darbai (nusaustos žemės sudaro 89 proc. visos žemės ūkio paskirties žemės) rajono teritorija intensyviai naudojama žemės

ūkio veiklai. Didesni miškų plotai išsidėstę tik pietinėje dalyje, prie Panevėžio rajono ribos. Lyginant su gretimomis teritorijomis ir vidutiniais šalies rodikliais, Pasvalio rajono teritorijoje yra santykinai daugiau žemės ūkio naudmenų, mažiau miškų, krūmų ir pelkių (4.6 lentelė).

4.6 lentelė. Žemės naudmenų sudėtis 2006 m. sausio 1 d.

Eil. Nr.	Žemės naudmenos	Pasvalio raj.		Gretimi rajonai			Vidutiniškai Lietuvoje, proc.
		plotas ha	proc.	Biržų	Panevėžio	Pakruojo	
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Žemės ūkio naudmenos	96723	75,0	64,4	57,1	71,4	53,2
2.	Miškai	21736	16,6	26,3	34,1	19,6	32,2
3.	Medžių ir krūmų želdiniai	768	0,6	0,9	0,7	0,7	1,1
4.	Pelkės	291	0,2	0,9	0,3	0,4	1,9
5.	Vandenys	2479	2,0	2,1	2,1	2,0	4,0
6.	Keliai ir užstatytos teritorijos	5598	4,3	3,3	3,8	4,0	4,8
7.	Kitos žemės naudmenos	1677	1,3	2,1	1,9	1,9	2,8
	Iš viso:	128912	100	100	100	100	100

Žemės ūkio paskirties žemėje esančios žemės ūkio naudmenos (be sodininkų bendrijų sodų) Pasvalio rajone sudaro 95 612 ha, arba 98,8 proc. visų statistinių žemės ūkio naudmenų. Tačiau dėl nepakankamai tikslios žemės naudmenų apskaitos (neįvertinus apleistų pievų supelkėjimo bei dirvonuojančios ariamosios žemės plotų savaiminio apaugimo krūmais ir mišku) realus žemės ūkio naudmenų plotas rajone gali būti apie 16 - 17 proc. mažesnis (4.7 lentelė).

4.7 lentelė. Pasvalio rajono žemės ūkio paskirties žemėje esančių žemės ūkio naudmenų plotai

Eil. Nr.	Rodikliai	Metai	Žemės ūkio naudmenos, ha			
			ariamoji žemė	pievos ir ganyklos	sodai	iš viso
1.	Žemės valstybinės apskaitos duomenys (be sodininkų bendrijų sodų)	2003 01 01	87894	6756	1022	95672
		2006 01 01	87872	6653	1087	95612
2.	Visuotinio žemės ūkio surašymo duomenys					
	(be ūkių iki 1 ha ploto)	2003 m.	61872	11662	887	74421
3.	Žemės ūkio naudmenų ir pasėlių deklaravimo duomenys	2004 m.	61638	17474	619	79731
		2005 m.	61562	17364	633	79559

Pastaba: 2006 m. deklaruotų žemės ūkio naudmenų plotas Pasvalio rajone – 80,2 tūkst. ha.

Ekspertinių tyrimų duomenimis (ŽŪM, 2004 m.) skirtumas tarp surašytų arba deklaruotų žemės ūkio naudmenų ploto ir statistinio ploto Pasvalio rajone gali būti dėl šių priežasčių: 0,8 tūkst. ha žemės pavirto krūmais ir pelkėmis, 0,3 tūkst. ha nenaudojama dėl melioracijos sistemų gedimų, 1,9 tūkst. ha yra neįteisintoje naudotis laisvo fondo žemėje, apie 13 tūkst. ha nedeklaruota dėl kitų priežasčių (nėra ūkininkaujančių asmenų, žemės sklypai nutolę nuo pagrindinių laukų masių). Esant didesnei valstybės paramai ir aktyvesnei žemės naudotojų veiklai, dalis apleistų žemės ūkio naudmenų plotų su palyginti našiais dirvožemiais turėtų būti išarti, o intensyviai žemės ūkio veiklai reikalinguose nausausintos, tačiau apleistos žemės plotuose atlikta sausavimo sistemų rekonstrukcija. Kita, didesnė apleistų žemės ūkio naudmenų dalis turėtų būti apsodinta mišku arba palikta renatūralizacijai. Prognozuojama, kad Pasvalio rajono žemės ūkio paskirties žemėje esančios žemės ūkio naudmenose turėtų būti išsaugota žemės ūkio veiklai 90 tūkst. ha žemės, iš jų – 80 tūkst. ha ariamosios žemės, tikslingos panaudoti vienmečių ir daugiamečių žemės ūkio augalų pasėliams. Dar iki 1 tūkst. ha žemės ūkio naudmenų bus panaudota miškų įveisimui arba savaime apaugs mišku. Likę žemės apskaitoje buvę žemės ūkio naudmenos (apie 4 tūkst. ha) savaiminės žemės naudmenų transformacijos procese pavirs kitomis naudmenomis.

Lyginant deklaruotų žemės ūkio naudmenų naudojimo intensyvumą su šalies vidutiniais rodikliais, matyti, kad Pasvalio rajone yra santykinai mažesni pievų, ganyklų ir daugiamečių žolių plotai, didesni žemės ūkio augalų, kurių išauginimui reikia derlingesnių dirvožemių ir daugiau darbo sąnaudų, plotai. Tai apsprendžia dirvožemių savybės (rajono teritorijoje vyrauja karbonatingieji ir glėjiškieji rudžemiai), žemės ūkio veiklos subjektų ekonominis potencialas ir žemės sukultūrinimo laipsnis: vidutinis žemės ūkio naudmenų našumo balas Pasvalio rajone – 52,4, Biržų rajone – 47,5, Panevėžio rajone – 47,5, Pakruojo rajone – 47,5, vidutiniškai Lietuvoje – 42,3. Iš grūdinių augalų Pasvalio rajone santykinai daugiau auginama žieminių kviečių (4.8 lentelė).

4.8 lentelė. Žemės ūkio augalų sudėtis 2005 m. deklaruotose žemės ūkio naudmenose

Eil. Nr.	Žemės ūkio augalai	Pasvalio raj.		Gretimi rajonai, proc.			Vidutiniškai Lietuvoje, proc.
		ha	proc.	Biržų	Panevėžio	Pakruojo	
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Avižos	324	0,4	1,5	1,1	0,2	2,2
2.	Miežiai	16169	20,3	15,7	20,6	24,6	13,6
3.	Vasariniai kviečiai	3545	4,5	3,3	2,9	2,2	2,7
4.	Kvietrugiai	853	1,1	2,3	5,0	2,2	2,7
5.	Žieminiai kviečiai	24397	30,7	13,0	14,3	28,4	11,6
6.	Rugiai	278	0,3	1,5	3,3	1,2	1,9
7.	Grikliai	27	-	2,2	0,4	-	1,1
8.	Lubiniai	9	-	0,1	-	-	0,2
9.	Kiti grūdiniai augalai	2755	3,5	3,9	3,7	4,3	3,0
10.	Linai	108	0,1	0,3	0,4	0,7	0,2
11.	Rapsai	5833	7,3	5,9	8,2	8,3	4,3
12.	Cukr. runkeliai	81	0,1	0,5	2,0	1,6	0,8
13.	Bulvės	216	0,3	0,6	1,1	0,2	1,4
14.	Daržovės	130	0,2	-	0,4	-	0,2
15.	Daugiametės žolės, pievos ir ganyklos	17364	21,8	36,8	27,3	18,1	45,0
16.	Kiti žemės ūkio pasėliai, sodai ir uogynai	2485	3,1	4,2	2,6	2,4	3,2
17.	Pūdymai	4985	6,3	8,2	6,7	5,6	5,9
	Iš viso:	79559	100	100	100	100	100

Lyginant su 2005 metais, 2006 m. rajone padidėjo miežių plotas (19 010 ha), rapsų plotas (9776 ha), sumažėjo deklaruotų daugiamečių žolių, pievų ir ganyklų plotas (16 142 ha) ir pūdymų plotas (2 904 ha).

Pagal 2003 metų visuotinio žemės ūkio surašymo duomenis pievos, ganyklos, daugiametės žolės Pasvalio rajone sudarė 23,7 proc. žemės ūkio naudmenų ploto arba du kartus mažiau, nei vidutiniškai Lietuvoje (47,5 proc.).

Atskirose Pasvalio rajono seniūnijose didesnių skirtumų tarp žemės naudojimo rodiklių nėra. Žemės našumo balas mažiausias Pumpėnų ir Daujėnų seniūnijose (45,7 – 46,6); likusiose seniūnijose jis sudaro 52,0 – 54,8 balo, o Saločių seniūnijoje – 55,2. Vidutiniškai vienam surašytam sąlyginiam dirbančiajam žemės ūkyje teko 14,7 ha žemės ūkio naudmenų, o vienam ūkiui – 12,0 ha (nuo 9,2 ha Pušaloto seniūnijoje iki 15,6 ha Daujėnų seniūnijoje) žemės ūkio naudmenų. Laikomų gyvulių skaičius, tenkantis 100 ha žemės ūkio naudmenų: 26 galvijai, iš jų 15 karvių. Ryškesnė galvijininkystės specializacija yra Joniškėlio ir Saločių seniūnijose (100 ha

žemės ūkio naudmenų tenka 36 – 38 galvijai). Kiaulių skaičius ūkiuose iki 2 ir daugiau karto didesnis nei karvių skaičius. Dėl Saločių kiaulininkystės komplekso ir didesnio kiaulių skaičiaus Pasvalio seniūnijoje vidutiniškai Pasvalio rajone 100 ha žemės ūkio naudmenų tenka 80 kiaulių. Ūkių specializaciją apsprendžia didelės pardavimui skirtos augalininkystės produkcijos apimtys ir santykinai didesni javų plotai. Vidutiniškai rajone grūdiniai augalai sudarė 54,4 proc. žemės ūkio naudmenų, tuo tarpu pievos, ganyklos ir daugiametės žolės – 24,7 proc., pūdymai – 8,2 proc. Didžiausias grūdinių augalų procentas buvo Vaškų seniūnijoje (63,9) ir Namišių seniūnijoje (60,5). Ekstensyviausia žemės ūkio gamyba buvo Pušaloto seniūnijoje: grūdiniai augalai sudarė 39,4 proc., pievos, ganyklos, daugiametės žolės ir pūdymai – 50,0 proc., o 100 ha žemės ūkio naudmenų teko tik 16 galvijų, iš jų 11 karvių ir 19 kiaulių.

Lyginant šiuos duomenis su šalies vidutiniais rodikliais pažymėtina, jog Lietuvoje 2003 m. vidutinis ūkio dydis buvo 9,3 ha, 100 ha žemės ūkio naudmenų vidutiniškai teko 35,3 galvijai, iš jų 17,8 karvės, taip pat 42,9 kiaulės. Žemės ūkio naudmenų struktūroje grūdinės kultūros sudarė 34,9 proc., pievos, ganyklos, daugiametės žolės ir pūdymai – 51,6 proc. Tai rodo, kad pagal gamtines sąlygas ir ūkininkavimo tendencijas Pasvalio rajonas daugiau tinkamas augalininkystės – kiaulininkystės gyvulininkystės specializacijai plėtoti.

Žemės ūkio gamybos plėtra ir perspektyvos rajone susietos su valstybės ir ES fondų parama. Santykinį rajono ūkių ekonominį pajėgumą rodo duomenys pateikti 4.9 lentelėje (pagal žemės ūkio surašymo 2003 metų rodiklius).

4.9 lentelė. Ekonominis ūkių pajėgumas

Ūkių skaičius, kurių pajamos per metus (EDV)	Procentinis pasiskirstymas	
	Pasvalio rajonas	Vidutiniškai Lietuvoje
1	2	3
iki 1	69,2	67,1
1 – 2	18,6	21,4
2 - 4	6,5	7,3
daugiau 4	5,7	4,2
Iš viso:	100	100

Pastaba: EDV – europinio dydžio vienetas, lygus 1200 eurų, arba 4620 litų.

4.3. Ūkinės veiklos įtaka žemės naudojimui ir žemės vertė

Žemės reformos metu įvykdytas žemės nuosavybės perskirstymas sudaro prielaidas ūkinės veiklos įvairovei, ypač kaimo vietovėse. Grįžimas nuo stambiųjų ūkių, pagrįstų samdomu darbu, sistemos prie individualių, šeimos ūkių sistemos parodė, jog tik nedidelė dalis žemės savininkų turi galimybę kurti ūkininkų ūkius ir juos plėtoti iki rekomenduojamų racionalių dydžių. Kiti žemės savininkai, turėdami teisę disponuoti nuosavais žemės sklypais, juose gali vystyti ne žemės ūkio veiklą arba juos parduoti ar išnuomoti kitiems asmenims. Žemės ūkio paskirties žemė išsilygina įvairiems tikslams – tolesniam ilgalaikiam ūkininkavimui (kai ją perka savo žemėvaldas stambinantys ūkininkai) arba rekreacijai bei ūkinei - komercinei veiklai (kai ją perka fiziniai ir juridiniai asmenys planuodami žemės sklypus panaudoti pastatų statybai). Todėl rajone yra aktyvi privačios žemės ūkio paskirties žemės rinka. Orientacinis potencialių žemės ūkio paskirties žemės sklypų pardavėjų skaičius, nustatytas pagal statistinių duomenų analizę:

1. Žemės ūkio paskirties žemės savininkų skaičius – 12,8 tūkst.

1.1. Iš jų – kaimo vietovėje gyvenantys asmenys:

- ūkininkai ir jų šeimos nariai $(1,8 \times 2) = 3,6$ tūkst.
- kiti žemę naudojančios asmenys ir jų šeimos nariai (iš 2003 m. surašytų 6,3 tūkst. ūkių atėmus 1,8 tūkst. ūkininkų ūkių ir 2,7 tūkst. asmeninio ūkio žemės naudotojų – $1,8 \times 2$) = 3,6 tūkst.

1.2. Likę žemės savininkai – miestuose ir kituose administracinėse teritorijose gyvenantys asmenys $(12,8 - 3,6 - 3,6) = 5,6$ tūkst. Iš jų:

- žemės ūkio naudmenas ir pasėlius deklaruojantys asmenys (iš 5,7 tūkst. žemę deklaravusių asmenų atėmus 1,8 tūkst. ūkininkų ir pusę asmeninio ūkio žemės naudotojų) = 2,6 tūkst.;
- kiti asmenys, kurių žemė nenaudojama (dirvonuoja) arba ją deklaravo nuomojantys ūkininkai – 3,0 tūkst. asmenų.

Užbaigus privatizuoti asmeninio ūkio ir laisvo valstybinio fondo žemę, potencialių žemės savininkų, galinčių Pasvalio rajone parduoti žemės ūkio paskirties žemę, gali būti apie 7 tūkst. (žemės plotas – apie 30 tūkst. ha). Šios žemės perleidimas ilgalaikiai žemės ūkio veiklai ar kitai veiklai vyksta jau šiuo metu: vienas ūkininkas nuosavybės teise vidutiniškai valdo 20,5 ha žemės, arba 4,8 karto daugiau, nei privačios žemės savininkas (4,3 ha). Valstybinės žemės pardavimas rajone, kaip ir visoje Lietuvoje, nėra intensyvus: 2006 metais vidutiniškai per mėnesį žemės ūkio veiklai buvo parduodama ir įregistruojama Nekilnojamojo turto registre po 39 ha valstybinės žemės ūkio paskirties žemės (Lietuvoje – po 5 436 ha). Tuo tarpu 2006 m. spalio 1 d. rajone buvo pateikti 526 fizinių ir juridinių asmenų prašymai pirkti 6 118 ha valstybinės žemės

ūkio paskirties žemės; suprojektuota tik 1 190 ha, sudarytos pirkimo pardavimo sutartys 84 ha žemės plotui (Lietuvoje atitinkami rodikliai – 34 857; 61 4299 ha; 123 498 ha; 42 624 ha). Kol kas žemės ūkio veiklos subjektai perka privačią žemę. Daugiausiai perkami žemės sklypai, kuriuos pirkėjai nuomoja iš žemės savininkų ir kurie būtini jų ūkių gamybinei veiklai. Dėl didesnio ekonominio suinteresuotumo savarankiškai dirbti arba išnuomoti privačią žemės ūkio paskirties žemę jos perleidimo apimtys yra artimos Lietuvos vidurkiui (4.10 lentelė).

4.10 lentelė. Privačios žemės dovanojimas ir pardavimas 2004 – 2006 m.

Eil. Nr.	Rodikliai	Metai	Pasvalio raj.			Vidutiniškai Lietuvoje proc.*
			žemės sklypų sk.	plotas ha	proc. nuo privačios žemės*	
1	2	3	4	5	6	7
1.	Žemės ūkio paskirties žemės sklypai	2004	1215	5067	0,51	0,39
		2005	1301	5328	0,53	0,51
		2006 I pusm.	1055	3091	0,57	0,63
2.	Miško sklypai	2004	121	373	0,39	0,51
		2005	120	374	0,39	0,50
		2006 I pusm.	68	191	0,40	0,47
3.	Sodininkų bendrijų narių sodų sklypai	2004	53	3,1	0,36	0,43
		2005	44	2,6	0,30	0,42
		2006 I pusm.	19	1,1	0,27	0,38
4.	Kitos paskirties žemės sklypai	2004	200	49,3	0,42	0,60
		2005	132	24,3	0,21	0,61
		2006 I pusm.	57	15,9	0,27	0,69
5	Iš viso:	2004	1589	5492	0,49	0,46
		2005	1597	5729	0,52	0,54
		2006 I pusm.	1039	3084	0,56	0,61

Pastaba: * per mėnesį

Privačios žemės pardavimo apimtys rajone kasmet didėja. Vidutiniškai kas mėnesį rajone buvo parduodama žemės sklypų (skliausteliuose – iš jų žemės ūkio paskirties žemės sklypų skaičius): 2000 m. – 24 (16); 2001 m. – 21 (12); 2002 m. – 39 (27); 2003 m. – 36 (23); 2004 m. – 86 (66); 2005 m. – 97 (77).

Žemės našumas Pasvalio rajone ir galimas perspektyvinis žemės panaudojimas ūkininkavimui ar statyboms žymiai padidina žemės rinkos kainą. Pagal VĮ Registrų centro parengtus žemės verčių žemėlapius rajono gyvenamosios vietovės suskirstytos į 16 verčių zonų;

kiekvienoje zonoje vidutinė žemės vertė nustatyta pagal žemės pirkimo – pardavimo sutartyse įrašytą žemės pardavimo kainą bei kitus veiksnius.

Verčių zonų apibūdinimas:

- I zonai priskirtas Pasvalio miestas.
- Į II – IX zonas įeina teritorijos prie stambiausių gyvenamųjų vietovių (Joniškėlio, Daujėnų, Kriklinių, Krinčino, Pumpėnų, Pušaloto, Saločių ir Vaškų).
- Į X – XIII zonas įjungtos prie Pasvalio miesto ribos esančių Aukštikalnių, Estukių, Pasvalio vienkiemių, Diliauskų ir Pagojo II kaimų teritorijos.
- Į XIV - XV zonas įeina kitų arti rajono centro esančių kaimų teritorijos.
- XVI zonai priskirta likusi rajono teritorija.

Aktyviausia žemės rinka yra I, VII ir XI zonose (12 - 14 proc.). Likusioje rajono teritorijoje žemės rinkos aktyvumas – 5 - 11 proc.

Pasvalio rajono žemės verčių žemėlapis, patvirtinto Nacionalinės žemės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos generalinio direktoriaus 2006 m. gegužės 20 d. įsakymu, vidutiniai rodikliai pagal verčių zonas ir žemės sklypų naudojimo būdą: priemiestinėse teritorijose (X – XIII zonos) vidutinė žemės ūkio paskirties žemės rinkos vertė – 2910 Lt/ha, kitose arčiau rajono centro esančiose teritorijose (XIV – XV zonos) – 2370 Lt/ha, arti stambių gyvenviečių esančiose teritorijose (II – IX zonos) – 2250 Lt/ha, likusioje rajono teritorijoje (XVI zona) – 2070 Lt/ha. Vietovės rekreacinis vertingumas žemės sklypo kainą padidina iki 2,0 – 2,4 karto. Gyvenamosios paskirties žemės sklypų vertė aukščiausia Pasvalio mieste (720 – 989 Lt/a) ir X – XIII zonose (286 Lt/a), žemiausia XVI zonoje (80 Lt/a). Komercinės paskirties žemės sklypų vertė aukščiausia Pasvalio mieste (864 – 1187 Lt/a) ir X – XIII zonose (344 Lt/a), žemiausia XVI zonoje (112 Lt/a). Didėjant žemės paklausai, palaipsniui auga ir parduodamų žemės sklypų kaina. Per 2006 m. II – III ketvirčius vidutinė žemės ūkio paskirties rinkos kaina išaugo 10 proc., kitos paskirties žemės kaina – apie 5 - 10 proc. Vykstantys antrinio žemės perleidimo ir kiti žemės rinkos procesai reikalauja planingesnio privačių ūkių žemėvaldų formavimosi reguliavimo. Stambių ūkių su nekompaktiškai išsidėsčiusiais žemės sklypais teritorijos sutvarkymas bus galimas rengiant žemės konsolidacijos projektus, kurių finansavimo sąlygos numatytos Lietuvos kaimo plėtros 2007 – 2013 metų strategijoje. Šiam antrajam žemės reformos etapui, vykdomam panaudojant žemėvaldų specialiojo planavimo dokumentus, pagrindinės prielaidos (gyvenamųjų vietovių plėtros perspektyvos, kelių tinklas, žemės naudojimo prioritetai) turi būti sprendžiamos rajono teritorijos bendrajame plane.

4.4. Išvados

1. Pasvalio rajonas pasižymi derlingais dirvožemiais ir santykinai dideliu žemės ūkio paskirties žemės plotu. Žemė intensyviai naudojama žemės ūkio veiklai: deklaruota 84 proc. visų statistinių žemės ūkio naudmenų (Lietuvoje – 77 proc.), grūdiniai ir techniniai augalai sudaro 68,3 proc. deklaruoto ploto (Lietuvoje – 44,3 proc.).

2. Žemės ūkio paskirties žemės pakeitimas į kitos paskirties žemę Pasvalio rajone nėra aktyvus. Detalieji planai kitos paskirties žemės sklypų formavimui turėtų būti rengiami tik esamose urbanizuotose teritorijose, numatant nežymią jų plėtrą.

3. Rajono teritorijoje dauguma žemės ūkio naudmenų tinka vienmečių žemės ūkio augalų auginimui; pievos ir natūralios ganyklos sudaro 7,3 proc. (Lietuvoje – 14,0 proc.) žemės ūkio naudmenų. Dabartinę ūkių specializaciją – prekinės augalininkystės produkcijos auginimas, derinant su kiaulininkyste – tikslinga plėtoti ir ateityje. Žemės ūkio gamybos intensyvinimo galimybes turėtų apspręsti racionalaus žemės naudojimo ir gamtos išteklių bei kraštovaizdžio apsaugos reikalavimai.

4. Siekiant tausoti derlingas žemes, rajone tikslinga grąžinti žemės ūkio veiklai apleistus žemės ūkio naudmenų plotus, atlikti reikalingą melioracijos sistemų rekonstrukciją ir remontą. Tai leistų deklaruojamų žemės ūkio naudmenų plotą padidinti nuo 80 tūkst. ha (2000 m.) iki 90 tūkst. ha. Miškų įveisimui tikslinga perduoti iki 1 tūkst. ha. Dar apie 4 tūkst. ha žemės ūkio naudmenų savaime transformuosis į natūralias žemės naudmenas.

5. Pasvalio rajono teritorijoje yra stambūs gyventojų traukos centrai, kurie sudaro pagrindą perspektyviniam dekoncentruotam ūkinės veiklos išdėstymui. Miestų ir miestelių aptarnavimo zonose yra didelis skaičius kompaktiškai užstatytų kaimų, kurių gyventojai daugiausia užsiima žemės ūkio veikla ir prie kurių išsidėsto žemės ūkio įmonių ir ūkininkų ūkių sodybos.

6. Pasvalio rajone yra sparčiau nei kituose šalies rajonuose vykdomi žemės reformos baigiamieji darbai – nuosavybės teisių į žemę atkūrimas ir valstybinės žemės privatizavimas. Bendrojo plano sprendiniai turi sudaryti sąlygas tolesniam žemės reformos etapui – žemės sklypų išdėstymo pertvarkymui ir konsolidavimui, formuojant konkurencingų ūkių žemėvaldas.

7. Privačios žemės rinkos aktyvumas ir vidutinė žemės ūkio paskirties žemės vertė Pasvalio rajone prilygsta šalies vidurkiui. Žemės vertės dydis priklauso:

- 1) žemės ūkio paskirties žemės sklypams, perkamiems ilgalaikiam ūkininkavimui – nuo dirvožemių našumo, kelių tinklo, atstumo nuo miesto ar kitos stambesnės gyvenamosios vietovės centro;

- 2) žemės sklypams, perkamiems poilsiavimui – nuo kraštovaizdžio ypatumų, atitinkančių žemę įgyjančio asmens poreikius (vandens telkinio ar miško artumas, gražus gamtovaizdis, vietovė apsaugota nuo triukšmo ir kitokios žmogaus veiklos įtakos), taip pat nuo galimybės privažiuoti, išdėstyti statinius, panaudoti bendrojo naudojimo komunikacijas;
- 3) žemės sklypams, perkamiems namų valdų statybai ar ūkinei – komercinei veiklai, - nuo galimybės parengti detalų planą ir plėtoti esamą veiklą arba pritaikyti esamus statinius; nuo teritorijos inžinerinio aprūpinimo; nuo artumo prie miestų ir kitų urbanizuotų teritorijų.

8. Bendrojo plano sprendiniai turės didelę įtaką žemės rinkos pokyčiams, kadangi numatys reikiamos infrastruktūros sukūrimą ir teritorijos sutvarkymą. Planuojami pokyčiai turėtų užtikrinti balansą tarp saugomų teritorijų (gamtinio karkaso) ir urbanizuotų teritorijų, tarp žemės ūkio veiklai, miškų ūkio veiklai ir kitai veiklai planuojamų teritorijų, nepabloginti žmonių gyvenimo ir aplinkos apsaugos sąlygų.

4.5. Šaltiniai

1. Lietuvos gyventojų ir būstų surašymas 2001. Statistikos departamentas. Vilniaus apskrities kaimo gyvenamosios vietovės ir jų gyventojai.
2. Visuotinio 2003 m. žemės ūkio surašymo rezultatai seniūnijose. Statistikos departamentas. – Vilnius, 2005. - 215 p.
3. Žemės ūkio augalų pasėliai, derlius ir derlingumas 2005. Statistikos biuletenis. – Vilnius, 2006. – 245 p.
4. Gyvulių skaičius 2005. Statistikos rinkinys. – Vilnius, 2006. – 57 p.
5. Žemės reformos duomenys. www.nzt.lt/index. (Statistika. Žemės reforma).
6. Valstybinės žemės apskaitos duomenys. www.nzt.lt/index.cfm?fuseaction (Statistika. Žemės apskaita).
7. Žemės ūkio naudmenų ir pasėlių deklaravimo duomenys. [Nma.lt/index.php?\(Tiesioginės išmokos.Statistika\)](http://Nma.lt/index.php?(Tiesioginės išmokos.Statistika)).
8. Lietuvos Respublikos teritorijos bendrasis planas. Patvirtintas Lietuvos Respublikos Seimo 2002 m. spalio 29 d. nutarimu Nr. IX-1154. - Valstybės žinios, 2002, Nr. 110-4852.
9. Basalykas A. Lietuvos TSR fizinė geografija. T.II.- Vilnius. „Mintis“, 1965.-496 p.
10. Lietuvos dirvožemiai: kolektyvinė monografija. Sud. M.Eidukevičienė, V.Vasiliauskienė. – Vilnius, „Lietuvos mokslas“, 2001. – 1244 p.
11. Pasvalio rajono žemės vertinimo masiniu būdu ataskaita 2005 m. Valstybės įmonė „Registru centras“, 2006 m.

12. Žemės verčių žemėlapiai. www.nzt.lt/index.cfm?fuseaction (Statistika. Žemės verčių žemėlapiai).
13. Lietuvos Respublikos žemės įstatymas. – Valstybės žinios, 1994, Nr.34-620; 2004, Nr. 28-868.
14. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. spalio 13 d. nutarimu Nr. 1278 patvirtintos Pagrindinės tikslinės žemės naudojimo paskirties nustatymo ir prašymų leisti pakeisti pagrindinę tikslinę žemės naudojimo paskirtį padavimo, nagrinėjimo ir sprendimų priėmimo taisyklės. – Valstybės žinios, 2004, Nr. 152 – 5545.
15. Nacionalinė 2007 – 2013 metų kaimo plėtros strategija (projektas). Lietuvos žemės ūkio ministerija. www.zum.lt/min/failai/1_2006_06-06_STRATEGIJOS_PAGRINDINĖS_NUOSTATOS.pdf.

5. NEKILNOJAMASIS KULTŪROS PAVELDAS

5.1. Bendroji charakteristika

Pasvalio rajono nekilnojamas kultūros paveldas nėra gausus, tačiau išsiskiria savitumu, ryškia architektūrine ir istorine verte. Didžioji Pasvalio rajono teritorijos dalis nepasižymi vaizdingumu: šiaurinė ir centrinė dalys rajono teritorija priklauso prieledyninei ežerinei lygumai, rytinį ir pietinį pakraštį bei trikampį tarp Vaškų, Puodžių ir Grūžių sudaro moreninė lyguma. Raiškesniu reljefu, vaizdų daugiaplaniškumu išsiskiria Mūšos upės bei jos intakų: Mažupės, Pyvesos, Lėvens, Tatulos, slėniai. Tačiau Mūšos, Lėvens ir Pyvesos prieslėniuose klostėsi svarbiausieji kultūros paveldo objektai – senovės gyvenvietės, dvarų sodybos, miesteliai. Todėl šių vietovių kultūrinę vertę žymiai didina estetinė verte išsiskirianti gamtinė aplinka.

Rajono kultūros paveldas atspindi ryškiausius Šiaurės Vidurio Lietuvos istorinės raidos etapus. Ryškiausi archeologijos paveldo objektai yra susiję su žiemgalių genčių ir Lietuvos valstybės formavimusi. Urbanistikos, dvarų sodybų, laidojimo vietų, sakraliniam architektūros paveldui didelę įtaką turėjo Valakų reforma XVI a. viduryje, kurios pasėkoje susiklostė dvarų, palivarkų ir gatvinių kaimų sistema, bei XX a. tarpukaryje vykdyta Lietuvos Respublikos reforma, suformavusi vienkieminį kraštovaizdį. Tačiau istorines žemėnaudos ir žemėvaldos struktūras didžiąja dalimi sunaikino sovietinė stambiasklėpė kolchozinė žemdirbystė - derlingos lygumos buvo palankios jai plėtoti. Buvo nugriauta dauguma vienkiemų, beveik visos dvarų sodybos buvo apleistos ar pertvarkytos neatsižvelgiant į jų kultūrinę vertę. Didelė žala buvo padaryta sakraliniam architektūros ir dailės paveldui.

Pastarajame (nepriklausomybės) laikotarpyje yra tvarkomi svarbiausieji rajono piliakalniai, kiti išskirtinės reikšmės archeologijos ir architektūros objektai, tačiau nepakanka lėšų tvarkyti, atnaujinti ir tinkamai prižiūrėti daugelį kompleksinių arba mažesnės vertės objektų, nors ir įrašytų į Nekilnojamųjų kultūros vertybių registrą. Svarbiu trukdžiu paveldo apsaugai yra iki šiol nebaigta nekilnojamųjų kultūros vertybių apskaita. Nyksta ir kultūros vertybės statuso neturintys etnoarchitektūros paveldo objektai, išlikę pavieniai istorinio kraštovaizdžio fragmentai. Neigiamu veiksniu plėtoti paveldo objektų, esančių kaimo gyvenvietėse, pritaikymą šiuolaikinėms paskirtims yra mažas rajono kaimo gyventojų skaičius, kiti neigiami demografiniai pokyčiai, nepakankama valstybės parama kultūros paveldo saugojimui.

5.1.1. Archeologijos paveldas

Savivaldybės archeologijos paveldas nėra gausus, tačiau Lietuvos Šiaurės Vidurio regione išsiskiria kraštovaizdine ir istorine verte.

Papyvesių I ir II stovyklavietės, išlikusios iš mezolito laikotarpio, laikomos seniausiais archeologijos objektais Šiaurės Vidurio Lietuvoje. Šiame regione nėra aptikta žalvario amžiaus laidojimo objektų, tačiau išlikę geležies amžiaus pilkapiai. Nuo V a. Šiaurės Vidurio regione atsiradę plokštiniai kapinynai yra susiję su žiemgalių bendruomenių formavimusi (tyrinėtas Pamiškių kapinynas). Dėl rajono teritorijos tinkamumo žemdirbystei neišliko arba buvo apardyta daugelis senovės laidojimo vietų, dalis jų buvo sunaikinta kasant žvyrą. Likusios vietos iki šiol tebėra nepakankamai ištirtos (daugiau tyrinėtas tėra Barklainių pilkapynas).

Žiemgaliams priskiriami ir dauguma rajono piliakalnių. Išskirtinės svarbos kraštovaizdžio dominantė yra Šimonių piliakalnis, įsikūręs Mūšos upės dešiniajame krante, santakoje su Pušynės upeliu. Monumentalus jo vaizdas matomas nuo Pasvalio – Joniškėlio kelio. Ažuolpamūšės piliakalnis yra Tatulos ir Ūgės santakoje. Nuo aukštumos, kurios kyšulyje jis įsikūręs, piliakalnį skiria dvigubas pylimas. Žymi dalis piliakalnio buvo nuplauta, tačiau pastaraisiais metais jo šlaitų erozija stabilizuota, piliakalnyje rengiamos šventės. Šimonių ir Ažuolpamūšės piliakalniai apaugę retais medžiais. Kriklinių (Moliūnų) piliakalnis yra lokalizuotas buvusiame Moliūnų dvaro miške. Saudogalos piliakalnis, buvęs nustatytas Mūšos upės kairiajame krante, Mūšos ir Kamaties upelio santakoje, tebėra senajame archeologijos paminklų sąrašė, tačiau 1980, 1991 bei 1995 m. tyrimų duomenimis jame kultūrinio sluoksnio nerasta.

Daug pilkapių buvo visiškai suardyta ariant ar kasant žvyrą. Dalis pilkapių yra sulėkštėję, kai kurių sampiluose iškastos duobės. Arimų apnaikinti yra daugelis kapinynų.

5.1.2. Urbanistikos paveldas

Rajono urbanistikos paveldas yra gausus. Habil. dr. A. Miškinio vertinimu Pasvalio rajone yra 8 gyvenvietės, skirtinos urbanistikos paveldui: Pasvalys, Vaškai, Daujėnai, Joniškėlis, Krinčinas, Pumpėnai, Pušalotas, Saločiai. Šiuo metu kultūros vertybės statusas tėra suteiktas Pasvaliui ir Vaškams. Dėl įvykusių urbanistinės struktūros pokyčių A. Miškinis siūlo Vaškams valstybės saugomos vertybės statuso neteikti. Senujų gyvenviečių urbanistinė struktūra žymiai pakito pastarajame laikotarpyje. Dabartinei urbanistinei jų vertei patikslinti reikalinga atlikti papildomus tyrimus, nustatyti saugojimo galimybes ir kryptis.

Pasvalio miesto istorinis centras tebėra įtrauktas į senąją istorijos ir kultūros paminklų sąrašą. Atskiri jo istorinės plano struktūros elementai, bažnyčios vizualinis dominavimas tebėra ryškūs, tačiau sovietiniame laikotarpyje užstatyta Vytauto Didžiojo aikštės pusė, didelio tūrio

pastatai gretimose gatvėse pakeitė senąją erdvių struktūros pobūdį, abiejų upių slėnių vaizdus, sumenkinio bažnyčios dominavimą. Vaškų miestelio svarbiausias istorinės urbanistinės struktūros, susiklosčiusios XIX a., elementas tebėra aikštė. Tačiau autentiškas jos vaizdas buvo prarastas, kai 1979 m. ji iš dalies buvo užstatyta, o likusi aikštės dalis buvo apželdinta. Pumpėnų istorinis centras iki šiol pasižymi savita erdvės struktūra ir architektūra, jame vizualiai dominuoja istorinis sakralinis kompleksas - bažnyčia su varpine ir karmelitų vienuolyno pastatu.

Pasvalio rajono teritorijoje nėra kaimo gyvenviečių, įrašytų į dabartinį saugomų Lietuvos etnografinių kaimų sąrašą.

5.1.3. Architektūros paveldas

Pasvalio rajono architektūros paveldo kompleksus, įtrauktus į Kultūros vertybių registrą, sudaro dvarų sodybų, sakralinis ir siaurojo geležinkelio infrastruktūros paveldas.

Rajono dvarų sodybų paveldas yra labai gausus. Kompleksiškumu, kraštovaizdine ir istorine verte išsiskiria Gulbinėnų dvaro sodyba. Nežiūrint sovietiniame laikotarpyje sodybos teritorijoje atsiradusių naujų dvarų pastatų grupė (reprezentacinė zona) sudaro vieningą kompozicinę visumą, kuri susiformavo jau baroko etape, nors pastatų architektūroje išliko ryškus romantizmo laikotarpis (XIX a. ir XX a. pradžia). Savitos architektūros, jungiančios klasicizmo, istorizmo ir modernio stiliaus bruožus, ir išskirtinio monumentalumo yra dvaro rūmai. Labai vertingi sodybos statiniai yra istorizmo stilistikos skelto akmenis ir raudonų plytų mūro svirnas, puošnus tvartas, oficina, vertingi ir kiti ūkiniai pastatai, būdingi regionui. Tačiau dabartinė šių architektūros paveldo objektų būklė neatitinka jų paveldosauginės vertės. Išlikusi ir vertinga geometrinė parko plano struktūra, tačiau jo erdvių kompozicija yra praradusi žymią dalį autentiškumo. Bloga yra ir vandens telkinių (kanalų ir tvenkinių) sistemos būklė.

Joniškėlio dvaro sodyba sudaro vieną iš didžiausių saugomų statinių kompleksų Šiaurės Vidurio regione. Ji išsiskiria kraštovaizdine ir architektūrine verte. Ypač vertingas sudėtingos struktūros parkas, kurį sudaro trys zonos: laisvo planavimo (angliškojo tipo), geometrinio (prancūziškojo) ir pramogų. Ryškia architektūrine verte pasižymi sodybos klasicizmo ir istorizmo (plytų stiliaus) pastatai: senieji ir naujieji rūmai, tvartas, rūkykla, kalvė, svirnas (arch. F. Lemanas), tačiau jie tebėra blogos būklės.

Berklainių dvaro sodyba būdinga pasienio regionui - joje ryški vokiečių architektūros mokyklos (Kuršo gubernijos) įtaka.

Vertingos yra ir kitos nedidelės rajono dvaro sodybos, daugiausiai išaugusios iš stipresniųjų ūkių. Į kultūros paveldo objektų, esančių laikinoje apskaitoje, sąrašus yra įtraukti net 26 rajono dvarų sodybų fragmentai ir palivarkas Janušų kaime. Tačiau daugelis senųjų

pastatų, išlikusių šiuose kompleksuose, yra blogos ar net avarinės būklės. Ypač sparčiai nyksta buvę ūkiniai statiniai, daugelis kurių yra reikšmingi kaip Šiaurės Lietuvos regionui būdingos plytų mūro architektūros pavyzdžiai. Tvarkomi Pajiešmenių, kai kurių kitų sodybų objektai, tačiau itin blogos būklės tebėra vertinga Škilinпамūšio dvaro sodyba, kitų sodybų pastatai.

Reikšmingas rajono sakralinis mūro architektūros paveldas. Vienas seniausių objektų yra vėlyvojo baroko Krinčinio Šv. ap. Petro ir Povilo bažnyčia (1782 m.), sudaranti ansamblį su istorizmo formų varpine (1908 m.). Istorizmo architektūros yra ir Vaškų Šv. Juozapo bažnyčia (1881 m.). Joniškėlio Švč. Trejybės (1792 m.), Daujėnų Šv. Jėzaus Vardo (1803 m.) ir Pumpėnų Švč. Mergelės Marijos Škaplierinės (1818 m.) bažnyčioms būdinga savita baroko ir klasicizmo, Pasvalio Šv. Jono Krikštytojo bažnyčios (1787 m., rekonstr. 1887 m.) – baroko ir istorizmo bruožų darna. Kyburių Švč. Mergelės Marijos Angeliškosios bažnyčia (1927 m.), pastatyta pagal V. Landsbergio-Žemkalnio projektą, reprezentuoja tarpukario laikotarpio architektūrą. Unikali Skrebotiško Švč. Jėzaus Širdies bažnyčia, 1920 m. įrengta rekonstruotame romantizmo laikotarpio grūdų sandėlyje. Savita medinė Kriklinių Švč. Mergelės Marijos Apsilankymo bažnyčia (1781 m., rekonstr. 1897 m.) – jos dvibokštis fasadas savo proporcijomis artimas stilinės architektūros vėlyvojo baroko pastatams. Baroko ir neogotikos įtaka matoma ir medinėje liaudies architektūros Pušaloto Šv. ap. Petro ir Povilo bažnyčioje (1853 m., rekonstr. 1879 m.). Autentiškas formas išlaikė Pušaloto sinagogos ir žydų mokyklos pastatai. Švobiškio evangelikų reformatų bažnyčia taip pat pasižymi architektūros savitumu, tačiau iki šiol nėra įtraukta į Kultūros vertybių registrą.

Vertingas architektūrinis techninis rajono paveldas. Vandens malūnas - vilnų karšykla-verpykla Raubonių k. prie kelio Pasvalys-Biržai su išlikusia autentiška technologine įranga (1903 m.) yra vienas geriausiai išlikusių Lietuvoje pramonės objektų. Vidaus įranga žymia dalimi išlikusi Toliūnų, iš dalies ir kituose vandens malūnuose. Balsių vandens malūnas yra vienas seniausių Lietuvoje. Pertvarkius į poilsiavietę jis prarado dalį architektūros autentiškumo, tačiau svarbu, kad yra naudojamas viešajai paskirčiai. Iš keturių į registrą įtrauktų rajono vėjo malūnų technologinė įranga yra išlikusi Puškonių k. malūne, stovinčiame prie Vilniaus-Rygos kelio. Monumentalumu, istorizmo stilistika, technine verte (išlikusi įranga) ir svarbiu vaidmeniu kraštovaizdyje išsiskiria Pumpėnų malūnas, tačiau jo kultūrinei vertei išsaugoti reikalingi restauravimo darbai.

Savitą regiono kultūros paveldo kompleksą sudaro siaurasis geležinkelis su stotimis ir kitais pastatais. Pirmoji jo dalis 1916 m. buvo nutiesta iš Joniškėlio į Šiaulių Guberniją. Siaurojo geležinkelio statiniai, esantys rajono teritorijoje, didžiąja dalimi išlaikė autentiškumą. Geležinkelis rajonui svarbus ir kaip teritorinė Pasvalio ir Joniškėlio istorinių centrų, Migonių piliakalnio ir kitų reikšmingų kultūros paveldo objektų, jungtis.

Istorine ir technine verte pasižymi ir į Kultūros vertybių registrą įtraukti Lietuvos nepriklausomybės (tarpukario) laikotarpio tiltai per Mūšos upę.

XX a. tarpukario laikotarpio medžio architektūros paveldą reprezentuoja savitas vaistinininko Matuzevičiaus gyvenamasis namas Krinčine (neįtrauktas į Kultūros vertybių registrą). Jo vertę didina naudojimas visuomeninei memorialinei paskirčiai (name įrengtas E. ir L. Matuzevičių muziejus).

5.1.4. Laidojimo vietos

Kultūros vertybės statusą turinčių laidojimo vietų skaičius rajone nėra gausus. Vertybės kodas suteiktas kunigo J. Jaskevičiaus kapui Pušalote, už Lietuvos nepriklausomybę žuvusių karių kapui Pasvalyje ir partizanų kapams Jakūbonių ir Austakynės kaimuose. Kitos saugomos laidojimo vietos iki šiol yra senuosiuose istorijos vietinės reikšmės paminklų ir išaiškinamų paminklų sąrašuose. Dauguma jų sudaro senosios miestelių ir kaimų kapinės, 5 iš jų yra senosios žydų kapinės. Pastaraisiais metais tvarkyti partizanų kapai, istorinės žydų kapinės.

5.1.5. Mitologijos objektai

Mitologijos paveldas regionuose, kuriuose vyrauja derlingos dirbamos dirvos, nėra gausus. Tik vienam Pasvalio rajono objektui suteiktas mitologinės vietos statusas. Tai Brazdigos kaime esanti kalva, vadinama Velniakalniu, kitaip Milžinų kalnu.

5.1.6. Įvykių vietos

J. ir P. Vileišių gimtinės vieta yra vienintelis rajono kultūros paveldo objektas, įrašytas į įvykių vietų registrą. Po 1980 m. vykdytos Medinių kaimo melioracijos senųjų statinių šioje vietoje nėra išlikę, joje 1991 m. pastatytas A. Grušo sukurtas stogastulpis.

5.1.7. Monumentai

Dauguma Pasvalio rajono dailės objektų, priskiriamų monumentų, saugomų kaip nekilnojamosios kultūros vertybės, grupei, išreiškia vietos kryždirbystės tradiciją. Naujusias kryždirbystės apraiškas reprezentuoja Kryžių slėnis Papyvesio kaime, kuris buvo pradėtas kurti 1989 08 23 "Baltijos kelio" akcijai pažymėti. Jį sudaro 9 kryžiai ir 1 koplytstulpis, supantys aikštelę su aukuru centre. Monumentų, įtrauktų į Kultūros vertybių registrą, grupėje išskirtinas P. Vileišio paminklas Pasvalyje, kuris yra laikomas vienu vertingesniųjų skulptoriaus Vinco Grybo kūrinių.

5.2. Teritorinė nekilnojamojo kultūros paveldo objektų sklaida

Rajono nekilnojamųjų kultūros vertybių sklaida teritorijoje yra būdinga Šiaurės Vidurio Lietuvos regionui. Dauguma objektų, įtrauktų į Kultūros vertybių registrą, yra susiklostę didesniųjų upių: Mūšos, Lėvens, Pyvesos, paslėniuose arba senosiose gyvenvietėse ir greta jų.

Reikšmingi paveldo objektai rajono teritorijoje sudaro sankaupos vietas. Kompaktiškos sankaupos susiformavo Pasvalyje, Joniškėlyje, Vaškuose ir aplink juos. Šiuose dariniuose vyrauja architektūros paveldo objektai – statiniai ir jų kompleksai. Pušaloto areale susiklosčiusi mišraus pobūdžio sankaupa, kurią sudaro architektūros, archeologijos ir memorialiniai objektai. Abipus Mūšos upės (didžiąja dalimi dešiniajame jos krante) šiauriau Pasvalio miesto susiklosčiusi kultūros paveldo sankaupa, kurioje vyrauja archeologinės vietos. Išskiriant sankaupos arealus yra įvertintas nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tarpusavio vizualinis kompozicinis bei istorinis semantinis sąryšingumas, atsižvelgta į atskirų vietovių istorinį kultūrinį ir estetinį kraštovaizdinių (gamtinį) potencialą. Glaudi teritorinė sąveika, būdinga sankaupos vietas sudarantiems paveldo objektams, padidina kiekvieno jų vertę, todėl šių arealų kultūrinė vertė yra didesnė, nei atskirų objektų verčių suma.

Turizmo plėtotei svarbiu rajono kultūros paveldo vertybių teritorinės sklaidos ypatumu yra vertingų dvarų sodybų lokalizacija šalia Via Baltika magistralės. Šalia jos yra išsidėsčiusios Škilinпамūšio, Saločių, Pajiešmenių, Miliūnų dvarų sodybos, Janušų palivarko sodyba.

LR teritorijos bendrojo plano nekilnojamojo kultūros paveldo dalyje nustatyta, kad Pasvalio savivaldybės teritorija priklauso dvarų sodybų didelio problemiško arealui. Šio plano kultūros paveldo strateginių rajonų žemėlapyje, nustatančiame prioritetines vertybių sankaupas, jų vertę ir išsaugojimo perspektyvą Pasvalio rajonas yra skiriamas dvarų sodybų prioriteto arealui (*LR Seimo nutarimas Dėl LR teritorijos bendrojo plano 2002 m. spalio 29 d. Nr. IX-1154, Vilnius. Žin., 2002, Nr. 110-4852*).

1996 m. habil. dr. J. Bučo nustatyta, kad Pasvalio savivaldybės teritorijos centrinėje, vakarų ir šiaurės vakarų dalyse nėra ryškiau vyraujančių vieno istorinio kraštovaizdžio tipo elementų. Pietiniame ir rytiniame rajono teritorijos pakraščiuose vyrauja kolūkinio kraštovaizdžio komponentai su išlikusiais pavieniais kraštovaizdžio istorinių tipų elementais (*LR teritorijos bendrasis planas. Tikrosios būklės analizė. Kultūros paveldas. 9.1.5. Istorikai susiklostę sukurto kraštovaizdžio teritoriniai skirtumai. Vilnius: Urbanistika, 1996*).

Nustatyta, kad savivaldybės teritorijos šiaurės ir vakarų dalyse vyrauja smulkiaelementės mišrios užstatymo struktūros istorinis tipas, susiklostęs XIX a. pabaigoje ir XX a. pradžioje (su gatvinių gyvenviečių liekanomis). Kita rajono teritorijos dalis yra praradusi ikisovietmečio gyvenviečių tinklo struktūros bruožus, vyrauja stambiaelementinis koncentruotas sovietmečio apgyvendinimo struktūros paveldas (*ten pat, 9.1.6. Vyraujantys užstatymo struktūros istoriniai tipai*).

Iki XIX a. vidurio susiklosčiusių žemėnaudos ir žemėvaldos planinių formų aspektu šiaurinė savivaldybės teritorijos pusė buvo skirta vyraujančiam stambiasklępės langelinės taisyklingos struktūros tipui. Buvo nustatyta, kad pietinėje rajono teritorijos pusė praradusi ikisovietmečio agrostruktūros bruožus, joje vyrauja stambiasklępės kolūkinės žemėnaudos paveldas (*ten pat, 9.1.7. Agrostruktūros istoriniai tipai*).

5.3. Nekilnojamojo kultūros paveldo saugojimas

Ažuolpamūšės piliakalnio aplinka, esanti Tatulos kraštovaizdžio draustinyje, taip pat skiriama konservacinio prioriteto zonai. Ši paskirtis nustatyta Biržų regioninio parko apsaugos reglamentu, patvirtintu LR aplinkos ministro 2002 m. rugpjūčio 10 d. įsakymu Nr. 413 (str. 22.1). Piliakalnio aplinka yra tinkamai pritaikyta lankymui.

Vienas Pasvalio rajono plėtros iki 2014 m. strateginio plano, patvirtinto 2005 m., uždavinių - išsaugoti kultūros paveldą ir didinti jo turistinį patrauklumą. Tam, kad į turizmo maršrutus būtų įjungti kultūros paveldo objektai, palankiu veiksnio yra vyraujanti jų prie formavimasis prie upių bei siaurojo geležinkelio lokalizacija. Strateginiame plėtros plane pažymima, kad didesnės upės yra potencialūs rajono turizmo išteklių objektai.

Siaurojo geležinkelio infrastruktūros pritaikymas turizmui – vienas rajono Strateginio plėtros plano uždavinių. Strateginiame plėtros plane numatoma turizmui pritaikyti Vytartų dvaro sodybą, Raubonių karšykloje-verpykloje įkurti amatų centrą, remti etnoarchitektūros paveldo fiksavimą, tyrimą, kaupimą, sklaidą ir populiarinimą.

Svarbiausieji Savivaldybės nekilnojamojo kultūros paveldo objektai yra įtraukti į LR Nekilnojamųjų kultūros vertybių registrą (kultūros paveldo objektų sąrašus) (*Kultūros paveldo centro Kultūros vertybių registrų informacinė sistema "Voruta", <http://195.182.67.68/registrai/>. 2006 09 30 duomenys*). Nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas nustato, kad jų teritorija yra konservacinės paskirties. Neigiamą įtaką saugojimo planavimui daro užsitęsęs registro sąrašų tikslinimas. Itin problemiška tampa iki 1940 m. sukurtų objektų, neįtrauktų į saugomų objektų sąrašus, išlikimo perspektyva. Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas nustato, kad ir objekto įtraukimas į Registrą laikomas tik pirminiu jo apsaugos etapu - nesudarius saugojimo sutarties su objekto valdytoju, neskiriant lėšų tvarkymui ir priežiūrai objektas gali būti sunaikintas (*Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo pakeitimo įstatymas, Žin., 2004, Nr. 153-5571*).

Pastaraisiais metais buvo tvarkomi išskirtinės vertės rajono kultūros paveldo objektai. Tačiau nepakankamai tvarkomi buvusios dvarų sodybos, sudarančios pagrindinį rajono kultūros paveldo potencialą. Tvarkyti Joniškėlio, Pajiešmenio, atskiri kitų dvarų sodybų pastatai, tačiau jose sovietiniame laikotarpyje yra atsiradę vizualiai agresyvių naujųjų, nepakankamai

tvarkomos išlikusios parkų dalys, iki šiol tebėra daug avarinės ir blogos būklės senųjų pastatų. Reikalinga patikslinti šių kompleksų kultūrinę vertę, atrinktiems objektams nustatyti apsaugos reikalavimus. Efektyvesnei dvarų sodybų apsaugai taip pat trukdo jų privatizavimas dalimis. Į daugelį svarbiausių paveldo objektų nėra informacinių nuorodų nuo pagrindinių kelių, skatinti Etnoarchitektūros vertę pasižyminčios sodybos nepakankamai pritaikomos kaimo turizmui.

Vienu svarbiausių neigiamu veiksniu saugant rajono kultūros paveldą laikytina tai, kad iki šiol nėra sukurta teisinio ir finansinio mechanizmo, skatinančio vietos bendruomenių aktyvesnį dalyvavimą kultūros paveldo objektų apsaugoje bei įgalinančio saugomų objektų savininkams kompensuoti išlaidas restauravimo darbams ir tinkamai objektų priežiūrai.

5.4. Nekilnojamųjų kultūros vertybių sąrašai

Nekilnojamųjų kultūros vertybių sąrašai pateikiami atskiromis grupėmis lentelėse.

5.4.1. Archeologijos paveldo vertybės

Archeologijos paveldo vertybių sąrašas pateiktas 5.1 lentelėje.

5.1 lentelė. Archeologijos paveldo vertybės

Nr. terit. plane	Nr. registre	Pavadinimas	Vardas	Adresas	Situacija	Vertė
1	2	3	4	5	6	7
1A	A1569	Senovės gyvenvietė	Pamiškių	Panevėžio aps., Pasvalio sav., Pamiškių k.	1,55 km į š.r. nuo Mūšos ir Lėvens santakos, į p.v. nuo Pamiškių kapinyno, Mūšos kair. krantas.	Archeologinė
2A	A1734	Kapinynas	Kyburių	Panevėžio aps., Pasvalio sav., Kyburių k.	0,35 km į š.r. nuo Kyburių Švč. Mergelės Marijos Angeliškosios bažnyčios ir 50 m į š.r. nuo Kyburių k. kapinių, į p.r. nuo Kyburių-Kiemėnų kelio.	„
3A	A543 P	Piliakalnis	Kriklinių, Moliūnų, vad. Karališkąja pilimi	Panevėžio aps., Pasvalio sav.,	-	Archeologinė, krašto-vaizdinė
4A	A539 P	Piliakalnis	Migonių, Šimonių	Panevėžio aps., Pasvalio sav., Migonių k.	-	„
5A	A541 P	Pilkapynas	Melėnų, vad. Milžinų kapais	Panevėžio aps., Pasvalio sav., Melėnų k.	2 km į p.r. nuo Pumpėnų-Žadeikių ir Rinkūnų-Moliūnų kelių kryžkelės ir 0,2 km į r. nuo Rinkūnų-Moliūnų kelio, Pyvesos deš. krantas.	Archeologinė

5.1 lentelės tęsinys

1	2	3	4	5	6	7
6A	A542 P	Pilkapynas	Miesteliškių	Panevėžio aps., Pasvalio sav., Miesteliškių k.	-	„
7A	A540 P	Kapinynas	Pamiškių	Panevėžio aps., Pasvalio sav., Pamiškių k.	-	„
8A	A545 P	Senovės gyvenvietė	Šalnaičių	Panevėžio aps., Pasvalio sav., Šalnaičių k.	-	„
9A	A546 P	Kapinynas	Šalnaičių	Panevėžio aps., Pasvalio sav., Šalnaičių k.	-	„
10A	A547 P	Kapinynas	Norelių	Panevėžio aps., Pasvalio sav., Norelių k.	-	„
11A	A1568	Pilkapynas	Berklainių	Panevėžio aps., Pasvalio sav., Berklainių k.	1,2 km į p.r. nuo Daujėnų Švč. Jėzaus Vardo bažnyčios, 0,3 km į p.v. nuo Orijos ir Paršupio santakos, 0,2 km į š.r. nuo Smilgių-Porijų kelio.	„
12A	A1571	Senovės gyvenvietė	Vaidžiūnų	Panevėžio aps., Pasvalio sav., Vaidžiūnų k.	1,35 km į p.v. nuo Mūšos ir Pyvesos santakos, 0,3 km į š.r. nuo Mūšos ir Lėvens santakos, 70 m į š.v. nuo Mūšos kair. kranto.	„
13A	A1572	Senovės gyvenvietė	Vytartų	Panevėžio aps., Pasvalio sav., Vytartų k.	1 km į š., š.r. nuo Pasvalio-Vaškų kelio tilto per Mūšą, 0,4 km į š.r. nuo Pasvalio-Vaškų ir Linkuvos kelių kryžkelės, tiek pat į p.r. nuo Pasvalio-Vaškų ir Pervalkų kelių kryžkelės, Mūšos kair. krantas.	„
14A	A1570	Senovės gyvenvietė II	Pamiškių	Panevėžio aps., Pasvalio sav., Pamiškių k.	1,25 km į š.r. nuo Mūšos ir Lėvens santakos, 0,45 km į p.v. nuo Mūšos ir Pyvesos santakos, Mūšos kair. krantas.	„
15A	A544 K P	Piliakalnis su gyvenviete	Ažuolpamūšės	Panevėžio aps., Pasvalio sav., Ažuolpamūšės k.	-	Archeologinė, krašto-vaizdinė
	A544 K 2P	Gyvenvietė	-			
	A544 K 1P	Piliakalnis	-			
16A	AV879	Senkapis, vad. Velnialakniu	-	Panevėžio aps., Pasvalio r. Kriaušiškių k.	-	Archeologinė

5.1 lentelės tęsinys

1	2	3	4	5	6	7
17A	AV881	Senkapis su XV-XVI m.e.a. kp.	-	Panevėžio aps., Pasvalio r. Švobiškio k.	-	„
18A	AV882	Senkapis, vad. Katmilžiais	-	Panevėžio aps., Pasvalio r. Vainekonių k.	-	„
19A	AV883	Senkapis	-	Panevėžio aps., Pasvalio r. Vienžindžių k.	-	„
20A	AV893	Senkapis, vad. Kapotais	-	Panevėžio aps., Pasvalio r. Lavėnų k./Niurkonių k.	-	„
21A	AV894	Senkapis	-	Panevėžio aps., Pasvalio r. Melėnų k.	-	„
22A	AV904	Senkapis	-	Panevėžio aps., Pasvalio r. Kidžionių k.	-	„
23A	AV905	Senkapis, vad. Kapeliais	-	Panevėžio aps., Pasvalio r. Maldučionių k.	-	„
24A	AV908	Senkapis, vad. Milžinkapiu	-	Panevėžio aps., Pasvalio r. Ožkyčių k.	-	„
25A	AV910	Senkapis su X-XII m.e.a. gr. kp.	-	Panevėžio aps., Pasvalio r. Pušaloto mst.	-	„
26A	AV912	Senkapis, vad. Prancūzkalniu, Napoleono kepure	-	Panevėžio aps., Pasvalio r. Šedeikonių k.	-	„
27A	AR760	Pilkapis	-	Panevėžio aps., Pasvalio r. Vizorių k.	-	„
28A	AR763	Piliakalnis	-	Panevėžio aps., Pasvalio r. Saudogalos k.	-	Archeologinė, kraštovaizdinė
29A	AR1850	Pilkapis	-	Panevėžio aps., Pasvalio r. Šalnaičių k.	-	Archeologinė
30A	IP2393	Senovės gyvenvietė I	-	Panevėžio aps., Pasvalio sav., Papyvesių k.	-	„

5.1 lentelės tęsinys

1	2	3	4	5	6	7
31A	IP2391	Akmens a. gyvenvietė I	-	Panevėžio aps., Pasvalio sav., Papyvesių k.	-	„
32A	IP2392	Akmens a. gyvenvietė II ir sen. gyvenvietė II	-	Panevėžio aps., Pasvalio sav., Papyvesių k.	-	„

5.4.2. Urbanistikos paveldo vertybės

Urbanistikos paveldo vertybių sąrašas pateiktas 5.2 lentelėje.

5.2 lentelė. Urbanistikos paveldo vertybės

Nr. terit. plane	Vertybės kodas	Pavadinimas	Vardas	Adresas	Situacija	Vertė
1	2	3	4	5	6	7
1U	UV31	Pasvalys	-	Panevėžio aps., Pasvalio r. Pasvalys	-	Urbanistinė, architektūrinė
2U	UV48	Vaškai	-	Panevėžio aps., Pasvalio r. Vaškų mst.	-	„

5.4.3. Statinių kompleksai - architektūros paveldo vertybės

Statinių kompleksų sąrašas pateiktas 5.3 lentelėje.

5.3 lentelė. Statinių kompleksai - architektūros paveldo vertybės

Nr. terit. plane	Nr. registre	Pavadinimas	Vardas	Adresas	Situacija	Vertė
1	2	3	4	5	6	7
1G	LA413/1807	Buv. dvaro sodybos fragmentai	-	Panevėžio aps., Pasvalio r. Meškauskio k.	-	Architektūrinė, kraštovaizdinė
2G	LA413/1843	Geltonpamūšės buv. dvaro sodybos fragmentai	-	Panevėžio aps., Pasvalio r. Vileišių k.	-	„
3G	LA413/1838	Buv. dvaro sodybos fragmentai	-	Panevėžio aps., Pasvalio r. Kamardės vs.	-	„

5.3 lentelės tęsinys

1	2	3	4	5	6	7
4G-1	G10 K 10	Stotis	Siaurasis geležinkelis	Panevėžio aps., Pasvalio sav., Kraštų k.	Kraštų kaimo p. dalis, prie kelio Kraštai-Užgulbinė	„
4G-2	G10 K 11	Stotis		Panevėžio aps., Pasvalio sav., Pajiešmenų k.	R. Pajiešmenų k. dalyje, prie kelio, jungiančio Pajiešmenius su Žydžiūnų-Žabynės-Krinčino keliu	„
4G-3	G10 K 12	Stotis		Panevėžio aps., Pasvalio sav., Pasvalys Stoties 15	Pasvalio š.v. dalis	„
4G-4	G10 K 13	Prekių sandėlis		Panevėžio aps., Pasvalio sav., Pasvalys Stoties 15	Pasvalio š.v. dalyje, šalia glžk. stoties, prie bėgių	„
4G-5	G10 K 14	Stotis		Panevėžio aps., Pasvalio sav., Migonių k.	Migonių k. v. dalis, apie 2 km nuo kelio Šiauliai-Pasvalys	„
4G-6	G10 K 15	Stotis		Panevėžio aps., Pasvalio sav., Joniškėlis Stoties 7	Joniškėlio š. dalis	„
4G-7	G10 K 16	Prekių sandėlis		Panevėžio aps., Pasvalio sav., Joniškėlis Stoties 7	Joniškėlio glžk. stotyje, priglautas prie stoties pastato	„
4G-8	G10 K 17	Semaforas		Panevėžio aps., Pasvalio sav., Joniškėlis	Prie gelžkelio iš Joniškėlio į Panevėžį, kairė bėgių pusė	„
4G-9	G10 K 18	Semaforas		Panevėžio aps., Pasvalio sav., Joniškėlis	Prie gelžkelio iš Joniškėlio į Biržus, kairė bėgių pusė	„
4G-10	G10 K 19	Semaforas		Panevėžio aps., Pasvalio sav., Joniškėlis	Prie gelžkelio iš Joniškėlio į Linkuvą, už Mažupės u., kairė bėgių pusė	„
4G-11	G10 K 20	Semaforas		Panevėžio aps., Pasvalio sav., Joniškėlis	Prie gelžkelio iš Joniškėlio į Linkuvą, ties keliu Joniškėlis-Petrašiūnai	„
4G-12	G10 K 25	Stotis		Panevėžio aps., Pasvalio sav., Vaitkūnų k.	Vaitkūnų kaimo p.v. dalis, netoli keliuko Vaitkūnai-Maldučioniai	„
4G-13	G10 K 26	Stotis		Panevėžio aps., Pasvalio sav., Pušaloto mst. Stoties	Pušaloto mstl. v. dalis	„

5.3 lentelės tęsinys

1	2	3	4	5	6	7
4G-14	G10 K 27	Prekių sandėlis		Panevėžio aps., Pasvalio sav., Pušaloto mst. Stoties	Pušaloto glžk. stoties teritorijos š. dalis	„
4G-15	G10 K 28	Namas		Panevėžio aps., Pasvalio sav., Pušaloto mst. Stoties	Į p. nuo Pušaloto glžk. stoties pastato	„
4G-16	G10 K 53	Geležinkelio tiltas		Panevėžio aps., Pasvalio sav., Joniškėlis	Per Mažupės u., Joniškėlio glžk. stoties v. dalis	„
4G-17	G10 K 54	Geležinkelio tiltas		Panevėžio aps., Pasvalio sav., Pasvalys	Per Lėvens u., netoli Pasvalio m.	„
4G-18	G10 K 55	Geležinkelio tiltas		Panevėžio aps., Pasvalio sav., Papyvesių k.	Per Pyvesos u., netoli Pasvalio m.	„
5G	G123 K	Dvaro sodyba	Gulbi- nėnų	Panevėžio aps., Pasvalio sav., Gulbinėnų k.	Abipus Krinčino - Berčiūnų kelio, tarp Upytės ir Ringužės u.	Architekt- ūrinė, istorinė, krašto- vaizdinė
	G123 K 1	Rūmai	-		-	„
	G123 K 2	Oficina	-		-	„
	G123 K 3	Svirkas	-		-	„
	G123 K 4	Tvartas	-		-	„
	G123 K 5	Tvartas	-		-	„
	G123 K 6	Daržinė	-		-	„
	G123 K 7	Arklidė	-		-	„
	G123 K 8	Parkas	-		-	„
6G	G124 K	Dvaro sodyba	Joniš- kėlio	Panevėžio aps., Pasvalio sav., Joniškėlio k.	0,4 km. Į š.v. nuo Šiaulių - Pasvalio kelio, prie Mažupės u.	„
	G124 K 1	Rūmai	vad. senai- siais		Dvaro sodybos centrinėje dalyje, pagrindiniu fasadu orientuoti į p.	„
	G124 K 2	Rūmai	vad. naujai- siais		Sodybos reprezentacinėje dalyje, pagrindiniu fasadu orientuoti į r.	„
	G124 K 3	Oficina	-		Pagrindiniu fasadu orientuota į v., stovi reprezentacinio kiemo r. pusėje.	„
	G124 K 4	Svirkas	-		P. sodybos dalyje, išilgine ašimi orientuotas r.-v. kryptimi.	„

G124 K 5	Karvidė	-	P.r. sodybos dalis, diendaržiu orientuota į š.	„
G124 K 6	Vandens malūnas	-	Sodybos r., ūkinėje dalyje, pagrindiniu š. fasadu orientuotas į kelią, prie tvenkinio.	„
G124 K 7	Rūkykla	-	P.r. sodybos dalis, pagrindiniu fasadu orientuota į v.	„
G124 K 8	Maisto sandėlis	-	Ūkinėje sodybos dalyje, pagr. fasadu orientuotas į v., š. fasadu šliejasi prie rūkyklos G124K7.	„
G124 K 9	Kalvė	-	Ūkiniame kieme, pagrindiniu fasadu orientuota į v.	„
G124 K 10	Namas	-	Sodybos centrinėje dalyje, į p. nuo rūmų, vad. naujaisiais, išilgine ašimi orientuotas r. - v. kryptimi.	„
G124 K 11	Kumetynas	-	Į p. nuo rūmų vad. naujaisiais G124K2, pagrindiniu fasadu orientuotas į š.	„
G124 K 12	Arklidės liekanos	-	Sodybos centr. dalis, į v. nuo rūmų, vad. naujaisiais G124K2.	„
G124 K 13	Ratinė	-	Centrinėje sodybos dalyje, pagrindiniu fasadu orientuota į v.	„
G124 K 14	Arklininko namas	-	Į v. nuo ratinės G124K13, orientuotas p.-š. kryptimi.	„
G124 K 15	Oranžerijos liekanos	-	Sodybos š. dalis, pagrindiniu fasadu orientuota į p.	„
G124 K 16	Sodininko namas	-	Š. sodybos dalyje, pagrindiniu fasadu orientuotas į p.	„
G124 K 17	Tvartas	-	Sodybos š. dalyje, pagrindiniu fasadu orientuotas į v.	„
G124 K 18	Daržinė	-	Š. sodybos dalyje, išilgine ašimi orientuota r. - v. kryptimi.	„
G124 K 19	Kumetynas	-	V. sodybos teritorijos dalis, orientuotas p. - š. kryptimi.	„
G124 K 20	Svirnas	-	-	„
G124 K 21	Parkas	-	Š. ir š.r. sodybos dalys.	„

5.3 lentelės tęsinys

1	2	3	4	5	6	7
7G	G125 K	Dvaro sodyba	Škilinpa- mūšio	Panevėžio aps., Pasvalio sav., Škilinpamūšio k.	Mūšos deš. krantas.	Architektū- rinė, istorinė, kraštovaiz- dinė
	G125 K 1	Rūmai			-	„
	G125 K 2	Svirnas			-	„
	G125 K 3	Svirnas			-	„
	G125 K 4	Svirnas			-	„
	G125 K 5	Arklidė			-	„
	G125 K 6	Tvartas			-	„
	G125 K 7	Siloso bokštas			-	„
	G125 K 8	Arklininko namas			-	„
	G125 K 9	Ledainė			-	„
	G125 K 10	Parkas			-	„
	G125 K 11	Kapinės			-	Istorinė
8G	G177 K	Bažnyčios kompleksas	Šv. apašt. Petro ir Povilo	Panevėžio aps., Pasvalio sav., Krinčino mstl.	-	Architekt- ūrinė, kraštovaiz- dinė
	G177 K 2	Varpinė			-	„
	G177 K 3	Šventoriaus tvora su vartais ir koplyčiomis			-	„
9G	G178 K 1	Kapinių koplyčia		Panevėžio aps., Pasvalio sav., Niurkonių k.	-	Architekt- ūrinė
	G178 K 2	Varpinė			-	„
	G178 K 3	Kapinių vartai			-	„
10G	G179 K 1	Bažnyčia	Švč. M. Marijos Škaplie- rinės	Panevėžio aps., Pasvalio sav., Pumpėnų mstl.	-	Architekt- ūrinė, kraštovaiz- dinė
	G179 K 2	Varpinė			-	„
	G179 K 3	Vienuolyno namas			-	„
11G	IP515/ LA413/ 1836	Buv. dvaro sodybos fragmentai	-	Panevėžio aps., Pasvalio sav., Ažuolpamušės k.	-	„
12G	IP516/ LA413/ 1837	Buv. dvaro sodyba	-	Panevėžio aps., Pasvalio sav., Baltpamūšio k.	-	„

5.3 lentelės tęsinys

1	2	3	4	5	6	7
13G	IP517/ LA413/ 1808	Buv. dvaro sodyba	-	Panevėžio aps., Pasvalio sav., Berklainių k.	-	„
14G	IP518/ LA413/ 1809	Buv. dvaro sodyba	-	Panevėžio aps., Pasvalio sav., Dagilynės k.	-	„
15G	IP519/ 413/1810	Buv. dvaro sodybos fragmentai	-	Panevėžio aps., Pasvalio sav., Daniūnų k.	-	„
16G	IP526/ LA413/ 1838	Buv. dvaro sodybos fragmentai	-	Panevėžio aps., Pasvalio sav., Kamardės vs.	-	„
17G	IP527/ LA413/ 1833	Buv. dvaro sodybos fragmentai	-	Panevėžio aps., Pasvalio sav., Kauklių k.	-	„
18G	IP528/ LA413/ 1804	Buv. dvaro sodybos fragmentai	-	Panevėžio aps., Pasvalio sav., Kyburių k.	-	„
19G	IP529/ LA413/ 1830	Lavėnų (Niurkonių) buv. dvaro sodybos fragmentai (AtV 534)	-	Panevėžio aps., Pasvalio sav., Lavėnų k.	-	„
20G	LA413/18 07	Buv. dvaro sodybos fragmentai	-	Panevėžio aps., Pasvalio sav., Meškalaukio k.	-	„
21G	LA413/ 1831	Buv. dvaro sodybos fragmentai	-	Panevėžio aps., Pasvalio r. Moliūnų k.	-	„
22G	IP532/ LA413/ 1805	Buv. dvaro sodybos fragmentai	-	Panevėžio aps., Pasvalio sav., Nairių k.	-	„
23G	IP533/ LA413/ 1815	Pajiešmenės buv. dvaro sodyba	-	Panevėžio aps., Pasvalio sav., Pajiešmenių k.	-	„
24G	IP534/ LA413/ 1839	Buv. dvaro sodybos fragmentai	-	Panevėžio aps., Pasvalio sav., Raudonpamū-šės k.	-	„
25G	IP535/ LA413/ 1840	Buv. dvaro sodybos fragmentai	-	Panevėžio aps., Pasvalio sav., Saločių mst.	-	„
26G	LA413/ 1830	Lavėnų (Niurkonių) buv. dvaro sodybos fragmentai (AtV 534)	-	Panevėžio aps., Pasvalio r. Lavėnų k.	-	„

5.3 lentelės tęsinys

1	2	3	4	5	6	7
27G	LA413/ 1828	Buv. dvaro sodybos fragmentai	-	Panevėžio aps., Pasvalio sav., Vytartų k.	-	„
28G	IP539/ LA413/ 1844	Buv. dvaro sodybos fragmentai	-	Panevėžio aps., Pasvalio sav., Žadeikonių k.	-	„
29G	IP540/ LA413/ 1845	Buv. dvaro sodybos fragmentai	-	Panevėžio aps., Pasvalio sav., Žilpamūšio k.	-	„
30G	LA413/ 1829	Buv. palivarko sodybos fragmentai	-	Panevėžio aps., Pasvalio sav., Janušų k.	-	„
31G	LA413/ 1811	Buv. dvaro sodybos fragmentai	-	Panevėžio aps., Pasvalio r. Daučkėnų k.	-	„
32G	LA413/ 1803	Didžiųjų Grūžių (Kalneliškių) buv. dvaro sodybos fragmentai	-	Panevėžio aps., Pasvalio r. Kalneliškių k.	-	„
33G	LA413/ 1841	Buv. dvaro sodybos fragmentai	-	Panevėžio aps., Pasvalio r. Sokų k.	-	„
34G	LA413/ 1804	Buv. dvaro sodybos fragmentai	-	Panevėžio aps., Pasvalio r. Kyburių k.	-	„

5.4.4. Statiniai - architektūros paveldo vertybės

Statinių, kurie yra architektūros paveldo vertybės, sąrašas pateiktas 5.4 lentelėje.

5.4 lentelė. Statiniai - architektūros paveldo vertybės

MC	Nr. registre	Pavadinimas	Vardas	Adresas	Situacija	Vertė
1	2	3	4	5	6	7
1S	S323	Namas	-	Panevėžio aps., Pasvalio sav., Pasvalys Nepriklausomybės 25	Miesto centr. dalis, dešinysis Lėvens u. krantas	Architek- tūrinė
2S	S324	Pastatas	-	Panevėžio aps., Pasvalio sav., Joniskėlis Vytauto 7	Miesto centr. dalis	„
3S	S285	Vandens malūnas	-	Panevėžio aps., Pasvalio sav., Balsių k.	Lėvens u. š. krantas, 310 m į p.r. nuo kelio Balsiai-Paberžėliai	Architek- tūrinė, krašto- vaizdinė

5.4 lentelės tęsinys

1	2	3	4	5	6	7
4S	S287	Vėjo malūnas	-	Panevėžio aps., Pasvalio sav., Pumpėnų mstl.	Miestelio v. dalis, 36 m į r. nuo kelio Vilnius-Ryga	Architek- tūrinė, techninė, krašto- vaizdinė
5S	S39	Vandens malūnas - vilnų karšykla- verpykla	-	Panevėžio aps., Pasvalio sav., Raubonių k.	Stovi Tatulos upės slėnyje prie kelio Pasvalys-Biržai	Architek- tūrinė, techninė
6S	S16	Tiltas	-	Panevėžio aps., Pasvalio sav., Pasvalys	Kelyje Joniškis- Žeimelis-Pasvalys, per Mūšos upę	„
7S	S17	Tiltas	-	Panevėžio aps., Pasvalio sav., Saločių mst.	Kelyje Biržai- Pasvaliečiai-Saločiai, per Mūšos upę	„
8S	S459	Vėjo malūnas	-	Panevėžio aps., Pasvalio sav., Vaškų mstl.	-	Architek- tūrinė, krašto- vaizdinė
9S	S192	Tiltas	-	Panevėžio aps., Pasvalio sav., Švobiškio k.	Per Mūšą, kelyje Švobiškis-Narteikiai	Architek- tūrinė, techninė
10S	S286 K	Vėjo malūnas su technologine įranga	-	Panevėžio aps., Pasvalio sav., Puškonių k.	Kelio Vilnius-Ryga r. pakraštys, 100 m į p.r. nuo Sriauto u.	Architek- tūrinė, techninė, krašto- vaizdinė
	S286 K 1	Vėjo malūnas				
	S286 K 2	Technologinė įranga				
11S	S460 K	Vandens malūnas su technologine įranga	-	Panevėžio aps., Pasvalio sav., Toliūnų k.	-	Architek- tūrinė, techninė
	S460 K 1	Vandens malūnas				
	S460 K 2	Technologinė įranga				
12S	IV464	Namas	-	Panevėžio aps., Pasvalio r. Pasvalys Nepriklausomybės 83	-	Architek- tūrinė, istorinė
13S	IV469	Namas	-	Panevėžio aps., Pasvalio r. Joniškėlis	-	„
14S	IV470	Namas	-	Panevėžio aps., Pasvalio r. Joniškėlis Vytauto 1	-	„

5.4 lentelės tęsinys

1	2	3	4	5	6	7
15S	IV881	Koplyčia	-	Panevėžio aps., Pasvalio r. Niurkonių k.	-	„
16S	AtV530	Bažnyčia	-	Panevėžio aps., Pasvalio r. Joniškėlis Vytauto 7 (5?)	-	Architek- tūrinė, istorinė, krašto- vaizdinė
17S	AtV1072	Namas	-	Panevėžio aps., Pasvalio r. Joniškėlis Vytauto 38	-	Architek- tūrinė
18S	LA413/ 1814	Namas	-	Panevėžio aps., Pasvalio sav., Krinčino mst. Žalgirio 42	-	„
19S	IP1020, LA413/ 1832	Klėtis	-	Panevėžio aps., Pasvalio sav., Pumpėnų mst.	-	„
20S	IP980/ LA413/ 1802	Namas	-	Panevėžio aps., Pasvalio sav., Pasvalys Vaškų 8	-	„
21S	IP1292/ LA413/ 1834	Pastatas	-	Panevėžio aps., Pasvalio sav., Pušaloto mst. Panevėžio 4	-	„
22S	IP1318/ LA413/ 1812	Šv. Kūdikėlio Jėzaus Teresės bažnyčia	-	Panevėžio aps., Pasvalio sav., Gulbinėnų k.	-	„
23S	IP1536/ LA413/ 1801	Pirtis	-	Panevėžio aps., Pasvalio sav., Pasvalys Palėvenės 15	UV 31 teritorijoje	„

5.4.5. Įvykių vietos – nekilnojamojo paveldo vertybės

Įvykių vietų – nekilnojamojo paveldo vertybių sąrašas pateiktas 5.5 lentelėje.

5.5 lentelė. Įvykių vietos – nekilnojamojo paveldo vertybės

Nr. terit. plane	Nr. registre	Pavadinimas	Vardas	Adresas	Situacija	Vertė
1	2	3	4	5	6	7
1I	I37 P	Sodybos vieta	Vileišių gimtinė	Panevėžio aps., Pasvalio sav., Medinių k.	I š.v. nuo ūkininkės Gudienės sodybos, į š. nuo kelio Ustukiai-Stipinai.	Istorinė, memoria-linė
2I	-	Žydų genocido aukų kapai	-	-	Šedeikonių miškas	Memoria-linė
3I	-	Žydų genocido aukų kapai	-	-	Žadeikių miškas	„
4I	-	Žydų genocido aukų kapai	-	-	Kriaušiškių miškas	„
5I	-	Žydų genocido aukų kapai	-	-	Grūžių miškas	„

5.4.6. Mitologijos paveldo vertybės

Mitologijos paveldo vertybių sąrašas pateiktas 5.6 lentelėje.

5.6 lentelė. Mitologijos paveldo vertybės

Nr. terit. plane	Nr. registre	Pavadi-nimas	Vardas	Adresas	Situacija	Vertė
1	2	3	4	5	6	7
1M	M205	Kalnas	vad. Velniakalniu, kitaip Milžinų kalnu	Panevėžio aps., Pasvalio sav., Brazdigos	Kaimo p. dalis, 0,25 km į p.r. nuo Panevėžio-Pasvalio kelio, 70 m į š.v. nuo Svalios u.	Istorinė, mitologinė

5.4.7. Monumentai, saugomi kaip nekilnojamosios kultūros vertybės

Monumentų, saugomų kaip nekilnojamosios kultūros vertybės, sąrašas pateiktas 5.7 lentelėje.

5.7 lentelė. Monumentų sąrašas

Nr. terit. plane	Nr. registre	Pavadinimas	Vardas	Adresas	Situacija	Vertė
1	2	3	4	5	6	7
1D	DV1942	Stogastulpis su Nukryžiuotojo ir Marijos skulptūromis	-	Panevėžio aps., Pasvalio r. Vienžindžių k.	-	Meninė, etnokultūrinė
2D	DV1950	Kryžius su 4 evangelistų bareljefais	-	Panevėžio aps., Pasvalio r. Joniškėlis	Bažnyčios šventorius	Meninė, istorinė
3D	DV1951	Kryžius su 2 koplytėlėmis, Kristaus, nešančio kryžių, ir Pieta	-	Panevėžio aps., Pasvalio r. Jurgeniškių k.	-	„
4D	DV1952	Koplytstulpis su Rūpintojėlio skulptūra	-	Panevėžio aps., Pasvalio r. Jurgeniškių k.	A. Gegecko sodyba	„
5D	DV1953	Kryžius su Nukryžiuotojo ir Šv. Kazimiero skulptūromis	-	Panevėžio aps., Pasvalio r. Šakarnių k.	-	„
6D	DV1955	Kryžius su Marijos skulptūra	-	Panevėžio aps., Pasvalio r. Kriklinų k.	bažnyčios šventorius	„
7D	DV1956	Stogastulpis su Jėzaus krikšto skulptūriniu grupe	-	Panevėžio aps., Pasvalio r. Berčiūnų k.	-	„
8D	DV1964	Koplytstulpis su skulptūromis	-	Panevėžio aps., Pasvalio r. Diliauskų k.	-	„
9D	D V1938	Stogastulpis su 3 ornamentuotais kryželiais	-	Panevėžio aps., Pasvalio sav., Daujėnų sen.	-	„
10D	D129	Antkapinis kryžius	-	Panevėžio aps., Pasvalio r. Pušaloto mstl.	Kapinių centr. dalis, 18 m į r. nuo Šv. apašt. Petro ir Povilo bažnyčios r. kampo.	Meninė
11D	D127	Paminklas	P. Vileišio	Panevėžio aps., Pasvalio sav., Pasvalys P. Vileišio	Miesto š.r. dalis, į š.r. nuo P. Vileišio g.	Meninė, istorinė
12D	IP981/LA413/1827	Kryžių slėnis	-	Panevėžio aps., Pasvalio sav., Papyvesių k.	šalia kaimo	„

5.4.8. Laidojimo vietos, saugomos kaip nekilnojamosios kultūros vertybės

Laidojimo vietų, saugomų kaip nekilnojamosios kultūros vertybės, sąrašas pateiktas 5.8 lentelėje.

5.8 lentelė. Laidojimo vietos

MC	Nr. registre	Pavadinimas	Vardas	Adresas	Situacija	Vertė
1	2	3	4	5	6	7
1L	L416 P	Kapas	J. Jaskevičiaus	Panevėžio aps., Pasvalio sav., Pušaloto mstl.	Kapinių p.v. dalis, 15,3 m į p.v. nuo šv. apašt. Petro ir Povilo bažnyčios, 3,7 m į š.r. nuo kapinių tvoros	Istorinė
2L	L1034 P	Lietuvos karių kapas	-	Panevėžio aps., Pasvalio sav., Pasvalys P. Avižonio	Miesto kapinių š.r. dalis, netoli kapinių r. ribos.	„
3L	L412	Partizanų kapai	-	Panevėžio aps., Pasvalio sav., Jakūbonių k.	Kapinių š. ir p.r. dalys.	„
4L	L413	Partizanų kapai	-	Panevėžio aps., Pasvalio sav., Austakynės k.	Apie 500 m į p.v. nuo AB "Joniškėlio keramika" gamybinių pastatų, į r. nuo Girelės miško.	„
5L	IV465	Kapinės	-	Panevėžio aps., Pasvalio r. Pasvalys Stoties	-	„
6L	IV474	Kapinės	-	Panevėžio aps., Pasvalio r. Pamažupių k.	-	„
7L	IV475	Kapinės	-	Panevėžio aps., Pasvalio r.	-	„
8L	IV476	Kapinės	-	Panevėžio aps., Pasvalio r.	-	„
9L	IV477	Kapinės	-	Panevėžio aps., Pasvalio r. Pumpėnų mst.	-	„
10L	IV478	Kapinės	-	Panevėžio aps., Pasvalio r. Pušaloto mst.	-	„
11L	IV479	Kapinės	-	Panevėžio aps., Pasvalio r. Saločių mst.	-	„
12L	IV481	Kapinės	-	Panevėžio aps., Pasvalio r. Vaškų mst.	-	„
13L	IV482	Kapinės II	-	Panevėžio aps., Pasvalio r. Vaškų mst.	-	„

5.8 lentelės tęsinys

1	2	3	4	5	6	7
14L	IV1259	Kapas	-	Panevėžio aps., Pasvalio r. Joniškėlis	-	„
15L	IP2401	Neveikiančios kapinės	-	Panevėžio aps., Pasvalio sav., Vainekonių k.	-	„
16L	IP2732	žydų senosios kapinės	-	Panevėžio aps., Pasvalio sav., Pasvalys Panevėžio	tarp gatvės ir Svalios u. kr.	„
17L	IP2727	žydų senosios kapinės	-	Panevėžio aps., Pasvalio sav., Joniškėlis	Vilniaus ir Naujosios g. kampas	„
18L	IP2729	žydų senosios kapinės	-	Panevėžio aps., Pasvalio sav., Pumpėnų mst.	-	„
19L	IP2728	žydų senosios kapinės	-	Panevėžio aps., Pasvalio sav., Pušaloto mst.	-	„
20L	IP2726	žydų senosios kapinės	-	Panevėžio aps., Pasvalio sav., Čerkšbalės k.	-	„

5.5. Išvados

1. Pasvalio rajono nekilnojamasis kultūros paveldas pasižymi didele architektūrine, istorine, archeologine, memorialine verte. Išskirtiniu rajono ypatumu, svarbiu plėtojant kultūrinį turizmą, laikytina statinių kompleksų, įtrauktų į Kultūros vertybių registrą, gausa.
2. Rajono kultūros paveldo potencialą žymia dalimi lemia jų teritorinės sklaidos ypatumai. Reikšmingas yra geras svarbiausių objektų pasiekiamumas trasomis, pasižyminčiomis kultūrine ir estetine verte.
3. Nepakankamai gera daugelio kultūros paveldo objektų fizinė būklė. Nyksta regionui būdingi buvę dvarų sodybų ūkiniai statiniai, nepakankamai prižiūrimi dvarų parkai. Rajono kultūros paveldo objektų tipologinė struktūra (nedidelių dvaro sodybų gausa) reikalauja žymiai didesnių lėšų kultūrinio savitumo išsaugojimui.
4. Objektų, esančių laikinosios apskaitos ir naujų išaiškinamų paminklų bei senuosiuose istorijos ir kultūros paminklų sąrašuose, kultūrinės vertės pokyčiai, įvykę pastaraisiais metais, iki šiol nėra naujai įvertinti.
5. Žymiai didesnės lėšos yra skirtinos savitumu pasižyminčio archeologinio, urbanistinio ir sakralinio paveldo tvarkybai ir priežiūrai. Grėsmę rajono nekilnojamojo kultūros paveldo vertei taip pat kelia tradicinių kaimo bendruomenių nykimas, teisinių prielaidų efektyviai apsaugai ir saugojimo darbų finansinio kompensavimo mechanizmo nebuvimas.

6. PASVALIO RAJONO SUSISIEKIMO SISTEMA

LR Valstybės ilgalaikės raidos strategijoje [1] išdėstytos pagrindinės transporto sistemos plėtros kryptys ir strateginiai tikslai: infrastruktūros modernizavimas ir integravimas į transeuropinius tinklus, multimodalinės transporto sistemos plėtra bei logistikos centrų kūrimas, saugios ir aplinkai palankios transporto sistemos kūrimas.

Transporto poveikio aplinkai mažinimas didinant ekologinį efektyvumą ir įtraukiant aplinkos interesus į sektoriaus plėtros strategijas – itin svarbus Lietuvos darnaus vystymosi prioritetas [2]. Nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje pabrėžta, kad plėtojant biokuro vartojimą būtinas glaudesnis bendradarbiavimas žemės ūkio, pramonės, transporto sektoriuje ir finansų sektoriuose. Strategijoje taip pat nurodoma, kad lėtas biotransporto/bevariklio infrastruktūros vystymas, pasenusios eismo reguliavimo sistemos ir transporto priemonės, nediegiamos šiuolaikinės multimodalinės transporto srautų reguliavimo sistemos yra pagrindinės didesnių miestų oro taršos priežastys.

Ilgalaikėje Lietuvos transporto sistemos plėtros strategijoje [3] taip pat plačiau aprėpiamos ne tik atskiros transporto šakos, bet siekiama ir stiprinti skirtingų transporto rūšių sąveiką. Tiesioginės sąsajos tarp jau minėtų dokumentų išryškėja gretinant šiuos tikslus: paslaugų kokybės ir techninių parametų iki ES lygio gerinimas, patogus žmonių susisiekimas ir konkurencinių pajėgumų didinimas. Ilgalaikėje Lietuvos transporto sistemos plėtros strategijoje taip pat numatytos transporto infrastruktūros vystymo, intermodalaus transporto, informacinių technologijų plėtros, aplinkosaugos ir eismo saugos gerinimo keliuose priemonės. Prioritetai yra suteikiami mažesnę neigiamą poveikį aplinkai darančiam transportui, energetinio efektyvumo didinimui, alternatyvių ir aplinką mažiau teršiančių degalų bei kitoms prevencinėms aplinkos taršą mažinančios priemonės.

LR teritorijos bendrajame plane[4] numatyta (6.1 pav.) Lietuvos transporto sistemos integracija į ES, o taip pat siekiama darnios ir vieningos susisiekimą sistemos tikslų. LR bendrajame plane yra nurodytos tokios Pasvalio rajonui aktualios pagrindinės transporto infrastruktūros plėtros kryptys:

- 1) plėtoti ir modernizuoti tarptautinių automobilių kelių tranzitinio transporto koridorius (Via Baltica);
- 2) pradėti I geležinkelio koridoriaus įgyvendinimą (trasa dar nėra patvirtinta, tačiau vienas iš pastaruoju metu ruošiamų variantų trasuojamas Pasvalio rajonu).

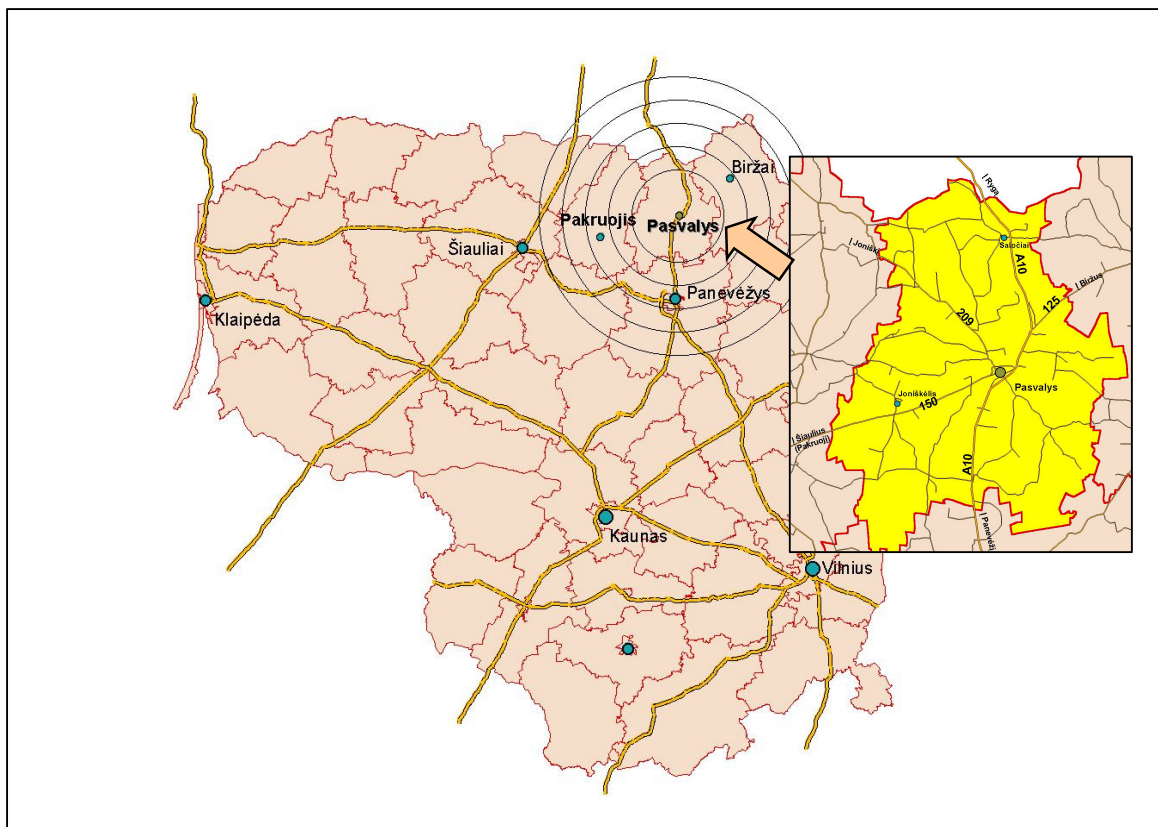

Pasvalio rajono susisiekimo sistemos svarbiausia dalis yra kelių transportas. Kitos transporto rūšys ir joms priskirtina infrastruktūra yra mažai išplėtoti: Pasvalio rajone vandens transportui tinkamų upių nėra, taip pat nėra civilinių aerodromų turinčių tinkamumo naudoti pažymėjimus [6]. Dar 20 amžiaus pradžioje išplėtoti siaurojo geležinkelio infrastruktūra nėra naudojama. Bevariklio transporto infrastruktūros plėtros planai panaudoti siaurojo geležinkelio sankasą šioje savivaldybėje yra apibrėžti Nacionalinių dviračių trasų specialiajame plane [7].

6.1. Bendroji rajono kelių struktūra

Pasvalio rajonas yra Lietuvos šiauriniame pakraštyje: šiaurėje ribojasi su Latvija (Saločių muitinė), vakaruose - Pakruojo, pietuose - Panevėžio, o rytuose - Biržų rajonų savivaldybių teritorijomis. Rajono transporto ašis - Pirmasis tarptautinis transporto koridorius (TEN I Via Baltica), kurio erdvinė zona yra labai palanki verslo ir turizmo plėtrai.

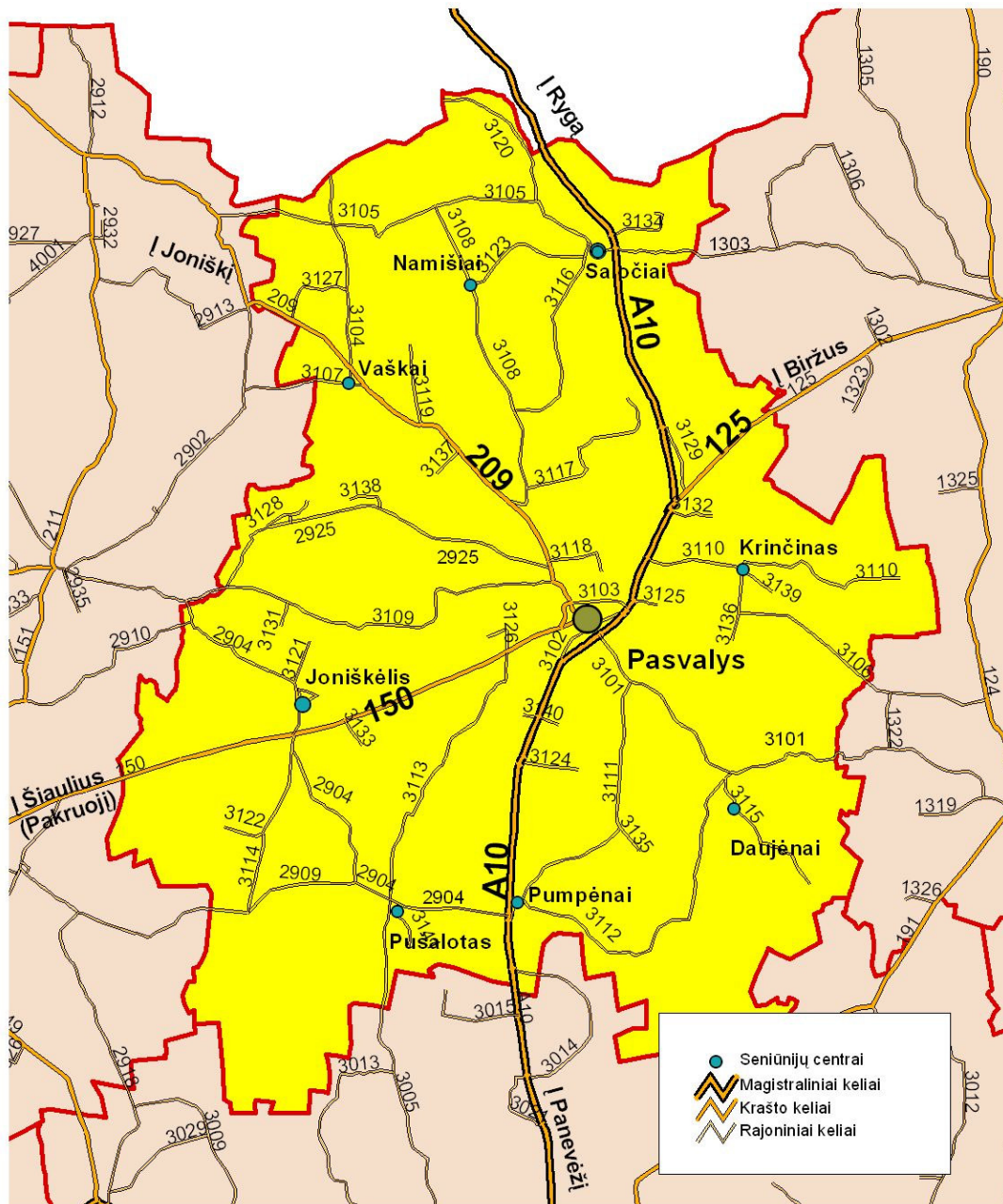
Pasvalio rajonas dėl geografinės padėties ir ryšių struktūros yra Panevėžio transportinės įtakos zonoje. 6.2 pav. pavaizduota Pasvalio geografinė padėtis susisiekimo požiūriu (pirmas apskritimo spindulys - 20 km, o kitų didėja kas 10 km). Atstumas iki Panevėžio (apskrities centro) - 39 km, nuo Pasvalio iki Biržų miesto (rajono centro) yra 28 km, Pakruojo miesto (rajono centro) - 36 km. Via Baltica keliu pasiekiami visi LR magistraliniai keliai, užtikrinami puikūs transportiniai ryšiai su Latvija per Salotės pasienio kontrolės punktą.

6.2 pav. Pasvalio rajono svarbiausių transporto koridorių tinklas

Pasvalio rajono kelių susisiekimo sistemos karkasą sudaro jau minėtas magistralinis kelias **Panevėžys-Pasvalys-Ryga** A10 (veikiantis ir kaip Pasvalio aplinkkelis), bei krašto keliai (6.1 lent. ir 6.3 pav.). Tarptautinis kelias **Panevėžys-Pasvalys-Ryga** A10 transportiškai aptarnauja rajoną šiaurės-pietų kryptimi. Krašto keliais pasiekiami supančių rajonų centrai

(šiaurės-rytai, šiaurės-vakarai, pietūs-vakarai), o rajone esančių seniūnijų centrai pasiekiami rajoniniais keliais.

6.3 pav. Pasvalio rajono kelių schema

Nors magistraliniai ir krašto keliai susilieja ties Pasvalio miestu, suformuoti aplinkkeliai iš šiaurinės ir vakarinės miesto pusių apsaugo miestą nuo didelių tranzitinių srautų. Rajoniniai keliai atlieka srautų paskirstymo funkciją ir užžiedija atskiras pagrindinio kelių karkaso dalis.

6.1 lentelė. Valstybinės reikšmės magistraliniai ir krašto keliai, einantys per Pasvalio savivaldybės teritoriją

Kelio numeris	Kelio pavadinimas	Kelio kategorija	Kelio atkarpa einanti per Pasvalio rajoną	Svarba
1	2	3	4	5
A10	Panevėžys-Pasvalys-Ryga	Magistralinis	19,20-66,10 km	tarptautinė
125	Biržai – Raubonys	Krašto	12,80-19,90 km	šalies
150	Šiauliai – Pakruojis – Pasvalys	Krašto	44,01-69,00 km	šalies
205	Pasvalio aplinkkelis	Krašto	0,00-4,50 km	šalies
209	Joniškis – Žeimelis – Pasvalys	Krašto	41,88-65,05	šalies

Pasvalio rajono valstybinių kelių tinklo struktūra (magistralinis, krašto ir rajoniniai keliai) yra palanki atskirų rajono miestų, gyvenviečių ir seniūnijų aptarnavimui. Rajonu nutiesta tarptautinio magistralinio kelio A10 atkarpa, kuri pakankamai gerai tenkina šio rajono ekonominės veiklos poreikius. Palanki situacija yra su valstybiniais krašto ir rajoniniais keliais. Bendri kelių tinklo išvystymo rodikliai pagal kelių tankį rajone yra artimi apskrities rajonų ir Lietuvos vidurkiui (6.2 lentelė) [8].

6.2 lentelė. Valstybinių kelių tinko ilgis ir tankis Panevėžio apskrities rajonų savivaldybių teritorijose

Savivaldybė	Kelio reikšmė	Iš viso (km)	Cement-betonis (km)	asfalt-betonis (km)	juoda danga (km)	žvyras (km)	Bendras kelių tankis km/km2	Kelių ilgis 1000 gyventojų
Biržų raj. sav.	Krašto	108,2	0	16,43	91,77	0	0,073	3,19
	Rajoniniai	347,59	0	5,8	104,8	236,99	0,235	10,25
	Iš viso sav.	455,79	0	22,23	196,57	236,99	0,309	13,45
Kupiškio raj. sav.	Krašto	101,88	0	47,3	54,58	0	0,094	4,30
	Rajoniniai	241,89	0	6,6	112	123,29	0,224	10,21
	Iš viso sav.	343,77	0	53,9	166,58	123,29	0,318	14,51
Panevėžio raj. sav.	Magistraliniai	88,13	0	59,36	28,77	0	0,040	2,04
	Krašto	116	0	53,37	62,63	0	0,053	2,68
	Rajoniniai	440,43	0	7,67	190,34	242,42	0,202	10,17
	Iš viso sav.	644,56	0	120,4	281,74	242,42	0,296	14,89
<i>Pasvalio raj. sav.</i>	<i>Magistraliniai</i>	<i>46,9</i>	<i>0</i>	<i>32,77</i>	<i>14,13</i>	<i>0</i>	<i>0,036</i>	<i>1,41</i>
	<i>Krašto</i>	<i>59,76</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>59,76</i>	<i>0</i>	<i>0,046</i>	<i>1,79</i>
	<i>Rajoniniai</i>	<i>309,25</i>	<i>0</i>	<i>0,8</i>	<i>125,77</i>	<i>182,68</i>	<i>0,240</i>	<i>9,26</i>
	Iš viso sav.	415,91	0	33,57	199,66	182,68	0,323	12,46
Rokiškio raj. sav.	Krašto	123,92	0	72,8	51,12	0	0,069	3,07
	Rajoniniai	458,7	0	4,5	153,57	300,63	0,254	11,38
	Iš viso sav.	582,62	0	77,3	204,69	300,63	0,322	14,46
Iš viso Panevėžio apskrityje		2442,65	0	307,4	1049,24	1086,01	0,312	13,99
Iš viso Lietuvoje		21328,09	85,82	3208,31	9608,87	8415,87	0,327	0,01

Lyginant kelių ilgį tenkanti 1000 rajono gyventojų, reikia pabrėžti, kad pagal šį rodiklį Pasvalio rajonas atsilieka nuo visų apskrityje esančių rajonų (Lietuvos bendri duomenys nėra lygintini dėl didelės gyventojų koncentracijos miestuose). Taigi, gyventojų požiūriu kelių transporto infrastruktūros pasiekiamumas yra gana prastas.

Procentiniai duomenys apie rajono valstybinių ir vietinių kelių bei gatvių dangas pateikti 6.3 [8] ir 6.4 lentelėse [9]. Taip pat Pasvalio rajone yra 867 km vietinių kelių, iš kurių 142 km su pagerinta danga, o 804 km su kita danga. Pasvalio rajonas pagal valstybinės ir vietinės reikšmės kelių ilgį su patobulintomis dangomis yra artimas apskrities vidurkiui. Tuo tarpu analizuojant gatvių tinklą yra matyti, kad šiame rajone santykinai išasfaltuota daugiausiai gatvių lyginant su kitais apskrities rajonais.

6.3 lentelė. Valstybinės reikšmės kelių tinklo struktūra pagal dangas Panevėžio apskrities rajonuose 2006 metais

Rajono pavadinimas	Rajono plotas	Gyventojų skaičius	Viso kelių	Patobulintos dangos					Kitos dangos			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
				Cement-betonis	Asfalt-betonis	Juoda danga	Iš viso		Grindinys	Žvyras	Iš viso	
	kv. km.	tūkst.	km.	km.	km.	km.	km.	%	km.	km.	km.	%
Visi valstybinės reikšmės keliai												
Biržų raj. sav.	1476	33,9	455,79	0	22,23	196,57	218,8	48	0	236,99	236,99	51,995
Kupiškio raj. sav.	1080	23,69	343,77	0	53,9	166,58	220,48	64,14	0	123,29	123,29	35,864
Panevėžio raj. sav.	2179	43,29	675,71	0	149,13	282,21	431,34	63,84	0	244,37	244,37	36,16
Pasvalio raj. sav.	1289	33,38	415,91	0	33,57	199,66	233,23	56,08	0	182,68	182,68	43,92
Rokiškio raj. sav.	1807	40,03	585,56	0	77,3	207,63	284,93	48,66	0	300,63	300,63	51,34
Viso Panevėžio apskrityje			2476,74	0	336,13	1052,65	1388,78	56,07	0	1087,96	1087,96	43,936
Magistraliniai keliai												
Panevėžio raj. sav.	2179	43,29	116,86	0	88,09	28,77	116,86	100	0	0	0	0
Pasvalio raj. sav.	1289	33,38	46,9	0	32,77	14,13	46,9	100	0	0	0	0
Viso Panevėžio apskrityje			163,76	0	120,86	42,9	163,76	100	0	0	0	0
Krašto keliai												
Biržų raj. sav.	1476	33,9	108,2	0	16,43	91,77	108,2	100	0	0	0	0
Kupiškio raj. sav.	1080	23,69	101,88	0	47,3	54,58	101,88	100	0	0	0	0
Panevėžio raj. sav.	2179	43,29	116	0	53,37	62,63	116	100	0	0	0	0
Pasvalio raj. sav.	1289	33,38	59,76	0	0	59,76	59,76	100	0	0	0	0
Rokiškio raj. sav.	1807	40,03	126,86	0	72,8	54,06	126,86	100	0	0	0	0
Viso Panevėžio apskrityje			512,7	0	189,9	322,8	512,7	100	0	0	0	0
Rajoniniai keliai												
Biržų raj. sav.	1476	33,9	347,59	0	5,8	104,8	110,6	31,82	0	236,99	236,99	68,18

6.3 lentelės tęsinys

1	2	3	4	5	6	7	8	9	110	11	12	13
Kupiškio raj. sav.	1080	23,69	241,89	0	6,6	112	118,6	49,03	0	123,29	123,29	50,97
Panevėžio raj. sav.	2179	43,29	442,85	0	7,67	190,81	198,48	44,82	0	244,37	244,37	55,18
Pasvalio raj. sav.	1289	33,38	309,25	0	0,8	125,77	126,57	40,93	0	182,68	182,68	59,07
Rokiškio raj. sav.	1807	40,03	458,7	0	4,5	153,57	158,07	34,46	0	300,63	300,63	65,54
Viso Panevėžio apskrityje			1800,28	0	25,37	686,95	712,32	39,57	0	1087,96	1087,96	60,43

6.4 lentelė. Miestų gatvių tinklo struktūra pagal dangas Panevėžio apskrities rajonuose 2005 metais (%)

Savivaldybė	2005	
	p.d.	žvyr.
Biržų r.	72%	28%
Kupiškio r.	72%	28%
Panevėžio miesto	75%	25%
Panevėžio r.	78%	22%
Pasvalio r.	83%	17%
Rokiškio r.	70%	30%
Visoje apskrityje:	74%	26%

Išsamus Pasvalio valstybinės reikšmės kelių sąrašas pagal dangų rūšis pateiktas 1priede.

Parengtoje žvyrkelių asfaltavimo programoje 2005–2015 m. Pasvalio rajone planuojama išasfaltuoti 6.5 lent. nurodytus žvyrkelius [10].

6.5 lentelė. Planuojamas asfaltinės dangos įrengimas Pasvalio raj. keliuose su žvyro danga

Kelio pavadinimas	Nuo km	Iki km	Ilgis (km)	Asfaltinės dangos įrengimas 2005-2015 m, km			
				Iš jų 2005 m.	2006-2010 m.	2011-2015 m.	po 2015 m.
1	2	3	4	5	6	7	8
2904 Linkuva-Joniškėlis-Pumpėnai	19,30	22,00	2,70	2,70			
2925 Raudonpamūšis-Vienžindžiai-Vytartai	4,90	5,85	0,95	0,95			
3111 Pumpėnai-Rinkūnai-Žadeikiai	11,20	11,95	0,75	0,75			
3106 Krinčinas-Žvirgždė-Šukionys-Meiliūnai	7,10	7,50	0,40	0,40			
3117 Tetirvinai-Žilpamūšis	3,36	4,06	0,70	0,70			
3108 Tetirvinai-Kiemėnai	13,20	16,40	3,20		3,20		

Kelio pavadinimas	Nuo km	Iki km	Ilgis (km)	Asfaltinės dangos įrengimas 2005-2015 m, km			
				Iš jų 2005 m.	2006-2010 m.	2011-2015 m.	po 2015 m.
3101 Pasvalys-Vabalninkas	10,90	16,12	5,22		5,22		
3111 Pumpėnai-Rinkūnai-Žadeikiai	6,60	11,20	4,60		4,60		
3111 Pumpėnai-Rinkūnai-Žadeikiai	11,90	13,80	1,90		1,90		
3112 Pumpėnai-Krikliniai-Smilgiai	1,60	6,20	4,60		4,60		
3112 Pumpėnai-Krikliniai-Smilgiai	7,20	8,60	1,40		1,40		
3114 Deglėnai-Pamažupiai	0,20	3,30	3,10			3,10	
3114 Deglėnai-Pamažupiai	4,30	8,80	4,50			4,50	
2925 Raudonpamūšis-Vienžindžiai-Vytartai	10,80	15,90	5,10				5,10
2925 Raudonpamūšis-Vienžindžiai-Vytartai	5,85	10,80	4,95			4,95	
1303 Biržai -Pasvaliečiai -Saločiai	16,30	20,50	4,20			4,20	
3138 Privažiavimas prie Kalneliškių nuo kelio Raudonpamūšis -Vienžindžiai	0,00	0,60	0,60			0,60	
3116 Saločiai-Telžiai	5,98	9,54	3,56				3,56
3105 Saločiai-Kiemėnai-Plonėnai	0,80	3,32	2,52				2,52
3106 Krinčinas-Žvirgždė-Šukionys-Meiliūnai	4,70	6,20	1,50				1,50
2904 Linkuva-Joniškėlis-Pumpėnai	7,20	9,80	2,60				2,60

Artimiausiu metu yra numatoma atlikti tokius darbus:

- ❑ kelio 3101 Pasvalys-Vabalninkas atskirų ruožų rekonstrukcija;
- ❑ kelio 3108 Tetervinai-Kiemėnai atskirų ruožų rekonstrukcija;
- ❑ kelio 125 Biržai-Riaubonys atskirų ruožų rekonstrukcija;
- ❑ kelio A10 Panevėžys-Pasvalys-Ryga dangos stiprinimas nuo Latvijos iki Pasvalio.

6.2. Tiltai

Pagal VI „Panevėžio keliai“ pateiktą informaciją Pasvalio rajono valstybiniuose keliuose yra 38 tiltai, kurių bendras ilgis 847,7 m. Duomenys apie visus tiltus yra pateikti 6.6 lentelėje.

6.6 lentelė. Tiltai Pasvalio rajono keliuose

Eil. Nr.	Kelio Nr.	Kelio pavadinimas	Km	Upės pavadinimas	Tilto ilgis, m
		Magistraliniai keliai			
1	A10	Panevėžys-Pasvalys-Ryga	37,29	Svalia	29,00
2	A10	Panevėžys-Pasvalys-Ryga	43,15	Pyvesa	36,00
3	A10	Panevėžys-Pasvalys-Ryga	45,80	Jiešmuo	21,00
4	A10	Panevėžys-Pasvalys-Ryga	47,63	Tatula	47,00
				Viso:	133,00
		Krašto keliai			
5	150	Šiauliai-Pakruojis-Pasvalys	52,50	Mažupė	28,40
6	205	Pasvalio miesto aplinkkelis	0,561	Lėvuo	80,88
7	209	Joniškis-Žeimelis-Pasvalys	64,30	Mūša	78,60
				Viso	187,88
		Rajoniniai keliai			
8	1303	Biržai-Pasvaliečiai-Saločiai	21,30	Mūša	111,00
9	2904	Linkuva-Joniškėlis-Pumpėnai	8,30	Plautupis	4,80
10	2904	Linkuva-Joniškėlis-Pumpėnai	15,30	Mažupė	17,70
11	2904	Linkuva-Joniškėlis-Pumpėnai	30,80	Lėvuo	58,86
12	2930	Klovainiai-Deglėnai-Valmoniai	14,39	Meškerdys	4,50
13	3005	Panevėžys-Skaistgiriai-Pušalotas	19,20	Amata	12,00
14	3101	Pasvalys-Vabalninkas	3,76	Pyvesa	42,20
15	3105	Saločiai-Kiemėnai-Plonėnai	11,20	Islykis	9,50
16	3105	Saločiai-Kiemėnai-Plonėnai	15,60	Maučiuviai	12,00
17	3106	Krinčinas-Ličiūnai-Meiliūnai	2,50	Jiešmuo	5,60
18	3109	Ustukai-Šimoniai-Stipiniai	7,30	Ramojus	5,00
19	3110	Papyvesiai-Krinčinas-Gulbinėnai	5,20	Jiešmuo	9,00
20	3110	Papyvesiai-Krinčinas-Gulbinėnai	12,50	Upytė	5,50
21	3110	Papyvesiai-Krinčinas-Gulbinėnai	13,00	Upytė	3,60
22	3111	Pumpėnai-Rinkūnai-Žadeikiai	4,35	Svalia	5,50
23	3112	Pumpėnai-Krikliniai-Smilgiai	1,50	Istras	12,46
24	3112	Pumpėnai-Krikliniai-Smilgiai	6,93	Svalia	4,60
25	3112	Pumpėnai-Krikliniai-Smilgiai	11,29	Pyvesa	28,20
26	3113	Valakėliai-Pušalotas	4,00	Žąsa	7,50
27	3113	Valakėliai-Pušalotas	10,05	Žąselė	18,20
28	3113	Valakėliai-Pušalotas	13,50	Žąselė	18,20
29	3114	Deglėnai-Pamažupiai	4,80	Meškerdys	5,80
30	3115	Smilgiai-Porijai	0,03	Orija	18,00
31	3116	Saločiai-Telžiai	4,58	Kamatė	3,90
32	3123	Saločiai-Namišiai	0,74	Užukalnis	3,60
33	3123	Saločiai-Namišiai	0,94	Užukalnis	3,60
34	3124	Pajstriečiai - Jurgėnai	0,40	Istras	22,80
35	3125	Diliauskai - Kiemeliai	0,80	Pyvesa	34,50
36	3139	Krinčinas - Petriškiai	0,50	Jiešmuo	20,10
37	3144	Talačkoniai - Dagiliškis	0,14	Istras	12,40
38	3141	Privažiuojamasis kelias prie Dičiūnų	0,90	Amata	6,20
				Viso:	526,82

Transporto ir kelių tyrimų institutas nuo 1996 m. atlieka automatizuotus transporto srautų ir važiavimo greičių matavimus valstybinių kelių tinkle [11]. Magistraliniuose ir krašto keliuose transporto srautai matuojami su stacionariais įrengtais ir mobiliais skaičiuokliais. Rajoniniuose keliuose eismo intensyvumas matuojamas mobiliais skaičiuokliais. Skaičiuoklių išdėstymo taškai Pasvalio apylinkėse kasmet buvo tankinami, todėl transporto srautų ilgalaikė kasmetinė dinamika žinoma tik magistraliniuose ir kai kuriuose krašto keliuose.

The map shows the Pasvalys district in Lithuania, highlighted in grey. Major cities and towns labeled include Ryga, Žeimelis, Biržai, Raubonys, Pasvalys, Vabalninkas, Pakruojis, and Linkuva. The map displays a network of roads, with distances marked between key points. Notable road numbers include 190, 419, 2941, 125, 2314, 771, 5267, 1594, 205, 5370, 638, 124, 626, 3697, 6902, 3183, 386, 211, 209, 2051, 151, 150, 149, 1293, 3244, 191, 124, 10, 20, 30, 40, 50, 60, 70, 80, 90, 100, 110, 120, 130, 140, 150, 160, 170, 180, 190, 200, 210, 220, 230, 240, 250, 260, 270, 280, 290, 300, 310, 320, 330, 340, 350, 360, 370, 380, 390, 400, 410, 420, 430, 440, 450, 460, 470, 480, 490, 500, 510, 520, 530, 540, 550, 560, 570, 580, 590, 600, 610, 620, 630, 640, 650, 660, 670, 680, 690, 700, 710, 720, 730, 740, 750, 760, 770, 780, 790, 800, 810, 820, 830, 840, 850, 860, 870, 880, 890, 900, 910, 920, 930, 940, 950, 960, 970, 980, 990, 1000. The map also shows the Baltic Sea to the north and the border with Latvia to the east.

VGTU Teritorijų planavimo institutas

Analizuojant eismo augimo dinamiką pastebimas nuolatinis augimas I transporto koridoriaus (Via Baltica) kelyje A10 Panevėžys – Pasvalys – Ryga (vidutiniškai 5,6% per metus vertinant 2001-2005 m. laikotarpį, 6.7 lent.). Srautas A10 kelyje prie Pasvalio ypač išaugo per 2004-2005 metus, bendras eismo intensyvumo augimas sudarė net 16,8% (krovininių transporto priemonių net 32,3 %). Krašto keliuose eismo intensyvumas augo įvairiai: srautai 125 keliu augo vidutiniškai 5,7% per metus (vertinant 2002-2005 metus), o 150 keliu – 3,3 %. Pasvalio rajoniniuose keliuose eismo intensyvumas vidutiniškai augo 2,4% per metus, tačiau ilgalaikių tyrimų kol kas nėra ir sunku tvirtinti kuriuose keliuose šis augimas didžiausias ir nuolatinis. Didele dalimi mažesnę augimą rajoniniuose nei krašto keliuose galima aiškinti didėjančiais tranzitiniais srautais. Pasvalio rajoniniuose keliuose intensyvumas svyruoja nuo 43 iki 1042 automobilių per parą. Daugiausiai apkrauti yra šie rajoniniai keliai: 2909, 3102, 3121, 3125. Vidutinis paros eismo intensyvumas juose svyruoja apie 1000 aut./parą.

6.7 lentelė. Vidutinis metinis paros eismo intensyvumas Pasvalio raj. Keliuose

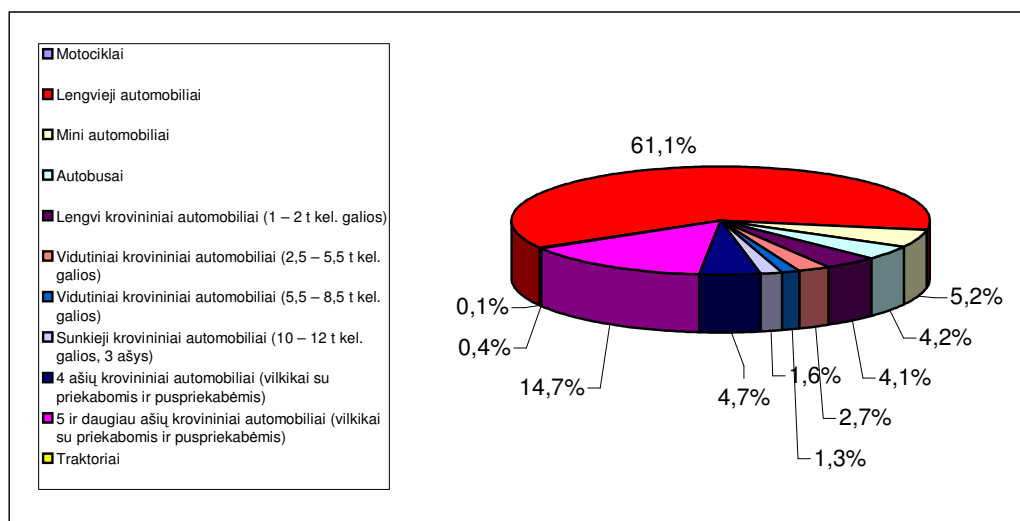
Kelio Nr.	Kelio pavadinimas	Kelio ilgis (km)	2001	2002	2003	2004	2005	Vidutinis metinis augimas
A10	Panevėžys-Pasvalys-Ryga (32,8 km)	66,1	3867	4099	4092	4599	5370	5,6%
125	Biržai - Raubonys (6,61 km)	19,9		1788		2162	2314	5,7%
150	Šiauliai - Pakruojis - Pasvalys (34,31 km)	69		1384		1498	1594	3,3%
205	Pasvalio aplinkkelis	4,5						
209	Joniškis - Žeimelis - Pasvalys (29,09)	65,98				725	771	6,0%
1303	Biržai-Pasvaliečiai-Saločiai	21,7				445	456	2,4%
2904	Linkuva-Joniškėlis-Pumpėnai (31 km)	33,8				624	639	2,3%
2909	Pakruojis-Klovainiai	3,96				976	999	2,3%
2925	Raudonpamūšis-Vienžindžiai-Vytartai (5 km)	21,2				60	61	1,6%
3005	Panevėžys-Skaistgiriai-Pušalotas (17 km)	22,2				373	382	2,4%
3014	Gegužinė-Puodžiūnai-Sereikoniai	10,19				158	162	2,5%
3101	Pasvalys-Vabalninkas (11,2 km)	26,67				245	251	2,4%
3102	Brizdigala-Pasvalys	0,93				1018	1042	2,3%
3104	Vaškai-Puodžiūnai*	10,4				66	68	2,9%
3105	Saločiai-Kiemėnai-Didysis Plonėnas (14,8 km)	20,9				71	73	2,7%
3106	Krinčinas-Ličiūnai-Mieliūnai	16,3				175	179	2,2%
3107	Vaškai-Degesiai	6,2				125	128	2,3%
3108	Tetervinai-Kiemėnai	16,4				180	184	2,2%
3109	Ustukai-Šimoniai-Stipinai	18,7				297	304	2,3%
3110	Papyvesiai-Krinčinas-Gulbinėnai	14,6				514	526	2,3%
3111	Pumpėnai-Rinkūnai-Žadeikiai	13,85				177	181	2,2%
3112	Pumpėnai-Krikliniai-Smilgiai	19,1				172	176	2,3%
3113	Valakėliai-Pušalotas (1 km)	15,1				180	184	2,2%
3114	Deglėnai-Pamažupiai	8,8				150	154	2,6%
3115	Smilgiai-Porijai	7,9				498	510	2,4%
3116	Saločiai-Telžiai	10,74				135	138	2,2%

PASVALIO SAVIVALDYBĖS TERITORIJOS BENDRASIS PLANAS

I etapas. Esamos būklės analizė

Kelio Nr.	Kelio pavadinimas	Kelio ilgis (km)	2001	2002	2003	2004	2005	Vidutinis metinis augimas
3117	Tetervinai-Žilpamūšis	9				177	181	2,2%
3118	Vytartai-Pervalkai	2,4				139	142	2,1%
3119	Titkoniai-Žvirbliniai	4,2				123	126	2,4%
3120	Šakarniai-Dagiai	6				93	95	2,1%
3121	Joniškėlis-Narteikiai	2,1				850	870	2,3%
3122	Vildūnai-Norgėlai	3				233	239	2,5%
3123	Saločiai-Namišiai	6,7				104	106	1,9%
3124	Pajstriečiai-Jurgėnai	1,5				477	488	2,3%
3125	Diliauskai-Kiemeliai	1,3				959	982	2,3%
3126	Valakėliai-Šimonėliai	0,6				502	514	2,3%
3127	Nakvosėliai-Nairiai	1,6				119	122	2,5%
3128	Privažiuojamasis kelias prie Grūžių nuo kelio Raudonpamūšis-Vienžindžiai-Vytartai	1				218	223	2,2%
3129	Privažiuojamasis kelias prie Raubonių nuo kelio Panevėžys-Pasvalys-*Ryga	1				228	233	2,1%
3130	Grūžiai-Paliepiei	1				118	121	2,5%
3131	Privažiuojamasis kelias prie Švobiškio nuo kelio Ustukai-Šimoniai-Stipinai	1,8				172	176	2,3%
3132	Ažuolpamūšė-Paješmeniai	2,2				343	351	2,3%
3133	Privažiuojamasis kelias prie Meškalauckio nuo kelio Šiauliai-Pakruojis-Pasvalys	1,5				166	170	2,4%
3134	Saločiai-Kubiliūnai	3,9				162	166	2,4%
3135	Rinkūnai-Melėnai	1,5				72	74	2,7%
3136	Ličiūnai-Smilgiai	0,9				186	190	2,1%
3137	Privažiuojamasis kelias prie Norių nuo kelio Joniškis-Žeimelis-Pasvalys	0,9				133	136	2,2%
3138	Privažiuojamasis kelias prie Kalneliškių nuo kelio Raudonpamūšis-Vienžindžiai-Vytartai	1,5				91	93	2,2%
3139	Krinčinas-Petriškiai	1,1				42	43	2,3%
3140	Privažiuojamasis kelias prie Talačkonių nuo kelio Panevėžys-Pasvalys-*Ryga	0,8				47	48	2,1%
3141	Privažiuojamasis kelias prie Dičiūnų nuo kelio Linkuva-Joniškėlis-Pumpėnai	1,1				120	123	2,4%
3142	Raubonys-Raudonpamūšis	0,7					344	
3143	Meškalauckis-Gustoniai	0,7					509	
3144	Talačkoniai-Dagiliškis	0,5					58	

Kaip minėta, Pasvalio rajone eismo intensyvumas didžiausias magistraliniame kelyje A10 ir sudaro 5370 automobilių per parą, iš kurių lengvasis transportas sudaro 73,2 %, krovininis – 26,8 % (6.5 pav. ir 6.8 lent.). Palyginus su Lietuvos vidurkiu, kuris yra 83,52% lengvojo ir 16,48 % krovininio transporto, krovininio transporto poveikis kelio A10 dangai yra ypatingai didelis.

6.5 pav. Transporto srauto struktūra automagistrale Via Baltica prie Pasvalio 2005 m.

Pasvalio rajono krašto kelių apkrovimo bendra struktūra yra artima Lietuvos vidurkiui, kuris yra 90,46% lengvojo ir 9,54% krovininio transporto. Pagrindiniuose Pasvalio rajoniniuose keliuose lengvasis transportas sudaro apie 92%, o krovininis - 8%.

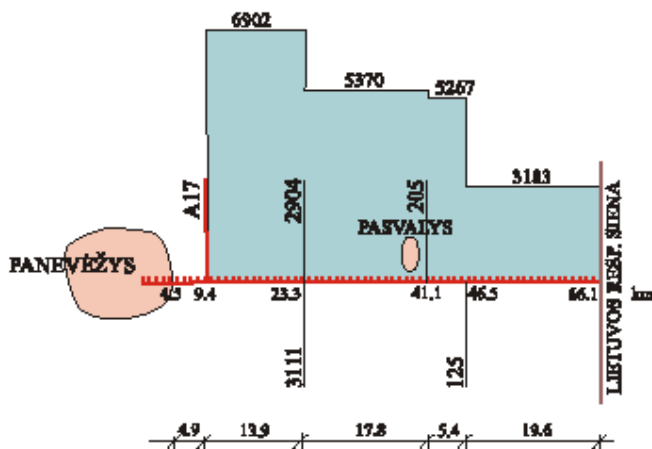
6.8 lentelė. Pasvalio rajono pagrindinių kelių eismo struktūra 2005 m.

Kelio Nr.	Kelio pavadinimas	Kelio km.	Posto Nr.	Metinis vidurkis	Lengvojo transporto intensyvumas aut./parą	Krovininio transporto intensyvum. aut./parą
Magistraliniai keliai						
A10	Panevėžys-Pasvalys-Ryga	32,8	S0620	5370	3930	1440
		45,75	S0630	5267	3724	1543
Lietuvos magistralinių kelių vidurkiai				6292	5297	995
Krašto keliai						
125	Biržai-Raubonys	18,55	S1530	2314	2097	217
150	Šiauliai-Pakruojis-Pasvalys	63,95	S2110	1594	1382	212
209	Pasvalys-Žeimelis	8,3		771	707	64
Lietuvos krašto kelių vidurkiai				1617	1469	148
Rajoniniai keliai						
2909	Pakruojis-Klovainiai	0,3		999	919	80
3102	Brizdigala-Pasvalys	0,3		1042	972	70
3121	Joniškėlis-Narteikiai	0,2		870	831	39
3125	Diliauskai-Kiemeliai	0,2		982	852	130
Lietuvos rajoninių kelių vidurkiai				318	3544	453

Pagrindinis rodiklis, pagal kurį klasifikuojami keliai ir gatvės, yra perspektyvoje prognozuojamas eismo intensyvumas ir jo struktūra. Jis prognozuojamas eismo modeliavimo arba tiesioginio stebėjimo metodais.

Žvelgiant į eismo srauto augimą ir struktūros kitimą 2004-2005 metais, reikia dar kartą pabrėžti, kad daugiausiai jis išaugo ir pakito A10 kelyje: bendras srauto augimas siekė 16,8 %, o krovininio transporto srauto augimas 32,3 %. Per tą patį periodą bendras srautas daugiausiai išaugo krašto kelyje 125 Biržai-Riaubonys – 7 %, tame tarpe krovininio transporto srauto augimas siekė 19 %. Krašto kelyje 209 Pasvalys-Žiemelis krovininio transporto srautas augo 8 %, o lengvojo 6 %. Pagrindiniuose rajoniniuose keliuose srautas augo vienodai: bendras augimas apie 2,4 %, lengvojo ir krovinio transporto procentinės dalys lyginant 2004 ir 2005 m. augo atitinkamai 2,3% ir 6 %.

Šiuo metu kelias A10 yra vienas iš labiausiai apkrautų kelių kertančių valstybės teritorijos sieną. Per parą sieną kerta apie 3183 transporto priemonių ir prognozuojamas nuolatinis krovinio transporto srauto augimas (6.6 pav.).

6.6 pav. Vidutinis metinis paros eismo intensyvumas kelyje A10 (aut./parą)

6.4. Automobilizacija

Šiuo metu Lietuvoje transportų srautų augimas tiesiogiai priklauso nuo automobilizacijos lygio augimo, tačiau užsienio šalių praktika rodo, kad visiškos koreliacijos tarp šių reiškinių nėra. Tai iš esmės susiję su tuo, kad per ilgesnį laiką pakinta labai daug kintamųjų įtakančių automobilių naudojimo lygį, pvz., tokie kaip kuro kainos, automobilių technologijos, gyventojų pajamos ir elgsena.

Pasvalio rajono automobilizacijos duomenys surinkti iš statistikos metraščių. Duomenys yra pateikti 6.9 lentelėje.

6.9 lentelė. 1000-iui gyventojų tenka individualių lengvųjų automobilių

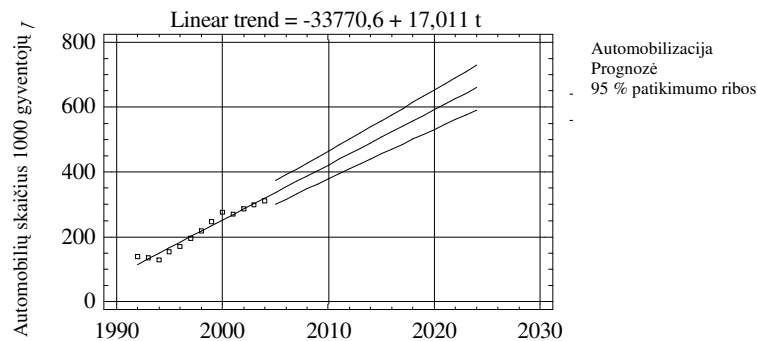
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Vidutiniškai Lietuvoje	185	201	226	249	276	315	304	316	336	354
Pasvalio r. sav.	153	170	196	217	246	276	270	287	298	311

Lyginant duomenis reikia pastebėti, kad automobilizacijos lygis yra žymiai mažesnis nei Lietuvos vidurkis, taip pat mažiausias tarp Panevėžio apskrities rajonų. Per pastaruosius 4 metus automobilizacija didėja vidutiniškai 3,7 % per metus, todėl tokia tendencija išliks ir artimiausiu metu.

Atlikus šių duomenų statistinę analizę ir palyginus alternatyvius modelius gauta, kad geriausiai prognozė yra aprašoma tiesiniu modeliu (6.7 pav.), o priklausomybės lygtis yra tokia:

Automobilizacijos lygis Pasvalyje 1000 gyventojų = -33770,6 + 17,011 t, čia *t* yra metai.

Šiuo atveju prognozei naudotų stebėjimų skaičius N=10, vidutinė kvadratinė paklaida MSE=203,187.

6.7 pav. Automobilizacijos prognozė Pasvalio rajone (aut./1000 gyventojų)

Kaip rodo Vakarų šalių praktika, automobilizacijos lygio augimas priklauso nuo ekonominės situacijos ir dažniausiai rinka pasiekia prisisotinimą ties 450-500 aut./1000 gyv. riba Pasvalyje tai numatoma apie 2014-2015 metus. Reikia pabrėžti, kad ilgalaikė 20 metų prognozė remiantis esamomis tendencijomis yra ganėtinai nepatikima ir yra tik pavyzdinio pobūdžio.

6.5. Avaringumo analizė

Remiantis naujausiais Pasvalio rajono policijos komisariato pateiktais duomenimis 2006 metais įvyko 44 eismo įvykiai, kurių metu žuvo 12 eismo dalyvių, 4 žmonėmis daugiau, lyginant su praėjusiais metais (2 priedas). Sužeistųjų skaičius buvo 45, t.y. 13 mažiau nei praėjusiais metais. Eismo įvykių dinamika parodyta 6.10 lentelėje.

6.10 lentelė. Eismo įvykių dinamika Panevėžio apskrities rajonuose 2001-2005 m.

Savivaldybė	2001	2002	2003	2004	2005
Biržų r.	47	56	49	48	40
Kupiškio r.	27	21	24	28	24
Panevėžio miesto	182	179	174	192	198
Panevėžio rajono	85	86	79	88	76
Pasvalio r.	46	38	44	48	46
Rokiškio r.	68	62	72	66	68
Lietuva	5972	6090	5963	6372	6790

Santykinė Pasvalio rajono eismo įvykių statistika rodo (6.11 lentelė), kad rajonas pagal įvykių ir žuvusiųjų skaičių tenkantį 1000 gyventojų arba 1 kelio km lygiuojasi į apskrities vidurkį. Lyginant rajoninius duomenis su Lietuvos vidurkiu pastebėtina, kad santykinai eismo įvykių Pasvalio rajone nutinka žymiai mažiau, tačiau jie žymiai skaudesni - žuvusiųjų skaičius tenkantis 1000 gyventojų Pasvalio rajone didesnis.

6.11 lentelė. Santykinė eismo įvykių statistika Panevėžio apskrities rajonuose 2005 m.

Savivaldybė	Eismo įvykiai	Žuvo	Sužeis-ta	Eismo įvykiai 1000 gyventojų	Žuvusiųjų skaičius 1000 gyventojų	Sužeistųjų skaičius 1000 gyventojų	Eismo įvykiai 1 kelio km
Biržų r.	40	3	47	1,162	0,087	1,366	0,088
Kupiškio r.	24	6	20	1,004	0,251	0,837	0,070
Panevėžio rajono	76	12	109	1,758	0,278	2,521	0,118
Pasvalio r.	46	8	58	1,357	0,236	1,712	0,111
Rokiškio r.	68	11	76	1,671	0,270	1,868	0,117
Lietuva	6790	760	8497	1,982	0,222	2,481	0,319

Remiantis naujausiais duomenimis stebima nerimą kelianti tendencija – 2006 m. rajone žuvo 6 pėstieji ir 4 dviratininkai, o 2005 m., atitinkamai, 2 ir 0. Sužeistųjų skaičius rajone mažėjo, išskyrus dviratininkus – jų buvo sužeista tiek pat kiek ir pareitais metais. Naujų duomenų pagrindu tenka dar kartą pastebėti, kad skaudžių eismo įvykių rajone įvyksta žymiai daugiau nei kituose apskrities rajonuose.

Lietuvos eismo priežiūros tarnyba kaupia duomenis apie avaringiausias vietas Lietuvoje, tuo tikslu rengiamas ir „Juodųjų dėmių“ žemėlapis [12] (6.8 pav.). "Juodųjų dėmių" žemėlapi Lietuvos automobilių kelių direkcijos prie Susisiekimo ministerijos užsakymu parengė valstybės įmonė Transporto ir kelių tyrimo institutas. "Juodoji dėmė" – tokia vieta, kurioje 500 metrų kelio ruože per ketverius metus įvyko ne mažiau kaip 4 įskaitiniai eismo įvykiai (įskaitinis eismo įvykis toks, per kurį žūsta ar sužalojami žmonės).

Pasvalio rajone remiantis 2005 metų duomenimis yra 4 tokios vietos, trys iš jų – automagistralėje Via Baltica.

Pavojingiausi Via-Baltica ruožai yra šie:

- 34,27-35,00 km, kuriame apvirtus automobiliui žuvo 2 ir sužeisti 2 žmonės, susidūrus automobiliams - 1 žmogus žuvo ir 1 sužeistas, įvyko 2 susidūrimai su dviračiais kurių metu sužeisti 2 žmonės;
- 38,75-39,20 km, kuriame per pastaruosius metus įvyko 6 susidūrimai, kurių metu 10 žmonių sužeista ir 1 žuvo, taip pat buvo sužeistas vienas pėsčiasis;
- 43,059-43,40 km, kuriame įvyko 4 susidūrimai ir 4 žmonės sužeisti;
- 41,05-42,68 km nėra įtrauktas į juodųjų dėmių sąrašą, tačiau šioje atkarpoje buvo sužeisti 2 ir žuvo 1 pėsčiasis.

6.8 pav. Juodosios dėmės Pasvalio raj. (2005, paruošta panaudojus TKTI medžiagą)

Pavojingiausias kelio 150 Šiauliai – Pakruojis – Pasvalys ruožas 52,25-53,00 km, kuriame įvyksta daug susidūrimų (1 žuvo ir 3 sužeisti). Šiame kelyje pastebima tendencija – dominuoja susidūrimai su dviratininkais (3 žuvę ir 2 sužeisti) ir užvažiavimai ant pėsčiųjų (1 žuvęs ir 1 sužeistas).

Pavojingiausių ruožų kelyje 209 Joniškis – Žeimelis – Pasvalys išskirti negalima, tačiau taip pat dominuoja susidūrimas su dviratininku (2 žuvę) ir užvažiavimas ant pėsčiojo (1 sužeistas) bei automobilių apvirtimai (2 žuvę ir 4 sužeisti).

6.6. Viešasis transportas

Pasvalio rajone veikia trys viešojo transporto rūšys: autobusai, mikroautobusai, taksi. Keleivius perveža UAB „Pasvalio autobusų parkas“ ir privatūs vežėjai. UAB „Pasvalio autobusų parkas“ veikla – keleivių vežimas autobusais vietinio (miesto ir priemiesčio), ir tolimojo susisiekimo maršrutais. Visos šios įmonės akcijos priklauso savivaldybei.

Pasvalio autobusų parkas iš viso eksploatuoja 41 autobusą: 18 VOLVO, 14 SCANIA, 5 MERCEDES-BENZ, 1 DAF, 1 HYUNDAI ir 2 IVEKO-UNIC. Didelė autobusų dalis yra gauta iš vakarų šalių kaip parama savivaldybei, todėl vidutinis jų amžius – **25** metai. UAB „Pasvalio autobusų parkas“ aptarnauja 1 miesto, 41 priemiestinį maršrutą ir 15 tarp miestinių maršrutų (6.12 ir 6.13 lentelė).

Senų autobusų remontas ir eksploatacija yra pagrindinė problema su kuria susiduria įmonė. Pasvalio rajone autobusų parko atnaujinimas būtinas, kadangi neatitinka ES standartų keliamų keleivių pervežimui, netenkina minimalaus keleivių komforto poreikių, priemonės netinkamos oro taršos atžvilgiu, tiek eismo saugumo atžvilgiu.

6.12 lentelė. Tolimojo susisiekimo autobusų maršrutai Pasvalio rajone (UAB „Pasvalio autobusų parkas“ pateikti duomenys)

TOLIMOJO SUSISIEKIMO AUTOBUSŲ EISMO TVARKARAŠTIS
(2007 metams)

(IŠVYKIMAS IŠ PASVALIO AS)

BIRŽAI - 6,50* / 8,15 Pr,A,T,K,P,Š / 8,40* / 9,15* / 10,25* / 10,30* / 11,05* / 12,00* / 12,45* Pr,A,T,K,P,Š / 13,55* / 14,50* / 15,06* / 15,15* P,S ž.m. / 15,55* / 18,05* / 18,45* / 19,05* / 19,51* / 20,30*.

RYGA - 2,42* P,S (iš Gardino per Bauske).

ROKIŠKIS (per Biržus) - 6,20* Pr,A,T,K,P,Š / 7,40* / 14,33* P,Š,S ž.m. / 14,33* DD,Š,S vas.m.)

TALINAS - 23,32* (iš Vilniaus).

PAKRUOJIS - 9,30.

• **KLAIPĖDA** (per Šiaulius, Palangą) - 15,30*.

• **MAŽEIKIAI** (per Šiaulius) - 7,37*.

• **PALANGA** (per Šiaulius) - 6,33* / 11,00*.

• **ŠIAULIAI** (per Pakruojį) - (19,38* Pr,A,T,K,P,S,vas.m.) 19,38* P,S ž.m.

• **ŠIAULIAI** (per Vaškus, Joniškį) - 5,45* / 13,45*.

• **ŠIAULIAI** (per Vaškus, Pakruojį) - 5,30*Š / 13,05* P,Š,S.

PANEVĖŽYS - 7,25 / 7,50 Pr,A,T,K,P,Š / 9,35 Pr,A,T,K,P,Š / 10,00 d.d.Š. / 11,10 / 12,00 D.D. / 12,40 / 14,05 / 14,45 / 16,20 P / 16,15 / 17,40 Pr,A,T,K,P,S.

KAUNAS (per Panevėžį) - 5,10* Pr,A,T,K,P,Š / 8,10* / 11,30* / 13,40* / 17,10*.

VILNIUS (per Panevėžį) - 4,30* / 3,50* (iš Talino) / 6,05* Pr,A,T,K,P,Š / 8,30* / 9,05* / 10,40* / 12,50* / 13,15* / 15,05* / 18,05* P,S ž.m. / 18,30*.

GARDINAS (per Vilnių) - 2,35* K,Š (iš Rygos).

— Pasvalio AP
* Minkštieji
ž.m – žiemos metu (09,01-05,31)
vas.m. – vasaros metu (06,01-08,31)

6.13 lentelė. Priemiestinio susisiekimo autobusų eismo tvarkaraštis Pasvalio rajone (UAB „Pasvalio autobusų parkas“ pateikti duomenys)**UAB „Pasvalio autobusų parkas“ priemiestinių autobusų eismo tvarkaraštis
(2006-09-01÷2007-06-29 m.)**

Eil. Nr.	Aikštelės Nr.	Maršruto Nr.	Maršruto pavadinimas	Išvykimo iš AS laikas	Išvykimo laikas Iš galinės stotelės	Atvykimo į AS laikas
1	8	51	Mikėnai	6.00TŠ 11.40Š 14.00T 17.10T	6.43TŠ 12.33Š 14.43T 17.54T	7.21TŠ 13.15Š 15.25T 18.30T
2	8	51A	Porijai	6.00ddŠ 7.50dd 8.50S 13.15S 14.00dd 15.30dd 17.10dd	6.50ddŠ 8.35dd 11.15S 14.05S 14.50dd 16.12dd 18.00dd	7.21ddŠ 9.15dd 11.55S 14.40S 15.25 dd 16.50dd 18.30dd
3	4	52	Lavėnai (grįžta per Rimkūnus)	6.30dd 14.10dd	7.05dd 14.53dd	7.48dd 15.40dd
4	6	56	Nairiai	7.25dd 9.00Š	8.15dd 9.50Š	9.00dd 10.30Š
5	6	78	Vaškai per Tetervinai	15.05dd 17.20PrATK	15.55dd 17.55PrATK	16.30dd 18.20PrATK
6	7	58	Vienžindžiai	6.15ddŠ 12.45Pr.TKPŠS 16.35dd	6.56ddŠ 13.41Pr.TKPŠS 17.20dd	7.40ddŠ 14.20PrTKPŠS 17.55dd
7	2	59	Gulbinėnai	6.35ddŠ 12.00ŠS 14.00dd 17.00dd	7.10ddŠ 12.40ŠS 14.45dd 17.43dd	7.50ddŠ 13.20ŠS 15.25dd 18.20dd
8	4	60	Moliūnai per Jurgėnus	5.55dd	6.42dd	7.35dd
9	8	60A	Moliūnai per Rimkūnus (grįžimas per Jurgėnus)	13.10dd	14.10dd	15.00dd
10	8	60A	Moliūnai per Rimkūnus(grįžimas per Rimkūnus)	5.30Š 13.10ŠS 16.25P	6.30Š 14.10ŠS 17.45P	7.40Š 15.20ŠS 18.50P
11	8	60B	Pumpėnai per Rimkūnus, Žadeikius (grįžimas per Jurgėnus)	6.50dd	7.25dd(Pumpėnai)	7.50dd
12	4	61	Pumpėnai-Rimkūnai-Pasvalys	16.20PrATK	16.43PrATK	17.15PrATK
13	4	62	Panevėžys	7.25 7.50ddŠ 9.35ddŠ 11.10 12.00dd 16.20P	8.30 9.45ddŠ 11.30ddŠ 12.45 14.40dd 17.45P	9.20 10.40ddŠ 12.25ddŠ 13.40 15.35dd 18.40P
14	7	64A	Vaškai per Grūžius	9.50A	13.20A	14.20A
15	6	66	Žilpamūšis (per Tetervinius)	6.45ddŠ 13.50ddŠ	7.15ddŠ 14.30ddŠ	7.45ddŠ 15.05ddŠ
16	1	66	Žilpamūšis (per Raubonis)	12.25 dd	12.55 dd	13.30 dd
17	2	67	Šukioniai	5.50Š 13.00Š 15.50P	6.28Š 13.45Š 16.35P	7.09Š 14.30Š 17.10P
18	2	67A	Leliškiai	5.50TP 13.00TP	6.33TP 13.50TP	7.09TP 14.30TP
19	1	69	Dagiai per Saločius	5.50Š 11.10Š	6.50Š 12.15Š	7.45Š 13.10Š
20	7	70	Švobiškis	6.00ddŠ 13.40ŠS 14.05dd 17.00P	6.40ddŠ 14.15ŠS 14.40dd 17.40P	7.15ddŠ 14.50ŠS 15.15dd 18.15P

6.13 lentelės tęsinys

21	2	71	Krinčinas	7.45dd	8,05dd	8.20dd
22	5	73	Deglėnai	13.25	14,33	15.35
23	5	73A	Norgėlai	6,00dd	700dd	7,50dd
24	5	74	Deglėnai-Joniškėlio AŽŪM	6.00Š	6,45Š(Deglėnai) 7,20Š(JAŽŪM)	8.00Š
25	2	75	Biržai (grįžimas per Pajiešmenius)	8.15ddŠ	9,30ddŠ	10.27ddŠ
26	5	77	Joniškėlis AŽŪM	6.40dd 7.50Pr 9.05TPŠ 12.15 ŠS 12,15dd 15.10dd	7,30dd 8,38Pr 9,50TPŠ 12,55ŠS 13,10dd 16,15dd	8.12dd 9.22Pr 10,33TPŠ 13,35ŠS 13.50dd 16.50dd
27	5	77A	Joniškėlis	6,15dd 17.10	8,15dd 18,10	8,45dd 18.35
28	7	79	Kiemėnai per Tetervinus	6,00ddŠ 14.55dd 16.35dd	6,50ddŠ 15,35dd 17,20dd	7,35ddŠ 16.13dd 18.00dd
29	6	79A	Vaškai per Kiemėnus, Kiburius	12.05dd	15,50dd	16.58dd
30	1	86A	Kubiliūnai (per Skilinpamūši)	6.25dd	7,27dd	8.30dd
31	1	86	Kubiliūnai	11.10PrTP 17.15P	12,30PrTP 18,25P	13.20PrTP 19.05P
32	6	87	Kiburiai per Vaškus	6.10ddŠ 17.20P	6,55ddŠ 18,20P	7,50ddŠ 19.15P
33	5	88	Mikoliškis	6.10ddŠ 11,20TP 12.00ŠS 14.45dd 16.30dd	7,00ddŠ 12,05TP 12,50ŠS 15,33dd 17,20dd	7,50ddŠ 12,50TP 13.35ŠS 16.25dd 18.05dd
34	2	89	Užusienis per Pajiešmenius	7,40Š 11,50Š	8,10Š 12,20Š	8,35Š 12,43Š
35	7	90	Pervalkai	7.35ddS 11,20S 13.55dd	7,50ddS 11,45S 14,16dd	8.10ddS 12,06S 14.30dd
36	7	91	Kiburiai per Kiemėnus	10.40Š	11,40Š	12.35Š
37	7	91A	Puodžiūnai per Kiemėnus, Kiburius	12.40S	13,40S	14.35S
38	1	93	Saločiai	6.15dd 11.10AK 11,40 S 13.30dd 15.30dd 17.15PrATK	7.03dd 12,30S 12,41AK 14.22dd 16,10dd 18,20PrATK	7.40dd 13,10S 13.20AK 15.05dd 16.45dd 18.55PrATK
39	2	94	Pajiešmeniai per Dagilynę,Kraštus	6.45 dd	7,28 dd (Pajiešmeniai)	7.48dd
40	2	95	Pajiešmeniai Dagilynė ,Kraštai, Krinčinas - Pasvalys	14.45dd	15,02dd(Pajiešmeniai) 15,47dd(Krinčinas)	16,00dd
41	5	92	Valakėliai	7.40dd	7,55dd	8.05dd
Miesto Maršrutas						
Į polikliniką važiuoja darbo dienomis				8.00 8.30 9.00 9.30 11.00 12.00	8,10 8,40 9,10 9,40 11,10 12,10	8.18 8.48 9.18 9.48 11.18 12.18

Remiantis LR Statistikos duomenimis yra apskaičiuota, kad Pasvalio rajone viešuoju transportu pervežama mažiausiai keleivių tarp visų apskrities rajonų ir atitinkamai mažiausia keleivių apyvarta (6.14 lent.). Apskaičiavus kelionių skaičių tenkantį 1 rajono gyventojui taip pat matyti, kad Pasvalio rajone šis rodiklis yra mažiausias – 9,6 kelionės/gyventojui per metus (apskrities vidurkis – 60,6 kelionės/gyventojui per metus). Tai iš dalies gali būti paaiškinama tuo, kad Pasvalio rajone moksleivių pavėžėjimas į mokyklas nėra įtrauktas į statistikos metraščius. Pasvalio autobusų parko duomenimis per vieną mokslo dieną yra pervežama apie 5200 moksleivių ir tai sudaro 41999,12 keleivio·km. Pirmųjų pagrindinio ugdymo programos metų mokiniai mokosi 170 mokslo dienų, o kiti pagrindinio ir vidurinio ugdymo programos mokiniai – 195 mokslo dienas.

6.14 lentelė. Keleivių apyvarta savivaldybėse, tūkst. keleivio·km.

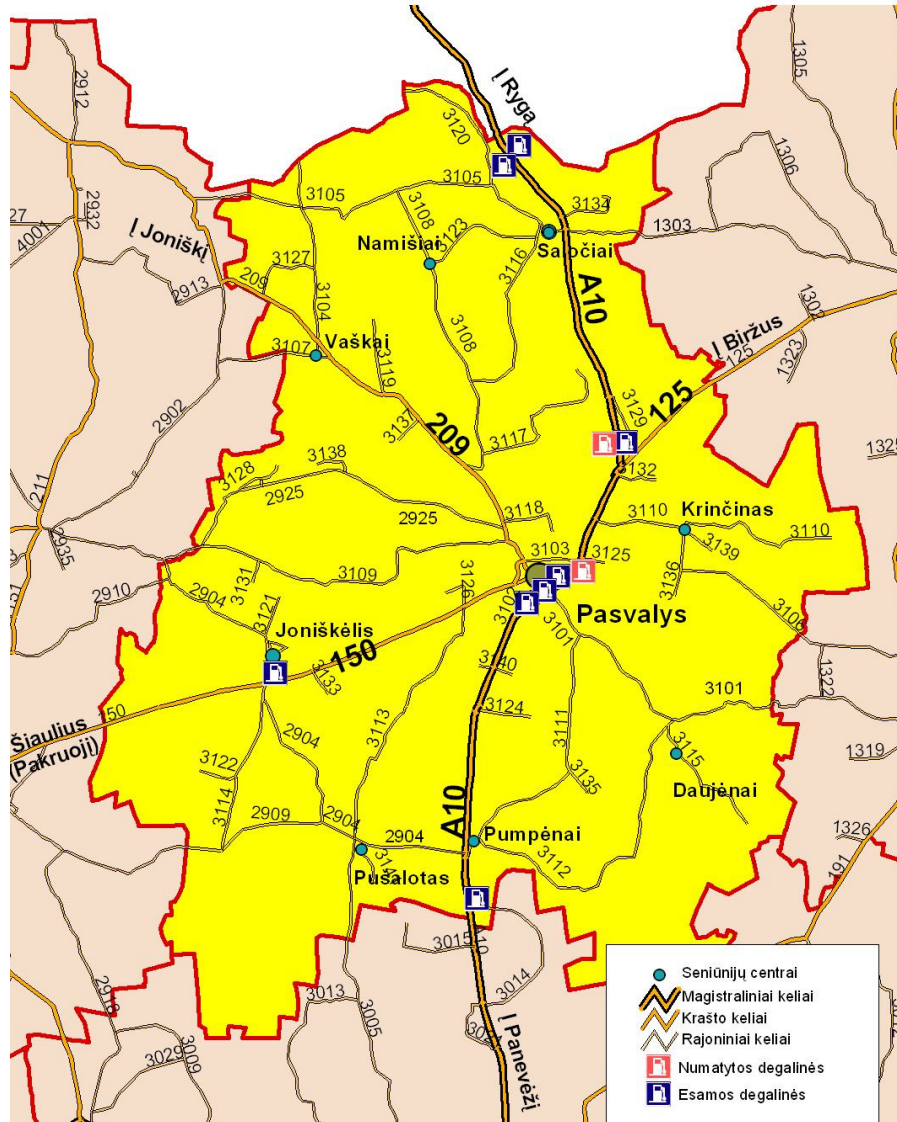
Savivaldybė	2000	2002	2003	2004	2005
Biržų	21131	19223,2	22593,8	23035,6	22766,8
Kupiškio	18620,3	19550,2	20894,5	21053,5	21766,9
Panevėžio miesto	89615,2	90638,9	86775,6	96112,1	120616,3
Panevėžio rajono	14235,7	14043,2	16292,5	30807,7	29330
Pasvalio	13229,7	12697,1	12970,6	18634,9	10532,4
Rokiškio	24257,6	25554,9	26724,4	28763,2	30734,5
Iš viso apskrityje:	181089,5	181707,5	186251,4	218407	235746,9

Keleivių pervežimai Pasvalio rajone nuolatos mažėja: 2002 m vienam gyventojui per metus teko 12,4 kelionės, o 2005 m. – 9,6 kelionės/gyventojui per metus. Gyventojai vis mažiau naudojami viešojo naudojimo autobusų paslaugomis. Pirmiausia dėl to, kad daugelio gyventojų perkamoji galia yra maža ir jiems brangu naudotis viešojo transporto paslaugomis. Be to, išaugo individualių lengvųjų automobilių skaičius.

Pasvalio autobusų stotis pastatyta 1994 metais ir yra palyginti geros būklės. Rajone yra įrengtos 273 autobusų stotelės. Autobusų plovyklos įrengimas, asfaltbetonio dangos atnaujinimas autobusų stotyje ir parko teritorijoje, kuro bazės atitinkančios aplinkosauginius standartus įrengimas yra pagrindiniai infrastruktūros gerinimo darbai kuriuos reikia atlikti, kad būtų sudarytos sąlygos tinkamai eksploatuoti transporto priemones.

6.7. Degalinių tinklas

Pasvalio rajonas yra pasiruošęs specialųjį degalinių išdėstymo planą, kuriame buvo numatyta 10 degalinių (6.9 pav.). Šiuo metu 8 degalinės yra pastatytos, numatoma pastatyti dar 2. Pagal pirminę informaciją visose degalinėse prekiaujama ir skystomis dujomis.

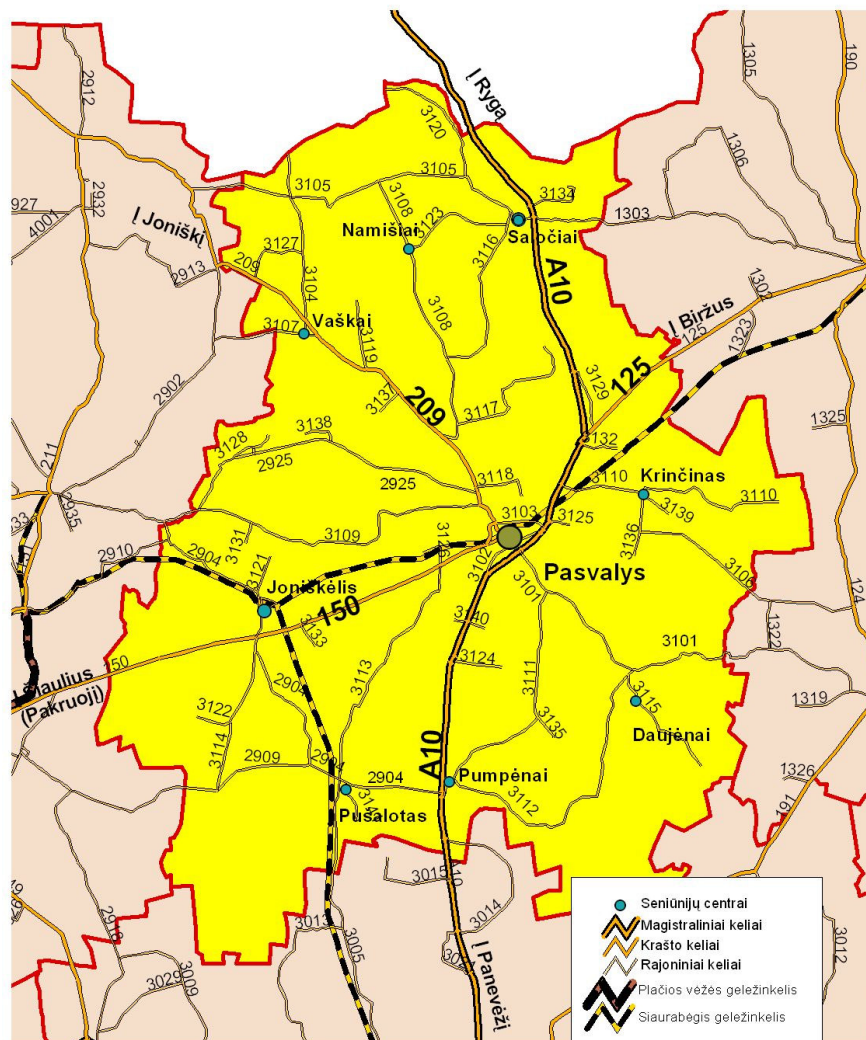

6.9 pav. Degalinių išdėstymas Pasvalio rajone pagal paruoštą specialųjį planą

6.8. Geležinkelio transportas

Pirmojo pasaulinio karo metu vokiečių kariuomenė 1916 m. nutiesė 600 mm pločio siaurojo geležinkelio ruožus: Gubernija – Pasvalys ir Joniškis – Žeimelis. Vokiečių įpusėta Gubernijos – Pasvalio siaurojo geležinkelio linija 1922 m. buvo pailginta iki Biržų bei nutiesta Petrašiūnų – Linkuvos atšaka. 1935 m. visi 600 mm pločio siaurojo geležinkelio ruožai buvo paplatinti iki 750 mm pločio. Tarybų sąjungos laikais dalis siaurojo geležinkelio perdirbta į plačiuosius, dalis tiesiog išardyta ar nenaudota (6.10 pav.).

Pastaruoju metu kilo idėja panaudoti siaurojo geležinkelio atkarpas dviračių takams įrengti. Siaurasis geležinkelis kaip kompleksas yra įtrauktas į Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių registrą ir todėl jo tvarkymas ar rekonstravimas yra jautrus klausimas bei tai pristabdė projekto įgyvendinimą.

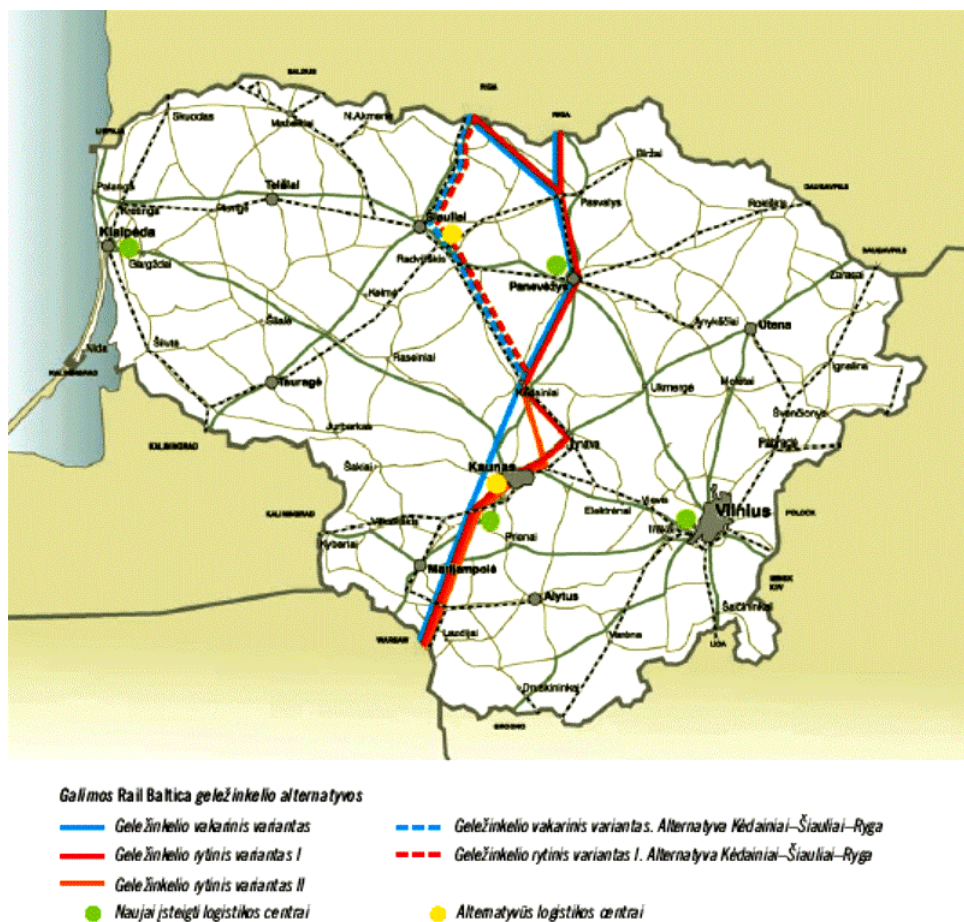
6.10 pav. Siaurabėgio geležinkelio infrastruktūra Pasvalio raj.

Šiuo metu plačios juostos (1520 mm) geležinkelis nutiestas pro Panevėžį ir Pakruojį, jis yra eksploatuojamas. LR Bendrajame plane nebuvo numatyta plėtoti šio pločio geležinkelio infrastruktūros iki Pasvalio rajono, tačiau tikėtina, kad Transeuropinis I transporto koridorius Varšuva-Kaunas-Ryga-Talinas (kitai Rail Baltica, 1435 mm vėžės pločio) bus trasuojamas pro Panevėžį ir kirs Pasvalio rajoną. Rail Baltica, sujungianti Lenkiją su Suomija per tris Baltijos šalis, sukurs sąlygas moderniam krovinių ir keleivių transportavimui, o taip pat sustiprins šio regiono integraciją į visų ES šalių geležinkelių tinklą.

Planuojami tokie Rail Baltica statybos etapų terminai:

- geležinkelio ruožas nuo Varšuvos iki Kauno turi būti užbaigtas 2010 metais;
- ruožas nuo Kauno iki Rygos – 2014 metais;
- ruožas nuo Rygos iki Talino – 2016 metais.

Šiandiena dar nėra nuspręsta, per kuriuos miestus turi eiti Rail Baltica trasa nuo Kauno iki Rygos [13-14]. Svarstomo dvi pagrindinės trasos alternatyvos (6.11 pav.): 1) Kaunas-Gaižiūnai-Radviliškis-Šiauliai-Joniškis-Ryga; 2) Kaunas-Karmėlava-Panevėžys-Joniškis-Ryga. Ruošiama išsami galimybių studija kuri turėtų galutinai atsakyti į klausimą kaip bus trasuojama Rail Baltica.

6.11 pav. Galimos Rail Baltica geležinkelio alternatyvos (paruošta panaudojant TID medžiagą)

6.9 Vandens transportas

Pasvalio rajone nėra tinkamų vandens telkinių ir upių plėtoti vidaus vandenų transportą. Pagrindinės upės Lėvuo ir Mūša tinkamos turizmo plėtojimui.

6.10 Oro transportas

Artimiausias tarptautinis oro uostas yra Šiauliuose, kurią valdo Savivaldybės įmonė "Šiaulių oro uostas". Atstumas nuo Pasvalio miesto iki šio oro uosto apie 70 km. Atstumai iki Kauno tarptautinio oro uosto – 150 km, Vilniaus tarptautinio oro uosto – 180 km.

Pasvalio rajone nėra civilinių aerodromų, turinčių tinkamumo naudoti pažymėjimus [6]. Artimiausieji civiliniai aerodromai esantys šalia Pasvalio rajono – Biržuose (2 km atstumu į pietus nuo Biržų miesto centro) ir Įstroje (10 km atstumu į šiaurę nuo Panevėžio miesto centro, prie magistralės A10).

Pasvalio rajono savivaldybės administracija neturi planų įrengti naujo aerodromo.

6.11 Intermodalinės logistikos zonos

Pasvalio rajone šiuo metu nėra intermodalinės⁵ logistikos centrų, kadangi šiuo metu visi kroviniai ir keleiviai yra vežami kelių transportu. Kitos transporto rūšys kol kas nėra išplėtos, tačiau kelių transporto logistikos ir krovinio transporto aptarnavimo zonos yra būtinos prie magistralės Via Baltica.

Pasvalio miestas neseniai pasitvirtino teritorijos tarp Taikos, Vilniaus gatvių bei magistralės Via Baltica detalų planą. Šioje teritorijoje yra suplanuota infrastruktūros, gyvenamosios, rekreacinės ir komercinės paskirties teritorijos. Tikimasi, kad pavyks pritraukti privačių investicijų, plėsti paslaugų ir aptarnavimo sektorių/infrastruktūrą. Ateityje galima tikėtis pritraukti daugiau turistų, o svarbiausia bus pasiektas vienas iš pagrindinių tikslų – aptarnaujami tranzitiniai srautai.

⁵ Intermodalus transportas – integruota keleivių ar krovinių gabenimo sistema, leidžianti be jokių trukdžių gabenti objektus keliomis ar daugiau transporto rūšių už vieną kainą. Judant kroviniai ar keleiviai iš išvykimo vietos į atvykimo vietą modulinės sistemos pagalba yra užtikrinamas beveik nepertraukiamas judėjimas ir visos logistikos paslaugos.

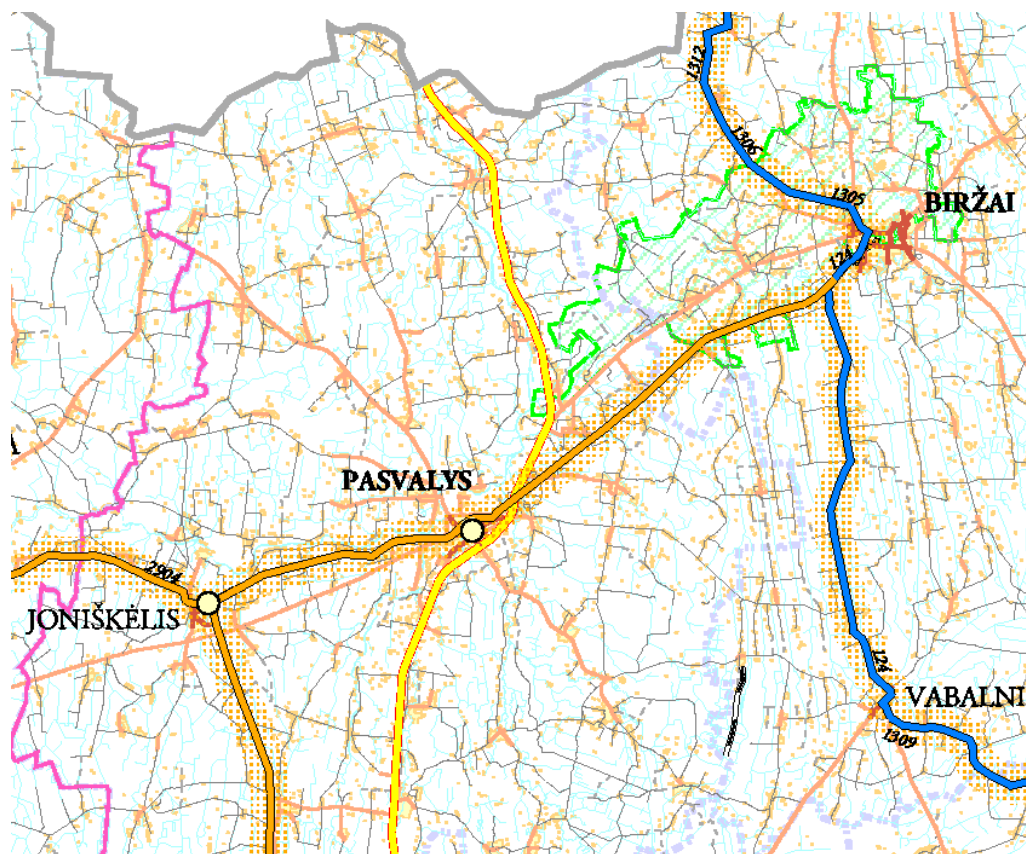
6.12 Bevariklis transportas ir pėsčiųjų takai

Pasvalio rajone 2003 metų duomenimis buvo 15,64 km pėsčiųjų ir dviračių takų. Tai mažiausias rodiklis tarp apskrityje esančių rajonų (6.15 lentelė). Daugelis bevariklio transporto (dviračių) ir pėsčiųjų takų yra epizodiškai išsibarstę miestelių teritorijose, rajoniniu mastu bevariklio transporto tinklas nėra suformuotas.

6.15 lentelė. Pėsčiųjų ir dviračių takai Panevėžio apskrityje

Savivaldybė	Biržų r.	Kupiškio r.	Panevėžio r.	Pasvalio r.	Rokiškio r.	Apskritis
Pėsčiųjų ir dviračių takai (km)	16,8	21,71	44,19	15,64	32,18	130,52
Pėsčiųjų ir dviračių takai (km/1000 gyventojų)	0,49	0,91	1,02	0,46	0,79	0,74

Nacionalinių dviračių trasų specialiajame plane [7] numatyta, kad Pasvalio rajoną kirs nacionalinė dviračių trasa (6.12 pav. ir 6.16 lent.). Sudarant galimybes panaudoti vietos iniciatyvą ir sutiekti naujas galimybes numatyta panaudoti siaurojo geležinkelio pylimą (valstybės žemė) siūloma trasa Panevėžys – Joniškėlis – Pasvalys – Biržai su atšaka Joniškėlis – Pakruojis – Lygumai – Šiauliai.

6.12 pav. Nacionalinės dviračių trastos Pasvalio rajone (paruošta panaudojant Valstybinio turizmo departamento medžiagą)

6.16 lentelė. Nacionalinės trastos Panevėžys – Joniškėlis – Biržai su atšaka Joniškėlis – Pakruojis – Lygumai – Šiauliai aprašai (paruošta panaudojant Valstybinio turizmo departamento medžiagą)

	Trastos atkarpos pavadinimas	Atkarpos ilgis, km	Susieto kelio Nr.	Susieto kelio kategorija/ eismo intensyvumas	Dangos tipas	Lankytini objektai ir turizmo infrastruktūra bei paslaugos
1	2	3	4	5	6	7
	Panevėžys-Klevečkinė-Užubalis-Mikoliškis	17,44	–	–	Siaurojo glž pylimas	Kadagys Dvareliškiuose
	Mikoliškis-Pušalotas-Baldoniškis-Joniškėlis	14,0	–	–	Siaurojo glž pylimas	Lepšynės botaninis draustinis Niurkonių koplyčia, varpinė
	Joniškėlis					Joniškėlio bažnyčia Joniškėlio dvaro pastatai, parkas
	Joniškėlis-Valakėliai-Pasvalys	15,93	–	–	Siaurojo glž pylimas	Mogonių (Šimonių) piliakalnis Balsių vandens malūnas Pasvalyje parkas, senoji Pasvalio dalis, paminklas P.Vileišiui, muziejus, informacinis centras, apgyvendinimas

6.16 lentelės tęsinys

1	2	3	4	5	6	7
	Pasvalys-Papyvesiai-Pajiešmeniai-Gulbinai-Biržai	21,85	–	–	Siaurojo glž pylimas	Ažuolpamūšės ažuolas Pajiešmenų parkas Kaimo turizmo sodyba Pajiešmeniuose Biržų regioninis parkas Gulbinų pradinė mokykla (urbanistinis paminklas) Daudžgirių ir Pabiržės parkai Klausučių piliakalnis
	Biržai					Turizmo infrastruktūra ir paslaugos Biržų senamiestis, pilis Astravo dvaro pastatai ir parkas
At-šaka	Joniškėlis-Girelė-Pamūšis-Petrašiūnai-Pakruojis	24,25	–	–	Siaurojo glž pylimas	Skalių kalnas (Stilpinių dolomitinį atodanga) Raudonpamūšio dolomitinė atodanga Pamūšio dvaro sodybos parkas, ledainė Impolio dvaro sodybos svirnas Pakruojų dvaro sodyba, parkas, tiltas-užtvanka Apgyvendinimo įstaiga, tvenkinys Pakruojyje
	Pakruojis-Linksmučiai-Aleknaičiai-Lygumai	14,0	2908	Rajoninis/ 455	Žvyras	Paminklai Vytautui Didžiajam, Lietuvos partizanams Lygumuose
	Lygumai-Bitaičiai-Sereikiai-Naisiai	9,0	2908	Rajoninis/ 455	Žvyras	Bitaičių tvenkinys Sereikių kapinių koplyčios ir vartų kompleksas Poeto Z.Gėlės-Gaidamavičiaus namas
	Naisiai-Gibaičiai-Daugėlaičiai	6,0	4015 (3,2 km)	Rajoninis/ 165 Vietinis (2,8 km)	Žvyras	
T2 trasa	Daugėlaičiai-Kryžių kalnas	4,65	–	Vietinis	Asfaltas	
T2 trasa	Kryžių kalnas-Šiauliai	12,48	A12	Magistralė	Asfaltas Dviračių takas	Jurgaičių – Domantų piliakalnis (Kryžių kalnas)
	IŠ VISO	139,6				

Bendras siūlomos trastos ilgis yra 139,6 km. Trasa siejama su:

- ❑ magistraliniais keliais (dalis dviračių taku) – 12,48 km (8,9 %),
- ❑ krašto keliais – 0 km (0 %),
- ❑ rajoniniais keliais – 26,2 km (18,8 %),
- ❑ vietiniais keliais – 7,45 km (5,3 %);
- ❑ siaurojo geležinkelio pylimu (valstybinė žemė) – 93,47 km (66,9 %).

Trasos dangos tipai:

- 17,13 km (12,3 %) – asfalto danga,
- 29 km (20,8 %) – žvyro danga,
- 0 km (0 %) – kita danga ar be dangos.

Pasvalio rajono savivaldybės turizmo plėtros galimybių studijoje yra numatyta, kad būtina sukurti dviračių trasas mieste [15], papildant miesto gatvių tinklą dviračių-pėsčiųjų takais. Pasiūlytos trasos turėtų būti priderintos prie Nacionalinių dviračių takų trasų. Papildomai siūloma įrengti šias trasas ir atlikti darbus:

1. Pėsčiųjų trasa Pasvalys-Raubonys.
2. Dviračių trasa Joniškėlis-Skalių dolomitinė atodanga.
3. Dviračių trasa pro Gulbinėnus.
4. Dviračių trasų ir lankytinų objektų ženklavimo sistema.

6.13 SSGG analizė

Norint sukonkretinti analizę, numatyti svarbiausius darbus ir prioritetinę eilę buvo panaudotas SSGG analizės metodas, kur SSGG - Stiprybės, Silpnybės, Galimybės, Grėsmės. analizės elementai yra šie:

Stipriosios pusės: faktoriai, kurie teigiamai įtakoja rajono susisiekimo sistemos dabartinę ir būsimą būklę, užtikrina efektyvų susisiekimo sistemos funkcijų vykdymą.

Silpnosios pusės: faktoriai, kuriuos reikia įvertinti ir keisti norint, kad Pasvalio rajono susisiekimo sistema atitiktų dabartinius ir siektinus reikalavimus, tinkamai funkcionuotų.

Galimybės: priemonės ir veiksmai, kurie gali pagerinti Pasvalio miesto rajono susisiekimo sistemos funkcionalumą.

Grėsmės: tendencijos ir veiksmai, kurie gali tapti kliūtimis gerinant Pasvalio rajono susisiekimo sistemos funkcionalumą. Tai yra potencialios problemos, kurias reikia išspręsti arba bent jau maksimaliai sumažinti jų įtaką.

Kadangi SSGG analizė paprastai gerai tinka apibūdinti daugybę vidinių ir išorinių sistemą veikiančių faktorių, yra svarbu padaryti išvadas ir nustatyti prioritetus, susijusius su svarbiausiomis problemomis. Analizė pateikta tokiu būdu, kad pradžioje yra išdėstomi globalūs aspektai ir vėliau pereinama prie lokalių (6.17 lent.). Rajono susisiekimo infrastruktūros gerinimas įtakos tiek globalius tiek lokalius procesus. Susisiekimo infrastruktūra užtikrina visų svarbiausių paslaugų/poreikių prieinamumą (sveikatos, socialinės priežiūros, mokslo, būsto ir kt.), susieja vietines bendruomenes tarpusavyje, užtikrina tinkamą resursų naudojimą ir aplinkos

apsaugą, tinkamą gyvenamąją aplinką. Susisiekimo infrastruktūros atnaujinimas sukuria tam tikras sąlygas, kurios tolimesnėje ateityje inicijuoja tolimesnę kitų sektorių plėtrą.

6.17 lentelė. SSGG analizė

Stipriosios pusės	Silpnosios pusės
Pasvalio miestas yra Via Baltica erdvinėje zonoje, kuri palanki tranzitinių srautų (ir turistų) aptarnavimo paslaugoms plėtoti.	Mažai išvystyta kelių transporto aptarnavimo infrastruktūra nepritraukia didesnio turistų ir lankytojų skaičiaus.
Via Baltica keliu pasiekiami visi LR magistraliniai keliai, užtikrinami puikūs transportiniai ryšiai su Latvija per Salotės pasienio kontrolės punktą.	Pasvalio rajone nėra objektyvių galimybių plėtoti kitas transporto rūšis: vandens, oro ir dalinai geležinkelio.
Kelių tinklo išvystymo rodikliai rajone pagal kelių tankį ploto vienetui ir patobulintas dangas artimi Panevėžio apskrities rajonų ir Lietuvos vidurkiui.	Kelių tinklo išvystymo rodikliai pagal kelių ilgį tenkantį 1000 gyventojų atsilieka nuo Panevėžio apskrities rajonų vidurkio ir rodo prastą transporto infrastruktūros pasiekiamumą.
Pasvalio rajone yra tarptautiniu mastu svarbus Saločių pasienio kontrolės punktas, kurio patrauklumas ir svarba nuolat auga.	Viešojo transporto sistema rajone pervežama mažiausiai keleivių tarp Panevėžio apskrities rajonų.
Pasvalio miestas turi dalinai suformuotą aplinkkelių sistemą.	Avaringumas Pasvalio rajone ir dėl to kylantys ekonominiai nuostoliai.
Nusistovėjusi eismo organizavimo schema ir nedideli kamščiai.	Pasvalio rajone viena prasčiausių Lietuvoje socialinė ir ekonominė būklė, savivaldybė priversta skirti daug lėšų socialinėms funkcijoms ir todėl negali skirti didesnių investicijų į susisiekimo infrastruktūrą.
	Geotechninės sąlygos Pasvalio rajone labai sudėtingos. Karstiniai reiškiniai neigiamai įtakoja susisiekimo infrastruktūrą.
	Pasvalio rajone mažiausiai pėsčiųjų ir dviračių takų tenkančių 1000 gyventojų. Nėra įgyvendintas rajoninis dviračių takų tinklas. Prasta šaligatvių dangos būklė miestuose ir gyvenamosiose vietovėse.
Galimybės	Grėsmės
Didėjantys tranzito srautai ir augantis turistinis potencialas Via Baltica erdvinėje zonoje palankus paslaugų sektoriaus augimui.	Srautas Via Baltica kelyje ypač išaugo per 2004-2005 metus, bendras eismo intensyvumo augimas sudarė net 16,8% , krovinių transporto priemonių net 32,3 %. Per tą patį laiką bendras srautas daugiausiai išaugo krašto kelyje 125 Biržai-Riaubonys – 7 %, tame tarpe krovinių transporto srauto augimas siekė 19 %. Tai turi neigiamos įtakos kelių dangai.
Viena iš numatomų tarptautinio Rail Baltica projekto trasų gali kirsti Pasvalio rajono teritoriją, įrengus stotį Pasvalio rajone – duotų akivaizdžios naudos.	Jei Rail Baltica projekto trasa tik kirs Pasvalio rajono teritoriją (nebūs įrengiama stoties), tai Pasvalio raj. tai būtų nenaudinga – suardytą žemės naudojimo struktūrą rajone.
Įgyvendintos techninės eismo saugumo priemonės (eismo saugumo salelės, apšvietimas, žymėjimas, dviračių takai): • Pagerins žmonių judėjimo galimybes ir mažins nuostolius; • Sąlygos triukšmo ir užterštumo sumažėjimą.	Augantis žuvusiųjų skaičius Pasvalio rajone, ypač susijęs su automobilių susidūrimais su dviratininkais ir užvažiavimais ant pėsčiųjų.
Nacionalinių dviračių trasų specialiajame plane numatyta, kad Pasvalio rajoną kirs nacionalinė dviračių trasa.	Didėjanti automobilizacija ir eismo intensyvumas gali lemti dar didesnę užterštumą ir avaringumą rajone.
Viešojo transporto infrastruktūros plėtra ir transporto priemonių atnaujinimas gali padėti spręsti taršos, eismo saugumo ir socialinės atskirties problemas.	Senos Viešojo transporto priemonės netenkina minimalaus keleivių komforto poreikių, priemonės netinkamos oro taršos atžvilgiu ir eismo saugumo atžvilgiu, todėl ateityje augant automobilizacijai vis daugiau gyventojų atsisakys šio susisiekimo būdo.
Užbaigta Pasvalio miesto aplinkkelių sistema padės galutinai atsikratyti tranzitinių srautų.	

6.14 Išvados ir pasiūlymai

1. Pasvalio rajono valstybinių kelių ilgis 2006 metų duomenimis siekia 415,91 km. Tame tarpe yra 46,9 km magistralinių kelių, 59,76 km krašto kelių ir 309,25 km rajoninių kelių. Tuo tarpu vietiniai rajono keliai sudaro didžiausią rajono kelių dalį - 867 km.
2. Magistraliniai, krašto ir rajoniniai keliai su asfaltbetonio ir juodąja danga sudaro apie 233 km, vietinės reikšmės keliai - 142 km. Daugelis rajoninių ir vietinių kelių turi žvyro dangą, atitinkamai jų ilgis 183 km ir 804 km. Pagal kelių su patobulintomis dangomis ilgį Pasvalio rajonas atitinka apskrities vidurkį.
3. Lyginant kelių ilgį tenkantį 1000 rajono gyventojų, reikia pabrėžti, kad pagal šį rodiklį Pasvalio rajonas (12,46 km 1000 gyventojų) atsilieka nuo visų apskrityje esančių rajonų (13,99 km 1000 gyventojų), t.y. susisiekimo infrastruktūros pasiekiamumas yra prastesnis.
4. Pasvalio rajone pėsčiųjų ir dviračių takų ilgis yra mažiausias apskrityje (viso 15,64 km). Tai iš dalies paaiškina didelį žuvusiųjų pėsčiųjų ir dviratininkų skaičių šiame rajone, augančias neigiamas tendencijas. Dėl šios priežasties pėsčiųjų ir dviračių takų plėtra, eismo saugumo priemonių diegimas rajone turėtų būti prioritetu.
5. Siekiant sumažinti automobilių skaičių Pasvalio miesto gatvėse reikia užbaigti aplinkkelių sistemą, t. y. nutiesti aplinkkelį, kuris jungtų dabartinį 150 kelią Šiauliai – Pakruojis – Pasvalys su keliu A10 Panevėžys-Pasvalys-Ryga ir taip subalansuotų transporto srautą rajono centre.
6. Didėjantys tranzito srautai ir augantis turistinis potencialas Via Baltica erdvinėje zonoje palankus verslo sektoriaus augimui. Tuo tikslu turi būti inicijuojama paslaugų ir aptarnavimo centrų plėtra prie Via Baltica kelio.
7. UAB „Pasvalio autobusų parkas“ aptarnauja 1 miesto, 41 priemiestinį maršrutą ir 15 tarp miestinių maršrutų. Senų autobusų, kurių amžiaus vidurkis 25 metai, remontas ir eksploatacija bei mažėjantis keleivių skaičius yra pagrindinė “uždaro rato” problema su kuria susiduria įmonė. Atitinkamai sprendžiant problemas, turi būti suformuota transporto infrastruktūra bei užtikrinta gera visuomeninio transporto būklė.
8. Tarptautinis geležinkelio projekto rėmuose Rail Baltica nėra galutinai nuspręsta kokia trasa bus parinkta, tačiau alternatyva nutiesti kelią per Pasvalio rajoną bus naudinga tik tuo atveju, jei bus formuojamos stotys ir transportiniai mazgai rajone. Priešingu atveju, šis projektas gali atnešti daugiau nuostolių sudarkydamas žemės naudojimą rajone.

6.15 Literatūros sąrašas

1. LR Valstybės ilgalaikės raidos strategija, http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=193888. Patvirtinta LR Seimo 2002 m. lapkričio 12 d. Nr. IX-1187.
2. Nacionalinė darnaus vystymosi strategija, <http://www.am.lt/VI/files/0.063911001049192382.pdf>. Patvirtina Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. rugsėjo 11 d. nutarimu Nr. 1160.
3. LR Susisiekimo ministerija. ILGALAIKĖ (iki 2025 METŲ) LIETUVOS TRANSPORTO SISTEMOS PLĖTROS STRATEGIJA. Vilnius, 2004 m.
4. LR Aplinkos Ministerija. Lietuvos respublikos teritorijos bendrasis planas, patvirtinta LR Seimo 2002 m. spalio 29 d. nutarimu Nr. IX-1154. Specialus žurnalo „Statyba ir architektūra“ numeris: 2002, spalio.
5. UAB „Urbanistika“. Panevėžio apskrities bendrasis planas, Teritorijos vystymo koncepcija 2006 m., http://www.pava.lt/pa_koncepts.doc.
6. Civilinės Aviacijos Administracija, http://www.caa.lt/lt.php/nuorodos/lietuvos_civilines_aviacijos_organizacijos/aerodromai/900. Peržiūrėta 2006 12 11.
7. Nacionalinių dviračių trasų specialusis planas. PHARE projektas 2002/000-620.03.01.01.02. www.tourism.lt, Peržiūrėta 2006 12 11.
8. VĮ Transporto ir kelių tyrimo institutas. Valstybinės reikšmės automobilių kelių norminių dokumentų rengimas, duomenų surinkimas, sutvarkymas ir įvedimas į kelių duomenų banką. TKTI: 2006 m.
9. LR Statistikos departamentas. Transportas ir ryšiai 2004-2005. Vilnius, LR SD 2005 ir 2006 m.
10. Lietuvos automobilių kelių direkcija prie Susisiekimo ministerijos, Asfaltinės dangos įrengimas keliuose su žvyro danga 2005-2015 m. Projektas, medžiaga nepublikuota.
11. VĮ Transporto ir kelių tyrimo institutas. Automobilių eismo keliuose apskaita, duomenų kaupimas, jos valdymo sistemos tobulinimas ir priežiūra, 1 tomas. Kaunas: TKTI, 2002 ir 2005.
12. Lietuvos eismo priežiūros tarnyba, http://www.lpept.lt/lt/juoduju_demiu_zemelapis/, Peržiūrėta 2007 01 05
13. Transporto investicijų direkcija, Rail Baltica projektas Lietuvoje, <http://www.tid.lt/lt/pages/view/?id=133>, Peržiūrėta 2007 01 08.
14. Europos Komisijos Delegacija. Rail Baltica. Vilnius: UAB „Ex Arte“, 2004.
15. Teritorijų planavimo mokslo institutas. Pasvalio rajono savivaldybės turizmo plėtros galimybių studija. Vilnius: 2004 m., TPI ataskaita.

6.16. Priedai

1 priedas

Valstybinės reikšmės kelių sąrašas pagal dangų rūšis

Kelio nr.	Kelio pavadinimas	Danga	Ruožo pr.(km)	Ruožo pab.(km)	Ruožo ilgis(km)	Savivaldybė	Kelių tarnyba	Valstybės įmonė
Pasvalio raj. sav.								
1303	Biržai-Pasvaliečiai-Saločiai	Žvyras	16,3	20,5	4,2	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
1303	Biržai-Pasvaliečiai-Saločiai	Juoda danga	20,5	21,7	1,2	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
2904	Linkuva-Joniškėlis-Pumpėnai	Žvyras	7,2	9,8	2,6	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
2904	Linkuva-Joniškėlis-Pumpėnai	Juoda danga	9,8	15,4	5,6	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
2904	Linkuva-Joniškėlis-Pumpėnai	Asfaltbetonis	15,4	16,2	0,8	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
2904	Linkuva-Joniškėlis-Pumpėnai	Juoda danga	16,2	33,8	17,6	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
2925	Raudonpamūšis-Vienžindžiai-Vytartai	Žvyras	2,2	4,9	2,7	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
2925	Raudonpamūšis-Vienžindžiai-Vytartai	Juoda danga	4,9	5,85	0,95	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
2925	Raudonpamūšis-Vienžindžiai-Vytartai	Žvyras	5,85	15,9	10,05	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
2925	Raudonpamūšis-Vienžindžiai-Vytartai	Juoda danga	15,9	21,2	5,3	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
2930	Klovainiai-Deglėnai-Valmoniai	Žvyras	10,89	12,59	1,7	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
2930	Klovainiai-Deglėnai-Valmoniai	Juoda danga	12,59	12,99	0,4	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
2930	Klovainiai-Deglėnai-Valmoniai	Žvyras	12,99	18,99	6	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3005	Panevėžys-Skaistgiriai-Pušalotas	Juoda danga	16,6	22,2	5,6	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3101	Pasvalys-Vabalninkas	Juoda danga	0	10,9	10,9	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3101	Pasvalys-Vabalninkas	Žvyras	10,9	16,23	5,33	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3102	Brazdigala-Pasvalys	Juoda danga	0	0,93	0,93	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3104	Vaškai-Puodžiūnai*	Juoda danga	0	0,7	0,7	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3104	Vaškai-Puodžiūnai*	Žvyras	0,7	9,1	8,4	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3104	Vaškai-Puodžiūnai*	Juoda danga	9,1	10	0,9	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3104	Vaškai-Puodžiūnai*	Žvyras	10	10,4	0,4	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3105	Saločiai-Kiemėnai-Didysis Plonėnas	Juoda danga	0	0,8	0,8	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3105	Saločiai-Kiemėnai-Didysis Plonėnas	Žvyras	0,8	3,32	2,52	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3105	Saločiai-Kiemėnai-Didysis Plonėnas	Juoda danga	3,32	3,9	0,58	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3105	Saločiai-Kiemėnai-Didysis Plonėnas	Žvyras	3,9	7	3,1	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3105	Saločiai-Kiemėnai-Didysis Plonėnas	Juoda danga	7	9,3	2,3	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3105	Saločiai-Kiemėnai-Didysis Plonėnas	Žvyras	9,3	12,5	3,2	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3105	Saločiai-Kiemėnai-Didysis Plonėnas	Juoda danga	12,5	13,5	1	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3105	Saločiai-Kiemėnai-Didysis Plonėnas	Žvyras	13,5	18	4,5	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3106	Krinčinas-Ličiūnai-Mieliūnai	Juoda danga	0	2,17	2,17	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3106	Krinčinas-Ličiūnai-Mieliūnai	Žvyras	2,17	7,1	4,93	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3106	Krinčinas-Ličiūnai-Mieliūnai	Juoda danga	7,1	7,5	0,4	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3106	Krinčinas-Ličiūnai-Mieliūnai	Žvyras	7,5	9,8	2,3	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK

PASVALIO SAVIVALDYBĖS TERITORIJOS BENDRASIS PLANAS

I etapas. Esamos būklės analizė

Kelio nr.	Kelio pavadinimas	Danga	Ruožo pr.(km)	Ruožo pab.(km)	Ruožo ilgis(km)	Savivaldybė	Kelių tarnyba	Valstybės įmonė
	Pasvalio raj. sav.							
3107	Vaškai-Degesiai	Juoda danga	0	1	1	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3107	Vaškai-Degesiai	Žvyras	1	3,5	2,5	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3108	Tetirvinai-Kiemėnai	Juoda danga	0	13,2	13,2	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3108	Tetirvinai-Kiemėnai	Žvyras	13,2	16,4	3,2	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3109	Ustukai-Šimoniai-Stipinai	Juoda danga	0	5,7	5,7	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3109	Ustukai-Šimoniai-Stipinai	Žvyras	5,7	11,7	6	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3109	Ustukai-Šimoniai-Stipinai	Juoda danga	11,7	12	0,3	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3109	Ustukai-Šimoniai-Stipinai	Žvyras	12	18,7	6,7	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3110	Papyvesiai-Krinčinas-Gulbinėnai	Juoda danga	0	5,4	5,4	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3110	Papyvesiai-Krinčinas-Gulbinėnai	Žvyras	5,4	13,6	8,2	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3110	Papyvesiai-Krinčinas-Gulbinėnai	Juoda danga	13,6	14,1	0,5	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3110	Papyvesiai-Krinčinas-Gulbinėnai	Žvyras	14,1	14,6	0,5	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3111	Pumpėnai-Rinkūnai-Zadeikiai	Juoda danga	0	0,3	0,3	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3111	Pumpėnai-Rinkūnai-Zadeikiai	Žvyras	0,3	5,6	5,3	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3111	Pumpėnai-Rinkūnai-Zadeikiai	Juoda danga	5,6	6,6	1	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3111	Pumpėnai-Rinkūnai-Zadeikiai	Žvyras	6,6	11,2	4,6	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3111	Pumpėnai-Rinkūnai-Zadeikiai	Juoda danga	11,2	11,95	0,75	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3111	Pumpėnai-Rinkūnai-Zadeikiai	Žvyras	11,95	13,85	1,9	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3112	Pumpėnai-Krikliniai-Smilgiai	Juoda danga	0	1,6	1,6	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3112	Pumpėnai-Krikliniai-Smilgiai	Žvyras	1,6	6,2	4,6	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3112	Pumpėnai-Krikliniai-Smilgiai	Juoda danga	6,2	7,2	1	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3112	Pumpėnai-Krikliniai-Smilgiai	Žvyras	7,2	8,6	1,4	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3112	Pumpėnai-Krikliniai-Smilgiai	Juoda danga	8,6	9,6	1	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3112	Pumpėnai-Krikliniai-Smilgiai	Žvyras	9,6	19,1	9,5	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3113	Valakėliai-Pušalotas	Žvyras	0	5,3	5,3	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3113	Valakėliai-Pušalotas	Juoda danga	5,3	6	0,7	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3113	Valakėliai-Pušalotas	Žvyras	6	9,95	3,95	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3113	Valakėliai-Pušalotas	Juoda danga	9,95	11,55	1,6	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3113	Valakėliai-Pušalotas	Žvyras	11,55	15,1	3,55	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3114	Deglėnai-Pamažupiai	Juoda danga	0	0,2	0,2	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3114	Deglėnai-Pamažupiai	Žvyras	0,2	3,3	3,1	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3114	Deglėnai-Pamažupiai	Juoda danga	3,3	4,3	1	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3114	Deglėnai-Pamažupiai	Žvyras	4,3	8,1	3,8	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3114	Deglėnai-Pamažupiai	Juoda danga	8,1	8,8	0,7	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3115	Smilgiai-Portijai	Juoda danga	0	2,4	2,4	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3115	Smilgiai-Portijai	Žvyras	2,4	7,3	4,9	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3115	Smilgiai-Portijai	Juoda danga	7,3	7,9	0,6	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK

PASVALIO SAVIVALDYBĖS TERITORIJOS BENDRASIS PLANAS

I etapas. Esamos būklės analizė

Kelio nr.	Kelio pavadinimas	Danga	Ruožo pr.(km)	Ruožo pab.(km)	Ruožo ilgis(km)	Savivaldybė	Kelių tarnyba	Valstybės įmonė
	Pasvalio raj. sav.							
3116	Saločiai-Telžiai	Juoda danga	0	0,72	0,72	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3116	Saločiai-Telžiai	Žvyras	0,72	4,67	3,95	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3116	Saločiai-Telžiai	Juoda danga	4,67	5,98	1,31	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3116	Saločiai-Telžiai	Žvyras	5,98	9,54	3,56	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3116	Saločiai-Telžiai	Juoda danga	9,54	10,74	1,2	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3117	Tetirvinai-Žilpamūšis	Žvyras	0	3,36	3,36	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3117	Tetirvinai-Žilpamūšis	Juoda danga	3,36	4,06	0,7	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3117	Tetirvinai-Žilpamūšis	Žvyras	4,06	8,1	4,04	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3117	Tetirvinai-Žilpamūšis	Juoda danga	8,1	9	0,9	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3118	Vytartai-Pervalkai	Žvyras	0	2,4	2,4	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3119	Titkoniai-Žvirbliniai	Juoda danga	0	1,5	1,5	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3119	Titkoniai-Žvirbliniai	Žvyras	1,5	4,2	2,7	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3120	Šakarniai-Dagiai	Juoda danga	0	0,42	0,42	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3120	Šakarniai-Dagiai	Žvyras	0,42	6	5,58	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3121	Joniškėlis-Narteikiai	Juoda danga	0	2,1	2,1	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3122	Vildūnai-Norgėlai	Žvyras	0	1,8	1,8	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3122	Vildūnai-Norgėlai	Juoda danga	1,8	3	1,2	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3123	Saločiai-Namišiai	Juoda danga	0	0,44	0,44	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3123	Saločiai-Namišiai	Žvyras	0,44	6	5,56	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3123	Saločiai-Namišiai	Juoda danga	6	6,7	0,7	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3124	Pajstriečiai-Jurgėnai	Juoda danga	0	1,5	1,5	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3125	Diliauskai-Kiemeliai	Juoda danga	0	1,3	1,3	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3126	Valakėliai-Šimonėliai	Juoda danga	0	0,6	0,6	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3127	Nakvosėliai-Nairiai	Juoda danga	0	1,6	1,6	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3128	Privažiuojamasis kelias prie Grūžių nuo kelio Raudonpamūšis-Vienžindžiai-Vytartai	Juoda danga	0	1	1	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3129	Privažiuojamasis kelias prie Raubonių nuo kelio Panevėžys-Pasvalys-*Ryga	Juoda danga	0	1	1	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3130	Grūžiai-Paliepiei	Juoda danga	0	0,4	0,4	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3130	Grūžiai-Paliepiei	Žvyras	0,4	1	0,6	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3131	Privažiuojamasis kelias prie Švobiškio nuo kelio Ustukai-Šimoniai-Stipinai	Žvyras	0	0,8	0,8	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3131	Privažiuojamasis kelias prie Švobiškio nuo kelio Ustukai-Šimoniai-Stipinai	Juoda danga	0,8	1,8	1	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3132	Ažuolpamūšė-Pajėšmeniai	Juoda danga	0	2,2	2,2	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3133	Privažiuojamasis kelias prie Meškalaukio nuo kelio Šiauliai-Pakruojis-Pasvalys	Juoda danga	0	1,5	1,5	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK

PASVALIO SAVIVALDYBĖS TERITORIJOS BENDRASIS PLANAS

I etapas. Esamos būklės analizė

Kelio nr.	Kelio pavadinimas	Danga	Ruožo pr.(km)	Ruožo pab.(km)	Ruožo ilgis(km)	Savivaldybė	Kelių tarnyba	Valstybės įmonė
	Pasvalio raj. sav.							
3134	Saločiai-Kubiliūnai	Žvyras	0	3,9	3,9	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3135	Rinkūnai-Melėnai	Juoda danga	0	1	1	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3135	Rinkūnai-Melėnai	Žvyras	1	1,5	0,5	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3136	Ličiūnai-Smilgiai	Juoda danga	0	0,9	0,9	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3137	Privažiuojamasis kelias prie Norių nuo kelio Joniškis-Žeimelis-Pasvalys	Juoda danga	0	0,9	0,9	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3138	Privažiuojamasis kelias prie Kalneliškių nuo kelio Raudonpamūšis-Vienžindžiai-Vytartai	Žvyras	0	0,6	0,6	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3138	Privažiuojamasis kelias prie Kalneliškių nuo kelio Raudonpamūšis-Vienžindžiai-Vytartai	Juoda danga	0,6	1,5	0,9	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3139	Krinčinas-Petriškiai	Juoda danga	0	0,8	0,8	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3139	Krinčinas-Petriškiai	Žvyras	0,8	1,1	0,3	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3140	Privažiuojamasis kelias prie Talačkonių nuo kelio Panevėžys-Pasvalys-Ryga	Žvyras	0	0,8	0,8	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3141	Privažiuojamasis kelias prie Dičiūnų nuo kelio Linkuva-Joniškėlis-Pumpėnai	Žvyras	0	0,8	0,8	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3141	Privažiuojamasis kelias prie Dičiūnų nuo kelio Linkuva-Joniškėlis-Pumpėnai	Juoda danga	0,8	1,1	0,3	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3142	Raubonys-Raudonpamūšis	Juoda danga	0	0,7	0,7	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3143	Meškalauskis-Gustoniai	Juoda danga	0	0,7	0,7	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK
3144	Talačkoniai-Dagiliškis	Žvyras	0	0,5	0,5	Pasvalio raj. sav.	Pasvalio KT	Panevėžio RK

309,25

2 priedas

EISMO ĮVYKIŲ ANALIZĖ

Panevėžio apskritis Pasvalio r. sav.

Eil. Nr.	Pavadinimas	2005/2006 01.01 - 12.31					
		2005		2006		+/-	
1.	Eismo įvykiai (įvykiai) ¹	46	15	44	14	-4,3%	-6,7%
1.1.	juose: žuvo ¹	8	3	12	6	50%	100%
1.2.	sužeista ¹	58	21	45	11	-22,4%	-47,6%
2.	Susidūrimai ¹	14	4	12	2	-14,3%	-50%
3.	Susidūrimai su dviračiu ¹	5	1	9	1	80%	0%
4.	Užvažiavimai ant pėsčiojo ¹	11	7	12	7	9,1%	0%
5.	Užvažiavimai ant kliūties ¹	8	3	3	1	-62,5%	-66,7%
6.	Apvartimai ¹	6	0	6	2	0%	
7.	Kitos ¹	2	0	2	1	0%	
8.	Žuvo:						
8.1.	pėsčiųjų ¹	2	1	6	5	200%	400%
8.2.	vairuotojų ¹	4	2	0	0	-100%	-100%
8.3.	keleivių ¹	1	0	2	0	100%	
8.4.	dviratininkų ¹	0	0	4	1		
9.	Sužeista:						
9.1.	pėsčiųjų ¹	9	6	6	2	-33,3%	-66,7%
9.2.	vairuotojų ¹	20	6	16	5	-20%	-16,7%
9.3.	keleivių ¹	23	8	17	3	-26,1%	-62,5%
9.4.	dviratininkų ¹	5	1	5	1	0%	0%
10.	Įvykiai dėl vairuotojų kaltės	35	7	30	2	-14,3%	-71,4%
10.1	juose: žuvo ²	6	0	3	0	-50%	
10.2	sužeista ²	47	9	40	2	-14,9%	-77,8%
11.	Įvykiai dėl lengvųjų aut. vairuotojų kaltės ²	23	4	27	2	17,4%	-50%
11.1	juose: žuvo ²	5	0	3	0	-40%	
11.2	sužeista ²	35	6	36	2	2,9%	-66,7%
12.	Įvykiai dėl neturinčių teisės vairuoti kaltės ²	10	3	6	1	-40%	-66,7%
12.1	juose: žuvo ²	1	0	1	0	0%	
12.2	sužeista ²	16	5	9	1	-43,8%	-80%
13.	Įvykiai dėl pėsčiųjų kaltės ²	5	0	6	0	20%	
13.1	juose: žuvo ²	1	0	4	0	300%	
13.2	sužeista ²	4	0	2	0	-50%	
14.	Įvykiai dėl dviratininkų kaltės ²	1	0	7	0	600%	
14.1	juose: žuvo ²	0	0	4	0		
14.2	sužeista ²	1	0	3	0	200%	
15.	Įvykiai, kuriuose nukentėjo vaikai ³	6	3	7	2	16,7%	-33,3%
15.1	juose: žuvo ³	1	0	1	0	0%	
15.2	sužeista ³	8	4	7	2	-12,5%	-50%
16.	Įvykiai, kuriuose nukentėjo vaikai-pėstieji ³	1	1	2	1	100%	0%
16.1	juose: žuvo ³	0	0	0	0		
16.2	sužeista ³	1	1	2	1	100%	0%

Pastabos:

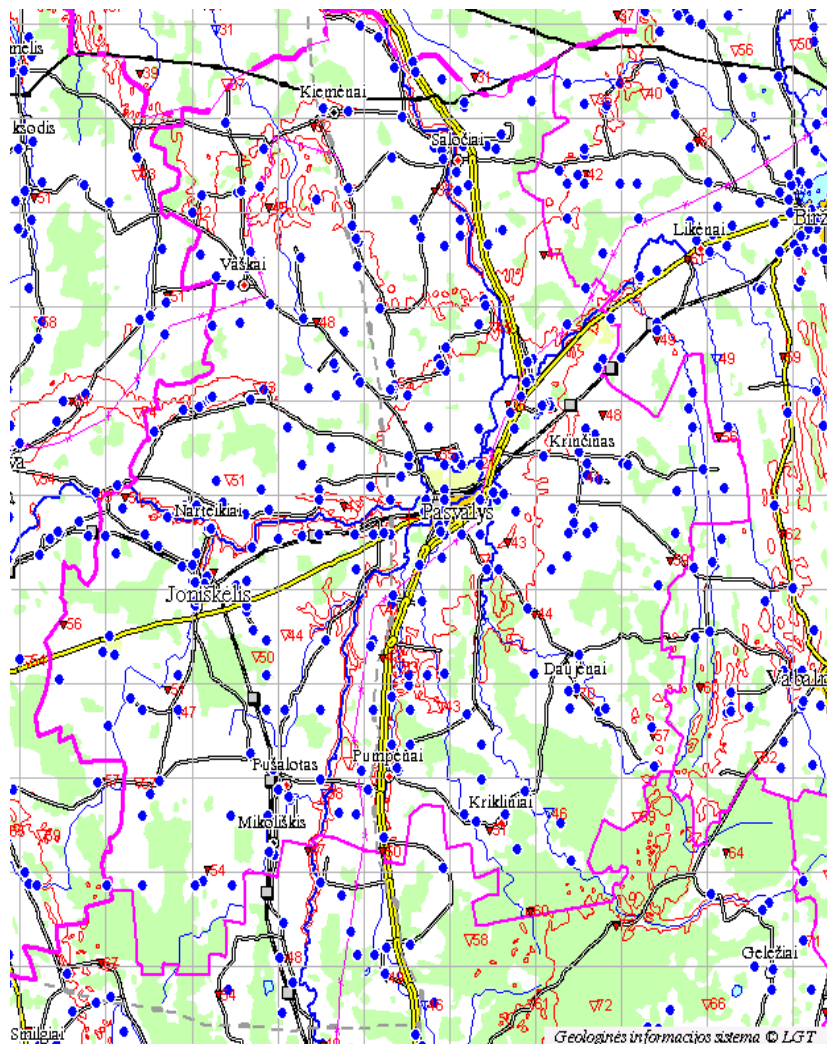
¹ - antras skaičius reiškia atitinkamą reikšmę tamsoje;² - antras skaičius reiškia atitinkamą reikšmę dėl neblaivių eismo dalyvių kaltės;³ - antras skaičius reiškia atitinkamą reikšmę dėl vaikų neatsargumo;

Duomenys patikslinti 2007-01-08

7. PASVALIO RAJONO INŽINERINĖ INFRASTRUKTŪRA

7.1. Vandentieka ir vandenvala

Pasvalio rajono gyventojai geriamą vandenį naudoja iš centralizuoto vandentiekio tinklo, privačių šachtinių šulinių bei artezinių gręžinių. 7.1 paveiksle yra pavaizduoti visi eksploataciniai požeminio vandens gręžiniai. Pasvalio rajono gyventojus centralizuotai geriamuoju vandeniu aprūpina UAB „Pasvalio vandenys“. Šiai įmonei priklauso 32 požeminio vandens gręžiniai, iš kurių vienas yra nenaudojamas (atsarginis). Likę gręžiniai priklauso pavieniams Pasvalio rajono gyventojams, kaimo bendruomenėms bei įmonėms. Išsamesni duomenys apie gręžinių eksploatuotojus pateikti 7.1 lentelėje.

7.1 pav. Eksploataciniai požeminio vandens gręžiniai (mėlyni taškai)

Šaltinis: Lietuvos geologijos tarnyba

7.1 lentelė. Seniūnijose esančių gręžinių eksploatuotojai

Seniūnija	Seniūnijos		UAB „Pasvalio vandenys“		Privatūs		Kiti eksploatuotojai	
	Veikian- tys gręži- niai	Neeksp- loatuo- jami gręžiniai	Veikian- tys gręžiniai	Neeksp- loatuo- jami gręžiniai	Veikian- tys gręžiniai	Neeksp- loatuo- jami gręžiniai	Veikian- tys gręži- niai	Neeksp- loatuo- jami gręžiniai
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Daujėnų	-	-	1	1	4	3	4	1
Joniškėlio	2	5	1	-	9	2	10	4
Krinčino	-	-	2	-	10	3	8	3
Namišių	5	-	-	-	5	2	-	1
Pasvalio	2	1	6	-	15	2	4	-
Pumpėnų	7	2	-	-	3	7	3	-
Pušaloto	1	3	4	-	4	-	4	-
Saločių	3	1	5	-	6	-	23	4
Vaškų	-	-	4	-	7	11	6	2
Pasvalio miesto	-	1	6	-	-	-	1	1
Joniškėlio miesto	-	-	2	-	-	-	-	-
Iš viso	20	14	31	1	63	30	63	15

Panevėžio apskrityje centralizuotu vandentiekiu naudojasi apie 50 % gyventojų. Kai kuriuose apskrities rajonų centrų mikrorajonuose, o ypač kaimuose ir gyvenvietėse vandens tinklų infrastruktūros visiškai nėra arba ji menkai išplėta. Pasvalio rajone centralizuotos vandentiekio ir nuotekų sistemos vartotojų skaičius, bei gyventojų, naudojančių šachtinių ar kitų šaltinių geriamąjį vandenį, skaičius kiekvienoje seniūnijoje pateiktas 7.2 lentelėje.

7.2 lentelė. Gyventojų, naudojančių centralizuotai tiekiamą, šachtinių šulinių ar kitų šaltinių vandenį, bei centralizuota nuotekų sistemą, skaičius

Gyvenvietės pavadinimas	Gyventojų skaičius	Gyventojai naudojantys vandenį iš			Gyventojai išleidžiantys nuotekas
		vandentiekio sistemos	šachtinių šulinių	iš kitų šaltinių	
1	2	3	4	5	6
Pasvalys	9305	8500	430	375	7600
Joniškėlis	1495	980	515	0	460
Daujėnų sen.	1590	980	587	23	112
Joniškėlio sen.	3640	1176	2408	56	400
Krinčino sen.	2734	1427	1058	249	949
Namiškių sen.	1143	5000	562	81	0
Pasvalio sen.	4142	1770	2294	78	140
Pumpėnų sen.	3053	1708	1345	0	0
Pušaloto sen.	2485	1478	965	42	698
Saločių sen.	3557	2032	1421	104	714
Vaškų sen.	3406	1250	2065	91	213
Iš viso:	36550	26301 (71,96%)	13650 (37,35%)	1099 (3,01%)	11286 (30,88%)

37,4% Pasvalio rajono gyventojų naudoja šachtinių šulinių vandenį. Nors naudoti kastinių šulinių vandenį yra paprasta ir nebrangu, tačiau bloga jo kokybė dažnai riboja vandens naudojimą gėrimui. Šachtinių šulinių vandeniui būdingas didelis nitratų kiekis, kietumas, mikrobiologinis užterštumas. Priemiestiniuose rajonuose šulinių vandeniui būdingas užterštumas sunkiaisiais metalais.

Pagrindinis gruntinio vandens teršimo šaltinis – vertikali teršalų infiltracija nuo žemės paviršiaus (žmogaus buitinė tarša, užterštos pramonės teritorijos) ir nutekėjimai iš požeminių komunikacijų. Teršalai, patekę į požemį, gali sukelti nepageidaujamus procesus, turinčius įtakos geriamojo vandens kokybei.

Pasvalio rajone centralizuotam gyventojų aprūpinimui vandeniu yra naudojamas tik požeminis vanduo. UAB „Pasvalio vandenys“ atstovo teigimu tiekiamo vandens kokybė nėra bloga, tačiau beveik visur yra viršijamas leistinas geležies kiekis.

Pasvalio rajone centralizuoto vandentiekio sistema dažniausiai yra sudaryta iš vandenvietės, vandens gerinimo įrenginių (ne visur), siurblių (tik miestuose) ir tinklų.

Vandenviečių Pasvalio rajone iš viso yra 22, 2 yra įrengtos miestuose – Pasvalyje ir Joniškėlyje. Išsamesnė informacija apie vandenvietes pateikiama 7.3 lentelėje.

7.3 lentelė. Pasvalio rajono vandenvietės

Nr.	Vandenvietės pavadinimas	Vandenvietės įrengimo vieta	Vandenvietės pogrupis, kategorija	Išgaunamo vandens kiekis, m ³ /parą	Išgaunamo vandens kokybė
1	2	3	4	5	6
1.	Pasvalio	Panevėžio g.21	II _A ^I	1971	Viršijama bendroji geležis
2.	Joniškėlio	Linkuvos 3 ^a	II _A ^I	81	Viršijama bendroji geležis
3.	Nakiškių	Joniškėlio apyl. sen	II _A ^I	10	Viršijama bendroji geležis
4.	Valakėlių	Pasvalio apyl. sen.	II _A ^I	31	Viršijama bendroji geležis
5.	Ustukių	Pasvalio apyl. sen.	II _A ^I	66	Viršijama bendroji geležis
6.	Vaškų	Vaškų sen.	II _A ^I	62	Viršijama bendroji geležis
7.	Grūžių	Vaškų sen.	II _A ^I	29	Viršijama bendroji geležis
8.	Mikoliškio	Pušaloto sen.	II _A ^I	82	Viršijama bendroji geležis
9.	Pušaloto I	Pušaloto sen.	II _A ^I	95	Viršijama bendroji geležis
10.	Pušaloto II	Pušaloto sen.	II _A ^I	-	Viršijama bendroji geležis
11.	Talačkionių	Pasvalio apyl. sen.	II _A ^I	45	Viršijama bendroji geležis
12.	Daujėnų	Daujėnų sen.	II _A ^I	43	Viršijama bendroji geležis
13.	Raudonių	Saločių sen.	II _A ^I	15	Viršijama bendroji geležis
14.	Saločių	Saločių sen.	II _A ^I	75	Viršijama bendroji geležis

7.3 lentelės tęsinys

1	2	3	4	5	6
15.	Saločių	Saločių sen.	II _A ^I	-	Viršijama bendroji geležis
16.	Puškorių	Saločių sen.	II _A ^I	14	Viršijama bendroji geležis
17.	Kraštų	Krinčino sen	II _A ^I	16	Viršijama bendroji geležis
18.	Pumpėnų	Pumpėnų sen.	II _A ^I	58	Viršijama bendroji geležis
19.	Vilkiškių	Pumpėnų sen.	II _A ^I	36	Viršijama bendroji geležis
20.	Kriktinų	Pumpėnų sen.	II _A ^I	56	Viršijama bendroji geležis
21.	Rinkunų	Pumpėnų sen.	II _A ^I	58	Viršijama bendroji geležis
22.	Gulbinėnų	Krinčino sen.	II _A ^I	13	Viršijama bendroji geležis
23.	Papyseviai	Pasvalio apyl. sen.	II _A ^I	11	Viršijama bendroji geležis
24.	Žadeikiai	Pasvalio apyl. sen.	II _A ^I	19	Viršijama bendroji geležis

Visos vandenvietės eksploatuoja tą patį vandeningąjį horizontą – D₃-2_{SV}.

Vandenvietėse atliekamas vandens monitoringas, nuolat tikrinama vandens kokybė.

Šiuo metu iš visų UAB „Pasvalio vandenys“ aptarnaujamų gyvenviečių tik Pasvalio ir Joniškėlio vandenvietėse yra įrengti vandens gerinimo įrenginiai. Iki 2007 m. pradžios planuojama vandens gerinimo įrenginius instaliuoti Pušaloto ir Vaškų gyvenviečių vandenvietėse. Įmonės atstovo teigimu tokių įrenginių trūksta Daujėnuose ir Mikoliškyje. taip pat šių įrenginių reikia ir kitose vandenvietėse. Įmonė planuoja kasmet įrengti po 2-3 naujus vandens kokybę gerinančius įrenginius.

Vandenviečių, priklausančių UAB „Pasvalio vandenys“ sanitarinės apsaugos zonos (SAZ) yra nustatytos pagal LR aplinkos ministro 2004-10-19 įsakymu Nr. D1-543 patvirtintų Taisyklių reikalavimus. Pasvalio miestą aptarnaujančios vandenvietės yra arti miesto, pietinėje dalyje. Jų biologinio režimo zonoje yra kelios degalinės, įmonės. Didžiausiu teršėju įvardijama

UAB „Pieno žvaigždės“. Visos vandenvietės Pasvalio rajone, išskyrus Pasvalio miesto vandenvietes, turi nustatytas tik griežto režimo zonas.

Pagal UAB „Pasvalio vandenys“ pateiktus duomenis, vienas gręžinys nėra naudojamas. Viename gręžinyje yra neveikiantis siurblys. Dar keturi siurbliai yra patenkinamos būklės.

UAB „Pasvalio vandenys“ priklausančiose vandenvietėse nėra atlikta studijos, kaip gali keistis geriamojo vandens kokybė ateityje. Todėl negalima prognozuoti, kaip vandenvietės paveiks šalia jų esantys taršos šaltiniai. Neištirta koks yra vandens rezervas vandenvietėse, todėl nėra aišku ir kuriam laikui turėtų užtekti esamo vandens kiekio.

Pasvalio rajone vandentiekio sistemose reikiamą slėgį anksčiau užtikrinę vandenbokščiai šiuo metu jau nebenaudojami dėl didelio susidėvėjimo. Dabar slėgį užtikrina vandenvietėse esantys įrenginiai – siurbliai. Jų pajėgumų visiškai užtenka užtikrinti reikiamą slėgį vandentiekio sistemoje. Antro kėlimo įrenginių – siurblių – Pasvalio rajone esančiose vandentiekio sistemose nėra. Taip pat Pasvalio rajone nėra ir vandens rezervuarų.

UAB „Pasvalio vandenys“ iš viso šiuo metu priklauso 173 km vandentiekio tinklų, 158,3 km yra nutiesti Pasvalio rajono kaimuose bei gyvenvietėse. Daugelio tinklų amžius siekia 20-30 metų. Pagal Ventos-Lielupės investicinio plano I etapą iki 2007 metų yra planuojama atnaujinti daugiau nei 5 km vandentiekio tinklų. Vandentiekio bei kanalizacijos tinklus, pagal projektus skirtus kaimo bendruomenei remti, yra planuojama įrengti Kalno kaime. Šiam projektui įgyvendinti lėšos jau yra skirtos, 2007 m. pavasarį planuojama pradėti darbus. Toks pat projektas yra parengtas ir Tetervinų kaimui, tačiau šis projektas negavo paramos iš ES struktūrinių fondų lėšų.

Vandentiekio tinklas yra pakankamai išplėtotas visuose rajono miestuose bei didesnėse gyvenvietėse. Geriamojo vandens tiekimo tinklų ilgis Panevėžio apskrityje apie 850 km, Pasvalio rajono savivaldybėje apie 190 km, t.y. apie 22% visų apskrities tinklų. Pasvalio miesto vandentiekio tinklų ilgis apie 48 km, Joniškėlyje – 2,4 km. Bendras tinklų ilgis kaimo vietovėje sudaro apie 140 km.

Daug neaiškumų kyla dėl vandentiekio tinklų ilgio ir būklės, nes daugelis jų nėra inventorizuoti, dažniausiai tai kaimo teritorijose esantys tinklai. Šie tinklai buvo perimti iš seniūnijų, o šios savo ruožtu juos paveldėjo iš irstančių kolūkių.

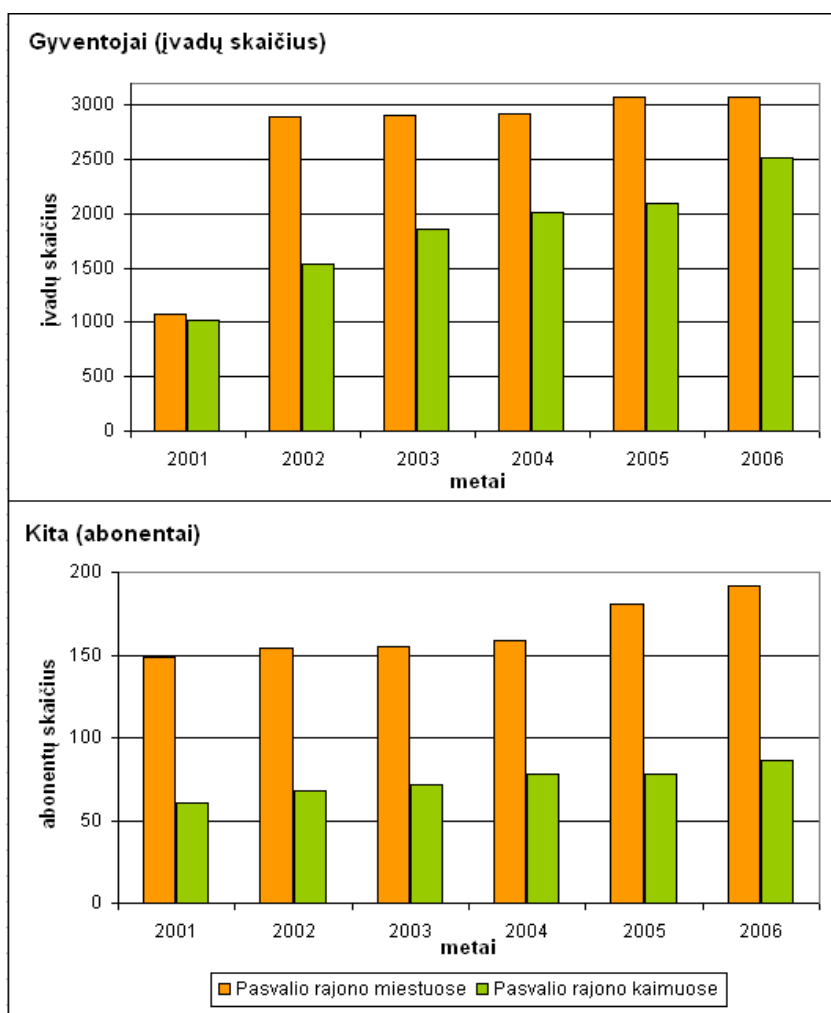
Daugelį vandentiekio tinklų reikia renovuoti. Tai yra numatyta ir Lietuvos Respublikos teritorijos bendrajame plane. Šiame dokumente yra numatyta pertvarkyti plieninius vandens tiekimo vamzdžius padengiant jų vidaus sienelės antikorozinėmis medžiagomis arba keičiant vamzdžius.

Vandens užterštumo rodikliai labiausiai pasireiškiantys Pasvalio rajone yra padidėjęs bendrosios geležies kiekis. UAB „Pasvalio vandenys“ duomenimis teršalai iš aplinkos

nepatenka, todėl geriamajame vandenyje nėra nitratų. Geriamojo vandens tarša nuo sezonų kaitos nepriklauso. UAB „Pasvalio vandenys“ 2004 m. yra gavę 2 skundus dėl vandens kokybės, tačiau 2005-2006 m. skundų nėra gauta.

Pasvalio rajone šiuo metu vandentiekio naudojami apie 26300 gyventojų. Pasvalio rajono gyventojus aptarnauja UAB „Pasvalio vandenys“. Tačiau dar yra nemažai kaimų, kuriuose centralizuotai vandenį teikia žemės ūkio bendrovės ar yra pačių gyventojų iniciatyva įsikūrusios kaimo bendruomenės.

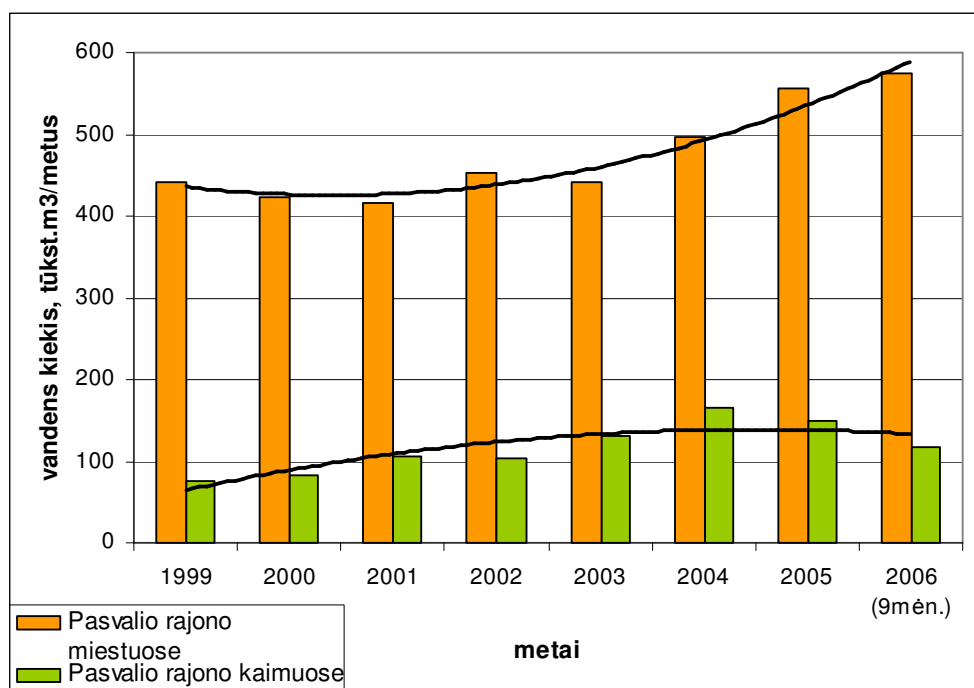
UAB „Pasvalio vandenys“ centralizuoto vandentiekio vartotojų skaičiaus kaita 2001-2006 metais pagal vandentiekio vartotojų grupes pavaizduota 7.2 paveiksle. Pasvalio rajono miestuose 2001-2005 m. buvo 7 pramonės įmonės, kurias aptarnavo UAB „Pasvalio vandenys“. Nuo 2006 m. šis skaičius sumažėjo iki 6 įmonių.

7.2 pav. Vandentiekio vartotojų (atskirai gyventojų ir kitų vartotojų), kuriuos aptarnauja UAB „Pasvalio vandenys“ skaičiaus kaita 2001-2006 metais

UAB „Pasvalio vandenys“ prognozėmis naujų vartotojų prisijungimas bus nežymus (apie 5 %) bei priklausys nuo gyventojų pajamų didėjimo ir vandens kokybės. Tačiau reikėtų įvertinti, jog pagal Nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje vienas iš pagrindinių uždavinių yra išplėsti geriamojo vandens viešojo tiekimo tinklą, kad jis apimtų ne mažiau kaip 95 % miestų ir miestelių gyventojų, užtikrinti tinkamą naudojamų kastinių (šachtinių) šulinių vandens kokybės kontrolę. Remiantis Nacionaline darnaus vystymosi strategija šios grupės vartotojų, prisijungusių prie vandentiekio ir kanalizacijos tinklų, skaičius turėtų didėti.

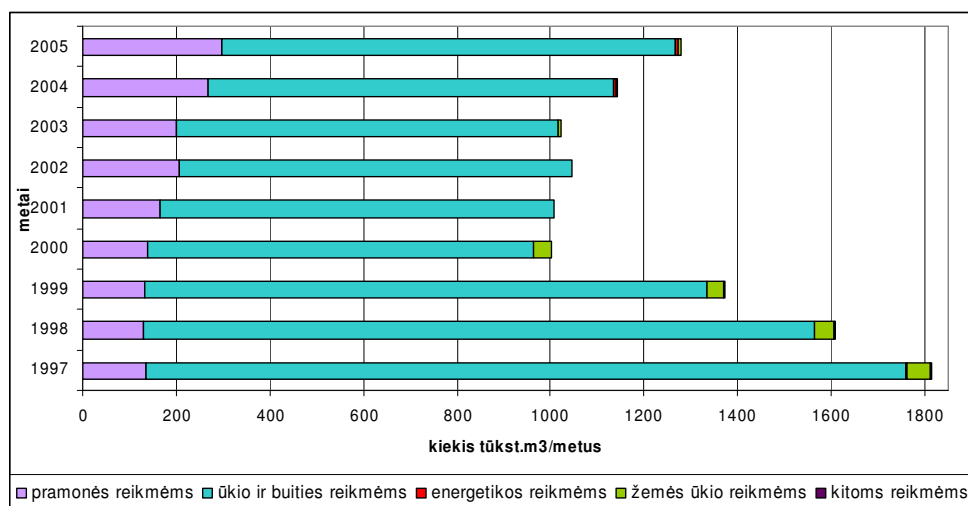
Vandens suvartojimo tendencijos Pasvalio rajono miestuose ir kaimuose pavaizduotos 7.3 paveiksle.

7.3 pav. Vandens suvartojimas Pasvalio rajono miestuose ir kaimuose

Pagrindiniai veiksniai, įtakojantys vandens naudojimą yra vandens kaina ir žemas pragyvenimo lygis, todėl vanduo taupomas. Buities reikmėms naudojamo vandens kiekis yra mažesnis už sanitarinius normatyvus.

Vandens suvartojimas dažnai yra skirstomas pagal jo suvartojimą atskiroms reikmėms. 7.4 paveiksle pavaizduotas Pasvalio rajone vandens suvartojimas atskiroms sritims. Dažnai dar būna išskiriamas vandens suvartojimas žuvininkystės reikmėms, tačiau Pasvalio rajone šis verslas nėra plėtojamas ir jam skirto vandens nėra.

7.4 pav. Vandens suvartojimas Pasvalio rajone pagal reikmes

Vandens apskaita atliekama pagal apskaitos prietaisų rodmenis. Kur jų nėra, vanduo apskaitomas pagal Pasvalio rajono savivaldybės tarybos patvirtintas vandens suvartojimo normas. UAB „Pasvalio vandenys“ stengiasi visur įrengti vandens apskaitos prietaisus. Tačiau kaip pagrindinę problemą įmonės atstovai nurodė, kad perimant eksploatuoti iš seniūnijų vandentvarkos objektus, juose beveik nebūna apskaitos prietaisų.

Laistymui skirto vandens apskaitai atlikti yra įrengiami laistymui skirto vandens įvadai.

7.1.2. Gaisrinis vandentiekis

Pasvalio rajone gaisrinio vandentiekio sistema priklauso UAB „Pasvalio vandenys“, tačiau sistemą eksploatuoja Pasvalio priešgaisrinė gelbėjimo tarnyba.

Pasvalio rajone atskirai įrengto gaisrinio vandentiekio nėra. Gaisrinio vandentiekio inžineriniai įrenginiai – gaisriniai hidrantai – yra įrengti ant geriamojo vandentiekio linijų. Gaisriniai hidrantai yra įrengti Pasvalio (44) ir Joniškėlio (1) mieste. Pasvalio rajono kaimuose gaisrinių hidrantų nėra. Kaimiškose teritorijose gaisrų gesinimui yra numatyti gaisriniai rezervuarai.

Pasvalio rajone esanti gaisrinio vandentiekio sistema netenkina esamo poreikio. Todėl yra būtina esamą sistemą renovuoti bei plėsti.

7.1.3. Nuotekų šalinimas

Panevėžio apskrities, kuriai priklauso ir Pasvalio rajonas, daugumą nuotekų surinkimo tinklų reikia renovuoti. Daugelio tinklų amžius siekia 30 metų. Dėl vamzdžių įlūžimų, įtrūkimų, blogų sandūrų vamzdynai užsikemša, vyksta gruntinio vandens ir nuotekų filtracija, eksfiltracija. Kaimuose ir gyvenvietėse, dauguma miestų privačių gyvenamųjų namų kvartalų neturi centralizuotos nuotekų surinkimo sistemos. Čia nuotekos išleidžiamos į nuotekų surinkimo rezervuarus ar duobes, kurios nėra pritaikytos joms surinkti ir dažnai neturi izoliacinio pagrindo. Centralizuotos nuotekų išsėmimo ir išvežimo iš gyventojų sistemos nėra. Kai kuriose Pasvalio miesto dalyse gyventojai buitines nuotekas išleidžia į lietaus nuotekų surinkimo sistemą. Pagrindiniai šių vietovių paviršinio vandens taršos šaltiniai dažniausia yra netvarkingi lauko tualetai, nesandarios jų išsėmimo duobės, nepakankami atstumai nuo šulinio iki tualetų.

Pasvalio rajone centralizuota nuotekų surinkimo sistema rūpinasi UAB „Pasvalio vandenys“. Šiame rajone nuotekų sistemos dažniausiai yra sudarytos iš nuotekų valymo įrenginių, siurblių bei tinklų.

Dauguma nuotekų valymo įrenginių yra fiziškai ir morališkai nusidėvėję, neekonomiški, juose vis sunkiau pavyksta išvalyti nuotekas iki nuotekų tvarkymo reglamente bei ES direktyvose išdėstytų reikalavimų.

Pasvalio rajone yra 20 nuotekų valymo įrenginių, iš jų 2 yra Pasvalio rajono miestuose – Pasvalyje ir Joniškėje. 16 nuotekų valymo įrenginių eksploatuoja UAB „Pasvalio vandenys“. Visi valymo įrenginiai skirti buitinių nuotekų valymui. Nei viename iš jų nėra valomas azotas ir fosforas. Trumpas kiekvieno iš įrenginių aprašas pateiktas 7.4 lentelėje.

7.4 lentelė. Pasvalio rajono nuotekų valymo įrenginių įrengimo vieta, išvalomų nuotekų kiekis, veikimo efektyvumas ir galimas maksimalu nuotekų išvalymo kiekis

Eil. Nr.	Objektas	Nuotekų valyklos pajėgumas, m ³ /p	Valymo tipas	Nuotekų išvalymo kokybė	Eksploatuotojas	Savininkas	Statybos metai
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Pasvalio miestas	5000	Mechaninio ir biologinio	patenkinama	UAB „Pasvalio vandenys“	UAB „Pasvalio vandenys“	1987-1989
2	Joniškėlio miestas	400	Mechaninio ir biologinio	gera	“	“	1994

7.4 lentelės tęsinys

1	2	3	4	5	6	7	8
3	Talačkonių gyvenvietė	35	Mechaninio ir biologinio	gera	“	Savivaldybė	2002
4	Daujėnų gyvenvietė	100	Mechaninio ir biologinio“	patenkinama	“	“	1983
5	Grūžių gyvenvietė	100	Mechaninio ir biologinio	patenkinama	“	“	
6	Gulbinėnų gyvenvietė	50	Mechaninio ir biologinio	gera	“	UAB “Pasvalio vandenys”	1996
7	Kiemelių gyvenvietė	100	Mechaninio ir biologinio	gera	“	“	1995
8	Kraštų gyvenvietė	100	Mechaninio ir biologinio	patenkinama	“	Savivaldybė	1983
9	Lavėnų pensionatas	100	Mechaninio ir biologinio	gera	Lavėnų pensionatas	Lavėnų pensionatas	1999
10	Mikoliškio gyvenvietė	300	Mechaninio ir biologinio	tik mechaninis valymas	SP UAB “Pasvalio vandenys”	Savivaldybė	1975
11	Nairių gyvenvietė	100	Mechaninio ir biologinio	nevaloma	Vaškų seniūnija	Savivaldybė	1983
12	Nakiškių gyvenvietė	50	Mechaninio ir biologinio	gera	UAB “Pasvalio vandenys”	“	1999
13	Narteikių gyvenvietė	400	Mechaninio ir biologinio	patenkinama	Joniškėlio AŽŪM	Joniškėlio AŽŪM	1984
14	Pajiešmonių gyvenvietė	127	Mechaninio ir biologinio	gera	VĮ I “Krinčino komunalinis ūkis”	Savivaldybė	2001
15	Pušaloto gyvenvietė	200	Mechaninio ir biologinio	gera	UAB “Pasvalio vandenys”	Savivaldybė	1983
16	Raubonių gyvenvietė	200	Mechaninio ir biologinio	patenkinama	“	Savivaldybė	1980
17	Saločių gyvenvietė	200	Mechaninio ir biologinio	patenkinama	“	“	1976

7.4 lentelės tęsinys

1	2	3	4	5	6	7	8
18	Ustukių gyvenvietė	200	Mechaninio ir biologinio	gera	“	UAB “Pasvalio vandenys”	1988
19	Valakėlių gyvenvietė	25	Mechaninio ir biologinio	gera	“	Savivaldybė	1996
20	Vaškų gyvenvietė	200	Mechaninio ir biologinio	patenkinama	“	UAB “Pasvalio vandenys”	1978

2001-2005 m. per parą iki DLK reikalavimų yra išvaloma apie 140 m³ nuotekų. Pasvalio rajone susidarančios nuotekos daugiausia yra buitinės nuotekos, nes pramonės rajone, išskyrus UAB „Pieno žvaigždės“ ir keletą alaus daryklų bei mėsos perdirbimo įmonių, nėra. Atitekančių nuotekų vidutinis metinis užterštumas pagal BDS7 296 mgO₂/l, pagal skendinčių medžiagų kiekį 292 mg/l, pagal bendrąją fosforo koncentraciją 64,2 mg/l, pagal bendrąją azoto koncentraciją 8,89 mg/l, pagal naftos produktų kiekį 0,71 mg/l bei pagal detergentų kiekį 1,63 mg/l. Išleidžiamų nuotekų užterštumo rodiklių kaita 2001-2006 m. pagal kiekvieną iš nuotekų valymo įrenginių pateikti 7.5 lentelėje.

7.5 lentelė. Nuotekų užterštumo rodiklių kaita 1999-2006 metų laikotarpiu

	Nuotekų užterštumo rodiklis					
	BDS7	Suspenduotos dalelės	Bendras N	Bendras P	Naftos produktai	Detergentai
1	2	3	4	5	6	7
Pasvalio NVĮ						
2001	1430	601	-	-	-	-
2002	1178	724	-	-	-	-
2003	1111	744	-	-	-	-
2004	1238	390	-	-	-	-
2005	1344	407				
Joniškėlio NVĮ						
2001			-	-	-	-
2002	195	206	-	-	-	-
2003	291	196	-	-	-	-
2004	412	460	-	-	-	-
2005	770	212	-	-	-	-

Palyginus 7.5 lentelėje pateiktus duomenis apie išleidžiamų nuotekų išvalymo lygį su reikalavimais išvalytoms nuotekoms (ES Tarybos direktyva 91/271/EB) matyti, jog šie

reikalavimai ne visur yra įvykdomi. Bendrojo azoto ir bendrojo fosforo koncentracijos atitekančiose nuotekose taip pat viršija reikalavimus. Ne visuose NVĮ yra tiriama išleidžiamų nuotekų kokybė.

Nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje yra numatyta modernizuoti ir išplėsti esamus bei pastatyti naujus ES reikalavimus atitinkančius užteršto vandens nuotekų valymo įrenginius, įrengti juose azoto ir fosforo šalinimo įrenginius, renovuoti ir išplėsti nuotekų surinkimo sistemą. Šiuo metu yra įgyvendinamas Ventos-Lielupės upių baseinų investicinis projektas. Pagal šio investicinio projekto I etapą planuojama Pasvalio nuotekų valymo įrenginių rekonstrukcija, Pasvalio pagrindinės siurblinės rekonstrukcija, nuotekų tinklų išplėtimas, nuotekų siurblinių statyba bei bus plečiami bei renovuojami vandentiekio tinklai.

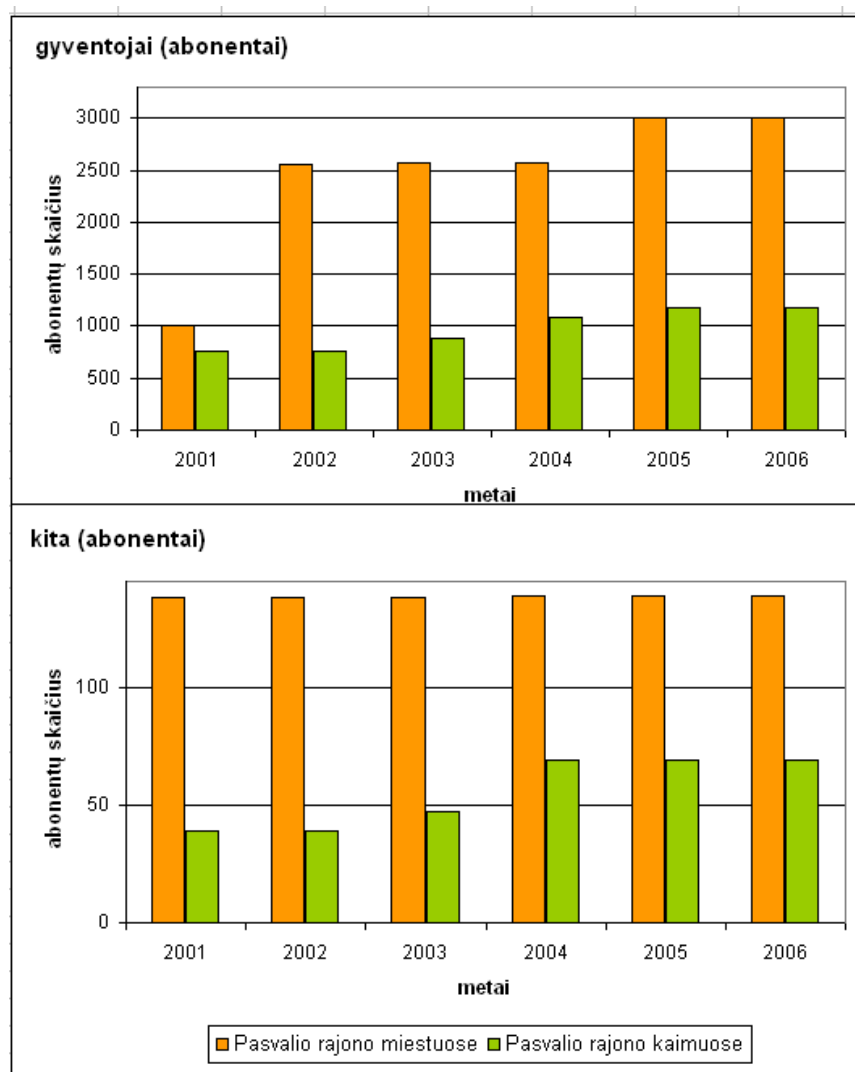
Nuotekos yra išleidžiamos į nuotekų priimtuvus – Timučio bei Lėvens upes. Kiekvieni nuotekų valymo įrenginiai turi savo išleistuvus. Pasvalio rajone yra 15 nuotekų išleistuvų. Visi yra patenkinamos būklės.

Po nuotekų valymo susidaręs dumblas yra parduodamas rajono gyventojams laukų tręšimui. Pasvalio nuotekų valymo įrenginiuose nėra įrengta nuotekų dumblo sausinimui skirtų įrenginių, todėl dumblo drėgnumas siekia apie 95 %. Šalia nuotekų valymo įrenginių yra dumblo sausinimo aikštelės. UAB „Pasvalio vandenys“ priklausanti dumblo saugojimo aikštelė yra įrengta Mūšos g. 26, Pasvalyje. Jos plotas yra 0,9 ha. Per metus yra pašalinama 7060 t nuotekų dumblo. 2005 m. sukaupto dumblo kiekis siekė 1600 t dumblo.

Nuotekų šalinimo sistemoje labai svarbios yra siurblinės. Jų Pasvalio rajone yra 16, 5 iš jų yra įrengtos Pasvalio mieste ir dar viena yra įrengta Joniškio mieste, likusios kaimiškose teritorijose. Siurblinės yra tinkamos eksploatuoti.

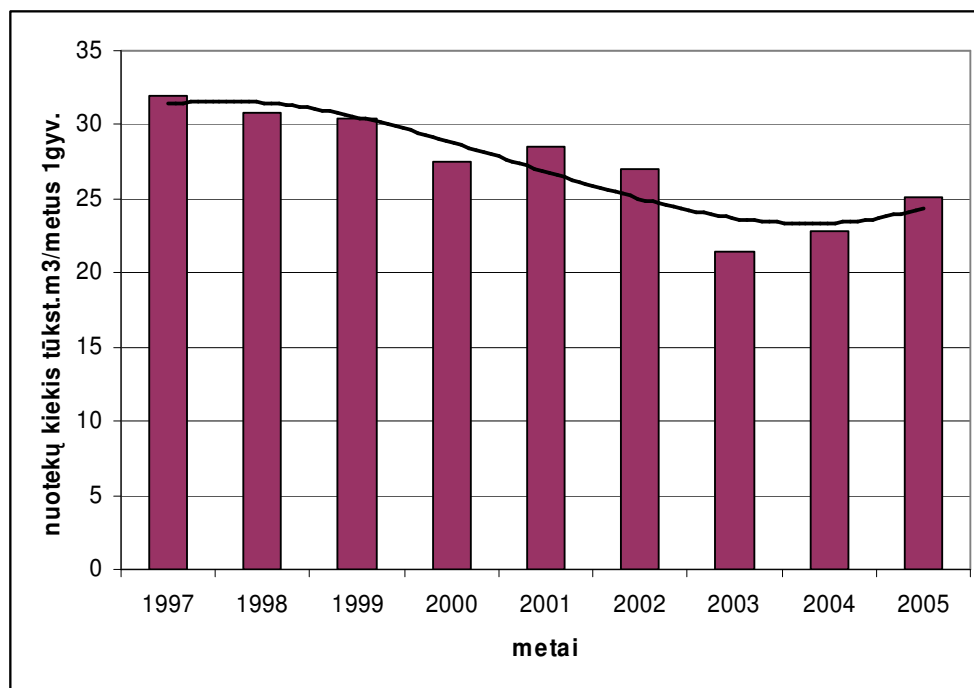
Pasvalio rajone centralizuotas nuotekų šalinimas yra pakankamai išplėtotas. Bendras nuotekų tinklų ilgis Pasvalio rajone siekia 27,1 km, iš kurių 10,8 km nutiesti mieste. Likę 16,3 km tinklų yra nutiesti kaimiškose teritorijose. Įmonės duomenimis kanalizacijos sistemos būklė yra patenkinama arba prasta.

UAB „Pasvalio vandenys“ duomenimis Pasvalio rajone yra 4183 nuotekų sistemos abonentai, iš jų 3011 yra miestų abonentai. Tik apie 65 % Pasvalio miesto gyventojų naudojami centralizuota nuotekų sistema. Nuotekų surinkimo sistemos naudotojų skaičiaus kaitos tendencijos pavaizduotas 7.5 paveiksle. Matyti, kad nuotekų tinklų naudotojų skaičius nuolat didėjo, tik pastaraisiais metais šis augimas kiek sulėtėjo. 2006 m. visame Pasvalio rajone nuotekų surinkimo sistema naudojasi 6 įmonės, šis skaičius nesikeitė nuo 2001 m.

7.5 pav. UAB „Pasvalio vandenys“ abonentų pagal atskiras nuotekų sistemos naudotojų grupes, prisijungusių prie nuotekų surinkimo sistemos, skaičiaus kaita 2001-2006 metais

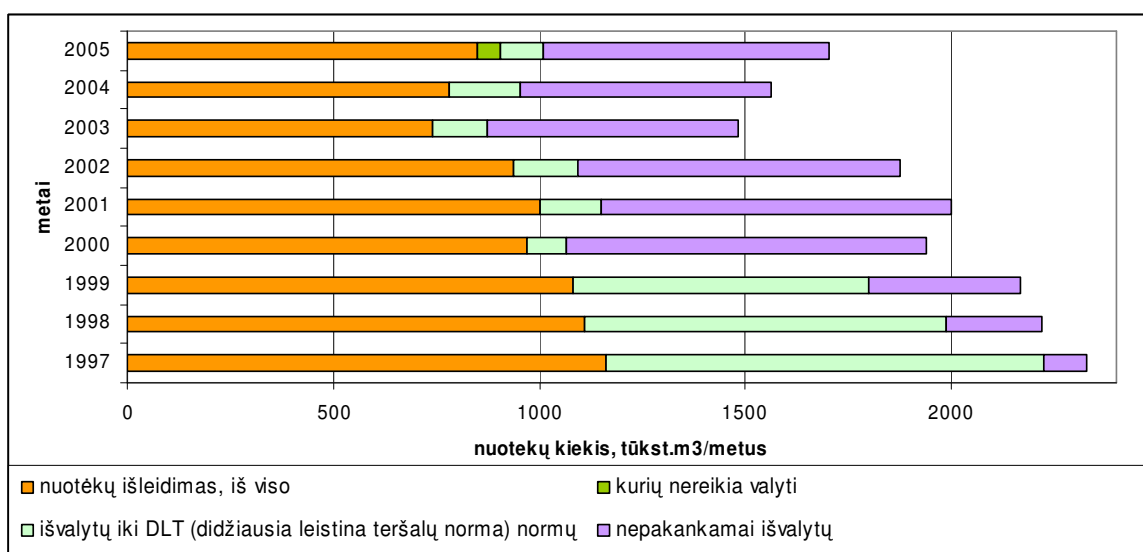
Bendra susidarančių nuotekų kiekio tenkančio vienam gyventojui tendencija 1997-2005 metais pavaizduota 7.6 paveiksle.

7.6 pav. Pasvalio rajone susidarantių nuotekų kiekio tenkančio vienam rajono gyventojui kitimas 1997-2005 m.

Didelis dėmesys nuotekų valymui skirtas Nacionalinėje darnaus vystimosi strategijoje, taip siekiant apsaugoti jautrias vandens ekosistemas nuo nepageidaujamo nuotekų poveikio aplinkai. Vienas iš ilgalaikių uždavinių yra užtikrinti, kad visos užteršto vandens nuotekos būtų išvalomos iki ES normatyvų, dar neišleistos į paviršinius vandens telkinius.

7.7 paveiksle pavaizduotas susidarantių nuotekų kiekis per metus. Taip pat parodyti išvalytų ir nevalytų nuotekų kiekiai pagal jų susidarymo vietą.

7.7 pav. Susidarantių nuotekų kiekis bei jų išvalymas Pasvalio rajone 1997-2004 m.

UAB „Pasvalio vandenys“ duomenimis Pasvalio rajono NVĮ nuotekų apskaita atliekama pagal trikampę užtvartą su liniuote už nuotekų apskaitą yra atsakingas operatorius, Pasvalio miesto NVĮ yra įrengtas nutekamųjų vandenų skaitiklis (tipas NJK 713-1111) su trikampe užtvanka. Apskaita atliekama kompiuterizuotai.

Pasvalio rajone šiuo metu yra ruošiamas Ventos-Lielupės baseino pirmas vandentvarkos ūkio investicinis projektas. 2006 metų Pasvalio rajono savivaldybė yra parengusi du vandentvarkos projektus – Kalno ir Tetervinų gyvenviečių visos vandentiekio ir nuotekų sistemos renovacijai ir tiesimui. Tačiau finansavimą iš ES Struktūrinių fondų gavo tik Kalno gyvenvietės projektas. Šiuo metu pradėti projektavimo darbai. Šis projektas turėtų būti įgyvendintas iki 2007 metų pabaigos.

7.1.4 Lietaus nuotekų šalinimas

Pasvalio rajone lietaus vanduo nuo žaliųjų plotų ir kietųjų dangų yra apyšvaris. Įmonių vandenys nuvedami į valymo įrenginius arba paviršinio vandens telkinius. Lietaus nuotekų sistema yra tik Pasvalio mieste. Anksčiau šią sistemą eksploatavo UAB „Pasvalio gerovė“, vėliau 2006 m. šios sistemos eksploatavimą perėmė UAB „Pasvalio vandenys“. UAB „Pasvalio gerovė“ duomenimis ši sistema buvo nuolat prižiūrima ir tvarkoma.

Lietaus nuotekų surinkimo sistemos amžius siekia 25 metus. Pasvalio mieste lietaus nuotekų tinklų ilgis siekia 10,9 km. Yra įrengta 313 lietaus nuotekų surinkimo šalinėlių, 137 – rinktuvai ir 9 – išleistuvai. Lietaus nuotekų surinktuvuose yra įrengtos mechaniniai nusėdintuvai. Taip yra įrengti 2 naftos produktų gaudytuvai – naftos gaudyklės. Jos įrengtos Mūšos gatvėje.

Kai kur lietaus nuotekos yra nuvedamos į buitinių nuotekų tinklus. Tai ypač apsunkina jų veikimą esant smarkiam lietui arba staigiam pavasariniam polaidžiui.

7.2. Atliekų tvarkymas

Pasvalio rajonas įeina į bendrą Panevėžio apskrities atliekų tvarkymo sistemą. Šios sistemos koordinavimui, organizavimui ir administravimui Panevėžio apskrities savivaldybių iniciatyva buvo sukurta UAB „Panevėžio regiono atliekų tvarkymo centras“ (PRATC). Tačiau šiuo metu dar tik vyksta šios įmonės kūrimasis.

Šiuo metu atliekų tvarkymo operatorium konkurso tvarka paskirtas UAB „Pasvalio gerovė“, tačiau ši įmonė subrangos principu dalies rajono aptarnavimo funkcijas yra perleidusi UAB „Švarinta“. UAB „Pasvalio gerovė“ surenka mišrias komunalines atliekas.

Pasvalio savivaldybės ir UAB „Pasvalio gerovė“ duomenimis Pasvalio rajone nėra atliekamas pirminis atliekų rūšiavimas. Taip pat nėra ir įmonių užsiimančių atliekų perdirbimu.

Atskiras antrinių žaliavų surinkimas yra tik pradedamas vykdyti ir šios veiklos plėtra yra ribota. Šiuo metu atliekų surinkėjai nelabai ar visai nėra finansiškai suinteresuoti teikti tokias paslaugas. Infrastruktūra, skirta atskirai rinkti popierių, stiklą ir plastiką, buvo pradėta diegti prieš dvejus metus, tačiau kol kas ji nėra paplitusi. Kai kur yra įdiegta Lietuvoje pagamintų specialių, spalvomis žymimų, konteinerių ir šiukšliadėžių sistema. Panevėžio apskrityje nėra didelių antrinių žaliavų perdirbimo įmonių ir tai riboja šią veiklą, todėl didžioji dalis surūšiuotų atliekų yra saugomos.

2006 m. yra įrengtos naujos konteinerinės aikštelės. Yra įrengta 20 aikštelių antrinėms žaliavoms miestuose ir 20 kaimuose, kiekvieno aikštelės plotas 12m², tačiau šios aikštelės dar neeksploatuojamos. Pasvalio mieste 2004-2005m. buvo įrengta 30 konteinerinių aikštelių, kurių užimamas plotas svyruoja 10-25m².

Pasvalio mieste nėra įrengta didžiagabaričių atliekų surinkimo, kompostavimo, statybinių atliekų surinkimo aikštelių. Taip pat nėra surenkamos ir pavojingos bei medicininės atliekos. Didžiagabaričių atliekų aikštelė šiuo metu yra projektuojama Pasvalio mieste Mūšos gatvėje, UAB „Pasvalio gerovė“ priklausančioje teritorijoje.

UAB „Pasvalio gerovė“ atstovo teigimu reikėtų numatyti teritorijas atliekų perkrovimo stoties įrengimui, tačiau tai ypač padidintų atliekų surinkimo kaštus. Remiantis Panevėžio regioninės atliekų tvarkymo sistemos plėtros galimybių studija, atliekų perkrovimo stoties nėra numatyta įrengti.

UAB „Pasvalio gerovė“ siūlymu visi atliekų surinkimo sistemai skirti įrenginiai turėtų būti įrengti 10 km spinduliu nuo Pasvalio miesto, nes čia koncentruojasi didžiausios įmonės, generuojami didžiausi atliekų kiekiai.

Atliekų tvarkymo paslaugas Pasvalio rajone teikiančių įmonių turimi konteinerių kiekiai mišrioms atliekoms surinkti pateikti 7.6 lentelėje.

7.6 lentelė. Atliekų tvarkymo įmonių turimi konteinerių tūriai ir jų kiekiai

Konteinerių tūris, m ³	UAB „Švarinta“		UAB „Pasvalio gerovė“	
	Pasvalio raj. miestuose	Pasvalio raj. kaime	Pasvalio raj. miestuose	Pasvalio raj. kaime
1	2	3	4	5
0,12	-	225	145	6
0,14	-	87	-	-
0,24	-	25	1785	234
0,75	-	-	-	-
0,77	-	3	-	-
1,1	-	27	156	81
5,5	-	-	-	-
7,5	-	-	-	-
Iš viso	-	367	2086	321

Rašant Panevėžio regioninės atliekų tvarkymo sistemos plėtros galimybių studiją buvo atlikti susidarantių atliekų sudėties tyrimai. Tyrimo metu buvo nustatyta ir išanalizuota trijuose skirtinguose būstų tipuose susidarantių atliekų sudėtis. Analizės rezultatai pateikti 7.7 lentelėje.

7.7 lentelė. Atliekų sudėtis (pagal Panevėžio regioninės atliekų tvarkymo sistemos plėtros galimybių studiją)

Atliekos	Butai	Mieste nuosavi namai	Kaime nuosavi namai	Iš viso
1	2	3	4	5
Popierius ir kartonas	6.3%	8.5%	1.1%	4.9%
Plastikiniai maišeliai	2.8%	3.7%	1.3%	5.8%
Plastikiniai buteliai	2.1%	1.7%	2.6%	
Kitas plastikas	1.3%	2.2%	0.6%	
Stiklas	8.5%	4.7%	11.3%	8.9%
Žaliosios atliekos	0.0%	0.0%	1.1%	37.5%
Maisto atliekos	43.1%	39.0%	26.6%	2.8%
Skardinės	0.3%	0.6%	0.9%	
Kitas metalas	2.0%	1.8%	2.9%	
Tekstilės atliekos	3.2%	3.5%	3.2%	10.0%
Įv. degiosios medž.	6.2%	3.3%	9.3%	
Įv. nedegiosios medž.	24.2%	43.0%	39.1%	30.1%

* Tai yra svertinis vidurkis gautas atsižvelgiant į regiono gyventojų pasiskirstymą pagal gyvenamųjų būstų tipus.

Gauti duomenys nėra labai patikimi, nes tyrimams buvo naudotas tik nedidelis respondentų kiekis.

UAB „Pasvalio gerovė“ surenkamų mišrių atliekų kiekis kasmet svyruoja apie 5000 t. Ilgą laiką nebuvo atliekama surenkamų atliekų kiekio apskaita, vėliau buvo pradėta apskaityti pagal šiukšlių mašinos tūrį. Tokia apskaita netiksli.

Pagal turimus duomenis, antrinių žaliavų surinkimas Pasvalio rajone dar tik bus pradėtas įgyvendinti, todėl konkretūs antrinių žaliavų surinkimo skaičiai šioje stadijoje negalėjo būti pateikti.

Pasvalio savivaldybės duomenimis 2006 metais rajone yra 8 sąvartynai. Išsamesnė informacija pateikiama 7.8 lentelėje.

7.8 lentelė. Pasvalio rajono sąvartynai

Eil. Nr.	Savininkas	Pavadinimas	Plotas, ha	Įrengimo metai	Atliekų kiekis nuo pradžios, m ³	Atliekų kiekis per metus, m ³
1	2	3	4	5	6	7
1.	UAB „Pasvalio gerovė“	Jurgėliškės	4,06	1988	90 000	19 000
2.	Daujėnų sen.	Liukpetriai	0,42	1996	450	120
3.	Joniškėlio ap.sen	Kelmučiai	0,59	1991	900	80
4.	Krinčino sen.	Miežiūnai	1,57	1985	4 000	320
5.	Namiškių sen.	Deveitonys	0,79	1998	270	130
6.	Pušaloto sen.	Dičiūnai	1,14	1993	4 500	750
7.	Saločių sen.	Kubiliūnai	1,53	1996	3 600	520
8.	Vaškų sen.	Vaškai	1,66	1996	2 000	420
	Iš viso		11,76		105 720	21 340

Visi šie sąvartynai turės būti uždaryti, kai pradės veikti naujas Panevėžio apskrities sąvartynas. Ne visi dabar esantys sąvartynai atitinka ES keliamus reikalavimus. Tačiau jie turi būti uždaryti ir rekultivuoti iki 2007 metų pabaigos.

UAB „Pasvalio gerovė“ duomenimis Pasvalio rajono miestuose centralizuota atliekų surinkimo sistema naudojasi apie 80-85% gyventojų, kaimuose aptarnaujamų gyventojų skaičius mažesnis ir siekia 60%. Pramonės įmonių Pasvalio rajone nėra daug. Didžiausias atliekų kiekius generuoja UAB „Pieno žvaigždės“, atliekų tvarkytojo duomenis tai sudaro apie 1/3 visų Pasvalio

mieste susidarančių atliekų kiekio. Kitų atliekų sistemos vartotojų skaičius svyruoja apie 230-250, tai yra apie 95% nuo viso skaičiaus. Šiuo metu šį skaičių sudaro 129 įmonės, 60 bendrijų, 12 mokyklų ir kita.

Pasvalyje atliekų tvarkymo sistema dar nėra pilnai sutvarkyta, nes nėra įmanoma uždaryti pavojingų aplinkai senųjų sąvartynų dėl nebaigto Panevėžio regiono sąvartyno įrengimo. Šiuo metu pradėta įgyvendinti atliekų rūšiavimo jų susidarymo vietoje sistema. Rajone įrengtos antrinių žaliavų surinkimui skirtos konteinerinės aikštelės.

7.3. Elektros tiekimas

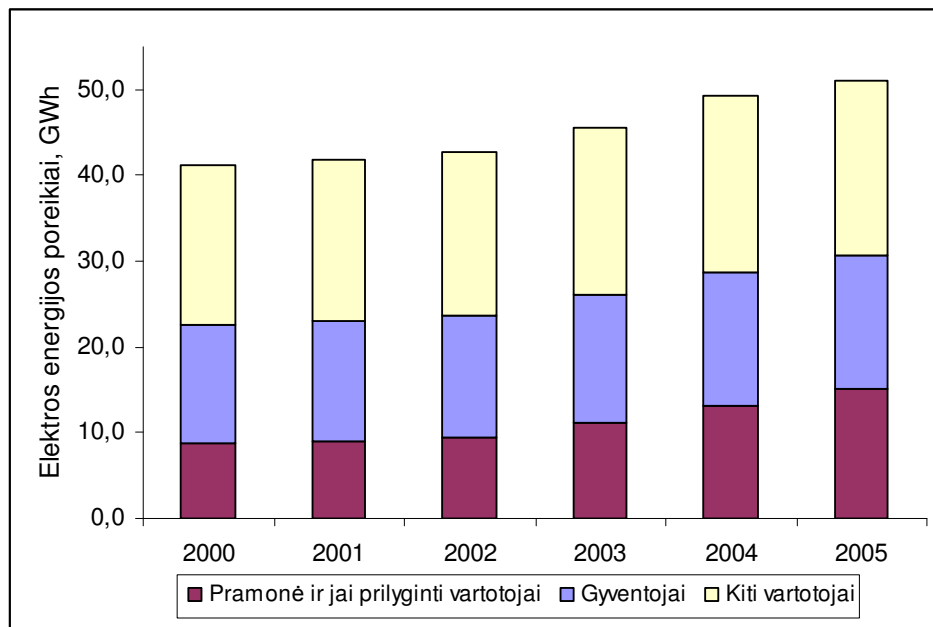
Pasvalio rajono elektros energijos vartotojai aprūpinami elektra iš skirstomųjų elektros tinklų, kurių operatorius yra AB „Rytų skirstomieji tinklai“. AB „Rytų skirstomieji tinklai“ didžiąją dalį elektros perka iš AB „Lietuvos energija“, kuri atlieka perdavimo tinklo operatoriaus funkciją ir yra atsakinga už elektros perdavimą 330 kV ir 110 kV įtampos elektros tinklais. Pasvalio rajone yra vienas elektros gamybos įrenginys – Pasvalio miesto rajoninėje katilinėje įrengtas 22 kW elektrinės galios kogeneratorius.

7.3.1. Esamas ir prognozuojamas elektros poreikis

Elektros vartotojus galima grupuoti į tris grupes:

- pramonė ir jiems prilygintini vartotojai;
- gyventojai;
- kiti vartotojai (prekybos įmonės, biudžetinės organizacijos ir kt.).

Atskirų vartotojų grupių elektros energijos poreikio 2000 – 2005 metais Pasvalio rajone kitimas pavaizduotas 7.8 paveiksle.

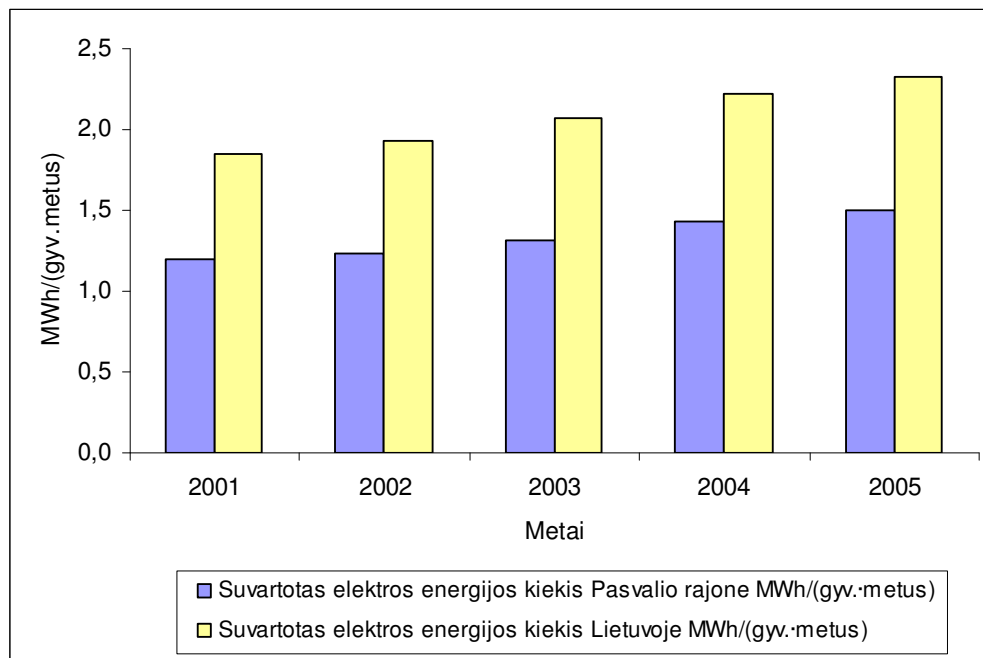

7.8 pav. Elektros energijos suvartojimo Pasvalio rajone kitimas 2000 – 2005 metais

Didžiausią dalį elektros 2000 – 2005 metų laikotarpiu Pasvalio rajone suvartojo kiti vartotojai (40% – 45% viso rajone suvartojamo elektros kiekio). Pramonės ir jiems prilygintieji vartotojai rajone nagrinėjamu laikotarpiu suvartojo nuo 20% iki 30%, gyventojai – nuo 31% iki 33% viso rajono elektros energijos poreikio.

Iš 7.8 paveikslo matyti, kad Pasvalio rajone 2000 – 2005 metų laikotarpiu elektros energijos suvartojimas augo (vidutiniškai 4 % per metus). Tai daugiausia lėmė sparčiausiai augantis pramonės ir jai prilygintųjų vartotojų elektros energijos suvartojimas – vidutinis metinis suvartojimo prieaugis nagrinėjamu laikotarpiu buvo 12 %. 2000 – 2005 metų laikotarpiu Pasvalio rajone gyventojų suvartojamas elektros kiekis vidutiniškai augo 3 % kasmet, o kitų vartotojų suvartojamas elektros energijos kiekis augo 2 % kasmet.

7.9 paveiksle palygintas bendras (neskirstant į vartotojų grupes) elektros energijos suvartojimas, tenkantis vienam gyventojui, Pasvalio rajone ir Lietuvoje.

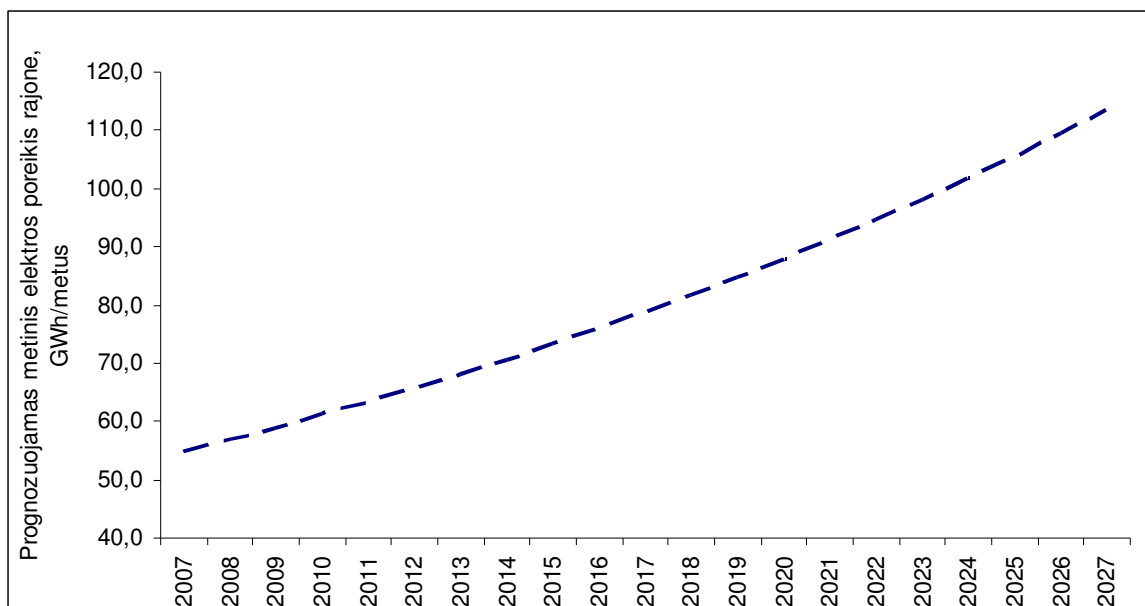

7.9 pav. Suvarotos elektros energijos kiekis, tenkantis vienam gyventojui, Pasvalio rajone ir Lietuvoje

2001 – 2005 metų laikotarpiu Pasvalio rajone vienam gyventojui tenkantis elektros suvartojimas buvo iki 36 % mažesnis nei Lietuvoje ir tai daugiausia lėmė palyginti mažas pramonės ir jai prilygintinų vartotojų bei kitų vartotojų (negamybinių įmonių, biudžetinių organizacijų ir kt.) kiekis ir jų elektros suvartojimas.

Prognozuojamas elektros suvartojimas rajone, nustatytas remiantis Nacionalinėje energetikos strategijoje⁶ pateiktomis elektros poreikio prognozėmis. Pagal pagrindinį scenarijų iki 2025 metų elektros energijos poreikiai kasmet didės vidutiniškai 3,7%. Pasvalio rajone prognozuojamas elektros poreikis 2007 – 2027 metų laikotarpiu, kaip pagrindą priėmus 2005 metų Pasvalio rajono elektros suvartojimą, pateiktas 7.10 paveiksle.

⁶ patvirtinta 2007 metų sausio 18 dieną nutarimu Nr. X-1046 (Žin. nr.11-430)

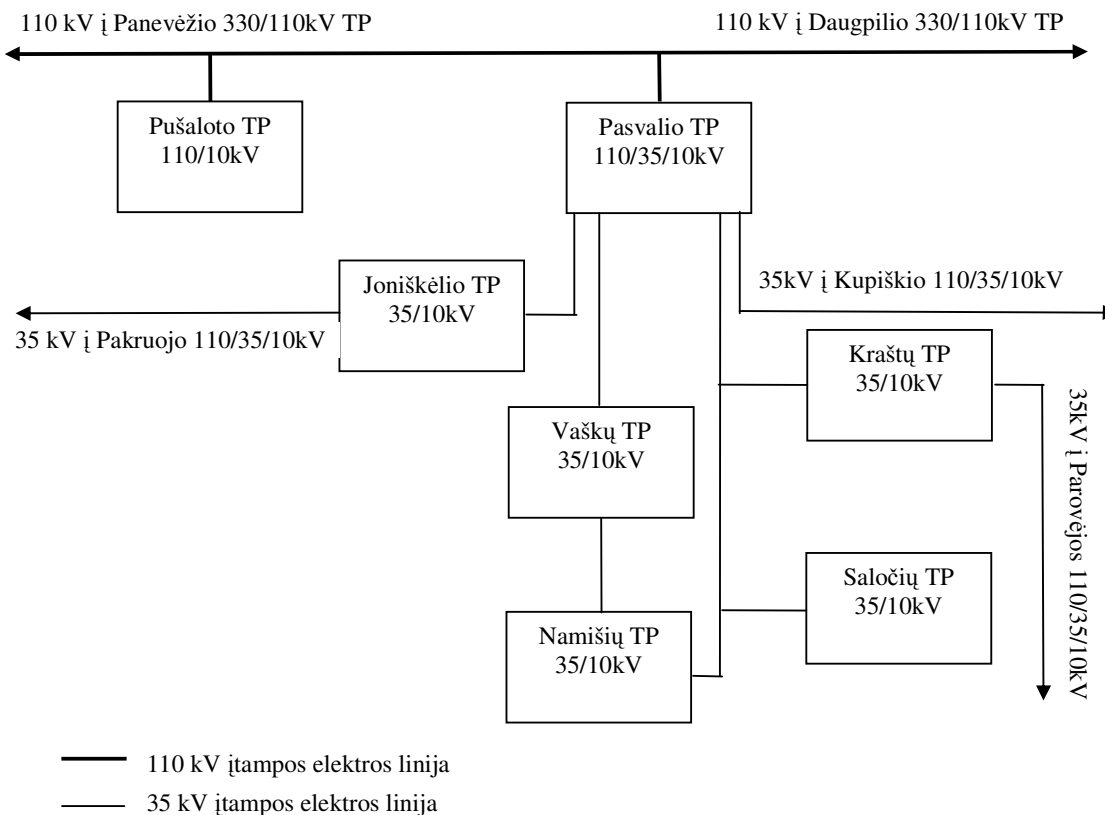

7.10 pav. Prognozuojamas Pasvalio rajono elektros poreikis 2007 – 2027 metais

Naujų elektros tiekimo tinklų ar transformatorių pastočių poreikį ateityje galima nustatyti atlikus elektros tiekimo sistemos analizę ir įvertinus maksimalių apkrovų kitimo tendenciją.

7.3.2. Elektros tiekimo sistema

Pasvalio rajono elektros tiekimo sistemos vienlinijinė schema pateikta 7.11 paveiksle.

7.11 pav. Vienlinijinė Pasvalio rajono elektros tiekimo sistemos schema

Pasvalio rajonas aprūpinamas elektra iš 110kV įtampos elektros perdavimo tinklo, sujungto su Panevėžio ir Daugpilio 330/100kV įtampos transformatorių pastotėmis. Pasvalio rajone yra viena 110/35/10kV įtampos transformatorių pastotė (Pasvalyje), nuo kurios elektros energija paskirstoma po rajoną 35 kV įtampos tinklais. 35kV įtampos tinklas Pasvalio rajone yra sužiedintas ir pakankamai išplėtotas, todėl užtikrina patikimą elektros tiekimą. Rajone yra penkios 35/10kV įtampos transformatorių pastotės (Saločiuose, Vaškuose, Kraštuose, Namišiuose, Joniškėlyje) ir viena 110/10kV transformatorių pastotė (Pušalote), nuo kurių elektra paskirstoma 10 kV įtampos elektros energijos tinklais. Žemos įtampos elektra vartotojams paskirstoma nuo 609 Pasvalio rajone esančių 10/0,4kV galios transformatorinių pastočių.

Pasvalio rajone esančių transformatorių pastočių pilnutinė galia ir maksimali apkrova 2005 metais bei prognozuojamos apkrovos 2017 ir 2027 metais, atsižvelgiant į 7.10 paveiksle pavaizduotas prognozes, pateiktos 7.9 lentelėje.

7.9 lentelė. Pasvalio rajono transformatorių pastorių maksimali esama ir prognozuojama apkrova

Pastotė	Įtampa, kV	Pastotės pajėgumas, MVA	Maksimali apkrova 2005 metais		Maksimali prognozuojama apkrova, %	
			MVA	%	2017 metais	2027 metais
1	2	3	4	5	4	5
Pasvalio	110/35/10	25	4,3	17%	27%	38%
	110/35/10	16	5,5	34%	53%	77%
Pušaloto	110/10	10	3,2	32%	49%	71%
Saločių	35/10	6,3	0,5	9%	13%	19%
Vaškų	35/10	4	0,5	13%	19%	28%
Kraštų	35/10	4	0,4	11%	16%	24%
Namišių	35/10	4	0,4	11%	16%	24%
Joniškėlio	35/10	4	0,8	21%	33%	47%

Iš lentelę matyti, kad maksimalus transformatorių pastorių apkrovimas 2005 metais buvo gerokai mažesnis nei pastorių pajėgumas (pilnutinė galia), taigi esamos pastotės gali patikimai užtikrinti tiek esamų elektros vartotojų poreikius, tiek prie elektros tiekimo sistemos, nediegiant naujų pajėgumų pastotėse, galima prijungti naujų vartotojų.

Pasvalio rajono elektros tiekimo tinklų didžioji dalis yra nutiesti ore. Pavyzdžiui, Pasvalyje, rajono centre, 35 kV įtampos orinių tinklų dalis yra 99 %, 10 kV įtampos – 94 %, 0,4 kV įtampos – 98 %. Tankėjant Pasvalio miesto ir kitų didesnių gyvenviečių apstatymui, palaipsniui turi didėti ir kabeliniu būdu paklojamų tinklų dalis – renovuojant orinius elektros tinklus, turėtų būti įvertinta galimybė pakloti juos po žeme. Elektrifikuojant naujas miestų ir gyvenviečių teritorijas, kur tinkama, elektros tiekimo tinklai turi būti klojami po žeme.

7.4. Šilumos ūkis

Centralizuotai šiluma aprūpinama 12 % visų Pasvalio rajono šilumos vartotojų. Centralizuoto aprūpinimo šiluma sistemos yra įrengtos Pasvalio mieste, Joniškėlio miestelyje, Vienkiemių, Paiešmenių, Narteikių ir Mikoliškio kaimuose. Likusieji vartotojai vartoja šilumą, pagamintą individualiuose šilumos gamybos įrenginiuose, daugiausia naudojančiuose medieną, gamtines dujas. Tolesniuose skyriuose nustatytas visų šilumos vartotojų Pasvalio rajone projektinis ir metinis šilumos poreikis šildymui, vėdinimui ir karšto vandens ruošimui bei pateiktas centralizuoto aprūpinimo šiluma sistemų rajone aprašymas.

7.4.1. Esamas ir prognozuojamas šilumos poreikis

Pasvalio rajono šilumos poreikio skaičiavimai atliekami pagal tokius klimatologinius duomenis⁷:

- skaičiuotina lauko oro temperatūra $-24\text{ }^{\circ}\text{C}$;
- šildymo sezono vidutinė temperatūra $0,1\text{ }^{\circ}\text{C}$;
- šildymo sezono trukmė 218 parų.

Gyventojų skaičius Pasvalio rajone ir gyvenamasis plotas nustatomi pagal LR Statistikos departamento duomenis. Priimama, kad visuomeninių pastatų plotas⁸ sudaro 32% gyvenamųjų pastatų bendrojo ploto. LR Statistikos departamento duomenimis 59 % gyventojų Pasvalio rajone gyvena miestuose, o 41 % - kaimiškose vietovėse. Gyvenamojo ploto dalis Pasvalio rajono miestuose yra 25 %, kaimiškose vietovėse – 75 % viso gyvenamojo ploto rajone.

Šilumos galia šildymui ir karšto vandens ruošimui skaičiuojama pagal sustambintus rodiklius: šilumos galia šildymui priimama 85 W/m^2 šildomo ploto, šilumos galia karšto vandens ruošimui priimama $0,76\text{ kW/gyventojui}$ (laikant, kad maksimalus valandinis karšto vandens poreikis yra $10\text{ l/(h}\cdot\text{gyv.)}$), o šilumos galia karšto vandens cirkuliacijai sudaro 30 % nuo galios karšto vandens ruošimui). Šilumos galia ir poreikis visuomeninių pastatų vėdinimui įvertinamas priėmus, kad tiekiamo vėdinimo oro kiekis yra $3,6\text{ m}^3\text{/(h}\cdot\text{m}^2)$.

Šilumos poreikis gyvenamųjų ir visuomeninių pastatų šildymui per norminių metų šildymo sezoną sudaro $207\text{ kWh/(metai}\cdot\text{m}^2)$. Laikant, kad vidutinis karšto vandens suvartojimas per parą yra $92\text{ l/(parą}\cdot\text{gyv.)}$ ir šilumos poreikis cirkuliacijai sudaro 30 % nuo poreikio karšto vandens ruošimui, šilumos poreikis per metus karšto vandens ruošimui sudaro $1,87\text{ MWh/(metai}\cdot\text{gyv.)}$. Šilumos poreikis visuomeninių pastatų vėdinimui per norminių metų šildymo sezoną sudaro $114\text{ kWh/(metai}\cdot\text{m}^2)$.

⁷ RSN 156-94 „Statybinė klimatologija“

⁸ Nacionalinė energijos vartojimo efektyvumo didinimo 2006 – 2010 metų programa

Pasvalio rajono pagal sustambintus rodiklius apskaičiuotas esamas projektinis ir metinis šilumos poreikiai pateikti 7.10 lentelėje.

7.10 lentelė. Projektinis ir metinis šilumos poreikis Pasvalio rajone

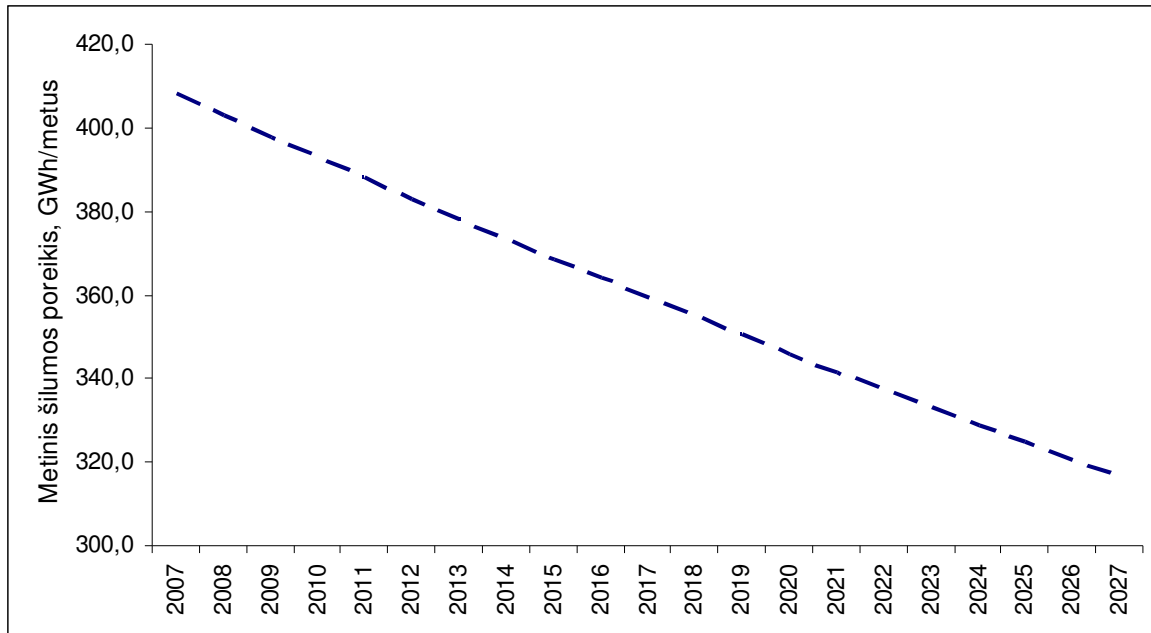
	Projektinis šilumos poreikis, MW			Šilumos poreikis norminiais metais, GWh/metus		
	Visas	Mieste	Kaime	Visas	Mieste	Kaime
1	2	3	4	5	6	7
Šildymui	108,5	27,4	81,1	242	61	181
Karšto vandens ruošimui	57,7	33,8	23,8	143	84	59
Visuomeninių pastatų vėdinimui	15,7	3,9	11,7	35	9	26
Iš viso	181,8	65,1	116,7	420	154	266

Viena iš opiausių Pasvalio rajono šilumos vartotojų problemų yra žemas šilumos vartojimo efektyvumas – žema būstų kokybė (daug senų pastatų, dauguma pastatų yra mediniai) bei silpna pastatų priežiūra lemia didelius pastatų šilumos nuostolius. Šildymo sistemos ir vietinės katilinės yra nusidėvėjusios, trūksta individualaus reguliavimo ir individualios apskaitos įrangos. Įgyvendinant įvairias energijos vartojimo efektyvumo didinimo priemones (keičiant ar šiltinant išorines pastatų atitvaras, modernizuojant šildymo sistemas ir šilumos punktus, gerinant šildymo sistemų ir šilumos punktų priežiūros kokybę) pastatų šilumos poreikius galima sumažinti net 35%⁹. Visuomeniniuose pastatuose papildomai galima taikyti energijos poreikio vadybą ir taip sumažinti energijos vartojimą šiuose pastatuose. Šiuo metu pradeda įsibėgėti biudžetinių įstaigų pastatų renovacija – iš ES struktūrinių fondų gauta parama Joniškėlio G.Petkevičaitės-Bitės vidurinės mokyklos pastato atnaujinimui ir energetinio ūkio renovacijai (projekto įgyvendinimo pabaiga 2006 metų gruodis). Gyvenamųjų pastatų energetinė renovacija rajone yra ypač reta.

Prognozuojamas šilumos poreikis Pasvalio rajone nustatomas, įvertinant esamas pastatų ploto ir gyventojų skaičiaus kitimo tendencijas bei galimą šilumos vartojimo efektyvumo didėjimą. 2006 – 2010 metų Lietuvoje laukiamas šilumos vartojimo sumažėjimas pastatuose yra 7%. Priimama, kad 2010 – 2027 metų laikotarpiu šilumos vartojimo efektyvumas pastatuose didės tokiu pat tempu – vidutiniškai 1,4 % kasmet.

⁹ Nacionalinė energijos vartojimo efektyvumo didinimo 2006 – 2010 metų programa

Prognozuojamas 2007 – 2027 metų laikotarpiu šilumos poreikis Pasvalio rajone patalpų šildymo, karšto vandens ruošimui ir vėdinimui pateiktas 7.12 paveiksle.

7.12 pav. Šilumos poreikio pastatų šildymui, karšto vandens ruošimui ir vėdinimui Pasvalio rajone prognozės

Faktiniai šilumos poreikiai rajone gali skirtis nuo prognozuojamų, kadangi šilumos poreikiai priklausys nuo faktinio pastatų ploto ir gyventojų skaičiaus, energijos vartojimo efektyvumo didinimo priemonių diegimo ir kitų veiksnių (klimatinių, techninių, ekonominių, socialinių ir pan.).

7.4.3. Centralizuoto aprūpinimo šiluma sistemos

Pasvalio rajone AB „Panevėžio energija“ eksploatuoja septynias centralizuoto aprūpinimo šiluma sistemas, kurių bendra galia 56,23 MW. Informacija apie šių sistemų šilumos gamybos įrenginius pateikta 7.11 lentelėje.

7.11 lentelė. Centralizuoto aprūpinimo šiluma sistemų katilinės Pasvalio rajone

Nr.	Katilinės adresas	Katilinės instaliuota galia, MW	Kuras
1.	<i>Pasvalio rajoninė katilinė</i> Mūšos g.22, Pasvalys	41,52	gamtinės dujos, mazutas
2.	<i>Joniškėlio mokyklos katilinė</i> Maironio g. 14a, Joniškėlis	0,9	mediena, anglis
3.	<i>Joniškėlio katilinė</i> G. Petkevičaitės Bitės g. 1a, Joniškėlis	0,88	mediena
4.	<i>Ažuolyno katilinė</i> Vienkiemų kaimas	2,3	gamtinės dujos, mediena
5.	<i>Pajiešmenių katilinė</i> Pajiešmenių kaimas	4,0	gamtinės dujos
6.	<i>Mikoliškio katilinė</i> Mikoliškio kaimas	2,7	gamtinės dujos
7.	<i>Narteikių katilinė</i> Narteikių kaimas	3,93	skalūnų alyvos, šiaudai
Iš viso rajone:		56,23	

Bendras Pasvalio rajone centralizuotai aprūpinamų šiluma pastatų skaičius 2006 metų lapkričio mėnesį pateiktas 7.12 lentelėje. Bendras centralizuotai aprūpinimų šiluma gyvenamųjų pastatų šildomas plotas yra 130,244 tūkst. m², duomenų apie administracinių patalpų šildomus plotus neturima.

7.12 lentelė. Centralizuoto aprūpinimų šiluma pastatų skaičius Pasvalio rajone

Vietovė	Centralizuotai šiluma aprūpinamų pastatų skaičius			
	Gyvenamųjų pastatų	Administracinių pastatų	Pramonės pastatų	Iš viso
1	2	3	4	5
Pasvalys	122	54	0	176
Joniškėlis	7	2	0	9
Pajiešmenių kaimas	16	1	0	17
Narteikių gyvenvietė	9	7	0	16
Mikoliškis	11	4	0	15
Iš viso Pasvalio rajone:	165	68	0	233

Kiekvienos Pasvalio rajone esančios centralizuoto aprūpinimo šiluma sistemos veiklos rodikliai 2000 – 2005 metų laikotarpiu pateikti 7.13 lentelėje.

7.13 lentelė. Centralizuoto aprūpinimų šiluma sistemų Pasvalio rajone veiklos 2000 – 2005 metais rodikliai

Katilinė	Pasvalio rajoninė katilinė					
1	2	3	4	5	6	7
Metai	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Instaliuota katilinės galia, MW	41,5	41,5	41,5	41,5	41,5	41,5
Maksimalus katilinės apkrovimas, MW	13,1	12,4	12,3	13,3	11,2	10,9
Maksimalus katilinės apkrovimas, %	32%	30%	30%	32%	27%	26%
Suvaroto kuro balansas						
gamtinės dujos, %	84%	98%	100%	100%	100%	100%
mazutas, %	16%	2%	0%	0%	0%	0%
Parduotas šilumos kiekis, MWh	26208	28229	27673	28006	26685	26609
gyventojams, %	68%	68%	69%	68%	67%	68%
kitiems vartotojams, %	32%	32%	31%	32%	33%	32%

Katilinė	Joniškėlio mokyklos katilinė					
Metai	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Instaliuota katilinės galia, MW	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9
Maksimalus katilinės apkrovimas, MW	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Maksimalus katilinės apkrovimas, %	33%	33%	33%	33%	33%	33%
Suvaroto kuro balansas						
anglis, %	74%	4%	10%	7%	11%	24%
mediena, %	26%	96%	90%	93%	89%	76%
Parduotas šilumos kiekis, MWh	524	724	387	703	641	682
gyventojams, %	0%	0%	0%	0%	0%	0%
kitiems vartotojams, %	100%	100%	178%	100%	100%	100%

Katilinė	Joniškėlio katilinė					
Metai	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Instaliuota katilinės galia, MW	0,88	0,88	0,88	0,88	0,88	0,88
Maksimalus katilinės apkrovimas, MW	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3

7.13 lentelės tęsinys

1	2	3	4	5	6	7
Maksimalus katilinės apkrovimas, %	34%	34%	34%	34%	34%	34%
Suvaroto kuro balansas						
medienos, %	22%	81%	77%	82%	85%	58%
anglis, %	62%	6%	15%	5%	3%	32%
audinio atliekos, %	15%	12%	8%	13%	12%	9%
Parduotas šilumos kiekis, MWh	486	529	513	519	588	771
gyventojams, %	93%	92%	92%	94%	76%	38%
kitiems vartotojams, %	7%	8%	8%	6%	24%	62%

Katilinė	Ažuolyno katilinė					
Metai	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Instaliuota katilinės galia, MW	2,3	2,3	2,3	2,3	2,3	2,3
Maksimalus katilinės apkrovimas, MW	0,1	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1
Maksimalus katilinės apkrovimas, %	4%	9%	9%	4%	4%	4%
Suvaroto kuro balansas						
gamtinės dujos, %	59%	34%	100%	100%	100%	100%
medienos, %	33%	17%	0%	0%	0%	0%
anglis, %	7%	45%	0%	0%	0%	0%
audinio atliekos, %	1%	4%	0%	0%	0%	0%
Parduotas šilumos kiekis, MWh	295	333	312	296	291	296
gyventojams, %	98%	100%	100%	100%	100%	100%
kitiems vartotojams, %	2%	0%	0%	0%	0%	0%

Katilinė	Pajiešmenų katilinė					
Metai	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Instaliuota katilinės galia, MW	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0
Maksimalus katilinės apkrovimas, MW	0,7	0,8	0,8	0,7	0,6	0,6
Maksimalus katilinės apkrovimas, %	18%	20%	20%	18%	15%	15%
Suvaroto kuro balansas						
gamtinės dujos, %	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Parduotas šilumos kiekis, MWh	1207	1238	1147	1099	910	922
gyventojams, %	89%	80%	80%	80%	80%	83%
kitiems vartotojams, %	11%	20%	20%	20%	20%	17%

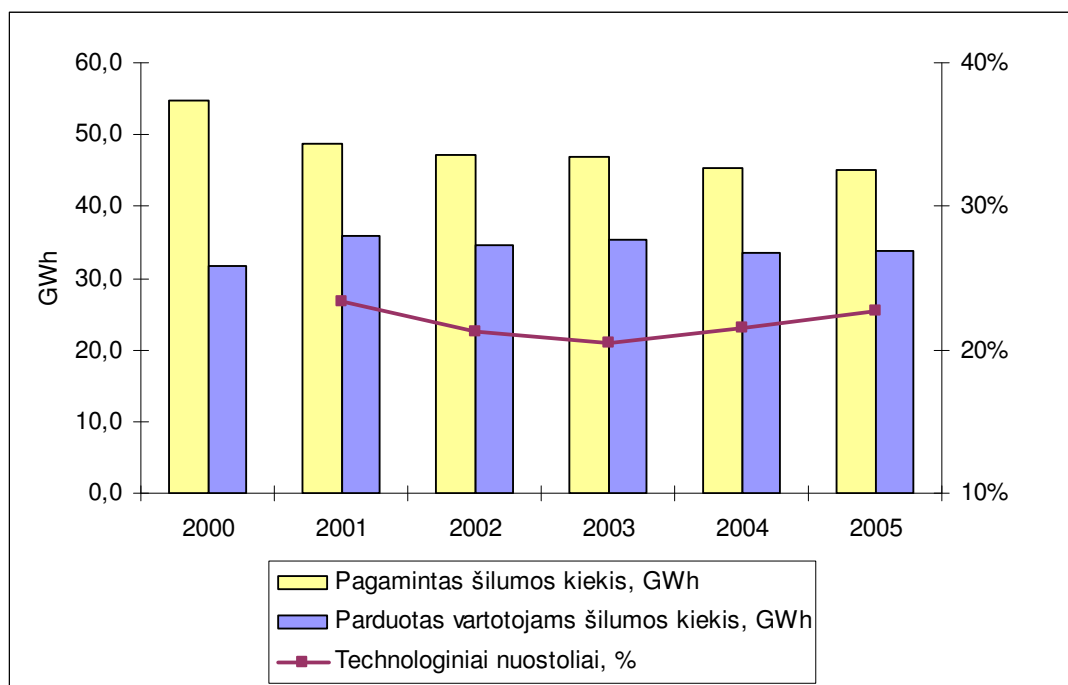
7.13 lentelės tęsinys

Katilinė	Mikoliškio katilinė					
Metai	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Instaliuota katilinės galia, MW	2,7	2,7	2,7	2,7	2,7	2,7
Maksimalus katilinės apkrovimas, MW	0,7	0,8	0,8	0,7	0,6	0,7
Maksimalus katilinės apkrovimas, %	26%	30%	30%	26%	22%	26%
Suvaroto kuro balansas						
gamtinės dujos, %	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Parduotas šilumos kiekis, MWh	1783	1222	1222	1173	1073	1073
gyventojams, %	51%	78%	79%	80%	79%	79%
kitiems vartotojams, %	49%	22%	21%	20%	21%	21%

Katilinė	Narteikių katilinė					
Metai	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Instaliuota katilinės galia, MW	3,93	3,93	3,93	3,93	3,93	3,93
Maksimalus katilinės apkrovimas, MW	1,6	1,5	1,5	1,6	1,3	1,3
Maksimalus katilinės apkrovimas, %	41%	38%	38%	41%	33%	33%
Suvaroto kuro balansas						
mažų katilų kuras, %	14%	13%	10%	10%	13%	14%
šiaudai, %	86%	87%	90%	90%	87%	86%
Parduotas šilumos kiekis, MWh	1072	3710	3443	3566	3358	3467
gyventojams, %	67%	72%	73%	69%	67%	64%
kitiems vartotojams, %	33%	28%	27%	31%	33%	36%

Pagal 7.13 lentelės duomenis matyti, kad Pasvalio rajone nei viena centralizuoto aprūpinimo šiluma sistemų katilinė 2000 – 2005 metų laikotarpiu neveikė pilnu pajėgumu: 2000 – 2005 metų laikotarpiu Pasvalio rajoninės katilinės maksimalus apkrovimas buvo 32 %, Joniškėlio mokyklos katilinės – 33 %, Joniškėlio katilinės – 34 %, Ažuolyno katilinės – 9 %, Pajiešmenių katilinės – 20 %, Mikoliškio katilinės – 30 %, Narteikių katilinės – 41%. Taigi prie kiekvienos centralizuoto aprūpinimo šiluma sistemos yra galimybė prijungti naujų vartotojų, nediegiant naujų šilumos gamybos įrenginių. Naujų vartotojų prijungimas padidintų esamų sistemų energinius ir ekonominius veiklos rodiklius. Naujų centralizuoto aprūpinimo šiluma sistemų įrengimas Pasvalio rajone neplanuojamas.

Visose Pasvalio rajone esančiose centralizuoto aprūpinimo šiluma sistemose 2000 – 2005 metais pagamintas šilumos kiekis, parduotas šilumos kiekis ir technologiniai šilumos bei karšto vandens tiekimo nuostoliai pateikti 7.13 paveiksle.

7.13 pav. Centralizuotai pagamintos ir parduotos šilumos kiekiai ir technologiniai nuostoliai Pasvalio rajone

Centralizuotai tiekiamos šilumos, parduotos galutiniams vartotojams, kiekis 2000 – 2005 metų laikotarpiu Pasvalio rajone kito įvairiai. Joniškėlio ir Ažuolyno katilinėse pagamintos šilumos suvartojimas 2000 – 2005 metais šiek tiek didėjo, Pajiesmenių katilinėje pagamintos šilumos suvartojimas mažėjo, o Pasvalio rajoninėje katilinėje, Joniškėlio Mokyklos katilinėje, Narteikių katilinėje pagamintos šilumos suvartojimas svyravo. Bendras centralizuoto aprūpinimo šiluma sistemose pagamintos šilumos kiekis Pasvalio rajone 2000 – 2005 metų laikotarpiu mažėjo vidutiniškai 4 % kasmet.

Didžiąją dalį centralizuotai tiekiamos šilumos Pasvalio rajone suvartoja gyventojai patalpų šildymui ir karšto vandens ruošimui. 2000 – 2005 metų laikotarpiu jie vidutiniškai suvartojo 68 % ir toks rodiklis yra artimas visos Lietuvos rodikliui (71 %¹⁰).

Technologiniai šilumos ir karšto vandens tiekimo nuostoliai vidutiniškai 2001 – 2005 metų laikotarpiu sudarė 22 % viso pagaminto šilumos kiekio ir toks rodiklis yra prastas. 2005 metais Lietuvoje centralizuoto aprūpinimo šiluma sistemose technologiniai šilumos tiekimo nuostoliai vidutiniškai sudarė 20 %¹⁰, Pasvalio rajone – 23 %. Taigi Pasvalio rajono

¹⁰ Lietuvos šilumos tiekėjų asociacijos duomenimis

centralizuoto aprūpinimo šiluma sistemose yra nemažas šilumos ir karšto vandens tiekimo technologinių nuostolių mažinimo potencialas.

Šilumos tiekimo schema visose Pasvalio rajone esančiose centralizuoto aprūpinimo šiluma sistemose yra šakotinė. Bendras centralizuoto šilumos tiekimo tinklų ilgis Pasvalio rajone sudaro 21,0 km, karšto vandens tiekimo tinklų – 10,4 km. Atskirų rajone esančių CAŠS šilumos ir karšto vandens tiekimo tinklų duomenys pateikti 7.14 lentelėje.

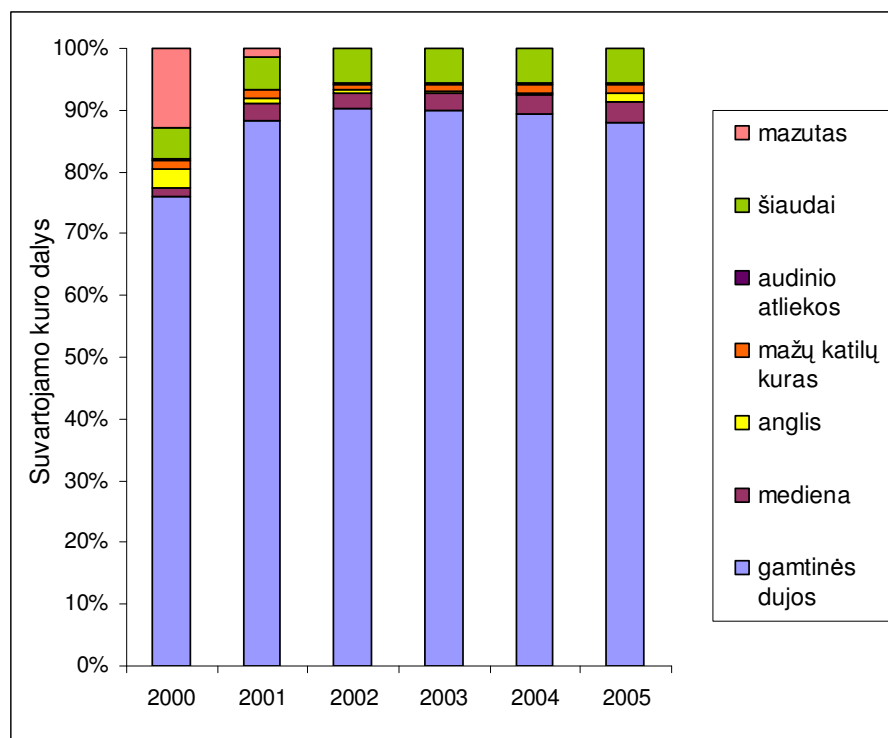
7.14 lentelė. Pasvalio rajone eksploatuojamų šilumos ir karšto vandens tiekimo tinklų duomenys

Nr .	Katilinė	Technologiniai nuostoliai 2005 metais, %	Tinklų ilgis, m		Vyraujantis paklojimo būdas	Vidutinis trasų amžius, metais
			Šilumos tiekimo tinklų	Karšto vandens tiekimo tinklų		
1	2	3	4	5	6	7
1	Pasvalio rajoninė katilinė	24%	15434	7182	Nepereinama kanale	24
2	Joniškėlio mokyklos katilinė	5%	186	0	Nepereinama kanale	24
3	Joniškėlio katilinė	20%	582	21	Nepereinama kanale, bekanaliai	26
4	Ažuolyno katilinė	17%	278	0	Nepereinama kanale	28
5	Pajiešmenių katilinė	37%	1764	1849	Nepereinama kanale	22
6	Mikoliškio katilinė	35%	1523	1335	Nepereinama kanale	33
7	Narteikių katilinė	9%	1200	0	Bekaniai	10
	Iš viso:		20966	10387		24

Centralizuoto aprūpinimo šiluma sistemų šilumos ir karšto vandens tiekimo tinklų Pasvalio rajone vidutinis amžius yra 24 metai. Didžiausia dalis vamzdinių pakloti nepereinamuose kanaluose ir tik labai nedidelė dalis tinklų yra pakloti naujai bekanaliu būdu. Pasvalio rajoninės katilinės, Joniškėlio, Pajiešmenių ir Narteikių centralizuoto aprūpinimo

šiluma sistemose šilumos tiekimo nuostoliai yra ypač dideli ir 2005 metais viršijo Lietuvos vidurkį (19,6 %¹¹).

Pasvalio rajone centralizuoto aprūpinimo šiluma sistemose naudojamo kuro balansai 2000 – 2005 metų laikotarpiu pateiktas 7. 14 paveiksle.

7.14 pav. Centralizuoto aprūpinimo šiluma sistemose suvartojamo kuro balansas Pasvalio rajone

Pasvalio rajono centralizuoto aprūpinimo sistemose šilumos gamybai suvartojamo kuro balanse didžiąją dalį užima gamtinės dujos, visos kitos kuro rūšys sudaro nežymią dalį. Medienos ir šiaudų, priskiriamų vietiniams ir atsinaujinantiems energijos ištekliais, dalis suvartojamo kuro balanse 2000 – 2005 metų laikotarpiu augo, o anglies ir mazuto vartojimas mažėjo. Tokios suvartojamo kuro balanso kitimo tendencijos atitinka siektinas energetikos vystymo kryptis.

Pasvalio rajono centralizuoto aprūpinimo šiluma sistemose šilumos gamybai naudojamas įvairus kuras ir tai didina šilumos gamybos patikimumą ir mažina centralizuoto aprūpinimo šiluma sistemų priklausomybę nuo vieno kuro. Pajiešmenių ir Mikoliškio katilinėse deginamos tik gamtinės dujos (katilinėms iki 5 MW¹² galios nebūtina turėti galimybę naudoti rezervinę kuro rūšį).

¹¹ Lietuvos šilumos tiekėjų asociacijos duomenimis

¹² Katilinių įrenginių įrengimo taisyklės

7.5. Dujų tiekimas

Dujofikuotos Pasvalio rajono teritorijos yra Pasvalio miestas, Krinčino, Pušaloto, Daujėnų miesteliai, Ustukių, Žilpamūšio, Puodžių, Kiemelių, Aukštikalnių, Ažuolynės, Raubonių, Mikoliškio, Lavėnų, Pajiešmenės, Žilpamūšio, Šunkiškio gyvenvietės.

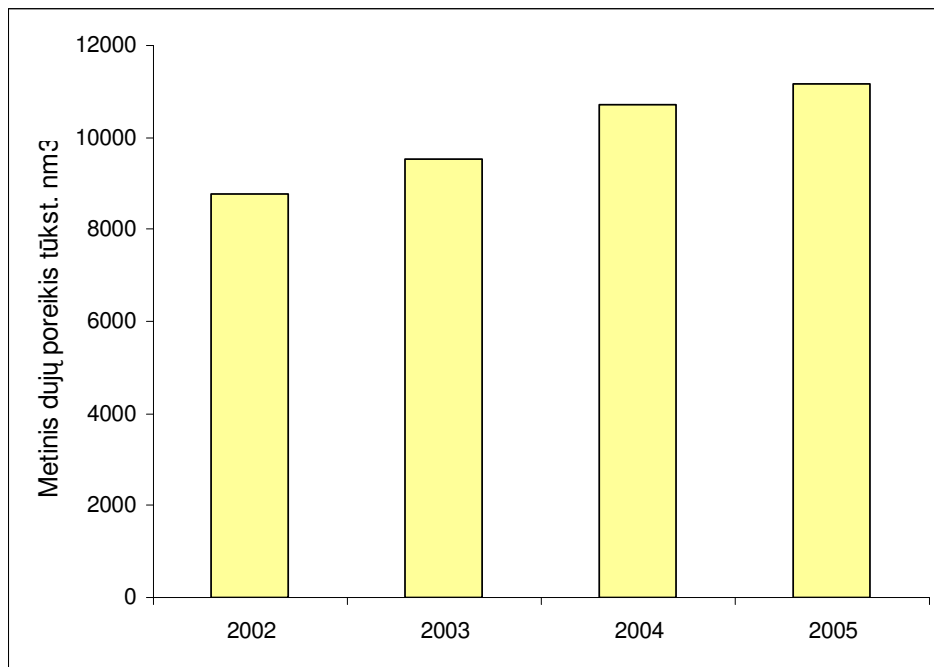
Magistralinius ir skirstomuosius dujotiekio tinklus Pasvalio rajone eksploatuoja AB „Lietuvos dujos“. Magistraliniu dujotiekiu dujos rajone tiekiamos iki Pasvalio ir Pajiešmenių dujų skirstymo stočių. Pasvalio dujų skirstymo stotis įrengta Estukių kaime, Pajiešmenės – Raudonių kaime. Iš šių dujų skirstymo stočių gamtinės dujos tiekiamos iki 29 dujų slėgio reguliavimo įrenginių, nuo kurių paskirstomos iki atskirų vartotojų. Rajone viso yra 106 namų dujų slėgio reguliavimo įtaisai.

Pasvalio rajone eksploatuojamo skirstomojo dujotiekio ilgis yra 130,5 km. Dujotiekio vamzdynų ir įrenginių būklė patenkinama, dauguma dujų reguliavimo punktų yra rekonstruoti ir geros būklės.

Gamtinės dujos rajone yra tiekiamos gyventojams maisto ruošimui ir individualiam šildymui bei karšto buitinio vandens ruošimui, komunaliniams buitiniams vartotojams bei įmonėms. Gamtinių dujų vartotojų skaičiaus kitimas 2001 – 2005 metų laikotarpiu Pasvalio rajone pateiktas 7.16 lentelėje, dujų suvartojimo kitimas pateiktas 7.15 paveiksle. Dujų suvartojimas atskiruose sektoriuose 2005 metais pateiktas 7.15 lentelėje.

7.15 lentelė. Gamtinių dujų vartotojų Pasvalio rajone kitimas 2001 – 2005 metų laikotarpiu

Metai	2001	2002	2003	2004	2005
<u>Vartotojų skaičius</u>					
Gyventojai, naudojančys dujas tik maisto ruošimui	165	265	310	255	236
Gyventojai, naudojančys dujas šildymui ir maisto ruošimui	2344	2247	2205	2301	2347
Komunaliniai buitiniai vartotojai	15	15	16	20	18
Įmonės	8	13	14	17	21

7.15 pav. Gamtinių dujų suvartojimo Pasvalio rajone kitimas 2002 – 2005 metų laikotarpiu

2002 – 2005 metų laikotarpiu metinis gamtinių dujų poreikis augo vidutiniškai 8 % kasmet ir tai daugiausia lėmė įmonėse suvartojamų gamtinių dujų kiekio augimas – Pasvalio rajono įmonėse (daugiausia energetikos ir pramonės) suvartojama apie 90% viso rajone suvartojamo gamtinių dujų kiekio. Metinis dujų suvartojimas gyvenamuosiuose pastatuose, kuriems gamtinės dujos tiekiamos šildymui ir maisto ruošimui, per šį laikotarpį buvo beveik pastovus. Pastatų, kuriems gamtinės dujos tiekiamos tik maisto ruošimui, ir komunalinių buitinių vartotojų per metus suvartojamo gamtinių dujų kiekio kitime nėra aiškios tendencijos.

Pasvalio rajono aprūpinimo gamtinėmis dujomis infrastruktūra yra pakankamai išplėtotą, planuojama dujofikuoti ir Joniškėlio miestelį.

7.6. Telekomunikacijos ir ryšiai

Ryšių infrastruktūrai priskiriami telekomunikacijų infrastruktūra ir paštas. Telekomunikacijų (fiksotojo ir judriojo telefoninio ryšio, interneto) infrastruktūra Lietuvoje yra pakankamai išplėtotą ir apima visą šalies teritoriją, taigi ir Pasvalio rajoną. Lietuvos pašto tinklas taip pat apima visą Lietuvos teritoriją ir teikia įvairias paslaugas.

7.6.1. Fiksuotas telefoninis ryšys

Fiksuoto telefoninio ryšio paslaugas Lietuvoje 2005 metais teikė 40 įmonių, iš kurių didžiausia yra AB „TEO LT“.

Pasvalio rajone kabelinių telefono linijų tinklas yra pakankamai išplėtotas ir pasiekia visus didžiausius ir svarbiausius urbanistinius rajono centrus. Vietovėse, nutolusiose nuo kabelinių ryšių linijų, fiksuoto telefoninio ryšio paslauga prieinama per NMT 450 radijo tinklą (abonentas su automatine telefonų stotimi sujungiamas per radijo ryšio kanalą). Taigi fiksuoto telefoninio ryšio paslauga yra prieinama visoje Pasvalio rajono teritorijoje.

Ryšių reguliavimo tarnybos duomenimis visoje Lietuvoje, taigi ir Pasvalio rajone, pasiektas labai aukštas (94 %) telefono linijų skaitmenavimo (telefono ryšio linijų, prijungtų prie skaitmeninių automatinių telefono stočių) lygis ir tai sudaro sąlygas geresnei ryšio kokybei bei greitaigio interneto plėtrai.

Galima manyti, kad naudojimosi fiksuoto telefono ryšio linijomis Pasvalio rajone tendencijos yra artimos visos Lietuvos tendencijoms. Pagrindinių telefono linijų skaičius Lietuvoje pastaruoju laiku nežymiai mažėja apie 2,5 % per metus. Daugiausia šis skaičius mažėjo dėl atjungiamų nenaudojamų telefono linijų. Vėl aktyvinamų fiksuoto telefono ryšio linijų skaičius ir naujų linijų įrengimo paklausa didėja.

Pasvalio rajone fiksuotojo telefono ryšio paklausa ateityje turėtų didėti, ypač dėl galimybės per šį ryšį naudotis greitaigiu internetu. Taigi fiksuotojo telefono ryšio tinklai Pasvalio rajone ateityje turėtų būti išlaikomi ir plečiame į tankiai užstatomas naujas teritorijas.

7.6.2. Judrusis telefoninis ryšys

Pasvalio rajone galima naudotis visų Lietuvos teritoriją aptarnaujančių judriojo telefoninio ryšio įmonių paslaugomis. Didžiausios tokių paslaugų tiekėjos yra UAB „Omnitel“, UAB „Tele2“, UAB „Bitė Lietuva“, UAB „Eurocom“. Judriojo telefono ryšio paslaugas teikiančios įmonės tarpusavyje labai konkuruoja, todėl diegia vis modernesnes technologijas ir taip kelia telekomunikacinių paslaugų kokybę bei siūlo vis naujesnes paslaugas.

Judriosios telefonijos infrastruktūra yra gerai išplėtotą visoje Lietuvos teritorijoje ir beveik visoje Pasvalio rajono teritorijoje užtikrinamas patikimas ryšys. Tik nedidelėje Pasvalio rajono teritorijos dalyje – vietovėse, labiau nutolusiose nuo urbanistinių centrų – judriojo telefono ryšys gali būti nepastovus. Ateityje numatoma statyti dar daugiau judriojo ryšio bokštų, siekiant, kad būtų pagerintos ryšio sąlygos bei vartotojams pasiūlytos naujos technologijos (pvz. 3G).

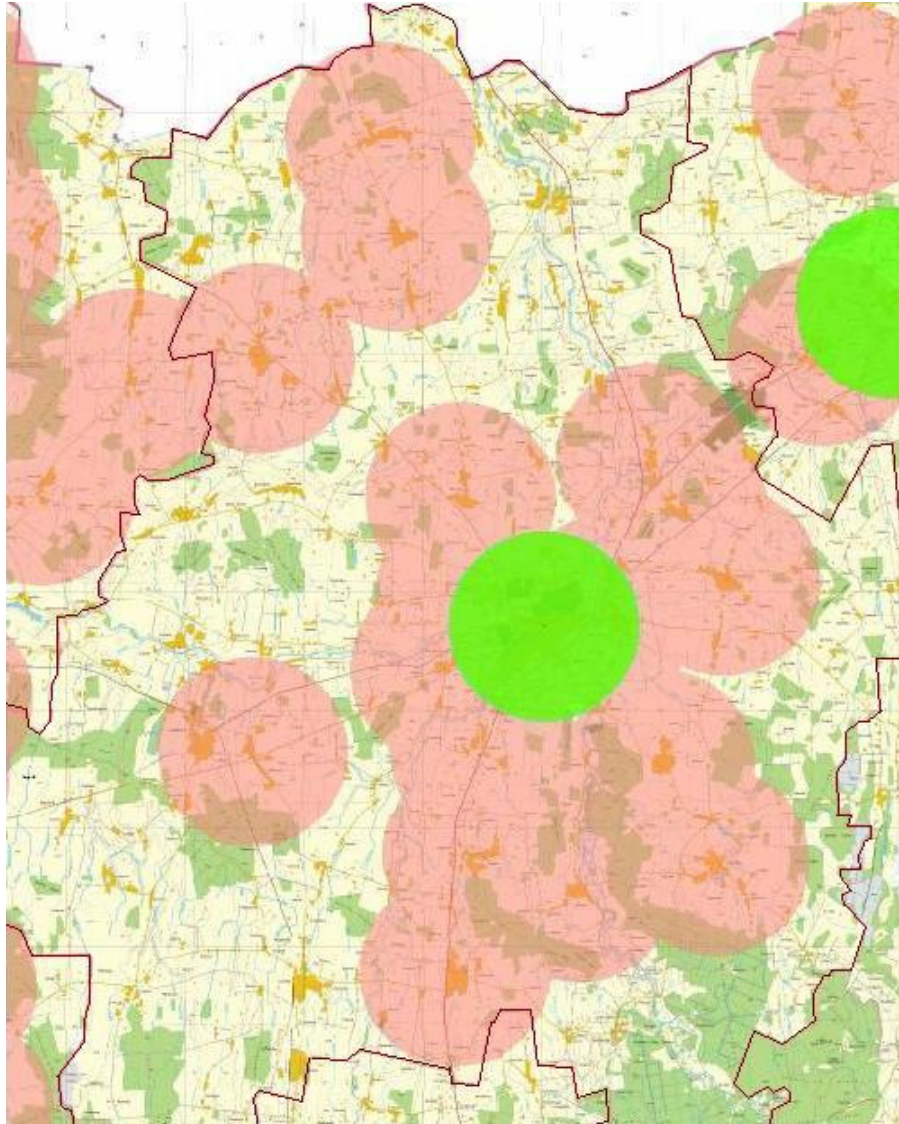
7.6.3. Interneto paslauga

2006 metų pradžioje Pasvalio rajone interneto paslaugas tiekė 22 įmonės, kurių visos yra nacionalinio lygmens (vietinių interneto tiekėjų Pasvalio rajone nėra). Didžiausios iš šių įmonių yra AB „TEO LT“ (užimanti 42 % Lietuvos interneto paslaugų rinkos), UAB „Omnitel“, UAB „Bitė Lietuva“ ir kt.

Prisijungimas prie interneto galimas, naudojantis įvairiomis technologijomis. Paminėtinos tokios pagrindinės technologijos, kuriomis galima naudotis Pasvalio rajone:

1. Prisijungimas per komutuojamą ryšio liniją, naudojant modemą. Šis būdas Pasvalio rajone šiuo metu yra vis dar labai populiarius – kiekvienas, turintis fiksuoto ryšio telefoną, gali prisijungti prie interneto, kurio duomenų perdavimo sparta siekia iki 56 kbps.
2. Skaitmeninės abonentinės linijos DSL technologija. Prie interneto, kurio greitis iki 6 Mbps, jungiamasi taip pat per fiksuotojo telefono liniją.
3. GPRS technologija. Iki 85,6 kbps duomenų perdavimo spartos internetas yra prieinamas judriojo telefoninio ryšio naudotojams per judriojo ryšio tinklą. Kadangi beveik visoje Pasvalio rajono teritorijoje pasiekiamas patikimas judrusis ryšys, taigi toks prieigos prie interneto būdas yra prieinamas ir patikimas.
4. EDGE technologija. GPRS technologijos versija, leidžianti prisijungti prie interneto per judriojo ryšio liniją ir perduoti informaciją iki 236,8 kbps greičiu. EDGE internetu Pasvalio rajone galima pasinaudoti Pasvalio mieste ir Joniškėlio miestelyje.
5. Bevielis internetas WiFi. Tam tikrose teritorijose galima pasinaudoti iki 11 Mbps duomenų perdavimo spartos WiFi interneto ryšiu bevieliu būdu per kompiuterį su bevielio ryšio tinklo korta. Šiuo metu Pasvalio rajone WiFi belaidžio interneto zonos įrengtos degalinėje „Lukoil“ (Vilniaus g. 50, Pasvalyje), kavinėje „Arka“ (Vytauto Didžiojo a. 8, Pasvalyje), viešbutyje „Pas Rimą“ (P. Avižuonio g. 3, Pasvalyje) ir kavinėje „19-tas kilometras“ (Ažuolpamūšės kaime).
6. Internetas kabelinės televizijos tinklais ir kt.

Šiuo metu Pasvalio rajone yra įvairių galimybių prisijungti prie interneto. Sparčiai augant interneto vartotojų skaičiui, svarbi kuo platesnė interneto prieigos būdų pasiūla rajone. Labai svarbi yra galimybė naudotis plačiajuosčiu internetu, nes vartotojui suteikiama galimybė elektroninių ryšių tinklais gauti nuolatinio prisijungimo duomenų perdavimo paslaugą, kurios sparta ne mažesnė kaip 512 kbps. Pasvalio rajono teritorijos, kuriose pasiekiamas plačiajuostis internetas, pavaizduotos 7.16 pav. Ateityje prieiga prie plačiajuosčio interneto turi būti užtikrinta didžiojoje Pasvalio rajono teritorijos dalyje.

7.16 pav. Galimybės Pasvalio rajono teritorijoje naudotis plačiajuosčiu internetu¹³
(žalia spalva pažymėta teritorija su plačiajuosčiu ryšiu, rausva – su ribotu plačiajuosčiu ryšiu, kai galima prijungti tik ribotą vartotojų skaičių)

¹³ VŠĮ “Plačiajuostis internetas” duomenimis

Siekiant Lietuvoje skatinti visuomenės, besiremiančios žiniomis ir pažangiomis technologijomis, kūrimąsi, daug dėmesio turi būti skiriama viešų interneto prieigos taškų diegimui. Paminėtini tokie šiuo metu Lietuvoje vykdomi viešų interneto prieigos taškų diegimo projektai:

□ **Lietuvos mokslo ir studijų kompiuterių tinklas (LITNET)**

LITNET teikia duomenų perdavimo ir interneto paslaugas švietimo, mokslo ir studijų sistemos institucijoms, bibliotekoms bei muziejams. Pasvalio rajone LITNET paslaugomis naudojosi 2 įstaigos: Pasvalio rajono Joniškėlio ŽŪ mokykla ir Pasvalio rajono LŽI Joniškėlio bandymų stotis.

□ **Langas į ateitį**

Pagal šį projektą diegiami viešo interneto prieigos centrai, kuriuose nemokamai galima naudotis internetu. Du tokie centrai yra ir Pasvalio rajone: viešojoje bibliotekoje (G. Petkevičaitės Bitės g. 15, Joniškėlyje) ir pašte (Vilniaus g. 3, Pasvalyje).

□ **Informacinės visuomenės plėtros komitetas (IVPK)**

Pagal Informacinės visuomenės plėtros komiteto prie LR Vyriausybės kartu su Vidaus reikalų ministerija vykdomą projektą Lietuvoje diegiami viešieji interneto prieigos taškai lankomose vietose: bibliotekose, kultūros namuose, seniūnijose, bendruomenių centruose, paštų skyriuose ir pan. Ypač skatinamas interneto prieigos taškų diegimas vietovėse, kuriose menkai išvystyta telekomunikacijų infrastruktūra. Šiuose interneto prieigos taškuose gyventojams numatoma iki 40 valandų per savaitę prieiga prie interneto. Yra pateiktos paraiškos dviems interneto prieigos taškams Pasvalio rajone įrengti: Mariaus Katiliškio viešojoje bibliotekoje ir Vaškų vidurinėje mokykloje.

□ **Kaimiškųjų vietovių informacinių technologijų plačiajuostis tinklas RAIN**

Šio projekto tikslas yra suteikti plačiajuosčio duomenų perdavimo prieigą visoms kaimiškųjų seniūnijų viešojo sektoriaus institucijoms ir sudaryti sąlygas teikti plačiajuosčio duomenų perdavimo paslaugas kaimiškųjų vietovių gyventojams. Pasvalio rajone planuojamų šviesolaidinėmis kabelinėmis linijomis sujungti įstaigų sąrašas pateiktas 7.17 lentelėje.

7.17 lentelė. Įstaigų, pagal RAIN projektą planuojamų prijungti prie šviesolaidinių kabelinių linijų, sąrašas

Nr.	Įstaiga	Adresas
1.	Pasvalio rajono savivaldybės administracija	Vytauto Didžiojo a. 1, Pasvalys
2.	Daujėnų seniūnija	Stoties g. 2, Daujėnai
3.	Joniškėlio apylinkių seniūnija	Vytauto g. 25, Joniškėlis
4.	Krinčino seniūnija	Žalgirio g. 16, Krinčinas
5.	Namišių seniūnija	Namišiai
6.	Pasvalio apylinkių seniūnija	Vilniaus g. 5, Pasvalys
7.	Pumpėnų seniūnija	Ažuolyno a. 1, Pumpėnai
8.	Pušaloto seniūnija	Joniškėlio g. 16a, Pušalotas
9.	Saločių seniūnija	Vytauto g. 9, Saločiai
10.	Vaškų seniūnija	Kultūros g. 1, Vaškai
11.	Daujėnų pagrindinė mokykla	Baluškių g. 4, Daujėnai
12.	Krinčino Antano Vienažindžio pagrindinė mokykla	Pasvalio g. 1, Krinčinas
13.	Joniškėlio Gabrielės Petkevičaitės-Bitės vidurinė mokykla	Vytauto g. 37, Joniškėlis
14.	Saločių Antano Poškos vidurinės mokyklos Namišių pradinio ugdymo skyrius	Namišiai
15.	Pumpėnų vidurinė mokykla	Panevėžio g. 53, Pumpėnai
16.	Pušaloto pagrindinė mokykla	Žemaitės g. 1, Pušalotas
17.	Saločių Antano Poškos vidurinė mokykla	Vytauto g. 11, Saločiai
18.	Vaškų vidurinė mokykla	Mokyklos g. 23, Vaškai

Šiuo metu taip pat rengiama ir RAIN2 projekto galimybių studija, kurioje bus įvertinta galimybė prie plačiajuosčio duomenų perdavimo tinklų prijungti visas gyvenvietes, turinčias daugiau nei 200 gyventojų.

Šiuo metu Pasvalio rajone esantys viešieji interneto prieigos taškai:

- ❑ paštas, Vilniaus g. 3, Pasvalyje;
- ❑ viešojoji biblioteka, G. Petkevičaitės Bitės g. 15, Joniškėlyje;
- ❑ M. Katiliškio viešosios bibliotekos Saločių filialas, esantis Saločių kaime, Vytauto g. 11;
- ❑ M. Katiliškio viešosios bibliotekos Krinčino filialas, esantis Krinčino miestelyje, Žalgirio g. 18;
- ❑ Vaškų vidurinė mokykla, esanti Vaškų kaime, Mokyklos g. 23;
- ❑ M. Katiliškio viešosios bibliotekos Grūžių filialas, esantis Grūžių kaime;
- ❑ M. Katiliškio viešosios bibliotekos Nakiškių filialas, esantis Nakiškių kaime;
- ❑ M. Katiliškio viešosios bibliotekos Deglėnų filialas, esantis Deglėnų kaime;

- M. Katiliškio viešosios bibliotekos Pušaloto filialas, esantis Pušaloto miestelyje, Žemaitės g. 2;
- M. Katiliškio viešosios bibliotekos Pumpėnų filialas, Pumpėnų miestelyje, Panevėžio g. 53;
- M. Katiliškio viešosios bibliotekos Rinkūnų filialas, esantis Rinkūnų kaime;
- M. Katiliškio viešosios bibliotekos Daujėnų filialas, esantis Daujėnų k., Stoties g. 2;
- M. Katiliškio viešosios bibliotekos Gulbinėnų filialas, Gulbinėnų kaime;
- degalinė „Lukoil“, esanti Vilniaus g. 50, Pasvalyje;
- kavinė „Arka“, esantis Vytauto Didžiojo a. 8, Pasvalyje;
- viešbutis „Pas Rimą“, esantis P. Avižonio g. 3, Pasvalyje;
- kavinė „19-tas kilometras“, esanti Ažuolpamūšės kaime.

7.6.4. Paštas

Didžiausia ir žinomiausia pašto ir pasiuntinių paslaugas teikianti įmonė yra AB „Lietuvos paštas“. Šiuo metu AB „Lietuvos paštas“ universaliąsias pašto paslaugas Pasvalio rajone teikia 19 pašto skyrių, kurių sąrašas pateiktas 7.18 lentelėje.

7.18 lentelė. Paštų Pasvalio rajone sąrašas

Nr.	Paštas	Adresas
1.	Pasvalio paštas	Vilniaus g. 3, Pasvalys
2.	Daujėnų paštas	Stoties g. 1, Daujėnai
3.	Deglėnų paštas	Deglėnai
4.	Grūžių paštas	Grūžiai
5.	Gulbinėnų paštas	Gulbinėnai
6.	Joniškėlio paštas	Petkevičaitės-Bitės g. 4, Joniškėlis
7.	Kiemėnų paštas	Kiemėnai
8.	Kriklinių paštas	Krikliniai
9.	Krinčino paštas	Žalgirio g. 16, Krinčinas
10.	Namišių paštas	Namišiai
11.	Nairių paštas	Nairiai
12.	Nakiškių paštas	Nakiškiai
13.	Narteikių paštas	Narteikiai
14.	Pumpėnų paštas	Ažuolyno g. 1, Pumpėnai
15.	Pušaloto paštas	Joniškėlio g. 16a, Pušalotas
16.	Raubonių paštas	Raubonys
17.	Saločių paštas	Vytauto g. 9, Saločiai
18.	Tetervinų paštas	Tetervinai
19.	Vaškų paštas	Kultūros g. 1, Vaškai

Vienas pašto skyrius vidutiniškai aptarnauja 1756 Pasvalio rajono gyventojų, o Lietuvoje vidutiniškai vienas paštas aptarnauja 3621 gyventoją. Taigi Pasvalio rajono pašto skyriai aptarnauja dukart mažiau gyventojų nei vidutiniškai Lietuvoje – taip yra dėl mažesnio gyventojų tankio Pasvalio rajone. Paštai Pasvalio rajone yra įrengti svarbesniuose urbanistiniuose centruose, paštų sklaida apima visą Pasvalio rajoną (gyventojams iki artimiausio pašto tenka vykti ne daugiau kaip 15 kilometrų).

7.7. Išvados

Atlikus inžinerinės infrastruktūros Pasvalio rajone esamos būklės analizę, padarytos tokios pagrindinės išvados:

1. Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų šalinimo centralizuotos sistemos daugiausia yra išplėtos Pasvalio rajono miestuose. Tačiau reikėtų užtikrinti Lietuvos ir Europos Sąjungos reikalavimų laikymąsi, nes šiuo metu tiekiamo vandens ir išleidžiamų nuotekų kokybė neatitinka keliamų reikalavimų.
2. Ypatinga dėmesį reikėtų skirti gaisrinio vandentiekio sistemai, nes jos poreikiai yra didesni nei galėtų būti patenkinti. Ypač šios sistemos trūkumas jaučiamas kaimiškose teritorijose.
3. Lietaus nuotekų sistema yra pakankamai prižiūrėta, tačiau reikėtų dalį jos renovuoti. Taip pat būtina ją plėsti ir įrengti didesnėse, tankiau apgyvendintose gyvenvietėse.
4. Pasvalyje atliekų tvarkymo sistema dar nėra visiškai sutvarkyta, nes nėra įmanoma uždaryti pavojingų aplinkai senųjų sąvartynų dėl nebaigto Panevėžio regiono sąvartyno įrengimo.
5. Šiuo metu pradėta įgyvendinti atliekų rūšiavimo jų susidarymo vietoje sistema. Rajone įrengtos antrinių žaliavų surinkimui skirtos konteinerinės aikštelės.
6. Pasvalio rajono aprūpinimo elektra sistema yra gerai išplėta ir galima patikimai aprūpinti tiek esamų vartotojų elektros poreikius, tiek prie sistemos, nediegiant naujų pajėgumų transformatorių pastotėse, gali būti prijungta naujų vartotojų.
7. Pasvalio rajono didesnėse gyvenvietėse ir Pasvalio mieste požeminių elektros tinklų dalis yra labai maža ir ateityje, renovuojant esamus tinklus ar klojant naujus, turėtų būti teikiama pirmenybė požeminiams tinklams.
8. Žema būstų kokybė bei silpna pastatų priežiūra lemia žemą šilumos vartojimo efektyvumą. Šildymo sistemos ir vietinės katilinės yra nusidėvėjusios, trūksta

individualaus reguliavimo ir apskaitos įrangos. Pastatų remontas ir renovacija nėra dažni.

9. Dėl nusidėvėjusių šilumos tiekimo trasų yra sumažėjęs šilumos tiekimo efektyvumas ir patikimumas, todėl reikalinga ieškoti būdų šilumos ir karšto vandens tiekimo tinklų renovacijai vykdyti.
10. Turėtų būti parengtas Pasvalio rajono specialusis šilumos ūkio planas, kuriame nurodytos ilgalaikės šilumos ūkio plėtros ir pertvarkymo kryptys, reglamentuoti teritorijų aprūpinimo šiluma būdai, kuro ir energijos išteklių šilumos gamybai vartojimas.
11. Rekonstruojant Pasvalio rajoninę katilinę, kurios galia yra didesnė negu 30 MW, turi būti atlikta atranka dėl poveikio aplinkai vertinimo ir nustatytos katilinės sanitarinės apsaugos zonos.
12. Pasvalio rajono aprūpinimo gamtinėmis dujomis infrastruktūra yra pakankamai išplėtotą. Planuojama dujofikuoti ir Joniškėlio miestelį.
13. Fiksuotojo ir judriojo telefoninio ryšio infrastruktūra Pasvalio rajone yra pakankamai išvystyta. Kadangi telefoninio ryšio paklausa išliks, esama infrastruktūra turi būti išsaugoma ir plečiama į naujas tankiai užstatomas teritorijas.
14. Pasvalio rajone šiuo metu yra įvairių būdų prisijungti prie interneto, tačiau didelėje rajono dalyje nėra galimybė naudotis plačiajuosčiu internetu. Labai svarbu, kad pagal RAIN projektą Pasvalio rajono kaimiškųjų seniūnijų viešojo sektoriaus institucijoms planuojama sudaryti sąlygas naudotis plačiajuosčiu internetu.
15. Šiuo metu Pasvalio rajone yra 17 viešųjų interneto prieigos taškų ir jų rajone turėtų būti diegiama vis daugiau.
16. Pasvalio rajone paštai yra išdėstyti visuose svarbiausiuose urbanistiniuose centruose ir paštų sklaida apima visą Pasvalio rajoną.

8. PASVALIO RAJONO ESAMOS BŪKLĖS ĮVERTINIMAS

8.1. Esamos būklės bendrieji vertinimo principai

Rajonų savivaldybių bendrųjų planų rengimo praktikos iki šiol nebuvo, šių planų rengėjai viešai neskelbia apibendrintos savos patirties šioje planavimo srityje.

Teritorijų planavimo darbams skirtų metodikų, kurios galėtų būti naudojamos esamai būklei įvertinti, nėra parengta. Todėl naudojama metodika, kurios autorius prof. P. Juškevičius.

Pasvalio rajono savivaldybės esamos būklės įvertinimas remiasi tokiais principais:

1. Darniosios plėtros koncepcijos nuostatomis. Ši koncepcija suprantama kaip procesas (pastangos) suderinti ekonominį augimą ir socialinę pažangą, racionaliai naudojant neatsinaujinančių gamtos išteklių ir nekeliant grėsmės ekologinei pusiausvyrai.

Šios pastangos turėtų kurti:

sveiką aplinką: švarus oras, žemė, vanduo, biologinė įvairovė, pagrįstas gamtinių išteklių naudojimas. Visa tai tiesiogiai lemia gyvenimo kokybę;

gyvybingą ekonomiką: plati ekonominė bazė, galinti prisitaikyti prie besikeičiančių veiklos sąlygų ir konkuruoti su kitais rajonais, miestais; sukurianti eksporto sąlygas, garantuojanti gyventojų užimtumą; gebanti pritraukti naujas investicijas;

socialinę gerovę: gyventojų saugumas; pilnas ir kokybiškas kultūrinių bei dvasinių poreikių tenkinimas; prieinamas būstas, komunalinės ir kitos paslaugos, išsilavinimo ir susisiekiimo galimybės;

aktyvią bendruomenę.

2. Būklės analizės ir jos rezultatų detalumas gali būti tik toks, kokį leidžia prieinamas informacinis aprūpinimas ir Pasvalio rajono būklės teritorinis detalumas masteliu 1:50000.
3. Būklės įvertinimas negali būti absoliutus, įmanomas tik santykinis, t. y. būklės įvertinimu būtų palyginimo su tam tikru etalonu rezultatai. Bendru atveju etalonu galėtų būti planavimo normos (privalomųjų reikalavimų visuma) ar siektini standartai. Planavimo normų ir standartų savivaldybės teritorijų lygmenyje nėra, nei viena iš savivaldybių, tikriausiai jos būklės rodiklių visuma, nėra pripažinta kaip geriausia ar etalonine būkle. Todėl Pasvalio rajono būklės įvertinimui buvo pasirinktas rajono savivaldybės socialinės, ekonominės ir aplinkos būklės rodiklių palyginimas su tokių pat rodiklių Lietuvos vidurkiais. Manome, kad tai yra teisingas principas, leidžiantis išmatuoti palankų ar nepalankų nuokrypį nuo vidurkio,

atspindinčio bendrąją visų rajonų raidos tendenciją toje pačioje šalies socialinėje ekonominėje erdvėje, tačiau skirtingose gamtinėse sąlygose ir skirtingoje urbanistinėje aplinkoje.

4. Rajono būklės rodiklių palyginimui su Lietuvos tokių pat rodiklių vidurkiais:

pirma – pasirinkta esminių rodiklių visuma iš statistikos departamento leidinių,

būstų ir gyventojų surašymo, registrų centro duomenų,

antra – visi rodikliai iš absoliučių dydžių perskaičiuoti į santykinius rodiklius 1 gyventojui, 1 km² ir pan.

trečia – Pasvalio rajono tam tikro santykinio rodiklio i_k santykis su tokiu pat rodikliu – Lietuvos vidurkiu i_{LR} , traktuojamas kaip indikatorius i_x :

$$i_x = \frac{i_k}{i_{LR}} \quad (0 \leq i_x < n);$$

ketvirta – iš 156 indikatorių sudaryta 18 indikatorių grupių, kurios apibūdina tam tikrą veiklą, aplinką ir pan. esant reikalui jos galėtų būti skaidomos ar kitaip jungiamos;

penkta – indikatoriaus skaitinis dydis $i_x < 1$ reiškia, kad Pasvalio rajono savivaldybės veikla tam tikroje x veikloje yra silpnesnė (arba žemesnės kokybės) negu vidutiniškai Lietuvoje.

$i_x = 1$ – atitinka Lietuvos vidurkį;

$i_x > 1$ – tam tikra veikla (kokybė) yra aktyvesnė (aukštesnė) negu vidutiniškai Lietuvoje.

šešta – remiantis darniosios plėtros principų ir elementaria logika, indikatorių reikšmių kitimas nuo 0 iki 100 ar didesnių dydžių turėtų žymėti palankų procesą, kokybės augimą. Todėl kai kurie indikatoriai i_x perskaičiuoti į indikatorius i'_x tokiu būdu:

$$i'_x = \frac{1}{i_x}$$

Toliau pateikiamuose indikatorių sąrašuose i'_x spausdinami sodresniu šriftu.

8.2. Pasvalio rajono esamos būklės vertinimo rodikliai–indikatoriai

Indikatorių vertės apskaičiuotos pagal išdėstytus būklės įvertinimo principus.

Išimtis – urbanistinės struktūros indikatorių grupės kai kurie indikatoriai.

Kiekvienai indikatorių grupei apskaičiuota vidutinė vertė, įvertinant perskaičiuotuosius indikatorius i_x .

	Indikatorių reikšmės					
	<0,50	0,75	1	1,25	1,50>	1,50<
1. Žemė žemės paskirtys ha/gyv.						
1. žemės ūkio						2,49
2. miškų ūkio				1,08		
3. konservacinės	0,05					
4. kitos paskirties				1,24		
Žemės						
5. nusaustos						3,46
6. nenaudojamos		0,70*				
7. pažeistos	0,64					(1,56)
8. užstatytos, keliai						1,78*
Joniškio raj.			1,93			
Pasvalio raj.			1,49			
Kelmės raj.			2,03			
	* indikatoriaus vidurkyje neįskaičiuota					
2. Urbanistinė struktūra Pasvalio rajono (rangų) miestų regioninės reikšmės mažėjimas						
1. Pasvalys, 1959 – 2004 m.	0,1					
Urbanizacija						
2. urbanizacijos lygis, %	0,44					
3. gyventojų tankis, gyv./km ²	0,50					
4. gyventviečių didesnių kaip 50 gyv. dalis*		0,88				
5. sisteminių institucinių aprūpinimą turinčių gyventviečių dalis (24 iš 359)*	0,01					
Joniškio raj.			0,71			
Pasvalio raj.			0,39			
Kelmės raj.			0,33			
	* neįvertinta LR struktūra					
3. Gyventojų sveikata Apsilankymas poliklinikoje, ambulatorijose						
1. vienas gyventojas apsilankė kartų		(0,68)			1,47	
Sergamumas piktybiniais navikais						
2. naujų susirgimų sk./gyv.		(0,94)		1,06		
Ligotumas piktybiniais navikais						
3. sergančiųjų sk./gyv. ¹		(0,97)		1,03		

Pripažinti invalidais						
4. pirmą kartą pripažintų sk./gyv.		(0,98)		1,02		
5. pripažintų dėl tuberkuliozės sk./gyv.	0,43					(2,33)
6. pripažintų dėl traumų, apsinuodijimų		(0,56)				1,79
7. pripažintų dėl kraujo sistemos ligos sk./gyv.		(0,81)		1,23		
Joniškio raj.			0,98			
Pasvalio raj.			1,15			
Kelmės raj.			1,07			
	Indikatorių reikšmės					
	<0,50	0,75	1	1,25	1,50>	
4. Gyventojai (2003) Gyventojų skaičiaus 2003–2006 m. mažėjimas						
1. bendras		0,96				
2. miesto		0,97				
3. kaimo		0,96				
Demografiniai procesai						
4. natūralus prieaugis (mažėjimas)		0,56				(1,77)
5. gimstamumas		0,94				
6. mirtingumas, bendras ir pagal priežastis				1,19		
7. kraujotakos sistemos ligos				1,26		
8. piktybiniai navikai		0,89		(1,12)		
9. išorinės priežastys		(0,82)		1,22		
10. kūdikių iki 1 metų mirtingumas		0,99		(1,01)		
11. migracijos intensyvumas		0,88		(1,13)		
Šeimos dydis						
12. vidutinis šeimos dydis				1,13		
Joniškio raj.			0,97			
Pasvalio raj.			1,00			
Kelmės raj.			1,29			
5. Aplinkos kokybė Nuotekos (ūkio, buitės, gamybos), išleistos į paviršinius vandenius, m ³ /gyv.						
1. viso	0,03*					
2. nereikia valyti	0,001*					
3. išvalytų iki DLT normų	(0,09)					11,11
Teršalų išmetimas į atmosferą iš stacionarių taršos šaltinių, t/gyv.						
4. viso, iš jų	0,12*					
5. kietųjų	(0,13)					7,69
6. dujinių ir skystųjų	(0,12)					8,33
Teršalų sklaida, kg/km ²						
7. kietųjų teršalų	(0,07)					14,29
8. dujinių ir skystųjų	(0,06)					16,67
Joniškio raj.			7,44			
Pasvalio raj.			11,62			
Kelmės raj.			5,78			
	* indikatoriaus vidurkyje neįskaičiuota					

6. Sveikatos priežiūra.¹						
Sveikatos priežiūros įstaigos						
1. Sveikatos apsaugos ministerijos sistemos įstaigų skaičius/1000 gyv.						3,2
2. privačių įstaigų skaičius/1000 gyv.		0,75				
3. lovų skaičius/1000 gyv.		0,62				
Darbuotojai						
4. gydytojų sk./gyv.	0,39					
5. odontologų sk./gyv.	0,35					
6. slaugytojų sk./gyv.				1,14		
7. vaistinėlių sk./gyv.		0,66				
Joniškio raj.			0,72			
Pasvalio raj.			1,02			
Kelmės raj.			0,79			
	Indikatorių reikšmės					
	<0,50	0,75	1	1,25	1,50>	
7. Socialinė apsauga						
Valstybinio socialinio draudimo pensininkai						
1. senatvės pensininkų sk./darbingo amžiaus gyv.*		0,83		(1,20)		
2. invalidumo pensininkų sk./darbingo amžiaus gyvent.*		0,78			(1,28)	
Savivaldybių biudžeto išlaidos						
3. pašalpoms šeimoms auginančioms vaikus	0,08					
4. socialinėms pašalpoms/gyv.						1,62
Joniškio raj.			1,01			
Pasvalio raj.			0,83			
Kelmės raj.			1,75			
	* neįvertinta LR struktūra					
8. Nusikalstamumas¹						
Užregistruota:						
1. nusikalstamos veikos/gyv.		(0,60)				1,67
2. nusikaltimai/gyv.		(0,71)			1,41	
3. nužudymai ir pasikėsinimai		(0,57)				1,75
4. vagystės		(0,72)			1,39	
5. vagystės iš gyvenamųjų patalpų		(0,66)				1,51
6. automobilių vagystės		(0,71)			1,41	
7. plėšimai	(0,49)					2,04
8. nepilnamečių padaryti nusikaltimai		(0,87)				1,15
Joniškio raj.			6,74			
Pasvalio raj.			1,54			
Kelmės raj.			2,60			
9. Užimtumas, pragyvenimo šaltiniai						
Gyventojų užimtumas						
1. gyventojų užimtumas		0,85				
2. nedarbo lygis	0,48					(2,09)

Pragyvenimo šaltiniai					
3. darbo užmokestis		0,74			
4. pajamos iš nuosavo verslo		0,66			
5. pajamos iš žemės ūkio veiklos					2,20
6. pensija				1,20	
7. pašalpa		0,71			(1,40)
8. stipendija		0,84			
9. valstybės išlaikymas			1		
10. šeimos ir/ar kitų asmenų išlaikymas		0,94		(1,06)	
Darbo užmokestis					
11. vidutinis mėnesio bruto užmokestis		0,72			
Joniškio raj.			0,93		
Pasvalio raj.			0,94		
Kelmės raj.			1,01		

	Indikatorių reikšmės					
	<0,50	0,75	1	1,25	1,50>	
10. Švietimas, kultūra						
Ikimokyklinio ugdymo						
1. vietų skaičius 100 vaikų			1			
Bendrojo lavinimo mokyklos						
2. mokyklų skaičius/1000 gyv.					1,31	
3. mokinių skaičius/1000 gyv.				1,08		
4. mokyklos dydis, mokinių sk.		0,82				
Mokytojai (dieninės mokyklos)						
5. mokytojų skaičius/1000 mokinių		0,98				
6. mokytojai, turintys aukštąjį išsilavinimą, %		0,94				
7. mokytojai, turintys vidurinį išsilavinimą, %		0,65				(1,55)
Profesinės mokyklos						
8. mokinių skaičius/1000 gyv.		0,68				
Bibliotekos						
9. skaičius/1000 gyv.					2,46	
10. skaitytojų/1000 gyv.					1,30	
Kultūros centrai						
11. centrų skaičius						2,94
12. mėgėjų meno dalyvių						2,85
Joniškio raj.			1,15			
Pasvalio raj.			1,36			
Kelmės raj.			1,16			
11. Investicijos						
Investicijų tipai						
1. materialinės investicijos lt/gyv.		0,65				
2. tiesioginės užsienio investicijos, lt/gyv.		0,02				
3. būsto investicijos, lt/gyv.		0,2				
Joniškio raj.			0,19			
Pasvalio raj.			0,29			
Kelmės raj.			0,28			
12. Prekyba, paslaugos						

Parduotuvės:					
1. skaičius vnt/gyv.			1,04		
2. prekybos plotas, m ² /gyv.		0,66			
3. apyvarta lt/gyv.	0,47				
Restoranai, barai ir kt.					
4. skaičius vnt/gyv.		0,75			
5. vietų skaičius vnt/gyv.	0,40				
6. apyvarta lt/gyv.	0,12				
Paslaugų įmonių skaičius					
7. reikmenų taisymas, nuoma		0,87			
8. nekilnojamasis turtas ²	0,18				
9. kompiuteriai ²	0,12				
10. švietimas, sveikata, socialinis darbas			1,19		
11. poilsio organizavimas	0,18				
Joniškio raj.			0,58		
Pasvalio raj.			0,54		
Kelmės raj.			0,51		

	Indikatorių reikšmės					
	<0,50	0,75	1	1,25	1,50>	
13. Būstas Aprūpinimas būstu:						
1. bendras, m ² /gyv.					1,21	
2. poreikis nuomoti socialinį būstą, šeimų sk./gyv.	(0,30)					3,33
3. savivaldybės, valstybės nuosavybės, m ² /gyv.					1,32	
Būsto kokybė						
4. *atitikimas sutartiniam standartui: 1 kambarys/ne daugiau 1 gyventojui, būstų dalis	0,25					
5. *vidutinis skaičiuojamasis nusidėvėjimas, %						14,3
6. aprūpinimas vandentiekio, kanalizacija, karštu vandeniu, vonia/dušu, tualetu su klozetu, %		0,75				
7. dujinė, elektrinė viryklė, %		0,70				
8. centrinis šildymas (vietinio šaltinio ir šilumos tinklų), %	0,01					
9. būsto statybos aktyvumas, m ² /gyv.(2003m.)		0,29				
Joniškio raj.			2,21			
Pasvalio raj.			2,46			
Kelmės raj.			0,98			
* neįvertinus LR vidurki						
14. Ekonominė veikla Ekonominės veiklos intensyvumas žemės ūkio (miškų, žvejybos,...)						
1. apdirbamoji gamyba	0,27					
2. statyba	0,40					
3. mažmeninė prekyba	0,40					
4. viešbučiai, restoranai	0,29					

5. transportas	0,14				
6. elektros, dujų tiekimo	0,31				
7. nekilnojamasis turtas	0,22				
8. viešasis valdymas		0,51			
9. švietimas		0,79			
10. sveikatos priežiūra, socialinis darbas		0,78			
11. kita komunalinė, socialinė ir kt. aptarnavimo veikla		0,80			
Ūkio subjektai					
12. veikiančių ūkio subjektų turinčių iki 5 darbuotojų skaičius, %		0,91		(1,1)	
13. ūkio subjektų turinčių daugiau kaip 150 darbuotojų skaičius, %		0,86			
14. parduota pramonės produkcijos lt/gyv.	0,40				
15. statybos produkcija lt/gyv.		0,61			
Joniškio raj.			0,57		
Pasvalio raj.			0,58		
Kelmės raj.			0,40		

	Indikatorių reikšmės					
	<0,50	0,75	1	1,25	1,50>	
15. Žemės ūkis						
Žemė						
1. žemės ūkio naudmenos ha/gyv. ³						2,79
2. nausausintos žemės dalis ³						3,51
3. žemės ūkio naudmenose privačios žemės dalis ³						3,52
Ūkiai						
4. vidutinis visų tipų ūkių dydis ⁴				1,15		
5. ūkių, didesnių kaip 100 ha dalis pagal pasėlių plotą						2,91
6. ūkių didesnių kaip 100 ha dalis pagal galvijų skaičių						2,02
Žemės ūkio produktyvumas						
7. grūdų, bulvių, linų (vidutiniškai)						3,35
8. daržovių						1,51
9. gyvulininkystės produktyvumas, perskaičiuotas pienu				1,20		
Joniškio raj.			2,27			
Pasvalio raj.			2,44			
Kelmės raj.			1,23			
16. Transportas						
Mobilumas:						
1. lengvųjų automobilių bendras kelionių ilgis, km ⁶				1,06		
2. keleivinių transporto priemonių sk./1000 gyv. ⁷		0,86				
3. krovinių ir specialiųjų kelių transporto priemonių sk./1000 gyv.				1,07		
Automobilizacijos lygis						
4. ind. lengvųjų automobilių/1000 gyv.		0,87				

Kelių tankis						
5. vietinės reikšmės kelių tankis		0,71				
6. su danga kelių tankis		0,78				
7. su pagerinta danga		0,72				
8. magistralinių ir krašto kelių		0,76				
Joniškio raj.			0,87			
Pasvalio raj.			0,85			
Kelmės raj.			0,77			
17. Turizmas						
1. viešbučių, poilsio įstaigų ir kt. tankis vnt./km ²	0,29					
2. apgyvendinimo įmonių tankis vnt/km ²	0,22					
3. apgyvendintų svečių skaičius sv./gyv.	0,16					
4. suteiktų nakvynių skaičius	0,22					
Joniškio raj.			0,14			
Pasvalio raj.			0,22			
Kelmės raj.			0,18			

	Indikatorių reikšmės					
	<0,50	0,75	1	1,25	1,50>	
18. Savivaldybės biudžetas						
Pajamos:						
1. bendros pajamos 1 gyv.				1,07		
2. mokestinės				1,04		
3. fizinių asmenų				1,13		
4. žemės, žemės nuomos				1,10		
5. nekilnojamojo turto		0,57				
6. prekyviečių	0,10					
7. nemokestinės		0,57				
8. biudžeto dotacijos				1,14		
Joniškio raj.			0,94			
Pasvalio raj.			0,84			
Kelmės raj.			0,87			
Išlaidos:						
9. bendros išlaidos 1 gyv.				1,48		
10. išlaidos ekonomikai		0,76				
11. švietimui				1,10		
12. sveikatos apsaugai		0,54				
13. socialinei apsaugai				1,14		
14. sportui, kultūrai, rekreacijai					1,30	
15. kitoms valstybės funkcijoms		0,94				
Joniškio raj.			1,04			
Pasvalio raj.			1,04			
Kelmės raj.			1,06			
Joniškio raj.			0,99			
Pasvalio raj.			0,94			
Kelmės raj.			0,97			

¹ Pasvalio r. savivaldybėse duomenys pateikiami kartu.² Statistikos departamente tokių duomenų nėra.

³ Lietuvos Respublikos žemės fondo duomenys 2006 m. sausio 1 d.

⁴ Pirmųjų Lietuvos Respublikos žemės ūkio 2003 m. visuotinio surašymo rezultatų duomenys.

⁵ Lietuvos respublikos nekilnojamojo turto registre įregistruotų pastatų ir patalpų apskaitos duomenys 2004 m. sausio 1 d.

⁶ Duomenys paimti iš apklausos (vidut. Pasvalio raj. – 15826 km, vidut. Lietuvos Respublikos – 15000 km)

⁷ Transportas ir ryšiai 2005 statistikos duomenys.

8.3. Rajono esamos būklės vertinimas

Pavienės veiklos rūšys (aplinka) pagal būklės palankumo vertes sudaro tokią eilę:

1. Aplinkos kokybė (nuotekos, teršalai, valymas)	11,62
2. Aprūpinimas būstu	2,46
3. Žemės ūkis	2,44
4. Nusikalstamumo lygis	1,54
5. Žemė (aprūpinimo lygis, nusausinimas, ...)	1,49
6. Švietimas, kultūra	1,36
7. Gyventojų sveikata	1,15
8. Sveikatos priežiūra	1,02
9. Gyventojai	0,99
10. Savivaldybės biudžetas	0,94
11. Užimtumas, pragyvenimo šaltiniai	0,94
12. Transportas	0,85
13. Socialinė apsauga	0,83
14. Ekonominė veikla	0,58
15. Prekyba, paslaugos	0,54
16. Urbanistinė struktūra	0,39
17. Investicijos	0,29
18. Turizmas	0,22

Remiantis apskaičiuotais būklės vertinimo rodikliais galima tvirtinti, kad Pasvalio rajono privalumai yra aukšta aplinkos kokybė dėl mažo nuotekų kiekio, mažos teršalų emisijos ir teršalų koncentracijos; aukštas aprūpinimo būstu lygis; statistiškai aukštas aprūpinimas žeme ir žemės ūkio naudmenomis; žemas nusikalstamumo lygis; gerai išvystyta švietimo bei kultūros sistema, sveikatos priežiūros sistema; aukštas gyventojų sveikatos lygis.

Didžiausio atsilikimo sritys – turizmas, mažos tiesioginės užsienio investicijos bei investicijos būstui; mažas urbanizacijos lygis, silpnai išvystyta prekyba ir paslaugos. Kaip pasekmė – silpnėja Pasvalio rajono miestų regioninė ir vietinė reikšmė, gajai smulki ir nestruktūrizuota kaimų sistema.

Veiklos prielaidų (žemė, infrastruktūra, subjektai ...) ir veiklos kokybės (produktyvumas, paslaugų kokybė, apyvarta ...) indikatorių verčių santykis 1,25:1 rodo, kad prielaidos veiklai yra geresnės (neišnaudotos) negu rezultatas šiose srityse:

žemė	1,22:1,65;
turizmas	0,26:0,19;
transportas	0,74:0,79;
švietimas, kultūra	1,57:1,51;
žemės ūkis	2,75:1,34;
būstas	1,95:2,72;
gyventojai, demografiniai procesai	0,96:0,87;
socialinė apsauga	0,81:0,85;
prekyba, paslaugos	0,71:0,45;
ekonominė veikla	0,51:0,51;
sveikatos priežiūra	1,52:0,64.

Geresnės prielaidos negu veiklos rezultatas rodo, kad: silpna urbanistinė struktūra lemia sveikatos, švietimo, kultūros, socialinės apsaugos įstaigų didelę teritorinę sklaidą, nepatrauklų darbą aukštesnio išsilavinimo specialistams, mažą paslaugų rinką; demografiniai procesai greičiau keičia įvairių paslaugų poreikį, negu kinta paslaugų infrastruktūra.

Darniosios plėtros požiūriu Pasvalio rajono būklės vertės:

aplinkos	4,5;
socialinės gerovės	1,14;
ekonomikos	0,96.